

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2024

Гуманітарний факультет

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців,
молодих учених і аспірантів
15–19 квітня 2024 року

Електронне видання на DVD-ROM

Запоріжжя • НУ «Запорізька політехніка» • 2024

УДК 001
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(протокол № 10 від 04.06.2024 р.)*

Упорядник: *Ірина БОНДАРЄВИЧ*, канд. філос. наук, доцент

Редакційна колегія:

Вадим ШАЛОМЄЄВ, д-р техн. наук, професор, (відпов. ред.)
Олексій КУЗЬКІН, д-р техн. наук, професор;
Василь ГЛУШКО, канд. техн. наук, доцент;
Олександр КЛИМОВ, канд. техн. наук, доцент;
Микола АНТОНОВ, канд. техн. наук;
Віра САВЧЕНКО, канд. техн. наук, доцент;
Наталія ФУРМАНОВА, канд. техн. наук, доцент;
Микола КАСЬЯН, канд. техн. наук, доцент;
Владислав КОРОЛЬКОВ, канд. екон. наук, професор;
Микола ДЄДКОВ, канд. іст. наук, доцент;
Олена ВАСИЛЬСВА, д-р екон. наук, професор;
Ірина ПУЩІНА, канд. пед. наук, доцент;
Юрій ФЛЕЙ, канд. юр. наук, професор;
Таїсія ГАЙВОРОНСЬКА, канд. філос. наук, доцент;
Михайло БРИКОВ, д-р техн. наук, професор;
Наталія ВИСОЦЬКА, начальник патентно-інформаційного відділу;
Наталія САВЧУК, начальник редакційно-видавничого відділу;
Сніжана ВИЧУЖАНІНА, керівник відділу наукової роботи студентів;
Юлія ЧУШКІНА, провідний фахівець відділу наукової роботи студентів

Т39

Тиждень науки-2024. Гуманітарний факультет. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 15–19 квітня 2024 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2024. – 380 с. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-459-8

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, що здійснюються викладачами і студентами Гуманітарного факультету Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців

УДК 001

ISBN 978-617-529-459-8

© Національний університет
«Запорізька політехніка»
(НУ «Запорізька політехніка»), 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Kateryna Antoniuk

LEADING CHANGE IN THE NATIONAL UNIVERSITY
«ZAPORIZHZHIA POLYTECHNIC».....18

Козицька Г.В.

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....20

Лазнева І.О.

СВІТОВА АВІАЦІЙНА ГАЛУЗЬ ПІД ВПЛИВОМ
ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ.....22

Антонюк К.І., Дондик С.Ю.

ФУНКЦІОНУВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНА В УМОВАХ
ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....24

Антонюк К.І., Кулігіна А.В.

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ЯК
ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....26

Антонюк К.І., Міщенко С.А.

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ
РИНКУ ІТ ПОСЛУГ29

Антонюк К.І., Падалка В.С.

ПОЛІТИКА ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В СУЧАСНИХ
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ
НА ПРИКЛАДІ США ТА КНР.....30

Козицька Г.В., Самофал І.В.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ32

Лазнева І.О., Носенко К.Є.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНИЙ
СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ35

Лазнева І.О., Староконь М.А.

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ПІД ВПЛИВОМ ПРОЦЕСІВ
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ.....37

Прушківська Е.В., Сльцина О.О.

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ
ІСТОРИЧНОГО ТА СУЧАСНОГО ПЕРІОДІВ39

СЕКЦІЯ «ПЕРЕКЛАД»

Приходько А. М.

ЛІНГВОСЕМІОТИКА ТЕКСТІВ ДИСКУРСИВНОГО
ЖАНРУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН» В АНГЛО-ТА
НІМЕЦЬКОМОВНИЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ42

<i>Кузнєцова І. В.</i> ЛІНГВОКОГНІТІВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ СПОРТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ.....	45
<i>Куц Е. О.</i> ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ФАКТОРИ ПОЯВИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ІДІОМ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	49
<i>Підгорна А. Б.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	50
<i>Мелещенко А. І.</i> ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ МЕТАФОРИ У КРОС-КУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ФРАНЦУЗЬКОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ	53
<i>Костенко Г. М.</i> ДИСКУРС-АНАЛІЗ НА ТЛІ СУЧАСНИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	55
<i>Тарасенко К. В.</i> ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ МАРКЕРИ В ТЕКСТІ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК «МОТИВАЦІЙНИЙ ТРИГЕР» ДО ЇЇ ВИВЧЕННЯ	58
<i>Лут К. А.</i> ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНКОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ <i>FROMAGE</i>	60
<i>Кулабнева О. А.</i> THE CONCEPT OF «WOMAN» IN ENGLISH-SPEAKING PICTURE OF THE WORLD	62
<i>Хавкіна О. М.</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF SOCIAL ADVERTISEMENTS AND ANNOUNCEMENTS IN BRITISH PUBLIC TRANSPORT	64
<i>Бережна О. О.</i> РОЛЬ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЦІЛЕЙ. ПРИНЦИП КООПЕРАЦІЇ. МАКСИМИ ГРАЙСА.....	66
<i>Волошук В. І.</i> КАЛАМБУР ЯК МОВНИЙ ЗАСІБ КОМІЧНОГО В СУЧАСНІЙ МАЛІЙ НІМЕЦЬКІЙ ПРОЗІ	68
<i>Лещенко Г. А.</i> АКОНИ СПІЛКУВАННЯ В АСПЕКТІ КРОСКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	71

<i>Каширіна І. В.</i> ПАРАТЕКСТИ В АСПЕКТІ ТРАНСЛЯЦІЇ.....	72
<i>Приходько А. М., Корнієнко Л. В.</i> ЛІМЕРИК ЯК ДИСКУРСИВНИЙ ЖАНР АНГЛОМОВНОЇ КАРНАВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ	74
<i>Кузнєцова І. В., Бондарєва А. І.</i> КОГНІТИВНА ПАРАДИГМА У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	76
<i>Кузнєцова І. В., Гринькова Т. Ю.</i> АНГЛОМОВНІ МЕТАФОРІЧНІ ТЕРМІНИ.....	78
<i>Куц Е. О., Балабанов Р. І.</i> ГЕТЕРОГЕННИЙ ХАРАКТЕР АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ БОКСУ	81
<i>Хавкіна О. М., Білякова Г. Є.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РЕАЛІЙ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	82
<i>Хавкіна О. М., Холоста О. В.</i> КСЕНОФОБІЯ У ЛІНГВІСТИЦІ	83
<i>Лут К. А., Дорофєєва С. Є.</i> СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ.....	86
<i>Лут К. А., Бочарська А. П.</i> АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ НА ПРИКЛАДАХ З ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ	88
<i>Костенко Г. М., Панасенко Д. К.</i> КОНТЕНТ-АНАЛІЗ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	90
<i>Костенко Г. М., Трубарова М. О.</i> СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ).....	92
<i>Тарасенко К. В., Курятенко А. Д.</i> «ФОРМУЛЬНА» ПРИРОДА АНГЛОМОВНОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ	94
<i>Підгорна А. Б., Стаценко М. А.</i> ЯПОНСЬКІ ТЕРМІНИ В ЛІТЕРАТУРІ З ЛІН-МЕНЕДЖМЕНТУ	96
<i>Леценко Г. А., Мегрелішвілі М. О.</i> АНГЛІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР: СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	98

<i>Каширіна І. В., Щелупа М. А.</i> ГРАМАТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ: ДЕЯКІ ЗАУВАГИ	100
СЕКЦІЯ «МІЖКУЛЬТУРНА ТА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ»	
<i>Брутман А. Б.</i> ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЗАВДАНЬ ІЗ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ МЕДІАТЕКСТІВ	103
<i>Полежаєв Ю. Г.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ СФОРМОВАНOSTІ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК У НМТ	106
<i>Брутман А. Б., Скірдова А. Ф.</i> IMAGE OF ANIMALS IN BUSINESS ENGLISH IDIOMS.....	108
<i>Горлачова В. В., Дрьоміна Я. С.</i> АКСІОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ АМЕРИКАНЦІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ ЗА ТЕМОЮ COVID.....	109
<i>Горлачова В. В., Потапенко Є. А.</i> ПРО БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ЛЕКСИЧНОЇ ОДИНИЦІ HEAD В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	111
<i>Василенко Г. В., Касьянова К. О.</i> СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ УНІКАЛЬНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ.....	113
<i>Котляр С. О.</i> РОМАНТИЗАЦІЯ ОБРАЗУ ГОТЕЛЮ В ЛІРИЧНІЙ ПОЕЗІЇ ТА ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ.....	117
<i>Наумчук Т. І., Косенко С. А.</i> CROSS-CULTURAL COMMUNICATION IN TOURISM: UNDERSTANDING LANGUAGE AND CULTURAL DIFFERENCES	119
СЕКЦІЯ «ІНОЗЕМНІ МОВИ»	
<i>Бикова Ю.О.</i> ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ.....	122
<i>Войтенко С.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ІНТЕГРАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ВИДІВ МОВЛЕНЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КУРСІ ESP	124
<i>Nataliia Zhukova</i> CONTENT-BASED INSTRUCTION FOR THE STUDENTS	

OF COMPUTER SCIENCES AND IT FACULTY: LEARNING OBJECTIVES	126
<i>Olena Syvachuk</i>	
EFFECTIVE INTEGRATED LEARNING IN AN ESP COURSE	127
<i>Суворова Т.М.</i>	
ПРЕДМЕТНО-МОВНЕ ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	129
<i>Valentyn Livshyts¹, Svitlana Voitenko</i>	
EFFECT OF THE CURRENT FOREIGN POLICY SITUATION ON THE UKRAINIAN AND GLOBAL METALLURGY	131
<i>Volodymyr Bichai, Svitlana Voitenko</i>	
DECARBONIZATION OF THE STEEL INDUSTRY. POSSIBLE SOLUTIONS FOR UKRAINE	133
<i>Oleksandr Rusiak, Olena Nazarova, Svitlana Voitenko</i>	
MODELING A FUZZY LOGIC DECISION-MAKING SYSTEM FOR A COLD ROLLING MILL DIAGNOSIS SYSTEM	134
<i>Denys Lezhnov, Svitlana Voitenko</i>	
TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF UNMANNED AERIAL VEHICLES: FROM PRINCIPLES OF OPEATION TO APPLICATION PERSPECTIVES	136
<i>Anton Zakrevskyi, Svitlana Voitenko</i>	
EMPLOYEE MOTIVATION AS AN IMPORTANT FACTOR IN INCREASING PRODUCTION EFFICIENCY	137
<i>Sergii Tabunshchuk, Oleksii Kuzkin, Svitlana Voitenko</i>	
SUSTAINABLE MOBILITY.PROSPECTS OF UKRAINE	138
<i>Maksym Novikov, Svitlana Voitenko</i>	
MANAGEMENT DeCISION MAKING BASIC MODELS AND PROCESSES	139
<i>Olexander Levchenko, Svitlana Voitenko</i>	
SOLAR ENERGY IN AGRICULTURE.....	140
<i>Mykhailo Hrebennikov, Valerii Kryvoruchenko, Natalia Gonchar, Nataliia Zhukova</i>	
MECHANIZATION OF THE MANUFACTURING PROCESS FOR COMPLEX-PROFILED PARTS OF AIRCRAFT ENGINES.....	143
<i>Oleksandr Kudin¹, Olga Dudarenko², Nataliia Zhukova</i>	
THE USB AUTOSCOPE IV IN RESEARCHING THE PARAMETERS OF INTERNAL COMBUSTION ENGINES WITH FOURTH-GENERATION LPG SYSTEMS.....	145

<i>Roman Onyshchenko, Nataliia Zhukova</i> THERMAL FATIGUE IN everyday LIFE.....	147
<i>Vitalii Slipchenko, Nataliia Zhukova</i> USE OF SHORT-TERM ELECTRICAL LOAD FORECASTING TO IMPROVE THE QUALITY OF ELECTRICAL POWER FROM GAS TURBINE POWER PLANTS	149
<i>Dmytro Politaiev, Kateryna Bratkovska, Nataliia Zhukova</i> EVALUATION OF THE MANEUVERING OF ELECTRICAL CAPACITIES OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE	150
<i>Dmytro Karnaukh, Mariia Tiahunova, Nataliia Zhukova</i> CONTROLLING ROAD AND PEDESTRIAN TRAFFIC AT INTERSECTIONS USING INTELLIGENT CONTROL SYSTEMS.....	151
<i>Andrii Didenko, Andrii Oliinyk, Olena Syvachuk</i> NEURAL NETWORK METHODS FOR THERMAL IMAGE SUPER RESOLUTION	152
<i>Pavlo Vlasenko, Olena Syvachuk</i> PROSPECTS OF APPLYING AUTOSAR ARCHITECTURE FOR EMBEDDED SYSTEM SOFTWARE DEVELOPMENT EYOND THE AUTOMOTIVE INDUSTRY	155
<i>Yevhen Tarashchuk, Olena Syvachuk</i> AUTOMATION AND REMOTE CONTROL OF MANUFACTURING PROCESSES	157
<i>Oleksii Yaroshenko, Olena Syvachuk</i> ENSURING THE EFFICIENCY OF BUSINESS PROCESSES OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION.....	159
<i>Oleksandr Kurta, Olena Syvachuk</i> THE ESSENCE OF POLITICAL COMMUNICATION AS A PROCESS OF INTERACTION	160
<i>Vitalii Slustin, Olena Syvachuk</i> INFORMATION WARFARE AS A MEANS OF INFLUENCING SOCIETY.....	162
<i>Yevgen Sbrodov, Roman Yuzefovych, Olena Syvachuk</i> PERIODICALLY NONSTATIONARY RANDOM PROCESSES METHODOLOGY FOR INVESTIGATION OF THE VIBRATION CONDITION OF AIRCRAFT ENGINES.....	164

<i>Vladyslav Samoïlov, Yuliya Bykova</i>	
THE ROLE OF MODERN ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN GAME DEVELOPMENT	166
<i>Maksym Riznyk, Yuliya Bykova</i>	
MODERN RESEARCH ON RAMJET JET ENGINES	168
<i>Mykyta Dorofeiev, Yuliya Bykova</i>	
DEVELOPMENT OF UNMANNED AERIAL VEHICLES	170
<i>Vladyslava Holubtsova, Svitlana Voitenko</i>	
CAREPODS – A SELF-CONTAINED, AI-POWERED DOCTOR’S OFFICE.....	171
<i>Mikhaylo Fisun, Svitlana Voitenko</i>	
METHODS OF SOFTWARE TESTING	172
<i>Mikita Hristich, Svitlana Voitenko</i>	
THE EMERGENCE OF MAGNETIC RESONANCE TECHNOLOGY FOR THE PEN OF GRAPHICS TABLETS	173
<i>Danil Chornoknyzhnyi, Svitlana Voitenko</i>	
CHEMICAL PROPERTIES OF ELEMENTS UNDER HIGH PRESSURE. INNOVATIONS IN THE ELECTRONEGATIVITY RANGE OF CHEMICAL ELEMENTS	174
<i>Ivan Shishkin, Svitlana Voitenko</i>	
APPLICATION OF PULSE WIDTH MODULATION (PWM) IN ELECTRONICS.....	175
<i>Yaroslav Dubinin, Svitlana Voitenko</i>	
ENERGY STORAGE TECHNOLOGIES	176
<i>Sofïia Hrianysta, Nataliia Zhukova</i>	
COMPARISON OF THE MOST COMMON GEOTHERMAL ENERGY METHODS.....	178
<i>Artem Makarenko, Nataliia Zhukova</i>	
APPLICATION OF SCHNEIDER ELECTRIC ECOSTRUXURE POWER ADVISOR TO OPTIMIZE ELECTRICAL POWER SYSTEMS	180
<i>Hnat Shalev, Nataliia Zhukova</i>	
NANOELECTRONIC BRAIN IMPLANTS: THEIR USAGE, RECENT DEVELOPMENTS, AND PROSPECTS.....	181
<i>Nika Saïkovska, Nataliia Zhukova</i>	
GENE EDITING TECHNOLOGIES: FROM CRISPR TO FUTURE FRONTIERS IN BIOTECHNOLOGY	183
<i>Dmytro Derhachov, Nataliia Zhukova</i>	
ORM IN WEB DEVELOPMENT.....	184
<i>Denys Medvediev, Nataliia Zhukova</i>	
TEXT-BASED VIDEO GENERATIVE AI.....	185

<i>Artem Kokarev, Nataliia Zhukova</i>	
ANALYSIS OF THE USE OF AI IN THE TRAINING AND COMPETITIVE PROCESS OF ATHLETES: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS	186
<i>Hlib Kharybin, Nataliia Zhukova</i>	
THE ABSOLUTE BENEFITS OF AI IN CYBERSECURITY	189
<i>Rodion Shevchenko, Nataliia Zhukova</i>	
EXPLORING THE FRONTIERS OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY	190
<i>Artem Trukhachov, Nataliia Zhukova</i>	
PROSPECTS AND DEVELOPMENT OF 5G TECHNOLOGIES	191
<i>Tymur Keleberdenko, Valentyna Kuzmenko</i>	
OPTIMIZING TRANSPORTATION AS PART OF GREEN LOGISTICS MINIMIZING EMISSIONS AND REDUCING DELIVERY COSTS	193
<i>Danil Mayorov, Valentyna Kuzmenko</i>	
DEVELOPMENT AND OPTIMIZATION OF MACHINE LEARNING ALGORITHMS FOR DETECTING ERRORS IN SOFTWARE CODE.....	196
<i>Kirilo Nevtyrya, Olena Syvachuk</i>	
CHARGING STATIONS	197
<i>Andriy Bondarenko, Olena Syvachuk</i>	
THE SIGNIFICANCE OF ELECTRICAL SAFETY IN THE FIELD OF ELECTRICAL WORK.....	198
<i>Oleh Pidlisniy, Olena Syvachuk</i>	
FIELD MODELING IN ELECTRICAL ENGINEERING	200
<i>Roman Filonenko, Olena Syvachuk</i>	
CHALLENGES POSED TO HUMANITY BY NEURAL NETWORKS AND WAYS TO OVERCOME THEM.....	202
<i>Kateryna Barabohya, Olena Syvachuk</i>	
THE IMPACT OF SOCIAL NETWORKS ON SOCIETY	204
<i>Oleksandr Koroied, Olena Syvachuk</i>	
NETWORKING MATTERS IN A PERSON'S LIFE. TIPS FOR MARKETERS	206
<i>Daria Andriuschenk, Tatiana Suvorova</i>	
FORMATION OF NEEDS AND REAL CONSUMPTION.....	208
<i>Elyzaveta Shmarko, Tetiana Suvorova</i>	
CONFLICT AND STRESS MANAGEMENT DURING PROJECT IMPLEMENTATION	209
<i>Sofiia Oleksiienko, Tetiana Suvorova</i>	
HUMAN RESOURCE MANAGEMENT	210
<i>Nikita Kozhemiaka, Tatiana Suvorova</i>	
THE ROLE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN THE ECONOMY	211

<i>Tetyana Yatsun, Tatiana Suvorova</i> THE IMPACT OF NEW TECHNOLOGIES ON MODERN BUSINESS	212
<i>Viktor Honcharov, Nataliia Skrypnyk</i> CHALLENGES OF A MARKET OF ELECTRIC CARS IN UKRAINE	214
<i>Kostiantyn Nikitin, Nataliia Skrypnyk</i> BMX CULTURE: A SPORT OR A LIFESTYLE	216
<i>Illia Bobrov, Nataliia Skrypnyk</i> THE HISTORY OF THE TESLA ECOVEHICLE	218
<i>Olha Barkova, Olena Chevychelova</i> ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF STANDARD AND NON-STANDARD FORMS OF EMPLOYMENT	219
<i>Anna Veresovska Olena Chevychelova</i> THE IMPACT OF THE WAR ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S ECONOMY AND WAYS TO RESTORE IT	222
СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВСТВО»	
<i>Дедков М. В., Спіцин Ю. П., Шаповалов Г. І., Мозуленко Д. І.</i> ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО ГЕРБА, ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СТУДЕНТІВ (З ДОСВІДУ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА» ТА КЗ ЗОКМ)	225
<i>Дедков М. В., Спіцин Ю. П., Шаповалов Г. І., Мозуленко Д. І.</i> «ІСТОРІЯ» ВАСИЛЯ РУБЛЯ – УНІКАЛЬНА ПАМ'ЯТКА СЕЛЯНСЬКОЇ МЕМУАРИСТИКИ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ	227
<i>Мозуленко Д. І.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОНДУ Р929 ДАЗО ПРО РОЗВИТОК ЗІСГМ У 1930-ТІ РР.	229
<i>Чоп В. М., Васильчук Т. В.</i> МИКОЛА ГОВОРОВ – ПЕРШИЙ ДЕКАН ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ «МАШИНКИ»	230
<i>Турчина Л. В.</i> ЛЕОНІД ПЛЮЩ: НОНКОНФОРМІСТ, ДОСЛІДНИК Й ДИСИДЕНТ	232
СЕКЦІЯ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО»	
<i>Онуфрієнко Г. С</i> СТУДЕНТСЬКІ СТУДІЮВАННЯ З УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА ЯК НЕВІД'ЄМНА Й ВАГОМА ЧАСТИНА НАУКОВИХ ЗДОБУТКІВ ГФ ЗАПОРІЗЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ	234
<i>Біленко Т. Г.</i> СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ	

ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ У СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ ЕТФ.....	240
<i>Катини Т. В.</i>	
ФУНКЦІОНУВАННЯ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ У НАУКОВО- НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТАХ З РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	242
<i>Воронюк І. О.</i>	
ВИТОКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ.....	243
<i>Бондарчук К. С.</i>	
Особливості наукового тексту для студентів ЗВО: ЛЕКСИКО-СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ	246
<i>Миронюк Л. В.</i>	
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ З ДОМІНАНТОЮ «РІЗЕЦЬ»	248
СЕКЦІЯ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»	
<i>Чоп В. М., Павлюк Є. В.</i>	
ЗАПОРІЗЬКА СІЧ – «КОЗАЦЬКА ХРИСТИЯНСЬКА РЕСПУБЛІКА»	249
<i>Слудка І. М., Плетінь А. О.</i>	
ІВАН БОГУН – КОЗАЦЬКИЙ СТРАТЕГ	251
<i>Васильчук Т. В., Місько Г. С.</i>	
ІВАН СІРКО - ВЕЛИКИЙ ПОЛКОВОДЕЦЬ І ХАРАКТЕРНИК	254
<i>Турчина Л. В., Бушман І. С.</i>	
«ІЗ ЗАПИСОК ХОЛУЯ»: РЕЗОНАНСНИЙ ПАМФЛЕТ І. СЕНЧЕНКА	255
<i>Турчина Л. В., Нестеренко А. П.</i>	
М. ЗЕРОВ АБО ВЕЛИКИЙ НОНКОНФОРМІСТ.....	257
<i>Чоп В. М., Степанов І. В.</i>	
КАРПАТСЬКА УКРАЇНА 1938-1939 рр. – НЕВИКОРИСТАНИЙ ШАНС УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	259
<i>Васильчук Т. В., Марченко М. Д.</i>	
ПАКТ МОЛОТОВА-РІББЕНТРОПА: ЦЕ БУВ РОЗПОДІЛ ЄВРОПИ....	261
<i>Чумаченко О. А., Селехман Е. В.</i>	
СПЕЦИФІКА ВИРОБНИЦТВА ТУРБОВАЛЬНИХ ДВИГУНІВ ДЛЯ ГВИНТОКРИЛІВ.....	263
<i>Дедков М. В., Носенко К. Є.</i>	
ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС: НА ШЛЯХУ ДО ЧЛЕНСТВА	264
СЕКЦІЯ «КУЛЬТУРОЛОГІЯ»	
<i>Слудка І. М., Гльченко В. Р.</i>	
ПРОТИСТОЯННЯ САКРАЛЬНОГО ТА ПРОФАННОГО МИСТЕЦТВА.....	267

<i>Сигида Г. А., Журавель Г. М.</i> ТВОРЧА СПАДЩИНА АГАТИ КРИСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЕТЕКТИВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	269
<i>Васильчук Т. В., Малахова М. В.</i> ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФУ	270
<i>Студка І. М., Жданова Г. Л.</i> ТВОРЧИСТЬ АНТОНІО ГАУДІ І САЛЬВАДОРА ДАЛІ: БУЙСТВО ФАНТАЗІЇ.....	273
<i>Дедков М. В., Сергієнко Т. А.</i> МИКОЛА ЛУКАШ – ГЕНІАЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАДАЧ, МОВОЗНАВЕЦЬ, ПОЕТ	275
<i>Юнацький О. В., Куліш М. М.</i> СЕРЕДНІЙ КЛАС В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	276
<i>Сигида Г. А., Борисенко Є. Д.</i> БЕЗБАР'ЄРНА АРХІТЕКТУРА – МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КОЖНОГО	278
<i>Сигида Г. А., Кротова Н. В.</i> СИНТЕЗ МИСТЕЦТВА Й ПРИРОДИ У ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ АРХІТЕКТОРІВ.....	280
<i>Юнацький О. В., Хоменко Є. Г.</i> ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ.....	281
<i>Сигида Г. А., Ярцева В. В.</i> ІДЕЇ «ТЕАТРУ АБСУРДУ» НА МЕЖІ СТОЛІТЬ.....	283
СЕКЦІЯ «ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ»	
<i>Онуфрієнко Г. С., Ковтун В. М.</i> УКРАЇНСЬКА МОВА В СУЗІР'І СУЧАСНИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ: КОМПАРАТИВНИЙ КОНТЕКСТ І ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ	286
<i>Онуфрієнко Г. С., Возняк П. О.</i> ТЕРМІНИ-СЛОВОСПОЛУКИ <i>ВОЄННИЙ СТАН, СТАН ВІЙНИ,</i> <i>ВОЄННИЙ ЧАС</i> ЯК АКТУАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ	289
<i>Онуфрієнко Г. С., Дзецина К. О.</i> «ВАРТОВИЙ» УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА: НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ МОВОЗНАВЧИХ ПРАЦЬ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	293
<i>Біленко Т. Г., Філоненко Р. В.</i> СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ ПОЛІТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ 2022-2023 РОКІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНИХ НОВИН).....	296

<i>Біленко Т. Г., Мацура М. А.</i> ЕМОЦІЙНО-ОЦІННІ НОВОТВОРИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВОРОГА В ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ.....	298
<i>Біленко Т. Г., Кириченко К. С.</i> СТИЛІСТИЧНО ЗНИЖЕНА ЛЕКСИКА В МОВІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	299
<i>Біленко Т. Г., Піддубний Д. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНИХ НОВОУТВОРЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	300
<i>Катиш Т. В., Іценко С. В.</i> Роль УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В БОРОТБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ.....	301
<i>Катиш Т. В., Трухачов А. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ІНТЕРНЕТ-СЛЕНГУ.....	302
<i>Воронюк І. О., Щербань Н. А.</i> ТЕРМІНИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В КУРСІ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)».....	303
<i>Бондарчук К. С., Ярцева В. В.</i> ЗОБРАЖЕННЯ ОБОРОНИ ДОНЕЦЬКОГО АЕРОПОРТУ В КНИЗІ «АД 242».....	304
<i>Бондарчук К. С., Трубай О. С.</i> МОВА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ.....	306
<i>Миронюк Л. В., Карапай Д. О.</i> ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНІВ ІЗ ДОМІНАНТОЮ «АВТОМОБІЛЬ».....	308
<i>Миронюк Л. В., Фомич М. В.</i> СПЕЦИФІКА СТРУКТУРНИХ ТИПІВ ТЕРМІНІВ-СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ІЗ ДОМІНАНТОЮ «ДВИГУН».....	309
<i>Миронюк Л. В., Фомич М. В.</i> НЕОЛОГІЗМИ ЯК МОВНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	311
СЕКЦІЯ «ФІЛОСОФІЯ»	
<i>Арсентьєва Г. О.</i> ДЕСЕНЗИТАЦІЯ І ПОЗИТИВНЕ МИСЛЕННЯ.....	314
<i>Бондаревич І.М.</i> КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЗАГАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ.....	316
<i>Бондаренко О. В.</i> УКРАЇНА: ПОГЛЯД НА НАЙБЛИЖЧЕ МАЙБУТНЄ.....	318

<i>Девочкина Н.М.</i>	
ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ЗОЖ.....	320
<i>Коваль В. М.</i>	
ВПЛИВ COVID–19 НА СУТТЄВІ ЗМІНИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	321
<i>Повзло О.М.</i>	
ДАЛЕКТИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ.....	322
СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФСЬКОГО ТА СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ»	
<i>Денциков В. А., Арсентьєва Г.О.</i>	
ТЕОРІЯ «М'ЯЗОВОГО ПАНЦІРЯ», ЗА В. РАЙХОМ.....	324
<i>Третяк О.О., Арсентьєва Г.О.</i>	
ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ І ЛОГІКА В ФІЛОСОФІЇ БУДДИЗМУ	326
<i>Третяк О.О., Арсентьєва Г.О.</i>	
ТРИ СВІТИ ВСЕСВІТУ, ЗГІДНО ФІЛОСОФІЇ БУДДИЗМУ	327
<i>Цимбал Я.О., Арсентьєва Г.О.</i>	
КЛАСИФІКАЦІЯ СУБСТАНЦІЙ В ФІЛОСОФІЇ ДЖАЙНІЗМУ	329
<i>Лецинська А.Р., Бондаревич І.</i>	
М.АКТУАЛЬНІСТЬ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ТРАНСГЕНДЕРУ	331
<i>Кочева М. Г., Бондаревич І. М.</i>	
СТЕРЕОТИПИ ТА ДИСКРИМІНАЦІЯ: СОЦІАЛЬНО- ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	332
<i>Ладиженко Н.С. Бондаревич І.М.</i>	
АМБІВАЛЕНТНА ПРИРОДА НАВІЮВАННЯ.....	335
<i>Біліонова О.М., Бондаревич І.М.</i>	
ЕННЕАГРАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОДИНАМІЧНОГО ПІДХОДУ	336
<i>Тріус О. К., Бондаревич І.М.</i>	
ОЗНАКИ СПІВЗАЛЕЖНИХ СТОСУНКІВ	340
<i>Величко В. О., Бондаревич І. М.</i>	
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИ МАНПУЛЯЦІЇ.....	342
<i>Пікалова А.С., Бондаревич І.М.</i>	
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПРОТИДІЯ ПРОПАГАНДИ.....	343
<i>Бондаренко О.В.: Астіон С.П.</i>	
СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА КЛОНУВАННЯ	345
<i>Бондаренко О.В., Близняков Д.О.</i>	
ФІЛОСОФІЯ КІНЕМАТОГРАФУ	347

<i>Бондаренко О.В., Макаров О.С.</i> ФЕНОМЕН ГРОШЕЙ У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ СВІТІ	349
<i>Бондаренко О.В., Марков А.Д.</i> ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУЧАСНОМУ СВІТІ	351
<i>Бондаренко О.В., Федосєєва В.О.</i> МАРКЕТИНГ: ГУМАНІСТИЧНА ФІЛОСОФІЯ ЧИ ЗАГРОЗА ЦИВІЛІЗАЦІЇ?.....	353
<i>Девочкіна Н.М., Дзюба Д.В.</i> СУЧАСНІ БРЕНДИ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ВПЛИВ? ЧИ ІСНУЄ БРЕНД «УКРАЇНА» І ЯКИЙ ВІН?	355
<i>Девочкіна Н.М., Дзюба Д.В.</i> ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ РЕКЛАМИ.....	357
<i>Ткаченко М.В., Ємельяненко Є.О.</i> СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	358
<i>Ушакова А.П., Ємельяненко Є.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	360
<i>Коваль В. М., Балабон Я.Ю.</i> ІНФОРМАЦІЯ ТА ЛЮДИНА В ХХІ СТОЛІТТІ.....	361
<i>Кокарев А.Б., Коваль В.М.</i> ЯК ВИТРИМАТИ СПОРТИВНІ ПОРАЗКИ – ФІЛОСОФІЯ СТОЇЦИЗМУ	363
<i>Коваль В. М., Налівкіна Н.О.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	366
<i>Коваль В. М., Рашевська А.О.</i> ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	368
<i>Буряк А.В., Повзло О.М.</i> ФЕНОМЕН ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ, ЛІТЕРАТУРИ І МІФОЛОГІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ.....	371
<i>Вакуленко Л.О., Повзло О.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ КРИТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ І. КАНТА.....	372
<i>Ковальова О.В., Повзло О.М.</i> СПЕЦИФІКА ФІЛОСОФІЇ СОКРАТА, ПЛАТОНА, АРИСТОТЕЛЯ.....	373
<i>Кошелев Н.В., Повзло О.М.</i> ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ Ф. АКВІНСЬКОГО	375
<i>Кудря А.І., Повзло О.М.</i> ОСНОВИ ФІЛОСОФІЇ ТУРИЗМУ	376

<i>Леванідова К.Т., Повзло О.М.</i>	
СУТНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ ІРРАЦІОНАЛІЗМУ	377
<i>Лисенко Є.М., Повзло О.М.</i>	
ФІЛОСОФСЬКА СУТНІСТЬ ДАВНЬОГРЕЦЬОЇ СОФІСТИКИ.....	378

СЕКЦІЯ «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

УДК 65.014.1

Kateryna Antoniuk

D-r of Econ. Sc., professor NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

LEADING CHANGE IN THE NATIONAL UNIVERSITY «ZAPORIZHZHIA POLYTECHNIC»

It can be difficult to implement change management principles in an organisation such as a higher education institution. On the one hand, such institution is very sensitive to changes in the global environment. These include trends in the development of the world community, the constant need for new knowledge and skills, for young professionals to meet the requirements of the labour market, the development of innovative technologies in various areas of socio-economic activity and in the teaching process itself, etc. On the other hand, the university itself is the object of constant changes on the part of the state and permanent reforms under conditions of moving towards European Union or sustainability with the requirements of changing the attitude to the environment as an urgent point. All these should be implemented under the influence of digitalization with the importance of internal and external factors of influence.

So, the university is a cross-section of all the problematic aspects of implementing the changes, such as: (a) influencing the change of consciousness and worldview of the younger generation; (b) promotion and support (including at the scientific level) of the state reforms implementation; (c) provision of advanced knowledge and skills relevant to production and services. In addition, it is necessary to take into account the specifics of managing the teaching and academic staff, whose level of self-development, including motivation for change, is mostly directly related to their academic degree and rank. And managing such a contingent involves ensuring a certain level of autonomy. Unlike support and sometimes management staff, whose work we see as the main obstacle to implementing changes.

We can look at the process of the internal changes' implementation in NUZP through the 8 steps, described in [2]. And on the strategic university-wide scale our institution is now at the stage of CHANGE when most employees SEE and FEEL the need for it. (1) Create urgency - occurred even before the election of new management, when the majority of the employees felt that it was no longer possible to do otherwise. (2) Building a team - this is more difficult because of the large team, the multi-hierarchical management, and again, the different values of individuals. (3) The vision is clear and close

to the employees, but again, there are problems with implementation, starting from the top level. (4) Everyone is involved - to the extent of their understanding. (5) Many are acting - but not everyone has the same vision. (6) There are small wins, and the main role is played by the rector, who fairly assesses the achievements. (7th-8th steps) Consolidate and build, do not lose the momentum and Institutionalize the new approaches, create a new culture & behaviour - are gradually happening, but there is much to be done.

So, although our organisation is moving in the right direction in terms of implementing changes, I believe that one of the main problems are the lack of change management skills and the lack of integrated communication and interaction, where different departments and managers understand and respect each other's needs. And this problem can't be solved just through educational trainings or organisational changes, but also by development of corporate culture and social values, what need a lot of time and efforts.

Instead of conclusion we can propose such main criteria and scenarios for leading changes at NUZP (fig. 1).

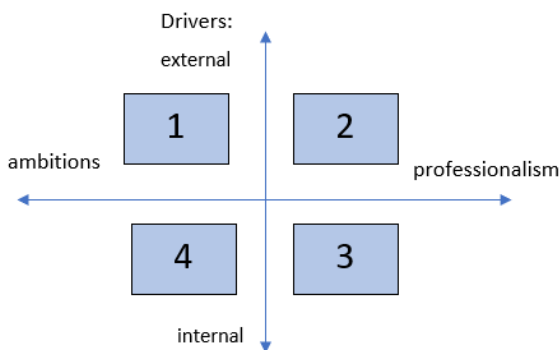

Fig. 1. Scenarios for leading changes at NUZP

In dimensions of internal (within the university) and external drivers of changes and professional or ambitious attitude of the leaders and performers we can find today's situation (scenario 1), ways of its developing under favorable conditions (scenario 2 and 3 – the most preferable one) and its undesirable end up (scenario 4).

REFERENCES

1. Zucker Rebecca, Rowell Darin. 6 Strategies for Leading Through Uncertainty. Harvard Business Review. [Electronic resource]: – Access mode: <https://hbr.org/2021/04/6-strategies-for-leading-through-uncertainty> (Date of application 16.03.24.)
2. Kotter John P., Cohen Dan S. . The Heart of Change: Real-Life Stories of How People Change Their Organizations. [Electronic resource]: –

УДК 339

Козицька Г.В.

¹канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька Політехніка»

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Останні десятиліття спостерігається визначна новітня тенденція у розвитку економіки та суспільства – проникнення інформаційних технологій у різні сфери діяльності людей. Інформатизація виступає ключовим катализатором підвищення продуктивності праці та покращення якості життя. Цей процес вважається настанням нового етапу економічного розвитку, який в літературі часто називають «цифровою або діджитал економікою».

Цифрова економіка в значній мірі перетворює традиційні бізнес-процеси. За досягнення найвищих рівнів діджиталізації економіки, відбувається кардинальна трансформація взаємин між учасниками, що призводить до того, що всі компоненти економічної системи набувають паралельно з фізичною цифрову форму, в якій вони представлені у вигляді математичних моделей. Зазначені перетворення відбуваються з використанням наступних технологій: Big data, технологія блокчейн, інтелект, робототехніка, хмарні обчислення, квантові технології, віртуальна реальність та ін.

У діджитал економіці, поряд із зазначеними технологічними зрушеннями, наголос здвигается від товарів до послуг, особливо тих, що мають віртуальний характер, зокрема, пов'язаних з інтелектуальною власністю, і які створюють виключно за допомогою комп'ютерний програм. Такий перехід підкреслює важливість не лише матеріальних ресурсів, але і інтелектуальних знань, які можуть бути втілені в цифрових продуктах та послугах. Серед усього різноманіття технологій цифрової економіки, що розвиваються прискореними темпами, особливе місце займають інноваційні цифрові технології у фінансовій сфері.

Причини виникнення криптовалюти різноманітні, найважливіші з них можна визначити наступним чином. Однією з них є те, що золото у ролі виконувача функцій загального еквівалента у сучасних умовах має свої обмеження. Це пов'язано з природними особливостями і вартістю

даного матеріалу. Для більшої достовірності та якості виміру виникла потреба у формуванні нового еквівалента. Криптовалюта, зокрема біткойн, представляє собою новий формат, який може ефективно виконувати функції загального еквівалента, оскільки використання категорії «часу на видобуток» як вимірювача вартості може відображати більш точні витрати на вироблення продукту, що є особливо підходящим для інтернет-ресурсів

Такий підхід полегшує вимірювання вартості, оскільки безпосередньо прив'язаний до витрат праці, робить процес визначення вартості більш прозорим та передбачуваним, а також дозволяє витрати праці порівнювати у глобальному світовому масштабі.

Друга причина виникнення та розвитку криптовалют визначається соціально-економічними трансформаціями. Основним трендом цього процесу є конфлікт інтересів у взаємовідносинах соціальних груп, включаючи бізнес, державу і населення. Це сформувало потребу трансформації фінансової системи від монополістичної до більш демократичної та конкурентної.

Третя обставина пов'язана із загостренням міжнародної конкуренції і саме криптовалюта криптовалюти може слугувати інструментом для поліпшення конкурентоспроможності в глобальному масштабі, оскільки: використання криптовалют дозволяє уникнути коливань вартості національних валют і впливу глобальних фінансових криз;

криптовалюти можуть забезпечити можливість проведення грошових операцій без значних обмежень інших країн, що може бути особливо корисним у випадку санкцій чи обмежень на міжнародних ринках;

криптовалюти, як правило, працюють на основі технології блокчейн, яка дозволяє здійснювати глобальні та швидкі транзакції, обходячи традиційні фінансові інтермедіари та забезпечує високий рівень конфіденційності, що може бути привабливим для суб'єктів, що шукають безпечний та конфіденційний спосіб проведення міжнародних транзакцій.

Четверта обставина виникнення криптовалют може бути також пов'язана із спробою масового споживача відповісти на свою незахищеність у зв'язку з різким зростанням тиску держави та капіталу на купівельну спроможність громадян, а також з протидією інфляційному знеціненню національних валют. Основні аспекти цієї обставини полягають у наступному:

– криптовалюти дозволяють особам мати контроль над своїми фінансами, безпосередньо керувати своїми активами та уникати втручання фіскальних органів;

– криптовалюти надають можливість уникати дії інфляційних процесів через обмежену кількість монет у системі та децентралізовану природу;

– окремі громадяни можуть використовувати криптовалюти для уникнення податкового тиску або обмеження владних органів у зборі фінансових даних.

Отже, проведений аналіз дозволив дійти висновку, що поява криптоалюти, як складової діджиталізованої економіки стала відповіддю на виклики, що постали у зв'язку зі змінами у суспільному житті та економіці. Наразі, поява криптовалюти та її похідних дозволяє більш точно і коректно здійснювати виміри вартості через витрати в робочому часі, уникати коливань вартості національних валют і впливу глобальних фінансових криз, проводити фінансові операції без значних обмежень інших країн, безпосередньо керувати власними активами та уникати втручання фіскальних органів.

УДК 339.9:656.7(100)(045)

Лазнева І.О.

канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СВІТОВА АВІАЦІЙНА ГАЛУЗЬ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Розвиток авіаційної галузі сьогодні стикається з рядом глобальних проблем, які впливають на її функціонування та перспективи. Деякі з ключових проблем включають: зміни клімату, вартість пального, технологічні виклики, безпека, інфраструктура та забруднення, пандемії та безпека здоров'я.

Зміни клімату. Збільшення обтяження кліматичними змінами покладає відповідальність на авіаційну галузь щодо зменшення викидів CO₂ та впровадження екологічно чистих технологій. Деякі зусилля для зменшення викидів включають в себе дослідження альтернативних видів пального (наприклад, біопалива для літаків), розробку більш ефективних технологій літаків, вдосконалення аеронавігаційних систем. Крім того, модернізація інфраструктури аеропортів може зменшити витрати пального і викиди CO₂, але це призводить до необхідності залучення додаткових інвестицій.

Вартість пального. Зміни в цінах на нафту та геополітичні конфлікти можуть впливати на вартість пального, що безпосередньо впливає на економіку авіаційної галузі. Наведемо деякі аспекти цього впливу: оперативні витрати, вартість квитків, маржа прибутковості,

фінансова стійкість, ефективність флоту, конкурентоспроможність. Зміни вартості пального можуть мати глибокий і системний вплив на авіаційну галузь, тому авіакомпанії постійно стежать за ринковими тенденціями та намагаються адаптуватися до змін у ціновій динаміці пального.

Технологічні виклики. Швидкі технологічні зміни та високі витрати на розвиток та впровадження нових технологій можуть бути викликом для деяких авіакомпаній. Технологічні виклики можуть становити як позитивний, так і від'ємний вплив на авіаційну галузь. Основні технологічні виклики та їх потенційні загрози включають: автоматизація та штучний інтелект; електрична та гібридна авіація; дрони та беспілотні літальні апарати (БЛА); біопальне.

Безпека. Зростання кількості кібератак та загроз тероризму впливає на авіаційну галузь різними способами: кібербезпека – збільшення кількості кібератак на системи авіакомпаній, аеропортів та постачальників послуг може призвести до порушення роботи критичних інфраструктур, таких як системи керування рейсами та бронювання; критичні системи – кібератаки можуть спрямовуватися на критичні системи, такі як авіаційне управління, навігація та зв'язок, що може створити ризики для безпеки польотів; втрати даних та конфіденційність – кібератаки можуть призвести до витоку конфіденційної інформації; терористичні загрози – терористичні групи можуть використовувати кіберзброю для атак на авіаційні системи, що загрожує безпеці польотів та інфраструктурі; загрози безпеці пасажирів - використання кібератак для здійснення терактів в аеропортах або на борту літаків становить серйозну загрозу безпеці пасажирів та персоналу; втрати фінансових ресурсів – внаслідок кібератак може виникнути необхідність великих витрат для відновлення систем та компенсації втрат.

Загрози цієї природи вимагають посилення заходів кібербезпеки та співпраці між суб'єктами галузі для забезпечення стійкості та безпеки авіаційних систем.

Інфраструктура та забруднення. Недостатність інфраструктури, зокрема аеропортів, та проблеми із забрудненням можуть обмежити розвиток авіації.

Пандемія та безпека здоров'я. Пандемії, такі як COVID-19, значно впливають на забезпечення безпеки пасажирів та персоналу, а також призводять до обмежень у подорожах та зменшення попиту на авіаперевезення. Основні аспекти негативного впливу: зменшення пасажиропотоку – введення обмежень на міжнародні та внутрішні перельоти, а також страх перед зараженням, призвели до різкого зменшення пасажиропотоку. Багато рейсів були скасовані або суттєво скорочені; занепад глобальної мережі маршрутів – багато авіакомпаній були змушені

скасовувати чи зменшувати маршрути через відсутність попиту та фінансові втрати; великі фінансові втрати – зниження пасажиропотоку та зменшення числа рейсів призвели до значних фінансових труднощів для багатьох авіакомпаній, аеропортів та пов'язаних галузей; зменшення замовлень на нові літаки – низька вартість пального та зменшений попит на перевезення призвели до зменшення числа замовлень на нові літаки, що впливає на виробництво та ринок літаків; збільшення заборгованості та банкрутства авіакомпаній - багато авіакомпаній стали неплатоспроможними або потрапили у складні фінансові умови, що призвело до збільшення заборгованості та банкрутства; втрати робочих місць та персоналу; неоптимальне використання флоту – зменшення попиту призвело до неоптимального використання літаків, знаходження великої кількості літаків на землі та простою частини флоту; нестабільність виробництва та постачання – зупинка виробництва та зміни в логістичних ланцюгах виробництва літаків призвели до нестабільності виробництва та постачання авіаційних компонентів.

Перелічені проблеми ставлять виклики перед авіаційною галуззю та вимагають комплексних стратегій для забезпечення її стійкого розвитку в умовах сучасного світу.

Загалом світові глобальні проблеми, зокрема фінансова криза та пандемія COVID-19, здійснили глибокий та тривалий вплив на глобальну економіку, на тенденції, пріоритети та спосіб функціонування бізнесу та суспільства. Здатність адаптуватися до цих змін та використовувати нові можливості стала важливою для довгострокового успіху.

УДК 338.43. 339.1:332.122.6

Антонюк К.І.¹, Дондик С.Ю.²

¹д-р. екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ГФ-210 НУ «Запорізька політехніка»

ФУНКЦІОНУВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ЗЕРНА В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Розвиток ринку зернових культур є одним із стратегічно важливих напрямів для економіки України. Високий рівень урожайності зерна не лише гарантує продовольчу безпеку держави, але й країн-імпортерів її продукції. В сучасних умовах збройної агресії Російської Федерації та ведення активних бойових дій на значній території України виникла низка проблемних ситуацій, що тягнуть за собою зменшення кількості посівних площ, падіння рівня урожайності зернових культур, зниження рівня експорту зернової продукції та багато інших. Саме тому надважливого

значення набуває детальне дослідження проблем ринку зернових культур в Україні та окреслення перспективних напрямів його розвитку.

Сучасні світові товарні ринки та увесь бізнес функціонують в умовах геополітичної нестабільності, яка характеризується політичними конфліктами, напруженнями та невизначеністю між країнами та регіонами. Геополітична нестабільність на сучасному етапі проявляється у наступних формах: територіальні конфлікти, політичні кризи, зовнішні втручання, економічні суперечки, війна та військові загрози, терористичні акти. Головною рисою господарських процесів у нестабільних умовах стає відсутність автоматичної системної взаємодії між різними інституціями. Геополітична нестабільність має серйозні наслідки для світових ринків, економічного розвитку, безпеки та політичного клімату у регіоні чи на світовому рівні. Не виключенням є і світовий ринок зерна, який потерпає від геополітичної нестабільності: зменшується виробництво та порушуються глобальні ланцюги постачання зерно вих культур, волатильність цін на зерно, торгові обмеження та санкції, споживачі не отримують належної кількості зернових продуктів, порушується продовольча безпека країн; зменшення частки українського зерна на світовому ринку із-за злочинних воєнних дій росії. Зазначені проблеми актуалізують необхідність подальшого дослідження функціонування світового ринку зерна задля того, щоб країни змоги адаптувати свої експортні та імпорتنі стратегії в умовах геополітичної нестабільності, а міжнародні інституції змогли врегулювати конфліктні ситуації та сприяти забезпеченню населення світу продовольством.

Виробництво зерна є ключовою складовою світового ринку і має значний вплив на глобальну економіку, продовольчу безпеку і торгівлю. Обсяги виробництва зернових культур, таких як: пшениця, рис, кукурудза, ячмінь й інші, – визначають загальний обсяг доступного харчування для населення. Країни-експортери зерна можуть використовувати свій аграрний потенціал для зміцнення своєї геополітичної позиції. Україна є одним із важливих гравців на світовому ринку зерна і входить до десятки основних виробників та експортерів зернових культур. Продовження війни в Україні у світі можуть виникнути серйозні проблеми із постачанням зернових культур та відбутися подальше загострення геополітичної ситуації. Вирішення проблем забезпечення зерном сучасного світу вимагає комплексного підходу на різних рівнях – від глобального до локального, а також скоординованих зусиль різних суб'єктів, включаючи уряди, наукові установи, галузеві організації та громадянське суспільство. Тільки через інтеграцію різних аспектів та побудову виважених стратегій можна досягти стійкого та довгострокового забезпечення продовольством населення світу в умовах геополітичної нестабільності.

Вважаємо, що аграрна політика із створення умов для ефективного функціонування зернового ринку концентруватиметься на наступних основних напрямках: створення більш ефективної системи податкового та митно-тарифного регулювання; розроблення системи моніторингу та прогнозування ринку, пошук перспективних ринків збуту та просування зерна на зовнішні ринки; стимулювання ринкового попиту та пропозиції на зерно; формування і функціонування інфраструктури ринку, системних та програмних підходів до розвитку ринку; захист інтересів вітчизняних товаровиробників при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; науково-технічне та інформаційне забезпечення розвитку ринку; захист економічної конкуренції та забезпечення прозорості ринку; формування необхідної законодавчої та нормативно-правової бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кириленко І.Г. Формування зернового ринку в Україні: стратегія розвитку / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2009. – №9. – С. 79-84.
2. Кондратюк О.І. Стан і перспективи розвитку зернового під комплексу в умовах глобалізації / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №6. – С. 37-42.
3. Програма «Зерно України – 2015». [Електронний ресурс] Режим доступу: www.uaan.gov.ua/sites/default/files/zerno.doc. (Дата звернення 15.04.24р.)

УДК 339.043.477

Антонюк К.І.¹, Кулігіна А.В.²

¹д-р. екон. наук, проф. НУ «Запорізька Політехніка»

²студ. гр. ГФ-210 НУ «Запорізька Політехніка»

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасному світі підприємства, що не дотримуються принципів сталого розвитку, відкривають собі двері до значних економічних ризиків. Концепція сталого розвитку передбачає не лише стимулювання економічного зростання, а й збереження природних ресурсів та забезпечення соціальної відповідальності. Неврахування цих питань може призвести до негативних наслідків у майбутньому, що потенційно загрожуватимуть фінансовій стійкості та репутації підприємства. Таким чином, зв'язок між управлінням сталим розвитком та управлінням ризиками стає очевидним, адже ефективне управління ризиками

розвитку є необхідною передумовою для забезпечення сталого успіху підприємства.

Слід відзначити, що найефективнішим напрямком розвитку підприємства як системи є її інтенсивний розвиток, який характеризується якісними змінами, в першу чергу, виробничих факторів, що може забезпечити необхідну економічну ефективність його діяльності.

Управління економічними ризиками в міжнародних компаніях потребує комплексного підходу та використання передових стратегій та технологій. Наприклад, використання діаграм для ідентифікації потенційних причин ризиків та аналізу їх впливу на фінансові результати може допомогти спростити управління ризиками. Впровадження стратегії «виробляти, коли замовлено» дозволяє уникнути надмірної інвентаризації та зменшує ризик невдачі нових продуктів на ринку. Використання штучного інтелекту для аналізу даних про попит дозволяє компаніям прогнозувати зміни та адаптувати стратегії виробництва та постачання. Технологія блокчейн може забезпечити прозорість та безпеку фінансових операцій, зменшуючи ризики шахрайства та помилок. Не менш важливою є система для оптимізації виробничих процесів та управління витратами, що сприяє зниженню витрат та оптимізації процесів.

Додатково до використання передових стратегій та технологій для управління економічними ризиками, важливо також враховувати диверсифікацію ризиків, аналіз конкурентного середовища, співпрацю з професійними консультантами, розробку внутрішніх процедур та навчання персоналу. Ці поради можуть сприяти розвитку комплексної стратегії управління економічними ризиками та підвищити стійкість міжнародних компаній до змін у зовнішньому середовищі. Також інтеграція передових методів та інструментів управління ризиками є важливим етапом для досягнення успіху на міжнародному ринку. Сучасні технології та інноваційні стратегії дозволяють компаніям забезпечувати стабільність та конкурентоспроможність у глобальному бізнес-середовищі.

Методи управління економічними ризиками, такі як: «Internet of Things» (IoT), «Just in Time» (JIT), «Lean Manufacturing» та впровадження онлайн-платформ, – є критично важливими для міжнародного бізнесу. Ці стратегії спрямовані на підвищення ефективності виробництва, зниження витрат та ризиків, а також на підвищення конкурентоспроможності. Досвід показує, що впровадження цих стратегій допомагає уникнути фінансових та операційних проблем, зокрема у сфері управління ланцюгом постачання та міжнародної торгівлі. Онлайн-платформи, такі

як: спеціалізовані веб-сайти, форуми та соціальні мережі для бізнесу, – можуть стати важливим джерелом інформації та ресурсів для міжнародних компаній у впровадженні цих стратегій. Вони надають можливість обміну досвідом та кращими практиками з іншими компаніями, а також доступ до новітніх технологій та інновацій в галузі управління ризиками.

Інтеграція системи управління ризиками в стратегічне планування підприємства дозволяє заздалегідь ідентифікувати потенційні загрози та розробляти ефективні стратегії їх уникнення або зменшення впливу на діяльність компанії. В цілому, впровадження цих стратегій на основі міжнародного досвіду та за допомогою онлайн-платформ може стати ключовим чинником у забезпеченні стійкості та успішності міжнародного бізнесу в умовах сучасного глобального ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч. -метод. посібник для самост. вивч. дисц. – Київ: КНЕУ, 2000. – 292 с.

2. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.

3. Дергачова В.В., Голюк В.Я. Міжнародні кредитно-розрахункові і валютні операції: Конспект лекцій: навч. посіб. для студ. Спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент міжнародного бізнесу». – Київ: КПІ ім. Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. – 132 с.

4. Башинська І., Філіппова С. Управління ризиками. Курс лекцій: навч.пос. – Харків: Вид-во «Діса плюс», 2017. – 101 с.

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ІТ ПОСЛУГ

Останнім часом Україна привернула увагу світової спільноти як потужний гравець на міжнародному ринку ІТ послуг, зокрема у сегменті фрілансу. Новизна цієї теми полягає в розкритті потенціалу та унікальності українських фрілансерів у контексті глобальної конкуренції та зміни підходів до роботи в умовах цифрової економіки.

Україна, з її багатотою ІТ-спадщиною та технологічним експертним рівнем, є однією з найбільш перспективних країн для розвитку фріланс-індустрії. Фахівці з програмування, веб-дизайну, копірайтингу та інших галузей активно працюють на міжнародних проєктах, демонструючи високу якість та професіоналізм. Однією з ключових переваг українських фрілансерів є їхня гнучкість та ефективність у виконанні завдань. Вони здатні швидко адаптуватися до змінних вимог клієнтів, працювати в режимі реального часу та забезпечувати високий рівень якості в найкоротший термін.

Іншою з головних переваг українських фрілансерів можна назвати конкурентоспроможну вартість їх послуг. Порівняно з фахівцями з розвинених країн, українські спеціалісти пропонують високоякісні послуги за більш доступні ціни, що робить їх особливо привабливими для клієнтів з усього світу. Фріланс у сфері ІТ в Україні також відрізняється мультикультурним середовищем. Різноманітність фахівців з різних куточків країни дозволяє створювати команди з різними перспективами та інноваційними підходами, що збагачує процес розробки та розвитку продуктів [1].

Новизна українського фрілансу в ІТ сфері полягає також у впровадженні та розробці інноваційних технологій. Фахівці з України активно долучаються до проєктів з розробки штучного інтелекту, блокчейн-технологій, розробки мобільних додатків та інших передових галузей, що сприяє їхньому визнанню на міжнародному рівні. Україна, завдяки своїм талановитим фахівцям, готова продовжувати розвивати свою позицію на міжнародному ринку ІТ послуг, роблячи свій унікальний внесок у світову технологічну сферу [2].

На основі сказаного вище можна зробити висновок, що Україна активно розширює свою присутність на міжнародному ринку ІТ послуг через розвиток фріланс-індустрії. Питання актуальності та новизни

українського фрілансу полягає у високій кваліфікації фахівців, їхній гнучкості та ефективності, конкурентоспроможній вартості послуг, мультикультурному середовищі та інноваційних технологіях. Ці фактори створюють сприятливу базу для подальшого зростання та успішного конкурування на світовій арені ІТ. Розвиток українського фріланс-сектору відображає потенціал країни у високотехнологічному секторі та сприяє її інтеграції в глобальну економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Тимошенко Н. Ю., Ронський Б. Ю. Проблеми та перспективи розвитку ІТ-індустрії в Україні. Економіка і суспільство. – Вип. 17. – 2018. – С. 384–388.

2. Севрук І. М., Рупчева А. О. Конкурентоспроможність України на світовому ринку ІТ-послуг в умовах глобалізації. //Економіка і суспільство – Вип. 15. – 2018. – С. 65–70.

УДК 339.54.012.435

Антонюк К.І.¹, Падалка В.С.²

¹д-р. екон. наук, проф. НУ «Запорізька Політехніка»

²студ. гр. ГФ-210 НУ «Запорізька Політехніка»

ПОЛІТИКА ПРОТЕКЦІОНІЗМУ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ НА ПРИКЛАДІ США ТА КНР

Політика протекціонізму в сучасних міжнародних економічних відносинах стала предметом широкої дискусії та вивчення у зв'язку зі зростанням зацікавленості країн у захисті власних економічних інтересів. Протекціонізм означає застосування різноманітних заходів для захисту національної економіки країни від іноземної конкуренції, за допомогою тарифних та нетарифних інструментів [1; 2]. На прикладі двох найбільших світових економік - Сполучених Штатів Америки та Китаю - можна чітко побачити різні підходи та стратегії, які країни використовують для захисту своїх економічних інтересів. Ці дві країни відрізняються за розміром, культурою, економічними підходами та політичними системами, але водночас вони взаємодіють та впливають одна на одну на багатьох рівнях та в різних сферах включаючи торгівлю, інвестиції та технологічний розвиток.

Багато в чому торговельна війна була зумовлена невдоволенням керівництва США величезним дефіцитом торгового балансу. І саме з

КНР останніми роками США має найбільший дисбаланс через значне перевищення імпорту над експортом [3]. У другій половині 2018 року відбулася деяка деескалація торговельної напруженості в межах обмеження торгівлі тарифними заходами з боку США та щодо США [4]. Перемир'я, узгоджене між Китаєм і Сполученими Штатами 1 грудня 2018 року, згідно з яким мита на 200 млрд дол. США китайського імпорту залишаться на рівні 10%, а не будуть збільшені до 25%, як було оголошено раніше, тимчасово розрядило торговельну напругу між США і Китаєм. Тим не менш, все ще існує великий ризик поновлення ескалації [4].

Проаналізувавши тарифні заходи США, встановлені проти Китаю, видно, що вони спрямовані, зокрема, на сектори електроніки та машинобудування. Мита, накладені на Китай, впливають на широкий спектр промислових галузей, загальна номінальна вартість яких складає 205 млрд дол. США. Звертаючись до Європейського Союзу (ЄС), можна стверджувати, що мита, встановлені Сполученими Штатами, впливають на близько 7 млрд дол. США переважно в секторі основних металів і, меншою мірою, у секторі виробів з металу, що не має значного впливу на макроекономічне становище Євросоюзу. Аналізуючи обмеження США щодо Канади та Мексики, можна відзначити, що США впроваджують тарифи на одні й ті ж галузі: вироби з металів та на основні метали. Реакція у відповідь торговельних партнерів Сполучених Штатів, зокрема Китаю, була спрямована на імпорт США в самих різних галузях і секторах. З боку КНР найбільш репресивними статтями стали рослинництво та тваринництво, автомобільна промисловість та комп'ютерні та електронні вироби, причому мита впливають на близько 7,5% сукупної доданої вартості цих секторів. Заходи ЄС у відповідь були набагато меншими і спрямовані на, електричне обладнання, меблі, харчові продукти, та хімікати. Канада, у свою чергу, рішуче зосередилась на квотуванні майже кожного сектора, серед яких найбільшими стали хімікати, продукти харчування, машини та обладнання та основні метали.

Напруга в торгових відносинах США і Китаю загрожує всій світовій економіці, а не тільки відносинам всередині Групи двох. На думку деяких експертів, реакція Китаю на торговельну війну з США може бути більш болючою для американської економіки, ніж для Китаю. Американські компанії частково втратять своїх споживачів у Китаї через націоналістичні заклики бойкотувати продукцію американських компаній, зокрема Apple, McDonald's, KFC. Разом з тим, внутрішній попит Китаю на продукти, обмежені США (наприклад, ZTE і Huawei), зростає [5]. Отже, вкрай важливим є розроблення кожною країною, у тому числі Україною, виважених політичних рішень з урахуванням

впливу розглянутої ситуації на глобальну економіку та подальших перспективи її розвитку в цьому контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Політика протекціонізму як фактор підвищення конкурентоспроможності економіки країни / А. В. Келічавий // Ефективна економіка. – № 6. – 2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3133> (Дата звернення 15.03.24р.)

2. Теоретичні підходи до оцінки протекціонізму в міжнародній торгівельній практиці / О.І. Баєва [Електронний ресурс]. .Режим доступу: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/4.pdf (Дата звернення 16.03.24р.)

3. United States (USA) Exports, Imports, and Trade Partners. The Observatory of Economic Complexity. [Electronic resource]: – Access mode: <https://oec.world/en/profile/country/usa?yearSelector1=2020&yearlyTradeFlowSelector=flow1> (Date of application 23.03.24.)

4. The economic implications of rising protectionism: a euro area and global perspective. European Central Bank. [Electronic resource]: – Access mode: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2019/html/ecb.ebart201903_01~e589a502e5.en.html (Date of application 16.03.24.)

5. International Labour Organization. [Electronic resource]: – Access mode: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_723440.pdf (Date of application 16.03.24.)

УДК 339

Козицька Г.В¹, Самофал І.В.²

¹канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька Політехніка»

²студ. гр. ГФ-210 НУ «Запорізька Політехніка»

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

У сучасній глобалізованій економіці питання управління ризиками в міжнародному бізнесі зберігало свою актуальність на протязі значного часу, адже світ насичений невизначеністю. Ключовим фактором успіху стала здатність бізнес-лідерів ефективно управляти численними ризиками, з якими їхні організації стикаються щодня. Від глобальних геополітичних викликів, таких як деглобалізація, економічні спади та зміна клімату, до конкретних інцидентів, нахшталт кризи з Samsung

Galaxy Note 7, яку можна вважати класичним прикладом розв'язання подібної раптової проблеми, компанії стикаються з широким спектром потенційних загроз [1]. Ці виклики вимагають від керівників глибокого розуміння управління ризиками та здатності впроваджувати ефективні стратегії для їхньої мінімізації або нейтралізації.

Сучасний міжнародний бізнес зазнає впливу низки комплексних і взаємопов'язаних викликів. Як відомо, процес деглобалізації, ініційований як політичними так економічними подіями, призводить до фундаментальних змін у торговельних потоках і ланцюжках поставок. Компанії повинні адаптуватися до нових реалій, переосмислюючи свої стратегії та шукаючи нові підходи до управління ризиками, які на сьогодні включають геополітичні, технологічні, екологічні та соціальні аспекти.

Розуміння та ефективне управління ризиками є критично важливими для досягнення сталого розвитку та забезпечення довгострокової життєздатності бізнесу. Приклад із Samsung Galaxy Note 7 демонструє, як ефективне реагування на кризу та ухвалення етичних рішень може впоратися з безпосередньою загрозою, а й зміцнити довіру до бренду на довгі роки. У сучасному динамічному та цифровому діловому середовищі, де нові ризики можуть виникати неочікувано та швидко розповсюджуватися, комплексне управління ризиками, що охоплює всі аспекти бізнесу: від фінансів до репутації, стає не просто важливим, а й необхідним елементом стратегічного планування.

У рамках міжнародного бізнесу, ефективне управління ризиками починається з їх ретельного визначення та класифікації. Ризики поділяються на кілька основних категорій: політичні, які включають в себе зміни в політичній обстановці і законодавстві; економічні, пов'язані з коливаннями валютних курсів та інфляцією; юридичні, що стосуються нормативно-правової бази; культурні, пов'язані з особливостями ведення бізнесу в різних культурах; та валютні ризики, які виникають при здійсненні міжнародних фінансових операцій.

Для аналізу та оцінки ризиків використовують як якісні, так і кількісні методи. Якісний аналіз містить у собі оцінку ймовірності та потенційного впливу ризиків на бізнес, тоді як кількісний аналіз застосовується для чисельної оцінки можливих втрат. На основі цих аналізів формуються стратегії управління ризиками, такі як страхування, диверсифікація, хеджування та використання похідних інструментів, кожна з яких має свої переваги та недоліки залежно від конкретної ситуації.

Глобальна політична та економічна ситуація має значний вплив на ризики в міжнародному бізнесі. Наприклад, міжнародні організації, такі

як Світовий банк і Міжнародний валютний фонд, відіграють важливу роль у формуванні політик, спрямованих на зниження економічних і фінансових ризиків для компаній. Дослідження конкретних кейсів дає змогу глибше зрозуміти, як компанії можуть адаптуватися і долати кризові ситуації, зміцнюючи свою репутацію і довіру споживачів.

Сучасні технології, включно з великими даними та штучним інтелектом, надають нові можливості для управління ризиками. Використання цих технологій дає змогу проводити глибший аналіз даних і прогнозувати можливі ризики, що сприяє ефективнішій та оперативнішій реакції на них. Приклади застосування цих технологій включають моніторинг соціальних мереж для виявлення репутаційних ризиків і використання машинного навчання для аналізу фінансових операцій і запобігання шахрайству.

Розвиток нових технологій і методологій аналізу надає компаніям інструменти для більш ефективного управління ризиками. Розроблення та впровадження інноваційних стратегій, заснованих на даних і штучному інтелекті, теоретично, дасть змогу компаніям мінімізувати потенційні збитки й оптимізувати свою діяльність, забезпечуючи сталий розвиток у мінливій глобальній економіці.

Дослідження управління ризиками в міжнародному бізнесі підкреслює необхідність комплексного підходу до аналізу та мінімізації потенційних загроз. Сучасні технології та методи аналізу відкривають нові перспективи для підприємств, які прагнуть сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Joseph Yun J. Benefits and costs of closed innovation strategy; analysis of samsung's galaxy note 7 explosion and withdrawal scandal. Researchgate. 2018. [Electronic resource]: – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/325909034_Benefits_and_Costs_of_Closed_Innovation_Strategy_Analysis_of_Samsung's_Galaxy_Note_7_Explosion_and_Withdrawal_Scandal. (Date of application 26.03.24.)

УДК 338.001.36

Лазнева І.О.¹, Носенко К.С.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-212 НУ «Запорізька політехніка»

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Згідно теоріями переходу, працівники неформального сектору часто мають низький дохід, стикаються з нестабільністю доходів і без доступу до базового соціального захисту. Жінки грають важливу роль в цій сфері. Більшість бідності, особливо серед жінок, концентрується в неформальному секторі, і багато домогосподарств з низьким доходом залежать від нього. Однак цей сектор може не пропонувати можливостей для зростання, і працівники можуть залишатися в ньому на довгий термін, займаючись нелегальною роботою. З іншого боку, неформальний сектор допомагає багатьом уникнути крайньої бідності і забезпечити мінімальний дохід для виживання. Навіть у розвинених країнах деякі офіційно працевлаштовані можуть обирати роботу за межами формального сектору, щоб скористатися додатковими вигодами.

Неформальний сектор може створювати замкнене коло для урядів. Незбирання податків може обмежувати фінансування державних послуг, роблячи неформальний сектор привабливішим. Деякі уряди вважають неформальність перевагою, оскільки вона дозволяє поглинати надлишкову робочу силу і пом'якшувати проблеми безробіття. Для урядів критично важливо визнавати потенціал неформальної економіки виробляти товари і послуги, створювати робочі місця і сприяти імпорту та експорту.

Робота в неформальному секторі, яка не реєструється державою, позбавляє працівників прав на соціальне забезпечення і обмежує їх можливість створювати профспілки. У порівнянні з працівниками формальної економіки, які мають захист за законодавством, працівники неформального сектору змушені працювати довше.

У країнах що розвиваються, значна частина жіночої праці у несільськогосподарському секторі є неформальною через доступність роботи для жінок у цьому секторі. Найпоширенішими професіями у неформальному секторі є надомні працівники, залежні субпідрядники, власники власної продукції та вуличні торговці. Жінки становлять значну частину цього сектору і працюють у нестабільних та корумпованих сегментах, у таких галузях як гончарство, домашня робота, охоронні послуги, торгівля, косметологія, будівництво та швейна промисловість.

Чоловіки частіше здійснюють масштабні операції та торгують товарами, які не псуються, у той час як жінки, що є роботодавцями, менше представлені. Жінки переважно займаються дрібномасштабною торгівлею харчовими продуктами. У жінок обмежене представництво на високооплачуваних посадах у неформальному секторі, але переважають на низькооплачуваних, що призводить до гендерного розриву в зарплаті. Ринкові умови, стратегії домогосподарств та політика держави сприяють цій гендерній нерівності.

Працівники неформального сектору мають обмежений вплив на державну політику, що може створювати проблеми для інших політично впливових груп. Профспілки можуть боротися проти організації неформального сектору через загрозу для їхнього членства та інвестицій. Бар'єри для профспілкової організації в неформальному секторі включають низький та нерегулярний дохід, нестабільність місць роботи та самозайнятість. Неформальний сектор може викликати опозицію від виробників у формальному секторі через конкуренцію, гнучкість виробництва та бюрократичну свободу. Цей сектор також може зменшувати матеріальну і політичну владу урядових агентів через відсутність стандартних податків.

У багатьох країнах діти вступають до неформального сектору, займаючись важкою та небезпечною працею, яка включає сміттярство, поденні роботи, будівництво, продажі, сезонні роботи та роботу у маленьких майстернях. Під час економічних криз багато сімей стикаються з безробіттям та втратою роботи, змушуючи підлітків збільшувати дохід своїх родин, продаючи товари чи послуги. Це часто призводить до відмови від соціальної активності та участі в неформальній економіці, формуючи роль підлітків як дорослих у сім'ї. Для багатьох осіб, особливо кольорового населення, участь у неформальній економіці не є вибором, а вимогою для виживання. Навіть за відсутності альтернатив, вони не мають можливості піднятися в економічному суспільстві. Участь підлітків у неформальній економіці породжує суперечливість через обмеження та закони, що регулюють працю молодих людей. Привілейовані дорослі можуть розглядати це як примусову працю, оскільки вони вважають, що діти позбавляються «нормального» дитинства і несуть велику відповідальність. Багато дітей самостійно вирішують допомагати сім'ї в економічних труднощах, усвідомлюючи, що це необхідно для їхнього виживання. Вони починають працювати, розуміючи, що їхній внесок стає необхідним для економічного благополуччя сім'ї.

Зв'язок між неформальним сектором і бідністю складний і не може бути зведений до простого причинно-наслідкового зв'язку. Проте

збільшення розмірів неформального сектору може сповільнювати економічне зростання. Середні доходи в цьому секторі нижчі, а працівники переважно належать до верхнього рівня бідності. Також у них обмежений доступ до допомоги по безробіттю та соціального захисту, порівняно з формальним сектором.

УДК 657.286.9 : 658.859

Лазнева І.О.¹, Староконь М.А.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-210 НУ «Запорізька політехніка»

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ПІД ВПЛИВОМ ПРОЦЕСІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Цифровізація відкриває нові можливості для країн, що розвиваються, і компаній будь-якого розміру, щоб подолати існуючі недоліки торговельних витрат і постачати свою продукцію на більш широкий спектр ринків. Наголошується, що для того, щоб вони були реалізовані та поширені більш інклюзивно, потрібне нормативне середовище, яке дозволить урядам країн, що розвиваються, реагувати на нові виклики, пов'язані з цифровізацією. У той час як міжнародне співробітництво та технічна допомога можуть підтримати країни, що розвиваються, у вирішенні прогалин у цифровому зв'язку та навичках для отримання максимальної вигоди, країни, що розвиваються, у регіональних і глобальних дискусіях, які сформулюють правила, що лежать в основі зростаючої частини їхніх економік.

Найпомітніші зміни в структурі суспільного продукту розвинутих країн відбуваються як результат випереджаючого розвитку таких частин сфери послуг, як фінансова, інформаційна та операції з нерухомістю. Саме ця сфера структурної перебудови мала особливо значний вплив не тільки на національні економіки, а й на світову економіку в цілому, що спричинило нестабільність у фінансових систем більшості країн за останні роки. Зростаюча роль сфери послуг відіграє ключову роль у відновленні економіки, зокрема через концентрацію зусиль корпорацій на найбільш прибуткових типах послуг. Швидкий розвиток ІКТ відображається у всіх аспектах суспільного життя і виробництва, що призводить до постійного удосконалення виробництва та зростання попиту на ІТ-продукцію та послуги. Розширення сфери послуг прямо пов'язане з процесами комп'ютеризації у різних галузях економіки, підсилюючи важливість інформаційного сектору та його різних функцій, таких як інформаційні послуги для корпорацій, малих підприємств та

державних органів. Ці напрямки розглядаються фахівцями як перспективні для подальшого розвитку сфери послуг у всьому світі.

Цифровізація збільшує масштаб, розмах і швидкість торгівлі. Це дозволяє компаніям пропонувати нові продукти та послуги більшій кількості цифрових клієнтів по всьому світу. Це також дозволяє компаніям, особливо невеликим, використовувати нові та інноваційні цифрові інструменти для подолання бар'єрів для зростання, сприяючи спрощенню платежів, уможливаючи співпрацю, уникаючи інвестицій в основні фонди за допомогою хмарних сервісів і використовуючи альтернативні механізми фінансування, такі як краудфандинг.

Цифровізація також змінює спосіб торгівлі товарами. Наприклад, зростання онлайн-платформ призвело до зростання кількості невеликих пакетів, які продаються за кордоном. Це породжує низку проблем для політиків, починаючи від фізичного управління торгівлею посилками, закінчуючи наслідками для управління ризиками (наприклад, у зв'язку з контрафактними товарами чи стандартами біозахисту), а також впливом на доходи у зв'язку з збір податків і тарифів.

Згідно з останніми тенденціями, впроваджується цифровізації у процесі проведення міжнародної торгівлі з метою подолання труднощів від початкового оформлення до виконання. Суть процесів залишається на високому рівні, проте спостерігається трансформація у процесі замовлення товарів або оформлення заявок на послуги, що робиться легше, а також забезпечує постійний контакт зі споживачем та більший доступ до інформації про товари або детальний опис послуг. Процес оформлення відповідної документації та отримання сертифікації стає простішим, а проведення платежів через онлайн платформи стає зручнішим. Цифрова трансформація охоплює промислові товари, операції, ланцюжки створення вартості та послуги післяпродажного обслуговування. Зосередження на онлайн-орієнтованому процесі проведення торговельних операцій зменшує витрати на участь у міжнародній торгівлі, співзвучно зв'язуючи бізнес та споживачів у всьому світі, сприяючи розповсюдженню ідей та технологій, а також сприяючи координації глобальних ланцюжків створення вартості (GVC).

Фактори, що впливають на електронну комерцію, включають ієрархічну структуру управління, нестійке керівництво змінами персоналу та організаційні силоси, які утворюють штучні бар'єри для обміну інформацією, ускладнюючи процес прийняття рішень та, в кінцевому підсумку, сповільнюючи ефективність бізнесу. Визначення основних чинників впливу діджиталізації на процес міжнародної торгівлі допоможе компаніям оцінити готовність до трансформації та впровадження на перспективних ринках. Деталізація основних факторів

впливу процесу діджиталізації на розвиток механізму міжнародної торгівлі є ключовою.

Розуміння міжнародної цифрової економіки стає дедалі важливішим у формуванні майбутнього економічного розвитку. У наш час, коли значення даних та алгоритмів зростає, інтернет-технології впливають на відносини між країнами настільки ж, як і геополітичні альянси. Тому можна зазначити, що цифрова економіка має важливе значення для світової торгівлі на межі інновацій та традицій.

УДК 339.92(477+438)

Прушківська Е.В.¹, Сльцина О.О.²

¹ д-р екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-210 НУ «Запорізька політехніка»

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩИ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО ТА СУЧАСНОГО ПЕРІОДІВ

Співробітництво між Польщею та Україною має багату історію, яку можна розділити на три основні етапи. До першого можна віднести історичні зв'язки та конфлікти до ХХ століття. У попередні століття обидва народи мали складну історію взаємовідносин, включаючи періоди конфліктів та співіснування в складі спільних державних утворень, таких як Реч Посполита. Варто згадати про різні територіальні конфлікти та розділ країн між імперіями (наприклад, між Російською та Австро-Угорською імперіями) спричиняли напруженість у відносинах. Цей етап підкреслює переважно складні моменти у відносинах між цими країнами. Другим етапом виступає період після Першої світової війни до кінця ХХ століття. У міжвоєнний період та після Другої світової війни обидва народи стикалися зі складними політичними та історичними викликами. А після Другої світової війни Польща та Україна опинилися в сфері радянського впливу, що спричинило достатньо негативні наслідки для їхнього співробітництва. На цьому етапі відносин між Польщею та Україною можна відзначити вплив геополітичних змін у Європі, зокрема після Першої та Другої світових війн. Цей період характеризується складними політичними та історичними викликами, такими як окупація та втрата незалежності. Третій етап – сучасне співробітництво. Після розпаду Радянського Союзу та отримання Україною та Польщею незалежності, відносини між країнами почали активно розвиватися. Обидві країни спрямовані на підтримку демократії, розвиток економіки та культурна інтеграцію. Варто зазначити, що Польща та Україна є

партнерами у всіх співробітницьких напрямках. Країни є партнерами у Європейському союзі та НАТО, що сприяє зміцненню їхнього співробітництва в політичній, економічній та оборонній сферах. З перших днів відкритої російської агресії Польща всіляко демонструє свою підтримку народу України, активно застосовуючи на міжнародній арені політичні та дипломатичні інструменти. У цьому періоді відбувається активний обмін знаннями, технологіями та культурними цінностями між Польщею та Україною. Також спостерігається зростання торговельних відносин та інвестицій між країнами.

Під час періоду трансформації економічної системи, який включав перехід від планової до ринкової економіки, Польща та Україна зіткнулися з подібними викликами та мали спільні інтереси в низці напрямків співпраці. Деякі з найважливіших причин їхньої співпраці:

- досвід і знання. Польща, яка почала економічні реформи трохи раніше, мала деякий досвід у реалізації трансформації економіки. Україна, в свою чергу, могла скористатися цим досвідом і вивчити найкращі практики;

- спільні виклики. Обидва країни стикалися з подібними проблемами під час трансформації, такими як нестабільність, інфляція, дефіцит бюджету та інші. Співпраця між ними могла допомогти обміном досвідом у вирішенні цих проблем;

- торгівля. Розширення торгівлі між Польщею та Україною могло бути вигідним для обох країн у період трансформації. Вони могли обмінюватися товарами та послугами, що могло стимулювати економічний зріст у обох країнах.

Таким чином, перехід від адміністративної командної системи до ринкового співробітництва має велике значення для України та Польщі. Ці зміни дозволяють підприємствам в Україні та Польщі стати більш конкурентоспроможними на світовому ринку, ринкова економіка сприяє створенню сприятливих умов для розвитку бізнесу та інвестиційного клімату, ринкова економіка стимулює підприємницьку діяльність та підтримує розвиток приватного сектору.

За останні роки обсяг торговельного обміну між Україною та Польщею стабільно зростає. Польща є одним з найбільших торгових партнерів України в Європі. Обидві країни активно здійснюють обмін різними видами товарів.

Варто зазначити, що за даними Міністерства національної оборони у Варшаві, Польща, поряд зі США та Великою Британією, є однією з найактивніших країн, які підтримують Україну в її боротьбі з агресором. На міжнародній арені Республіка Польща відстоює необхідність посилення міжнародною спільнотою тиску на РФ для негайного

припинення війни проти України та відновлення територіальної цілісності нашої держави у міжнародно визнаних кордонах.

Сутність вищевикладеного зводиться до необхідності співпраці між Україною та Польщею, яка зумовлена різноманітними чинниками, серед яких історичні, ментальні, економічні та політичні виклики. Діалектичний зв'язок між співпрацею та конфліктами створили базу для розвитку партнерських взаємовідносин та спільної роботи над вирішенням проблем. Ментальні та культурні схожості також сприяють співробітництву та взаєморозумінню між народами. Економічні вигоди від спільних інвестицій, торгівлі та розвитку інфраструктури відображаються на підвищенні рівня життя громадян обох країн. Політична співпраця в рамках міжнародних організацій та у вирішенні спільних проблем забезпечує міжнародну стабільність та безпеку. Отже, співпраця між Україною та Польщею визначається комплексом чинників і відіграє важливу роль у розвитку обох країн та зміцненні їхніх взаємовідносин.

СЕКЦІЯ «ПЕРЕКЛАД»

УДК 811.111'373.7

Приходько А. М.

д-р філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ЛІНГВОСЕМІОТИКА ТЕКСТІВ ДИСКУРСИВНОГО ЖАНРУ «НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН» В АНГЛО-ТА НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

Феномен «національний гімн» (НГ) розглядається у загальній гуманітаристиці як деякий програмний документ, в якому закорінено цілу низку т. зв. «мобілізаційних» функцій цілеспрямованого вербального впливу. Серед них: інтегративно-консолідаційна, аксіогенна, ідеологічна, сугестивна, експресивна, парольна, лаудативна, патріотична, перформативна та ін. [1, с. 35]. У такий спосіб НГ виступає концентрованим виявом самоідентифікації та -інтерпретації соціокультурної спільноти.

У всьому своєму функційному різнобарв'ї НГ постає як «акт громадянської літургії» [2, с. 217], в якому в ідеалі зливаються в єдине ціле музика і текст. Акт виконання НГ під час офіційних заходів дає підстави розглядати його як дискурсивний акт з глибоким сугестивним підґрунтям, що його можна вивчати у міждисциплінарних вимірах.

Феномен НГ є добре відомим філологічній науці, зокрема літературознавству. Останнє витлумачує його як відносно закрий список текстів малого формату з відомим авторством. Уналежнюючи НГ до розряду віршованих лірико-поетичних творів, воно вважає гімн найдавнішим літературно-музичним жанром культового походження, ризновидом релігійної та героїчної лірики.

З лінгвістичної точки зору НГ може та має розглядатися як дискурсивний жанр гібридного типу, оскільки в ньому сходяться та взаємодіють різні дискурсивні формації – художня, політична, ритуальна, патріотична. Дискурсивний жанр НГ екзистенційно залежить від homo loquens у двох своїх іпостасях – фігури агента (суб'єкт мовлення, адресант, ідеологічний глашатай) і фігури клієнта (об'єкт мовлення, адресат, споживач). При цьому характерною їх рисою є анонімність агента і знеособленість клієнта дискурсу. На рівні ж глибинної репрезентації обидві фігури віддзеркалюють демонстративну неприхованість свого колективного образу – держави в першому випадку і народу – у другому.

Предметна область текстотипу НГ може бути окреслена лінгвістикою в рамках структурної та когнітивно-дискурсивної

парадигм. Остання пропонує доволі різноманітний опціон: лінгвокультурні, морфосинтаксичні, прагмасемантичні, риторично-стилістичні та ін. аспекти вивчення текстової матерії на матеріалі різних природних мов – зокрема, англійської (АНГ) і німецької (ННГ).

Лінгвокультурне осмислення текстів АНГ/ННГ найоптимальнішим чином уможливають два провідні поняття – система і концепт. Разом вони пропонують свій дочірній галузі, лінгвоконцептології, відносно нове термінопоняття – концептосистема. Виходячи з того факту, відмітимо, що, осяяна ореолом фетишизації, його концептосистема будується за принципом ієрархії. На її вершині знаходиться метахтон ANTHEM / HYMNE, нижче розташовуються дві концептивні сфери та підпорядковані їм ментальні домени. Вінчають систему автохтони – «ріднотекстові» концепти, що власне й визначають концептуальний візерунок НГ.

У своєму найузагальненішому вигляді концептосистема текстів АНГ/ННГ постає як ланцюжки безкінечних включень (\subset) низхідних ментефактів у висхідні, як входи автохтонів у ментальні домени, а тих – у ментальні сфери: метахтон ANTHEM / HYMNE \subset сфера АПЕЛЮВАННЯ \subset {БОЖЕСТВЕННЕ (\subset) (GOD | LORD / GOTT), СИМВОЛЬНЕ \subset (KING|QUEEN / KÖNIG, FÜRST, KAISER), РІДНЕ \subset (MOTHERLAND / HEIMAT, LOVE / LIEBE, ЗАГРОЗЛИВЕ \subset (ENEMY / FEIND)); сфера КОНТЕМПОРАЛЬНІСТЬ \subset {СЛАВЕТНЕ МИНУЛЕ \subset (WAR, VICTORY, FLAG, WEAL; NOT, RUHM) \subset ГАРНЕ ТЕПЕРІШНЄ (STAR-SPANGLED BANNER, LAW, LAND; HEIM, WIESEN, RHEIN), \subset ЩАСЛИВЕ МАЙБУТНЄ (PEACE, TRUTH, SUN; SONNE, GLÜCK, HOFFNUNG, RECHT)}.

Предикативна мережа АНГ/ННГ задається взаємодією трьох предикативно значущих субкатегорій – персональності, модальності та темпоральності, які являють собою каталізатори комунікації.

Модальна карта текстів АНГ/ННГ орієнтована значною мірою на внутрішні засоби. Серед них продуктивними є індикатив та імператив на тлі повної відсутності суб'юнктиву / кон'юнктиву. Повною відсутністю визначаються й адвербіальні засоби зовнішньої модальності, тоді як модальні дієслова may та shall / müssen і sollen є доволі активними, зокрема, в директивних закликах.

На темпоральній карті текстів АНГ релевантними виявляються часові форми Present Simple і Future Simple зі значною кількісною перевагою першої. Інші часові форми або відсутні, або не є статистично релевантними, що повністю корелює з концептуальними настановами ГАРНЕ ТЕПЕРІШНЄ і ЩАСЛИВЕ МАЙБУТНЄ. Натомість для ННГ релевантними виявляються всі часові форми – минулого (*Perfekt*,

Imprefekt), теперішнього (*Präsens*) і майбутнього (*Futurum 1*). Щоправда, *Präsens* тут є найпродуктивнішою формою, а в багатьох випадках – і універсальною. Факт вибору часових форм повністю вписується в провідну ідейну настанову текстів АНГ/ННГ – рішуче відмежування держави від минулого і її поступальний рух від щасливого теперішнього до іще більш щасливого світлого майбутнього.

Персональна карта текстів АНГ/ННГ зумовлюється різною вагомістю трьох задіяних у текстах АНГ осіб, які реалізуються в діалогічному або монологічному режимах комунікації. При цьому рух мовленнєвих сигналів відбувається лише в одному напрямі – від агента дискурсу до клієнта. Діалог виявляється в обох текстових кластерах не тільки «усіченою» архітектоніко-мовленнєвою формою, а й способом поступового переходу до внутрішнього монологу (гімн США).

Особливої значущості набуває власне синтаксична специфіка текстів АНГ/ННГ. Передусім звертає на себе увагу авторська пунктуація, яка часто не відповідає канону (межі речення розмиті, його кінець часто маркується комою замість крапки), безліч лапідарних і однослівних речень-вигуків, взаємомонтованість частин сурядних і однорідних конструкцій, обмаль підрядних побудов, відсутність періодів тощо). Найсуттєвішою ж властивістю синтаксичного візерунку гімнів є співвідношення у використанні простого і складного речення, яке нагадує золоту пропорцію (62 % : 38 %), тобто корелює з числами Фібоначчі.

Найпоширенішим способом прагмасемантичного аранжування текстів АНГ/ННГ є розповідна нарація (констатив). Очевидно, не директивність (*God save the King; Gott erhalte, Gott beschütze Unsern Kaiser!*) і не промісивність (*We will o'er all prevail /Ліберія/*), а констатувальність зі своїм ненав'язливим інтенційним форматом доносить до клієнтів АНГ/ННГ «гімн» – провідну національну ідею, яка на тлі дійсних і уявних викликів має зцементувати націю в міцну і неподільну сутність, в якій пануватимуть непохитні моральні цінності. Вінцем такої іллокутивної наснаги виступають перформативи (*We pledge our devotion /С.- Леоне/; Alle schwören wir dir: Du wirst leben! /Бельгія/*).

Іллокутина картина текстового простору АНГ/ННГ під тиском заданої суспільним узусом концептосистеми відбиває свою подвійну зверненість: до Бога як вищої інстанції, як хранителя вищих моральних цінностей і до народу як їх споживача. Іллокутивний візерунок АНГ фіксує, з одного боку те, що є («світ → слово»), і закликає до того, що має бути («слово → світ»): єдність, боротьба, щастя, доля, батьківщина – все те, що підпадає під концепт ЩАСЛИВЕ МАЙБУТНЄ.

Лінгвосеміотична організація АНГ/ННГ спирається на міцний сугестивний субстрат і тим самим корелює з феноменом НЛП, завдяки чому в них зростає роль соціального інжинірингу. Тож, доводять фахівці [2, с. 215], через тексти гімнів реалізується підтримка існуючого культурного порядку і, відповідно, відбувається бажана інтерпретація смислів, що рекомендуються правлячими елітами задля виправдання права на своє існування (у плані контролю «нормативної поетики» текстів, використовуваних для формування духовного світу національної спільноти).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Риженьких В. О. Когнітивно-функційна організація мовленнєвого жанру «державний гімн» (на матеріалі текстів англійських країн) [Текст] / В. О. Риженьких // Кваліфікаційна робота магістра. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка». – 2023. – 110 с.
2. Хорошилов О. Естетичний інструментарій формування уявних спільнот: феномен національного гімну [Текст] / О. Хорошилов // Міжнародні та політичні дослідження : зб. наук. праць. – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2021. – № 34. – С. 212 – 231.

УДК 811.111.'42'373.7:796

Кузнєцова І. В.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ СПОРТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Як відомо, ядро фразеологічної картини світу становлять фразеологізми, які є носіями культури, вони зберігають інформацію про історію, етнографію, національну психологію, національну поведінку певного народу. Кожний фразеологізм є джерелом культурної інформації про певну націю, у ньому відображається історичне, культурне й духовне життя народу. У лінгвістиці існують різні визначення фразеологізму. Це питання дуже актуальне серед дослідників. Узагальнюючи погляди вчених на визначення цього поняття, вважаємо, що фразеологізм – це семантично пов'язане сполучення слів, що виникає в мові як результат метафоризації його значення та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції.

Когнітивна лінгвістика виникає на базі когнітивізму в межах сучасної антропоцентристської парадигми, що суттєво розширює обрії

лінгвістичних досліджень. Наприкінці ХХ ст. виникла потреба з'ясувати, яку роль виконує мова в пізнавальній діяльності людини. Інформація, отримана в ході предметно-пізнавальної діяльності, надходить до людини через різні канали, але предметом розгляду в когнітивній лінгвістиці є лише та її частина, яка відбивається і фіксується в мовних формах.

У ході дослідження англомовні спортивні фразеологізми було розподілено на різні категорії, які стосувалися не тільки самого спорту, але й інших сфер життя людини. Цей аналіз засвідчив, що слова та фрази, які мають суто спортивне значення, можуть у кожній фразеологічній одиниці залежно від використання відображати національне світобачення. Наприклад, фразеологізм *pull out all the stops* – не *зупинятися/докласти всіх зусиль*; компонент *stops* = *effort, strength*.

У метафорі також прихований національно-культурний компонент: наведений нижче вислів використовувався в музиці та асоціювався з грою на органі. А зараз ми бачимо перехід від однієї сфери життя в іншу. У спорті цей вислів дуже доречно вживати як девіз до перемоги: *two strikes/three strikes and you're out* – *три удари і ти вибув*; компонент *strikes* = *chances*. Ідіома нам відома з гри в боулінг, тобто відображає специфіку та насамперед правила гри. Вважаємо, що цю фразеологічну одиницю можна віднести до національно-культурного аспекту.

Сьогодні метафора найчастіше використовується в бізнесі і розкриває вже інше значення: *The ball is at somebody's feet* – *господар становища*. Метафора *ball at feet* = *advantage, success*. У цьому фразеологізмі можна провести паралель із футболом, коли у гравця є м'яч, то він понад усе намагається добігти до воріт та забити гол, на ньому лежить відповідальність. Так само і в повсякденному житті: у кого є привілеї і як кажуть «усі карти на руках», той і має шанс на успіх: *front runner* – *людина, яка випереджає своїх конкурентів*. Метафора *front* = *success*. У спорті це людина, яка стовідсотково дійде до фінішу першою і яка залишила всіх конкурентів позаду. Зі спортивного значення ідіома набула більш буденного відтінку і стала описувати величезний успіх у всьому, а також стала широко відома в рекламній індустрії: *front product* – *бренд, продукт вищого татунку, який має величезні продажі*; *set the pace (make the running)* – *задавати темп*. Метафора *pace* = *speed, tempo, activity*.

Загалом, це слово сягає корінням у глибоку давнину: так називали людину, яка швидша за всіх інших. У наш час так можна назвати людину, яка може повести за собою інших, яка може налаштувати публіку на гарний лад: *the ball is in your court* – *ваша черга*. Концепт *ball* = *change, solution, success*. Отже, слово змінило своє значення, а саме з спортивного вжитку перейшло в більш повсякденне. Це можна порівняти з грою в теніс: коли м'яч відбивається на протилежний бік (бік конкурента), це

означає, що його черга подачі. Так само і в бізнесі: коли ухвалюється важливе рішення, то зазвичай його ухвалює людина, яка обіймає високу посаду, тобто всі передають вирішальне право голосу саме їй: *give one a run for one's money* – намагатися з усіх сил перемогти. Метафора *give one a run* = *challenge*. Сама ідіома походить від перегонів, коли людина за свої гроші робила ставку на коня і хотіла, щоб він брав участь у змаганні. Проаналізувавши вираз та виявивши в ньому інше тлумачення, люди стали користуватися ідіомою та розуміти її як виклик: *hot shot* – майстерна і свідомо своїх переваг людина. Компонент *shot* = *carrier, professionalism, success*.

Метафора походить ще з давніх-давен: так називали людину, яка в нападі агресії, злості могла взяти рушницю та вистрілити. Пізніше це слово стало використовуватися як жаргонний термін для експрес-поїзда. Сьогодні метафора описує успішну та кваліфіковану людину, справжнього професіонала своєї справи: *out of your league* – не твоїй рівень. Метафора *out of league* = *type, love, level*. Спочатку цей вислів використовувався в бейсболі. Також дуже цікавою є ще одна конотація слова *league* – типаж. Коли йдеться про кохання між чоловіком і жінкою, то кожен має своє уявлення про майбутнього партнера, добирає людину під свій типаж і коли ми хочемо висловити свою думку про те, що хтось когось не влаштовує, саме ця ідіома буде влучною. *League* вживається як комфорт, коли йдеться про незручне становище або коли ніяково себе почуваш: *to be a good sport* – бути спортивним і прийняти поразку з добротою/гідністю. Метафора *sport* = *healthy, strong*. Зазвичай цей вираз має буквальне значення, тобто *sport* – спортсмен, людина яка весь свій час витрачає на те, щоб мати гарний вигляд, яка систематично займається певним видом спорту та бере участь у спортивних змаганнях.

Друге значення ідіоми полягає в тому, що словом *sport* можна описати людину, яка з гідністю проходить всі перешкоди і яка завжди з усмішкою йде уперед назустріч своїм страхам: *a balls up* – помилка, погана робота. Метафора *a balls up* = *chaos, fail*. Таким чином, значення метафори дуже далеке від спорту, як може здаватися на перший погляд. У ній розкривається інший зміст: коли у вас на роботі поганий день і ви дуже втомилися, ця метафора вживається для опису самопочуття. Ще одне значення метафори – коли згодом повинна відбутися якась важлива подія, завжди починається легкий сумбур, хаос, хвилювання і от саме задля того, щоб чітко описати ситуацію, використовується ця ідіома: *to kick something around* – занепонуювати ідею. Метафора *kick around* = *incorrect attitude, something unplanned*.

Фраза широко відома у футболі і перекладається як передавання м'яча від одного гравця до іншого. Згодом, з однієї сфери ідіома набула свого значення і в інших, більш буденних. Перше значення – у повсякденному житті це означає поводитися з кимось несправедливо. Друге значення – незаплановано кудись добиратися й проводити час, ознайомлюючись із місцевістю: *pick-up game* – *щось незаплановане, коли люди реагують на події, як вони відбуваються*. Метафора *pick-up game* = *love*

Тут можна виділити такі значення: 1) тема кохання-стандартний пікап, коли ти розмовляєш з дівчиною, з якою в тебе немає наміру продовжувати спілкування й будувати стосунки, тобто ти просто її зацікавлюєш грою слів і більше ви ніколи не бачитесь після зустрічі; 2) ще одне цікаве значення ідіоми – час, який ти витрачаєш, відповідаючи на кожне повідомлення привітання з днем народження у Фейсбуці від друзів та родичів: *to leave the track* – *вийти з боротьби*. Метафора *track* = *carrier*. Це означає, що людина вирішила кардинально змінити вид своєї діяльності, спробувати себе в новій професії та побудувати кар'єру в іншій сфері. Друге значення ідіоми – опис місця проживання: *have the inside track* – *прямий/найкоротший шлях до успіху*. Метафора *inside track* = *success, advantage* – *вигідне становище/перевага (можливість раніше за інших володіти інформацією, мати можливості та все необхідне, щоб досягти успіху найближчим часом)*. Перше та початкове значення ідіоми походить зі сфери спорту – *внутрішня бігова доріжка*. Якщо трохи глибше зануритися в аналіз та історію цієї ідіоми, то можна дізнатися, що вона використовується як залізничний термін і описує внутрішній шлях: *in full swing* – *бути на піку активності*. Метафора *swing* = *freedom*.

Можна описати розпал подій, наприклад, на концерті, фестивалі, спектаклі, найцікавіший момент. Друге значення – повна свобода дій, коли тобі ніхто не встановлює правила і ти спокійно, легко йдеш своєю життєвою дорогою: *wild card* – *можна охарактеризувати когось, хто непередбачуваний або хто поводитьься несподіваним чином*. Метафора *wild* = *spontaneity*. Спочатку фраза широко вживалася в покері та в різних карткових іграх. Також можна виділити такі значення ідіоми, які пізніше стали використовуватися в різних сферах життя: 1) додаткова можливість кваліфікуватися; 2) символ, який використовується в комп'ютерних програмах для позначення будь-якої цифри або літери; 3) непередбачувана людина, компонент *wild* тут вказує на спонтанність або незрозумілу поведінку, яку не можна передбачити заздалегідь.

Отже, під час аналізу лінгвокогнітивних характеристик спортивних фразеологічних одиниць було виявлено, що кожен фразеологізм пояснює не тільки явища в спорті, але й такі поняття, як УСПІХ, КОХАННЯ, КАР'ЄРА та національне світобачення.

ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНІ ФАКТОРИ ПОЯВИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ІДІОМ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Суспільно-політичні ідіоми, що виникли в американському варіанті англійської мови не ставали ще предметом окремих системних досліджень у вітчизняному мовознавстві. Це можна пояснити і тим фактом, що ідіоми американського варіанту англійської мови вивчаються дослідниками не за окремими тематичними групами, і тим, що визначені ідіоми досліджуються разом із суспільно-політичною лексикою, новітньою зокрема [1–4]. Саме тому й не було виокремлено екстралінгвальні фактори появи англо-американських суспільно-політичних ідіом, що і визначає мету цього допису.

При цьому науковці зазначають, що найбільші зміни в мові відбуваються під впливом екстралінгвальних факторів [1, с. 12; 3, с. 169], про що свідчить зокрема поява великої кількості мовних інновацій сфери комп'ютерних технологій у англійській мові. Подібні мовні засоби з'явилися саме в американському варіанті англійської мови, поширившись і надійшовши згодом у інші.

Поява фразеологізмів суспільно-політичної сфери зумовлена, відповідно, суспільними та політичними змінами в американському суспільстві, виникненням нових понять і реалій, що відбувалося в переломні періоди історії розвитку США. Діахронічний та соціолінгвістичний аналіз, який Ю. А. Зацний і А. В. Янков називає також соціофункціональним, таким, що «вивляє корелятивний зв'язок між позамовними факторами та поповненням словникового та фразеологічного складу мови, висвітлення ролі конкретних чинників у цьому процесі» [1, с. 7].

Ключовими подіями, що стали тригером у поповненні ідіоматичного фонду американського варіанта англійської мови суспільно-політичної сфери в останні два десятиліття стали війна в Іраку, міжнародний тероризм, президентські перегони, боротьба за владу та політичні процедури. Так, наприклад, завдяки війні в Іраку в аналізованому варіанті англійської мови з'явився ідіоматичні вирази негативно-оцінної семантики *foreign-policy mavens* – нівчі дрозди зовнішньої політики, *first strike* – конценція першого удару, *green fascism* – зелений фашизм (за кольором прапора ісламу). Останній із зазначених виразів пов'язаний також із міжнародним тероризмом, синонімами якого також стали вирази із числами *9/11*, *the September 11*.

Остання із тематичних груп представлена також такими ідіоматичними виразами, як *ballot-box stuffing* – політичні махінації з подвійним дном, *to vote*

at the point of the bowie-knife and revolver – голосувати чесно, як на духу, *favorite son* – політичний діяч, якого поважають у своєму штаті, *to lay pipe* – збирати голоси нелегальним шляхом, *to roll log* – здійснити політичну взаємодопомогу в проведенні законопроектів через законодавчі органи. Ідіоматичні вирази цієї групи є найбільш чисельними, що пояснюється екстралінгвальною реальністю, власне важливістю та гострим характером президентських перегон, безперервним характером політичних процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зацний Ю. А., Янков, А. В. Лексичні та фразеологічні інновації англійської мови. Англійсько-український словник [Текст] / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Запоріжжя : Вид-во ЗНУ, 2020. – 282 с.
2. Коваленко Р. В. Метафоричне втілення концепту «WAR» в англійській пресі [Текст] / Р. В. Коваленко // Нова філологія. – 2014. – № 61. – С. 35–39.
3. Погонєць В. В. Номінації та характеристика сучасних військових конфліктів в англійській мові [Текст] / В. В. Погонєць // Нова філологія. – 2017. – № 69. – С. 168–172.
4. Мунтян Л. В. Вербальне вираження концепту war в сучасному дискурсі масмедіа [Текст] / Л. В. Мунтян // Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту. – 2017. – № 24. С. 107–113.
5. Sullivan J. The Great Book of American Idioms : A Dictionary of American Idioms, Sayings, Expressions & Phrases [Text] / J. Sullivan. New York : Ithaca, 2019. 229 p.

УДК 811-047.37

Підгорна А. Б.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Лінгвокультурологія виокремилася як напрямок мовознавства порівняно нещодавно. Наразі можна спостерігати дослідження, що носять не загальнотеоретичний, а більш прикладний характер, зокрема вчені вивчають культурну маркованість фразеологічних одиниць, культурні концепти на матеріалі текстів різних стилів та жанрів, лексикографічні властивості довідників та словників, що мають культурологічну спрямованість тощо. Окрім того, спостерігаються

перспективи для розвитку нових об'єктів дослідження у лінгвокультурологічному руслі.

Важливим у лінгвокультурологічних доробках є розгляд того чи іншого явища як в контексті мови, так і в контексті культури. У зв'язку з цим, можна відзначити інтеграцію методів обох ключових дисциплін – лінгвістики та культурології. Певні культурні властивості народу знаходять своє відображення у мовних зразках, а використання належних методів дослідження уможлиблює їх виявлення і адекватну інтерпретацію, що сприяє пізнанню культури та особливостей мови народу. До таких методів можна віднести системно-структурний метод, метод концептуального аналізу, метод фреймового аналізу, метод польової етнографії, експериментальний метод, соціолінгвістичний та описовий методи, метод компонентного аналізу, дистрибутивний, зіставний та багато інших. Як ми можемо побачити, деякі з окреслених методів можна схарактеризувати як загальнонаукові, деякі є більш типовими для культурологічних досліджень, але багато з перелічених методів є чисто лінгвістичні. У той же час, саме сукупне використання цього методологічного різноманіття надає можливість отримувати повноцінні результати.

Як культура, так і мова є знаковими (семіотичними) системами. Вони зберігають, перетворюють та передають інформацію через століття. Мова є одним із засобів передачі культурної інформації і сама по собі вважається частиною культури. Номінативні одиниці, що функціонують у мові, можна розглядати з точки зору наявності в них культурних сем, культурного фону чи конотацій. Культурні семи як елементи значення позначають різноманітні культурні реалії. Культурним фоном вважають ідеологічно маркований культурний зміст лексичних одиниць. Культурними конотаціями називають емоційно-оцінні, експресивні та функціонально-стилістичні семантичні відтінки, що можуть бути зумовлені культурними настановами чи пріоритетами [2, с. 303].

У той же час, слід відзначити, що велика кількість дослідників, що працюють у руслі лінгвокультурології, зосереджують свою увагу на вивченні концептів та їх лінгвокультурологічного наповнення разом із мовною репрезентацією. Зокрема, А. М. Приходько сприймає концепт як одну з ключових одиниць лінгвокультурології та підкреслює вагомість концептуального аналізу для цієї дисципліни [1, с. 125]. Найбільш цікавими є саме ті концепти, які відбивають специфічну логіку сприйняття оточуючого світу, яка характеризує носіїв певної лінгвокультури. Такі концепти є своєрідними ключами до пізнання цінностей даної культури, стереотипів поведінки та умов життя етноспільноти.

Важливо, однак, розрізнити поняття концептосфера та менталітет. Останній є способом сприйняття та розуміння дійсності, що являє собою сукупність когнітивних стереотипів, які характеризують певну особистість або соціальну / етнічну групу людей. Концептосфера ж, у свою чергу, є інформаційною базою когнітивної свідомості народу чи окремої особистості. Концепти формуються завдяки індивідуальній пізнавальній діяльності, зокрема через спілкування, навчання або читання. При концептуальному аналізі об'єктом дослідження виступають смисли, які несуть окремі лексеми, граматичні категорії або тексти. Для повноцінного аналізу концепту доречним є залучення великого різноманіття контекстів вживання лексем-репрезентантів, структурування концепту на концепти нижчого рівня, виокремлення найхарактерніших ознак.

Отже, перелік методів, що застосовуються у лінгвокультурологічних дослідженнях, є досить численним, що пояснюється багатоаспектністю об'єктів дослідження та різноплановістю підходів до їх вивчення. Центральними поняттями можемо вважати лінгвокультуреми, концепти, поняття ментальності та концептосфери. Основна увага приділяється культурно маркованим одиницям, що уможливають пізнання культури народу через мову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики [Текст] / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ МЕТАФОРИ У КРОС-КУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАЦІЇ ФРАНЦУЗЬКОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

Концепти утворюються на основі ментальної картини світу певного народу. У свою чергу концептуальна «технологічна» картина світу утворюється під час роботи, у головах фахівців, спеціалістів інженерів, які користуються специфічними технічними термінами. На відміну від української мови, термінологія французького науково-технічного дискурсу побудована на широкому використанні загальноживаної лексики французької мови. Знання технічної термінології забезпечує правильне розуміння наукової інформації. Незважаючи на великі досягнення у цій галузі, окремі види термінології ще є недостатньо вивченими, особливо з точки зору когнітивної лінгвістики. Це стосується насамперед проблеми утворення термінів-метафор з елементами метонімії та їх перекладу на українську мову. Надзвичайно активним є продукування термінів через метафору . за рахунок повторної номінації, що є важливою особливістю французького науково-технічного дискурсу.

Терміносистема, яка утворюється за допомогою метафор, являє собою найбільш динамічну і рухоми лексичну систему мови. Вона швидко розвивається за рахунок створення нових галузей науки та техніки, через переосмислення сталих термінів або через вживання нових термінів-метафор у нових галузях або, за звичай, запозичуються слова загальноживаної лексики із мовного тезаурусу. Утворення термінів-метафор часто супроводжується семантичними зрушеннями, які ще є мало дослідженими у сучасному французькому науково-технічному дискурсі. Ці зрушення, метафоричні перенесення лексичного значення слова, можуть бути прямими і оберненими. Процеси, які відбуваються під час метафоричного продукування термінів є досить динамічними, тому й постійно привертають увагу вчених-лінгвістів. Саме термін-метафора, який базується на вторинній номінації слів, є найменш дослідженим у сучасному французькому науково-технічному дискурсі.

Метою дослідження є виокремлення класів та підкласів метафор найбільш продуктивних при утворенні термінів французького науково-технічного дискурсу; виділення характерних рис термінів-метафор французького науково-технічного дискурсу при семантичних зрушеннях; аналіз асиметрії понять (тобто їх розширення або звуження) у 2-х мовах, які виникають у перекладі під час семантичного зсуву

лексичного значення слів у термінах-метафорах. Яким чином саме в спеціальній термінології через терміни-метафори виявляється зв'язок розвитку мови з історією духовної і матеріальної культури народу. Які характерні риси мають класи і підкласи антропологічних та зооморфних термінів-метафор, що належать до науково-технічного дискурсу французької мови. Чому саме метонімічна метафора та сильно впливає на утворення термінів та термінологічну полісемію. Які семантичні зрушення відбуваються у лексичних значеннях термінів у випадку асиметрії понять при перекладі з французької на українську та навпаки.

Терміни, як особливий вид спеціальної лексики, утворюються на базі концептів, які застосовуються у різних галузях наукового дискурсу. Вони допомагають достовірно передавати наукову та технічну інформацію. Терміни відрізняються від загальноживаних слів тим, що мають дефініцію, яка розкриває найбільш суттєві ознаки спеціальних понять. Вони можуть бути полісемантичними, спільним для кількох галузей техніки чи науки. Усі терміни об'єднуються в терміносистеми, які виражають певні поняття однієї галузі знань. Між термінологічна полісемія полягає в тому, що термін однієї термінології залучаються іншою термінологічною системою у разі відсутності цього поняття в даній системі. +

На основі груп термінів, які утворюють значну кількість у терміносистемі, створюються класи, які мають характерні риси подібні для усього класу. Одним з таких класів є антропологічні або антропоморфні метафори – позначення деталей, механізмів, технічних приладів, на основі побудови людського тіла або зовнішньої схожості з частинами людського тіла (щока, шия, рука, рот, голова, палець, коліно, , тощо) як наприклад: *bras porte-scie* (рама механічної пилки), *piéd de pale* (корінь (п'ятка) лопатки), *vis-mère* (ходовий гвинт), *boulot tête à oreille* (крильчата головка бовта), *le rivet à tête goutte de suif* (подвійна заклепка, дослівно «у вигляді краплі людського поту»), *tampon de bouche* (дульна пробка), *talon du bas* (п'ятка панчохи), *gorge du talon* (фронт каблука), *l'articulation genouillée* (колінне шарнірне з'єднання), *le levier coudé* (колінчатий важіль). Якщо ми порівняємо останні 2 терміна: *l'articulation genouillée* (колінне шарнірне з'єднання), *le levier coudé* (колінчатий важіль) та *tête de cheval* (колінчатий кутувий балансир), то тут важливо підкреслити, що *genouillée* та *coudé* вказують на те, що дані метафори утворилися напряму за допомогою «коліна» як частини людського тіла. Тоді, як у метафори *tête de cheval* (колінчатий кутувий балансир) зооморфної метафори, семема «коліно» у метафоричному французькому виразі наразі відсутня, проте присутня в українському перекладі «колінчатий», тому що вигнута шия коня також асоціативно

нагадує «коліно». На наш погляд, тут має місце концептуальна асоціативна асиметрія, французького та українського термінів, тобто непрямий перенос поняття, а з семантичним зсувом значення слова при утворенні терміна-метафори французького науково-технічного дискурсу. До того ж треба зауважити, що при утворенні цих термінів приймають участь два класи метафор: клас антропологічних (*l'articulation genouillée* – *колінне шарнірне з'єднання і le levier coudé* – *кутовий важіль*) та клас зооморфних метафор (*tête de cheval* – *колінчатий кутовий балансир*). Поєднання двох класів термінів-метафор у французькому науково-технічному дискурсі є досить рідким явищем у термінології. Подібний семантичний зсув значення слова та непрямий перенос поняття при утворенні терміна-метафори ми маємо у наступному прикладі *boulot tête à oreille* (*крильчата головка бовта*), коли *tête à oreille* (*головка з вухами*) перетворюється в українському перекладі у «крильчату головку бовта», тому що «вуха» асоціативно все ж таки нагадують в чомусь крила. У терміні *le rivet à tête goutte de suif* (подвійна заклепка, дослівно «у вигляді краплі людського поту») український переклад метафоричного терміну достатньо вмотивований з точки зору когнітивної лінгвістики, тому що «голівка» та «крапля поту» у підсумку, якщо їх покласти одне поверх іншого, таки утворюють «подвійність» заклепки.

УДК 81'42-047.37

Костенко Г. М.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ДИСКУРС-АНАЛІЗ НА ТЛІ СУЧАСНИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дискурс-аналіз – це міждисциплінарна сфера знання, в якій поряд з лінгвістами беруть участь соціологи, психологи, фахівці зі штучного інтелекту, етнографи, літературознавці, стилісти та філософи. Дискурс-аналіз кваліфікують як «метод декодування / інтерпретації текстової інформації у її зв'язку з контекстом та особливостями ментальної моделі адресата (його судженнями, настановами, ціннісними орієнтаціями, мотивами та стимулами, його схемами уявлень про навколишній світ), завдяки якому можемо адекватно встановити істинний смисл висловлення і виявити те, що лише імпліковано» [3, с. 105]. Критичний дискурс-аналіз (КДА) – різновид дискурс-аналізу, розроблений Норманом Феркло, в якій стверджується, що дискурс – лише один із безлічі аспектів будь-якої соціальної практики. Для критичного дискурс-аналізу основною сферою інтересу є дослідження змін дискурсу, що відбуваються завдяки інтертекстуальності – механізму, за допомогою якого

окремий текст приваблює елементи та дискурси інших текстів. Комбінація елементів різних дискурсів веде до зміни певного дискурсу, а отже, до зміни соціокультурного світу [2].

Дискурсивна психологія як вид дискурс-аналізу визначає і вивчає психічні феномени у процесі соціальної взаємодії через мову. На противагу підходу інших течій психології до дискурсу як відображення думок, інтенцій та мотивів людей, дискурсивна психологія вважає, що дискурс не відображає реальність, а опосередковано створює її за допомогою мовних засобів. Дискурсивна психологія спирається не так на вивчення особистості безпосередньо, але в опосередковані свідчення тих чи інших установок і переконань, що виявляються у письмовому та усному мовленні. Британський філософ і психолог Р. Харре, один із перших теоретиків дискурсивної психології, зазначає, що звичайна мова – найважливіше джерело пізнання людської психіки, оскільки вивчення людини має відбуватися з урахуванням включення особистості в культурний та соціальний контекст, не обмежуючись описом нейронних процесів [4].

Суспільно-науковий дискурс-аналіз утворюють прихильники традицій М. Фуко. До цього напряму можна віднести як критичний дискурс-аналіз (Critical Discourse Analysis), так і дискурс-аналіз у сфері соціології знання. Критичний дискурс-аналіз, розроблений Т. фон Ван Дейком, Н. Феркло і Р. Водак, у Німеччині розвивають З. Егер, Ю. Лінк та ін. З. Егер на сьогоднішній день, безперечно, є одним із найвпливовіших дослідників дискурсу в Німеччині.

У «Дослідженні дискурсу» Р. Келлер детально описує практичну модель проведення дискурс-аналізу. Ця модель призначається історикам, соціологам та політологам, у центрі уваги яких перебувають процеси виробництва, стабілізації та трансформації суспільних структур знань. Докладно розглядаючи всі кроки дискурс-аналізу, першорядне значення Р. Келлер все ж таки надає таким фазам дослідження, як постановка питань, формування корпусу текстів і презентація отриманих результатів, тобто. саме тим, які досі недостатньо розроблені. На відміну від З. Егера, лінгвіста за освітою, Р. Келлер приділяє ще менше уваги лінгвістичному аналізу тексту як частині дискурс-аналізу, що є важливим для дослідників немовних спеціальностей. Крім практичних рекомендацій щодо проведення дискурс-аналізу та конкретних прикладів, у своїй роботі Р. Келлер дає вельми повний огляд актуальних теорій дискурсу та різних підходів до дослідження дискурсу, забезпечуючи їх власними коментарями.

Р. Келлер виділяє 4 загальні ознаки, характерних для всіх дискурс-досліджень (далі – ДД):

1. ДД займаються фактичним вживанням письмової та усної мови та інших символічних форм у суспільних практиках;

2. ДД підкреслюють, що при практичному вживанні знаків зміст значення конструюється соціальними феноменами, які тим самим конструюються у своїй суспільній реальності;

3. ДД допускають, що деякі інтерпретації розуміються як частини всеосяжної дискурс-структури, яка у певний часовий відрізок формується та стабілізується за допомогою специфічних інституційно-організаційних контекстів;

4. ДД виходять з того, що вживання символічних порядків підлягає реконструйованим правилам тлумачення та функціонування [6, с. 8].

Основним аналітичним апаратом КДА для вивчення лінгвістичної специфіки тексту виступає системно-функціональна лінгвістика М. Геллідея, що представляє собою лексико-граматичну теорію, яка розглядає мову не як замкнуту в собі систему, а таку, що залежить від контексту її реалізації. М. Геллідей описує мову як мережу опцій, з якої користувачі мови обирають ті варіанти, які вони вважають ідеологічно значущими для певної ситуації. Значення генеруються з опцій, що їх обирає або, навпаки, не обирає творець тексту. Мова характеризується М. Геллідеєм як мультифункціональна система, що виконує одночасно «ідеотичну», «міжособистісну» та «текстуальну» метафункції [5, с. 252]. Однак, дослідники КДА виходять за межі аналітичного «інструментарію» системно-функціональної лінгвістики та залучають до аналізу надбання інших лінгвістичних традицій: прагматики тексту, семантики та загального дискурс-аналізу [1, с. 348]. Так, дискурс-аналіз надає можливість дослідити тексти на макроструктурному рівні, що є надзвичайно доречним з огляду на те, що системно-функціональна лінгвістика здебільшого фокусується на дослідженні реалізації значень саме на рівні клаузи, а не на рівні тексту.

Згадані вище дискурс-дослідження є прикладами застосування дискурс-аналізу у міждисциплінарних розробках і мають велике практичне значення для вчених у Німеччині та й у всьому світі. Виходячи з вищезгаданого, дискурс-аналіз і метод застосування його в міждисциплінарних проектах в останнє десятиліття все частіше відносять до найпопулярніших методів дослідження в суспільних та гуманітарних науках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гізер К. О. Критичний дискурс-аналіз в перекладі мас-медійних текстів [Текст] / К. О. Гізер // International scientific journal «Grail of Science». – 2021. – № 4. С. 345–357.

2. Йоргенсен М. В. Дискурс-анализ. Теория и метод [Текст] / М. В. Йоргенсен, Л. Дж. Филлипс. – 2-е изд., испр. – Х. : Изд-во «Гуманитарный Центр», 2008. – 352 с.

3. Тхоровська С. В. Метод дискурс-аналізу : поняття та застосування (на прикладі ідеологічного дискурсу) [Текст] // Молодий вчений. – 2022. – № 2 (102). – С. 104–107.

4. Davies B. Positioning : The Discursive Production of Selves [Текст] / B. Davies, R. Harre // Journal for the Theory of Social Behaviour. – 1990. – Vol. 20. – Issue 1. – P. 43–63.

5. Halliday M. A. K. An Introduction to Functional Grammar [Текст] / M. A. K. Halliday. – L. : Edward Arnold, 1994. – 457 p.

6. Keller R. Diskursforschung. Eine Einleitung für Sozialwissenschaftlerinnen [Текст] / R. Keller. – Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaft, 2004. – 127 S.

УДК 811.111'37'42

Тарасенко К. В.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ МАРКЕРИ В ТЕКСТІ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК «МОТИВАЦІЙНИЙ ТРИГЕР» ДО ЇЇ ВИВЧЕННЯ

Загальновідомо, що одним із наріжних каменів вивчення будь-якої іноземної мови є мотивація людини, незалежно від її статусу, віку або ж інших факторів. На сьогодні, на жаль, багато наших співвітчизників, які є переселенцями, здебільшого в Німеччині, Польщі, Іспанії або Італії, вимушені вивчати іноземну мову і водночас стикатися із багатьма труднощами. Наголосимо увагу на тому факті, що сьогодні суттєво зросла роль другої іноземної мови (німецької, польської, іспанської або італійської), а інтернаціональна англійська давно вже стала своєрідним «*must have*» при формуванні «*soft skills*».

Особливу складність в процесі вивчення іншої мови є саме культурологічні одиниці ментальності того чи іншого народу, що представляють іншу картину світу, включають когнітивні складові, слугують джерелом формування світоглядних орієнтирів.

Приміром, в німецькій мові, коли людина складає іспити, зустрічає в текстах іншомовні реалії, такими собі лінгвокультурологічними маркерами, які презентують чужу культуру. Так, лексема «*Morgenmuffel*», що означає людину, яка прокинулась, аде все ще перебуває в поганому настрої. Або ж суто типовою німецькою реалією є «*Spätzle*», тобто швабське національне блюдо (локшина, відварена у воді), або ж «*Hausmeister*», тобто управдом, який виконує технічну роботу. Дуже часто німці оперують фразою «*Ich habe einen Termin*», що

означає і ділову зустріч, і відвідування заходу, і просто зустріч за філіжанкою кави.

Англійська мова, хоча і є інтернаціональною та більш легкою для вивчення з точки зору граматики також презентує деякі культурологічні труднощі-цікавинки. Прикладами таких лексем можуть бути «*coachpotato*» – лежень, «*beach watching culture*» – проведення часу в ліжку за переглядом відео, «*after-work-drinks*» – похід «на пиво, «*casual Friday*» – п'ятниця без краватки. Ці лексеми представляють складнощі для початківців з точки зору перекладу, але вони можуть бути тим тригером, який спонукає людину до більш глибокого вивчення мови.

Всі ці лексичні одиниці є неодмінною складовою життя людини, яка вперше приїхала до країни та має дізнатися про сутність цих явищ. З психологічної точки зору для деяких людей, які тільки-но розпочали вивчати мову, цей процес є доволі складним, особливо для більш дорослої вікової аудиторії. Тож необхідно мотивувати людину до вивчення мови, створюючи позитивну психологічну ауру.

Приміром, використання технік *Kahoot*, *Wordwall*, цікавих відео з сервісів *Youtube* або ж *TikTok* у поєднанні із харизматичним стилем викладання здатні мотивувати будь-якого учня/ученицю. Також варто обіграти ці цікавинки в тексті або ж в аутентичній мовній ситуації із використанням відео або аудіо. Доречною тут буде саме візуалізація, яка матиме потужні мотиваційну, а інколи навіть і терапевтичну функцію.

Іншим засобом мотивації до вивчення мови може бути практичний розбір типових помилок або ж цікавих випадків, курйозних моментів, які трапляються під час вивчення мови. Думається, що позитивний емоційний фон, який супроводжує людину, коли не сама вона, а хтось інший робить помилки і вже відомо, як цього уникнути, коли група учнів сама в процесі проектної роботи розробляє необхідний «рецепт» до вивчення тієї чи іншої мови.

Ще одним фактором, який сприяє вивченню мови, є впізнаваність тих життєвих ситуацій, які трапляються із людьми та які спонукають людину до монологічного висловлювання або ж діалогу. Варто завжди брати до уваги той факт, що коригування помилок в процесі спонтанного мовлення повинно відбуватись максимально коректно.

Отже, процес вивчення мови, який неодмінно супроводжується вивченням лінгвокультурних маркерів, має бути максимально комфортним, позитивним з точки зору аури на занятті, технологічним з погляду на інтерактивні технології. Мотивує також і особиста зануреність викладача у процес, його харизма та вміння передати іншомовні явища таким чином, щоб вони не тільки запам'ятовувалися, але й слугували тим мотиваційним тригером, який стимулює людину до вивчення іноземної мови.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНКОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ *FROMAGE*

Однією з гастрономічних родзинок Франції нарівні з круасанами та вином є сир (*le fromage*). Упродовж століть французькі виробники сиру вдосконалювали рецепти та технологію виготовлення, що надало їхній продукції самобутності й особливого шарму. Наразі у Франції налічується біля 1200 різновидів сиру, а його споживання сягає 26 кг на 1 особу на рік [3], що свідчить про популярність і важливість цього продукту для французів. Таке небайдуже ставлення до національної гордості не могло не знайти свого відображення у мові. Про це свідчать численні словники та енциклопедії сиру [1; 2; 4; 5], в яких описуються види сирів, їхнє походження, особливості виготовлення та відтінки смаку.

Фразеологічна система французької мови багата на одиниці, одним з компонентів яких виступають молочні продукти *lait*, *beurre* та *fromage*. На відміну від англійської мови, де сир у сталих словосполученнях часто асоціюється з бідністю (н-д, *bread-and-cheese marriage*), у французьких фразеологізмах цей продукт має позитивні конотації.

Se retirer dans un fromage використовується для опису високооплачуваної роботи, яка не вимагає значних зусиль від працівника і яка, скоріш за все, була отримана завдяки корисному знайомству або родинним зв'язкам. Схожий фразеологізм існує і в українській мові – «як сир у маслі», який теж вказує на багате і безтурботне життя.

Фразеологізм *se partager le fromage* реалізує ідентичну семантику компонента *fromage*, а саме «вигідне місце». Вислів означає процес розподілу місць у парламенті або іншій установі.

Fromage et dessert. Як відомо, у Франції сир зазвичай подають після основної страви, перед десертом. Нарізаний шматочками з пшеничним хлібом, фруктами чи горішками і вином, він є символом успіху й рівноваги в усьому: в роботі, стосунках або сімейних справах. З іншого боку, десерт асоціюється з надлишковими благами і багатством. Отже, фразеологізм, в якому поєднуються ці два компоненти, означає необмежені можливості, розкіш, інколи – щасливий випадок, оскільки людина отримує не тільки те, про що мріяла, але й щось більше, неочікуваний бонус.

Ще один вислів, який пов'язаний з закінченням трапези – *entre la poire et le fromage*, спочатку означав тільки період між сиром і десертом, коли гості почувуються розслаблено, задоволені їжею і можуть вільно спілкуватися на

різні теми. У переносному значенні цей фразеологізм використовується на позначення будь-якого періоду часу між важливими подіями: перерва між зустрічами або засіданнями, очікування на автобус або на прийом до лікаря тощо. Якщо в такий період трапляється несподівана зустріч, під час якої люди обмінюються новинами, цікавою інформацією, то цей фразеологізм може бути використаний одним із співрозмовників, коли він буде переповідати цю подію іншим.

Проте, сир у французькій лунгвокультурі – це не тільки символ достатку й успіху. Для його виготовлення й отримання гарного смаку потрібно докласти багато зусиль і часу, тому він може символізувати і надзвичайно складну справу, часто у негативному значенні. *En faire tout un fromage*, що в українській мові на семантичному рівні частково співпадає з висловом «робити з мухи слона», щось перебільшувати, драматизувати.

Якщо сир піддається додатковій обробці, що не передбачена у процесі його виготовлення, то він зазнає певних змін, змінює свій стан і властивості. Це викликало появу компаративного фразеологізму *être dans la purée comme le fromage dans la fondue*, що ілюструє фінансові проблеми, скрутне становище, далеке від звичайного чи запланованого, в якому може опинитися людина.

Отже, у результаті дослідження було виявлено, що лексема *fromage*, потрапляючи до складу фразеологічної одиниці, може символізувати багатство, достаток й успіх або надзвичайно складну справу. Такі фразеологізми є яскравою ілюстрацією самотності французької національної культури. Вони доводять, що повсякденне життя народу є невичерпним джерелом образного переосмислення світу, в основі якого лежать специфічні культурні, історичні та соціальні риси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Androuët P. Dictionnaire des fromages du monde [Texte] / P. Androuët. – Paris : LGF/Le Livre de Poche, 2005. – 478 p.
2. Cantin M.-A.. Guide de l'amateur de fromage [Texte] / M.-A. Cantin. – Paris : Albin Michel, 2013. – 322 p.
3. Fromage [Electronic resource] // La filière laitière française. – Access mode: <https://www.filiere-laitiere.fr/fr/fromages>. (Date of access 15.03.24).
4. L'Encyclopédie des fromages [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.fromages.com/fr-decouvrir/encyclopedie-du-fromage> (Date of access 15.03.24).
5. Mérienne P. Atlas des fromages de France Brochure [Texte] / P. Mérienne. – Rennes : OUEST FRANCE, 2022. – 48 p.

6. Se retirer dans un fromage [Electronic resource] // Expressions francaises. – Access mode: <https://www.expressions-francaises.fr/se-retirer-dans-un-fromage/> (Date of access 15.03.24).

УДК 811.111'373.7

Кулабнева О. А.

викл. НУ «Запорізька політехніка»

THE CONCEPT OF «WOMAN» IN ENGLISH-SPEAKING PICTURE OF THE WORLD

Each new direction in Linguistics is associated with a new method of language research. There is no unequivocal opinion about the method of cognitive Linguistics. Moreover, the uncertainty of the research method has caused the denial of cognitive Linguistics as a separate paradigm in it.

Although the contribution of the cognitivists into the field of semantics is clearly positive, nevertheless, they do not create a single new subject of research. I believe that cognitive Linguistics calls its own term, which involves the constant correlation of language data with other experiential sensorimotor data on a broad cultural, sociological, biological, and psychological background.

I would like to add that the method of cognitive science is primarily an attempt to combine the data of various sciences. A slightly different concept of prototypes can be proposed by different scientists. Prototypes, are not the objects themselves. They are idealized, reference images, mental formations that do not belong to observable objects. They conceptually reflect the essential properties of our idea of the object (a typical cup, a typical window, a typical bicycle, a typical school, etc.). So the prototype «bicycle» does not include such items as headlights and a bell. The concept of «concept» is actively developed in lingocognitology, within which this term is understood as a unit of «reasonable human code».

Most often, the concept has linguistic objectification, however, it can be represented in the psyche non-verbally. According to research, our consciousness thinks, operating with visual emotional and sensory images, which constitute its universal object code. This code is a system of signs, schemes, kinesthetic, tactile, olfactory images. Non-formational content is distinguished by the basic structural component: the most significant cognitive features of a particular subject. However, all associative, occasional, random, evaluative signs are excluded. The informational content contains the most essential semantic components of the dictionary definition of the concept, which differentiate and define the denotation. For example,

Zaporizhzhia is a city, the capital of the Region; dead – a creature, inanimate more correctly named a stereotype and talk, accordingly, about the stereotypical image of a certain object.

The approaches to the definition of the concept analyzed in modern Linguistics allow us to interpret it as mental formation, synthesis of linguistic and non-linguistic means of expression, fixed in the knowledge of both the individual and society, preserved in the national memory of native speakers, reflect national-cultural specificity of peoples and represent units of knowledge and information structure that reflects human experience.

Prerequisites for an adequate translation are that the original is filled with conventional, fundamentally understandable content and its subjective perception by the translator. Adequacy is traditionally considered as compliance of the translation with the logical content of the original and its stylistic manner.

The word «woman» forms in English language many synonyms for each of its lexical and semantic variants. Synonymous words belonging to the same referent differ in their spheres of use, emotional value, degree of modernity and imagery, communication conditions, chronological factors, stylistic and genre features. For the nomination of a woman, not only the words of the literary language are used, but also slangisms, jargonisms, dialectisms and spatial expressions, which mark not only the subjective attitude of the communicator to the object of speech, but also the hierarchy, the degree of intimacy that exists between the interlocutors.

The difference between a «concept» is that a «concept» more comprehensive thinking element of human cognition compared to a «concept». Stereotypes were revealed: «*A woman's place is in the home*». Stereotypes that «nothing is possible without the participation of a woman: «*There's a woman in it,*» «*look for a woman*»; observation of the female nature: «*Hell hath no fury like a woman scorned*», who was insulted; an expression of sympathy: «*A woman's work is never done*» a woman to indicate how busy a woman is; highlighting the special importance of a woman for a man's success: «*Behind every man a woman stands*»; comparing the contribution of women and men: «*Men make houses, women make homes.*»

The analysis of the frame objectification of the conceptual structure of the woman concept of the original and the translation is pragmatic (closer to reality), functional (clarifies the text as a process, not static), logical (connects all components by the factor of necessity) and visual (without unnecessary details). The consequences of using the frame analysis of the concept confirm the stable character of the interpretation of the frame as a system of thematically related components, among which two complexes are

distinguished: fundamental (general: 5 frames) and occasional (partial: schemes, semantic roles).

If the second complex is always a specific set of components that are rarely repeated in other frames, then the grouping of common factors is constant in the content structure of any situation.

In the conclusion, I would like to note that the acquisition of the term «concept» of exceptional importance within the paradigm of humanitarian knowledge. This concept is universal, but at the same time, the reconstruction of various kinds of «concepts» has its own characteristics in cultural sciences, depending on the chosen method of analysis. Linguistic research is mainly focused on the interpretation of different means of representing the concept in language, building cognitive models, understanding the structures that record information in our consciousness, linguistic and cultural research is aimed at finding the «national and cultural» component of the “concept”, and studying the mentality of peoples based on language.

УДК 811.111'659.134.1

Хавкіна О. М.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF SOCIAL ADVERTISEMENTS AND ANNOUNCEMENTS IN BRITISH PUBLIC TRANSPORT

Social advertising is a type of non-commercial advertising created to draw public attention to certain social issues and raise public awareness of them. The distribution of this type of advertising is not intended to gain any profit. It usually focuses on social values and areas of interest, ranging from health and charity to appeals to vote in elections. Social advertising originated in the early twentieth century. The first social advert (1906) was a call from the American Civic Association to protect Niagara Falls from the damage caused by energy companies [1].

The social advertising of each country has specific cultural and linguistic features that may vary depending on the area in which it is used. An analysis of social advertising that can be seen in public transport in the UK today has shown that there are 4 main themes that such ads focus on: 1) safety; 2) digitalisation; 3) politeness; 4) law-abidingness. Let's take a closer look at each of the thematic groups.

The British are very concerned about safety, including in transport. Here are some examples of social advertising that encourage passengers to be careful and cautious: *Mind the gap when getting on and off the train / Mind the step. When*

hopping on and off the raised seats on our new trains. Such ads often contain imperatives.

Such ads may also contain repetitions (often three), alliteration, and rhyme: *Be safe. Feel safe. Travel safe. / See it. Say it. Sorted. (announcements about dangerous suspicious objects and bags left on the train) / Watch your step. Go slow to avoid slips, trips and banana splits. Take care and use handrails as you pass through the station, especially on steps or wet surfaces.*

Here's another example of a social advert that is focused on safety, which has a number of gerunds for different types of sexual harassment on public transport, as British society is actively fighting against such phenomena: *Cyber flashing. Upskirting. Exposing. Catcalling. Staring. Touching. Pressing. It's all sexual harassment and it won't be tolerated on our network. See it or experience it, text British Transport Police on 61016. In an emergency, always dial 999.*

Safety notices often contain polite words: *Please keep your fingers away from the lift doors at all times and ensure children are supervised. Thank you.* They also may include compound words: *Our colleagues wear bodycams for everyone's safety.*

One of the key points to security for British society is also the mental health of its citizens. Here's an example of a social advert placed at train stations that aims to deal with the stigma that psychological help is something to be ashamed of. The advert is characterised by repetition: *It's okay not to be okay.*

The following group of social advertising on British transport is focused on the processes of digitalisation (i.e. the transfer of the transport system to the digital world). Such social advertising is characterised by using the following linguistic features: 1) imperatives and repetitions – *Book from anywhere travel to anywhere. Buy your train tickets online or on our app / Fly through the station with paperless eTickets. Buy eTickets online before you travel to skip queues and limit your contact with others;* 2) telescopisms – *Enjoy our enterTRAINment;* 3) alliteration – *Top up. Tap in. Go!* 3) substantive adjectives – *Oyster and Contactless are not valid from this station.* An interesting example of wordplay is the following advert where the lexeme “F-word” does not refer to a swear word, but to the word “fee” – *We never use the F-word - No booking Fees when you buy an eTicket direct.*

The values of British society are multinationalism and tolerance. That is why a lot of social advertising on public transport is designed to bring up respect and polite attitude towards others. Such advertisements are characterised by using of the following linguistic features in it: 1) antonyms – *A little kindness goes a long way;* 2) polite words – *Please take off your backpack to make room for others;* 3) imperatives and similarly structured sentences – *Be tolerant. Not every disability can be seen / Getting your groove on? Get your headphones on!* 4) words in a figurative, metaphorical sense – *There's no excuse for prickly behaviour.*

An interesting example is the use of various symbols in social advertising that appeals to a polite attitude towards others, similar to the way swear words are hidden in various texts: *There i\$ n* excu\$e f*r @bu\$e*.

The last thematic group includes adverts focused on law-abidingness. The linguistic features of such social advertising are repetitions, the use of similarly structured sentences, and homophones: *No railcard? No excuse. / No ticket? No excuse. Seriously, it's only **fair** we all pay the **fare**. / Buy ticket. **Bye** fine. / 90,000 reasons you shouldn't fare-dodge. Buy a valid ticket. **Fare's fair**.*

Thus, social advertising in modern public transport in the UK is marked by specific linguistic features depending on its thematic focus.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Альтман Д. Соціальна реклама : історія виникнення та яскраві кейси [Electronic resource] / Д. Альтман // Bazilik. – [Electronic resource] Access mode : <https://bazilik.media/sotsialna-reklama-istoriia-vynyknennia-ta-iaskravikejsy/> (Date of access 10.03.24).

УДК 811.111'42

Бережна О. О.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

РОЛЬ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ЦІЛЕЙ. ПРИНЦИП КООПЕРАЦІЇ. МАКСИМИ ГРАЙСА

Важливим розділом науки, пов'язаним з міжкультурною комунікацією, лінгвістикою, теорією комунікації, психологією та рядом інших наук є лінгвістична прагматика. Термін «прагматика» був запропонований Чарлзом Вільямом Моррісом наприкінці 30-х років ХХ століття як назва одного з розділів семіотики – науки про знаки. Лінгвістична прагматика (лінгвопрагматика) – це дисципліна, яка вивчає здатність людини висловити за допомогою лінгвістичних та паралінгвістичних засобів (тембру мови, її гучності, наявності мелодійності та навіть особливостей вимови звуків) свої наміри та розуміти наміри співрозмовника (тобто, розуміти, навіщо та з якої причини співрозмовник озвучив те чи інше висловлювання), виходячи з контексту, в якому він озвучив своє висловлювання. Лінгвістична прагматика також вивчає способи, за допомогою яких людина досягає комунікативних цілей [1, с. 23].

Одним з головних об'єктів дослідження лінгвістичної прагматики є правила ведення бесіди/розмови, які підпорядковуються принципу кооперації, сформульованому Гербертом Полом Грайсом (Herbert Paul Grice). В процесі комунікації її учасники обмінюються репліками, або висловлюваннями. Ці висловлювання є не просто послідовністю окремих розрізнених фраз, а вони представляють собою ланцюжок більш-менш узгоджених дій. Саме це міркування привело П. Грайса до думки, що комунікація підпорядковується доволі суворим законам, що вона упорядкована відповідним чином. Говоріння є одним із видів цілеспрямованої та раціональної поведінки. І саме в тому, як протікає комунікація, як дотримуються чи не дотримуються її принципи, і виявляються ключі до інтерпретування смислів висловлювань, особливо неявних, не виражених буквально. П. Грайс сформулював принцип кооперації наступним чином: «Робіть свій внесок у розмову таким, який потрібен в той момент, коли відбувається розмова, і з тією метою, або напрямом обміну репліками (тобто діалогу) до якого ви залучені» [2, с. 16]. Цей принцип упорядковує спілкування, від усіх комунікантів, якщо для них метою спілкування є максимально ефективна передача інформації, очікується дотримання цього принципу. Принцип кооперації допускає, що учасники комунікації знають про інтереси один одного і думають, що їхні інтереси збігаються.

Дотримання принципу кооперації пов'язане із дотриманням чотирьох постулатів комунікації, також запроваджених Грайсом, або максим Грайса, сформульованих у вигляді правил: 1) максима кількості (твоє висловлювання має містити не менше інформації, ніж потрібно (для виконання поточних цілей діалогу); твоє висловлювання не повинно містити більше інформації, ніж потрібно); 2) максима якості (не кажіть того, що вважаєте хибним; не кажіть того, для чого у вас немає достатніх підстав); 3) максима релевантності (не відхиляйтесь від теми); 4) максима ясності (уникайте незрозумілих виразів; уникайте неоднозначності; будьте лаконічні/уникайте непотрібного багатослів'я; будьте організовані [1, с. 108; 2, с. 45]).

Максими Грайса діють у всіх галузях людської комунікації, і не лише вербальної. Люди навчаються цим максимам ще в дитинстві і в принципі зберігають їх в продовж життя. Принцип кооперації П. Грайс розуміє як свого роду квазі-договір, аналогічний не лише нормам вербальної, але й нормам невербальної поведінки. Цих максим можна дотримуватися, вони можуть порушуватися, але в цьому випадку це може призвести до різноманітних наслідків. Наприклад, недотримання максими ясності може свідчити про те, що той, хто говорить, навмисне намагається ввести слухача в оману. Або, наприклад недотримання принципів ввічливості призводить

до порушення максими якості та кількості. Усі художні тропи побудовані на явному (підкресленому) порушенні максим Грайса. Так, іронія – це очевидне порушення максими якості. Наприклад, фразу: «Ти такий розумний!» – часто говорять людині, яку зовсім не вважають розумною, і більш того, не хочуть щоб слухачі сприйняли це висловлювання у його прямому значенні. Важливо пам'ятати, що у стандартній ситуації співрозмовники виходять з установки, що максим Грайса дотримано, при чому усіма учасниками комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сусов І. П. Лінгвістична прагматика [Текст] / І. П. Сусов. – Вінниця : Нова книга. – 2009. – 272 с.
2. Grice H. P. Logic and conversation [Text] / H. P. Grice // Syntax and Semantics / ed. by P. Cole and J. L. Morgan. – N. Y. : Academic Press, 1975. – P. 41–58.

УДК 811.112.2'25

Волошук В. І.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КАЛАМБУР ЯК МОВНИЙ ЗАСІБ КОМІЧНОГО В СУЧАСНІЙ МАЛІЙ НІМЕЦЬКІЙ ПРОЗІ

У лінгвістиці дотепер немає єдиного розуміння сутності каламбуру, що відбивається і у термінологічному різноб'ї. Цей прийом ще часто називають «грою слів», «словесною гостротою», «подвійним змістом» і т.і.

Словник української мови дає наступну дефініцію: каламбур – дотеп, в основі якого лежить використання різних значень якогось одного слова або кількох різних слів, схожих звучанням; гра слів [1, с. 74].

Каламбур може бути як самостійним добутком, так і його частиною. Використання каламбуру робить текст семантично багатоплановим, що відрізняє його гумористичною або сатиричною спрямованістю. Потрібно підкреслити, що каламбур завжди містить у собі два компоненти одного рівня, на відміну від всіх інших стилістичних прийомів, що становить специфіку його мовної основи. Слід зазначити, що зазначені частини каламбуру не тільки протиставляються, але й одночасно діалектично поєднуються в одне ціле.

За способом побудування і функціями можна розділити каламбури на лексичні, словотворчі, фразеологічні, граматичні, текстові, фонетичні, комунікативні й стилістичні.

Окрім функції комічного, яка без сумніву є провідною, в художньому тексті каламбур може виконувати також композиційну функцію, допомагаючи розвитку сюжету (наприклад, перевести тему в жарт). Також часто повторюваний, леймотивний каламбур, виконуює змістоутворюючу функцію в тексті або допомагає створенню мовленнєвого портрета.

Як правило, в стислих оповіданнях каламбури ґрунтуються на полісемантичних словах. Основними елементами каламбуру є, з одного боку, однакова звукова форма багатозначного слова в його різних значеннях, з іншого боку – невідповідність між двома значеннями слова.

Наприклад в оповіданні Хайнера Мюллера «Розповідь робітничого Франца К» [2, с. 23–24]: *Wer nicht mit dem Schacht absoff, soff ab im Schnaps.* – *Хто не потонув у шахті, потонув у шинці*, автор обіграв буквальне та переносне значення слова «*absaufen*» («*потонутти*»). До того ж, це слово має ярко виражений розмовний, просторічний характер. За допомогою подібних каламбурів автор складає мовленнєвий портрет простуватого робітника, вихідця «з народу».

Використання омонімії є виграшним прийомом в стислому оповіданні не лише для створення гумористичного ефекту, але й задля скорочення форми, адже саме лапідарність та стислість є головним показником цього жанру малої прози. Яскравим показником такого ущільнення є оповідання Рольфа Шененбергера «*Kurts Geschichte*» «Куртова історія» [4], де побудований на омонімії каламбур присутній вже в самій назві. В цьому оповіданні саме леймотивний каламбур виконую змістоутворюючу функцію.

Слово «*Kurts*» є омоформою до слова «*kurz*» («короткий»). Буквальний переклад на українську мову на здатен передати цю гру слів, але можливим варіантом перекладу може бути «Куртова історія», яке рефлексує із словосполученням «Культова історія». Невідповідність звучання до написання, як ми бачимо на прикладі назви твору, вже налаштовує читача на певний настрій, а оскільки відомо, що оповідання само по собі є коротким («*kurz*»), то у читача навіть виникає інтерес, як даний каламбур буде подальше відображений у творі.

Автор протягом усієї «Куртової історії» вдало маніпулює прийомом каламбуру: *Ok, es war nur ein Kurzurlaub. Aber Kurts Urlaub bescherte ihm kurz gesagt – die Frau seines Lebens* [4]. – «Окей, це була лише коротка відпустка. Але відпустка Курта принесла йому, коротше кажучи, жінку його життя». Для збереження каламбуру краще перекласти наступним чином: *Окей, це була культова відпустка. Але Куртова відпустка принесла йому культову жінку всього його життя.*

Тут ми бачимо, що автор продовжує майстерно реалізувати засіб гри слів, побудований на омоформі: «*Kururlaub*» – «*Kurts Urlaub*» та фрази «*kurz gesagt*».

У творі Хазар Мартінез «Ніч немертвих живих» ми також знаходимо приклад каламбуру за рахунок словотворення: «*Sehr tot. Untot. «Was bitte?».* «*Untot.* «*Unglaublich tot.* [3] – «*Дуже мертвий. Не-мертвий.*» «*Що, вибач?*». «*Не-мертвий. Неймовірно мертвий.*»

Прийом каламбуру полягає в тому, що головний герой скорочує фразу «*unglaublich tot*» (неймовірно мертвий) до «*untot*» (не-мертвий), що викликає певну двозначність сприйняття та спантеличує співрозмовника.

Отже, дослідивши каламбур як мовний засіб комічного можна зробити висновок, що основною стилістичною метою каламбуру є комічний ефект. Також він допомагає зосередженню уваги читача на визначеному пункті тексту, підкресленню невідповідності події чи персонажа, а також виконує змістоутворюючу та композиційну функції. Автори стислих оповідань найбільш використовують полісемантичні каламбури. Переважна більшість каламбурів в стислих оповіданнях побудовані на семантичній та фразеологічній основі, проте зустрічається і третій тип – побудовані на фонетичній основі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Словник української мови : в 11 тт. [Текст] / І. К. Білодід, С. І. Головащук та ін.; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1980. – Т. 4. – С. 74.
2. *Kürzestgeschichten Texte und Materialien für den Unterricht* [Текст] / Hrsg. Christine Hummel. – Stuttgart : Reclam, 2010. – 136 S.
3. Martinez C. Die Nacht der untoten Lebenden [Elektronische Ressource] / C. Martinez. – Zugriffsmodus : <http://www.kurzgeschichten.de/vb/showthread.php?t=19356>. (Datum der Bewerbung 05.04.24).
4. Schoenenberger R. Kurts Geschichte [Elektronische Ressource] / R. Schoenenberger. – Zugriffsmodus: <http://www.kurzgeschichten.de/vb/showthread.php?t=23522>. (Datum der Bewerbung 05.04.24).

ЗАКОНИ СПІЛКУВАННЯ В АСПЕКТІ КРОСКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В епоху глобалізації та високих технологій, де інформація швидко поширюється, важливо розуміти, як ефективно взаємодіяти для досягнення спільних цілей та побудови позитивних відносин. Актуальність вивчення законів дзеркального розвитку, залежності результату від комунікативних зусиль, прогресуючого зростання нетерпіння слухачів та ритму спілкування надається не лише підвищенню особистісного розвитку, але й стає ключовим чинником у кроскультурній комунікації.

Зазначені закони слугують не лише базовими принципами ефективного спілкування, але й інструментами для розуміння та оптимізації міжкультурних відносин у різноманітних ситуаціях. У цьому контексті варто розглядати кроскультурну комунікацію як складний процес, що піддаватиметься вивченню та вдосконаленню для досягнення більш ефективного взаєморозуміння та сприяння соціальному прогресу.

Ключовими аспектами спілкування в кроскультурному середовищі є вербальна та невербальна комунікація, повага до культурних відмінностей та уникнення етноцентризму, а також емпатія, активне слухання, терпіння, відкритість та повага.

Закон дзеркального розвитку спілкування відкриває перед нами принцип взаємного відображення, що визначає, як одна сторона спілкування відображається в іншій, створюючи специфічну динаміку взаємодії. Цей закон стверджує, що люди схильні емоційно реагувати на інших так само, як ті реагують на них. У кроскультурній комунікації це може призвести до посилення стереотипів та упереджень. Щоб подолати цей закон, важливо усвідомлювати свої емоції та намагатися бути емпатичними до людей з інших культур.

Закон залежності результату спілкування від комунікативних зусиль зосереджений на важливості внеску кожного учасника у спілкуванні та те, як це впливає на кінцевий результат. Цей закон стверджує, що чим більше зусиль люди докладають до спілкування, тим кращим буде результат. У кроскультурній комунікації це означає, що важливо бути терплячими, відкритими та готовими докладати додаткових зусиль для розуміння інших. Слід використовувати активне слухання, ставити уточнюючі запитання та перефразувати слова співрозмовника, щоб переконатися, що ви правильно його розумієте.

Закон прогресуючого зростання нетерпіння слухачів вказує на те, що висловлювання та повідомлення повинні розвиватися та надихати слухачів, уникати зтяжних моментів, щоб зберегти увагу та зацікавленість слухачів. У кроскультурній комунікації це може призвести до втрати ділових відносин та кооперації. Щоб подолати цей закон, важливо чітко та лаконічно формулювати свої думки, використовувати цікаві приклади та візуальні матеріали.

Закон ритму спілкування розглядає регулярність та гармонію в обміні інформацією, підкреслюючи важливість правильного темпу та пауз у спілкуванні. Нехтування цим може призвести до нерозуміння та розчарування. Важливо поважати темп спілкування інших людей і не намагатися прискорити його.

В цілому, розуміння законів спілкування може допомогти вам уникнути типових помилок у кроскультурній комунікації, налагодити зв'язки та ефективно спілкуватися з людьми з інших культур.

УДК 811.111'255.4

Каширіна І. В.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПАРАТЕКСТИ В АСПЕКТІ ТРАНСЛЯЦІЇ

Теоретичні основи розуміння потенціалу паратекстів закладено французьким структуралістом Ж. Женеттом (1987). І хоча лунали й певні критичні голоси щодо прагнення віднайти «структуру, що відсутня» (згадаймо принагідно однойменний есей У. Еко), внесок Ж. Женетта до розробки метамови літератури важко переоцінити. Це і розширення поняття інтертекстуальності до транстекстуальності, і викуваний новий термін дієгезис, і класифікація паратекстів, що відкриває, крізь призму перекладознавчого аналізу, доступ до потужного джерела смислотворення та переосмислення перекладацької мовотворчості з позицій прочитання імперативів автора.

Паратексти – це текстуальні області, в яких розміщуються інформаційні маркери, покликані скерувати не тільки герменевтичний діалог автора та перекладача, за кожним з яких стоїть власні мова і культура, а й виступають дескрипторами наративів, що започатковують інтертекстуальний полілог у віртуальному просторі Всесвітнього павутиння. Сучасні паратексти значно еволюціонували, а еволюціонувавши, ускладнилися, нічим не нагадуючи викуваний ще за часів античності термін «дидакалії». І перше, що змінилося, це адресат: наразі паратексти стимулюють інтерпретативний потенціал не актора, а читача, перетворивши в такий спосіб homo ludis на homo legens.

Наразі одним із питань, що не знаходить остаточного вирішення, є первинність чи вторинність паратексту щодо основного тексту, невід'ємною частиною якого паратекст виступає. Якщо паратекст первинний, то потрібно пояснити, чому загальноприйнята стратегія щодо заголовку рекомендує перекладати цей різновид паратексту останнім, після основного текстового масиву. Якщо паратекст вторинний, то чому розміщені саме тут інформаційні маркери свідчать про ущільненість, конденсованість смислів, яких – за технікою поверхневого читання – загалом буває досить, щоб зрозуміти, про що йтиметься в основному тексті. Остання думка навіртає на роздуми щодо фрактальності паратекстів, виводячи на перше місце ідею про рекурентне тематичне розгортання: «від слова-тексту через речення-текст до тексту-дискурсу» [1, с. 69]. Отже, можна говорити й про дискурсивні параметри паратекстів, оскільки, за А. Науменко [2, с. 50], паратекст виявлятиме ознаки дискурсивності, ініціюючи подальший діалог між автором і читачем, автором і перекладачем, оскільки, за О. Ребрієм, всі три образи закодовано в джерельному тексті [3, с. 182-183].

Прикметно, що Ж. Женетт не вбачав у перекладачеві ані імпліцитного читача, ані автора власних паратекстів. Класифікуючи останні як «пороги літературного тексту», Ж. Женетт мислив в термінах трансформації, прагнучи показати, як паратексти, серед яких – навіть поліграфічне оформлення тексту, перетворюють текст на книгу, готову вирушити до свого читача. І залишив поза науковою увагою розширення парадигматичних та синтагматичних меж тексту за рахунок творення перекладачем таких паратекстів, як перекладацька примітка чи глосарій. Не менш важливим є й протилежне явище адаптивних стратегій перекладача, коли частина авторського паратексту може бути з певних міркувань вилучена, що, звісно, збіднює перекладений текст.

Не менш цікавим питанням, яке ставить перед вдумливим дослідником паратекст, є співвідношення між описом та розповіддю: опис тексту у паратексті – це гетевське «Зупинись, миттєвість!», коли читачеві пропонується поглянути на укрупнене, застигле зображення того, що в розповіді, у наративі, перетвориться на динамічну зміну актів та лаштунків, на підтвердження того, що увесь світ художнього твору – театр, в якому і читачеві відведено не останню роль. Коли перед очима перекладача-інтерпретатора паратекст, настає пауза, відчувається певний сіленціальний ефект, після якого, у наративі – поліфонія голосів, жвавий полілог, в кращих традиціях М. Бахтіна.

Нарешті, торкнемося питання широти матеріалу та ступеня узагальненості висновків, оскільки ним цікавився і сам Ж. Женетт у програмовій праці «Розповідний дискурс». Звісно, в межах даного есею ми не претендуємо на всеохопність корпусу досліджуваних текстів, знову вдаючись до наближеної самоподібності, тобто фрактальності, паратекстів і текстів. В термінах Ж. Женетта, перекладач, інтерпретуючи паратекст і текст у їхній

складній єдності та взаємодії, повинен вдаватися до критики та історії з метою виявлення можливостей металітературного дискурсу, що призведе, у свою чергу, до якомога більшої кількості узагальнень, а отже, в історичному часі, трансцендентні елементи, з яких утворено тканину паратексту й тексту, будуть утворювати все нові й нові комбінації, розвертаючи трансформацію перекладача в зворотньому напрямку, від *homo legens* до *homo ludis*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кійко Ю. Є. Німецько-українські паралелі в інформаційних медіа жанрах: фрактальний підхід [Текст] / Ю. Є. Кійко. – Чернівці : ВД «Родовід», 2016. – 392 с.
2. Науменко А. М. Філологічний аналіз тексту (Основи лінгвопоетики) [Текст] / А. М. Науменко. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. – 416 с.
3. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі [Текст] / О. В. Ребрій. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.

УДК 811.111'42:394.25

Приходько А. М.¹, Корнієнко Л. В.²

¹ д-р філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-313м НУ «Запорізька політехніка»

ЛІМЕРИК ЯК ДИСКУРСИВНИЙ ЖАНР АНГЛОМОВНОЇ КАРНАВАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Лімерик (Л) – етноспецифічний літературний жанр, характерний лише для англійської лінгвокультури. Сформувавшись приблизно у XVII ст. як форма усної народної творчості на території Ірландії та поширившись у такому своєму амплуа на всю Велику Британію, лімерик сьогодні являє собою короткоформатний віршований твір комічного, призначений для використання в карнавальній дискурсії [1, с. 7]. На відміну схожих з ним (за форматом і сміховим ефектом) російських частівок, лімерики є не чотирих-, а п'ятирядковими віршами з особливою метрикою, де римуються перший, другий і п'ятий рядки, а також третій і четвертий (метричний алгоритм ААВВА).

Специфічна п'ятирядкова віршована структура лімериків є ключовим фактором їхньої впізнаваності. Він же відбиває їх когнітивну структуру, що задається «усіченим» фреймом, що складається із трьох слотів: «ХТО – ЩО РОБИТЬ – ЯК». у першому рядку говориться, хто такий герой вірша і звідки він, у другому – що він зробив, а далі – що з цього вийшло. Пор.:

<i>There was an Old Man of Dundee,</i>	<i>Один милий дідошок з Данді</i>
<i>Who frequented the top of a tree;</i>	<i>Соту ніч ночував на вербі.</i>
<i>When disturbed by the crows,</i>	<i>Ой закрикали круки!</i>
<i>He abruptly arose,</i>	<i>Взяв дід голову в руки</i>
<i>And exclaimed, 'I'll return to</i>	<i>Та як крикне: Вертаюсь в Данді!</i>
<i>Dundee.</i>	

У першому слоті ХТО (перший рядок Л) оголошується дійова особа – підмет, оформлений іменником або з іншим іменниковим означенням (*Old Man with a flute, Old Man with a beard, Old Man with a nose*), або з локальним означенням (*Old Lady of Chertsey, Old Man of Kilkenny an Old Man in a tree*), які проголошуються їх ідентифікаційними властивостями [2]. У ЩО-РОБИТЬ-слоті (2-й, 3-й, 4-й рядки) обігруються справи та вчинки дійової особи, зазвичай алогічні, абсурдні та чудернацькі. Цей слот є джерелом комічного, а ЯК-слот (5-й рядок Л) завершує оформлення комічного. В ньому міститься інформація про те, що все з цього вийшло.

Закорінений у слотах ХТО і ЩО РОБИТЬ, механізм продукування гумору в лімериках реалізується завдяки специфічному використанню певних стилістичних фігур, спрямованих на створення комічного ефекту. Часто автори лімериків вдаються до каламбурів, алітерації, фоносамантики та інших засобів мовної гри для досягнення жартівливого ефекту. Крім того, лімерики часто містять іронію та пародію на відомі теми чи літературні жанри [1, с. 16]. У такий спосіб лімерики виступають характерним представником гумористичного жанру, специфічно властивому лише англійській сміховій культурі.

Лінгвостилістичне аранжування лімериків у англomовному карнавальному дискурсі поєднує жанрові, стилістичні, лексичні, морфологічні та фоностилiстичні засоби. Разом вони сприяють створенню унікального гумористичного образу лімерика, який відрізняється своєрідністю та специфічністю в англійському мовному та культурному контексті [3, с. 112].

Уособлюючи гумор і комічність, лімерики можуть відтворювати певні культурні цінності, змінюючи їхню інтерпретацію крізь призму гротеску та карнавального світовідчуття. Дослідження лімериків відкриває багатocінний світ характерних ритмів, непередбачуваних кінцівок і виразного гумору. Цей жанр, викликаючи посмішки та роздуми, вражає своєю майстерністю та можливістю висловити ідеї у стислій, але яскравій формі. Лімерики стали не тільки засобом для розваг, але й важливим об'єктом вивчення для розуміння культурної спадщини та еволюції літературних жанрів. Поглиблене дослідження цієї

віршованої форми дозволить краще зрозуміти та оцінити вплив гумору на мову та сприйняття його суспільством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єременко Т. English Absurd Poetry. Limericks [Текст] / Т. Єременко. – Одеса : ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2018. – 50 с.
2. Лір Е. Лімерики [Текст] / Е. Лір. – [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://lir.ramot.ru/limeriki.htm> (Дата звернення 10.04.23).
3. Rees G. The Mammoth Book of Limericks [Text] / G. Rees. – Philadelphia : Running Press, 2008. – 589 p.

УДК 811.111'37'42

Кузнєцова І. В.¹, Бондарєва А. І.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-311 НУ «Запорізька політехніка»

КОГНІТИВНА ПАРАДИГМА У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Когнітивістика не є молодю наукою. Її початки можна відслідковувати в давньогрецьких філософських текстах, де було сформульовано численні проблеми теорії пізнання. Когнітивна лінгвістика виникла у середині 60 х років ХХ століття завдяки дослідженням вчених, таких як А. Вежбіцкая [5], Дж. Лакофф [4] та інших. Тривалий час дослідження в галузі когнітивної лінгвістики були різноманітними дискретними програмами, які погано або зовсім не були пов'язані одна з одною. Однак більшість цих досліджень об'єднує зосередженість на зв'язку між мовними знаннями і сприйняттями, думками, поведінкою та практичною діяльністю суб'єкта, а також на формах відображення реального світу мовою через поняття, ідеї, образи та уявлення, зумовлені суб'єктивним та етнічним контекстом.

У контексті когнітивної науки людська поведінка розглядається як результат знань, а отже, те, як ці знання набуваються, зберігаються та репрезентуються у свідомості людини, є предметом дослідження. За думкою О. І. Вовк науковці досліджують різні аспекти управління знаннями, проте проблема оволодіння знаннями в процесі навчання іноземній мові ще не була остаточно вирішена [1, с. 117].

Отже, когнітивна лінгвістика – це галузь, яка розглядає мову як загальний когнітивний механізм. Її центральним завданням є опис і пояснення внутрішніх когнітивних структур і динаміки мовців і слухачів.

Метою когнітивної лінгвістики є не просто систематичне узагальнення мовних явищ, а вивчення таких систем і встановлення їхніх найважливіших принципів.

Після публікації відомої книги Т. Куна «Структура наукових революцій» у 1962 році парадигми як моделі постановки проблем і методи їх вирішення стали предметом дослідження. У цій книзі автор визначив парадигму як «наукове досягнення, яке приймається всіма і яке з часом визначає модель постановки і вирішення проблем у науковому співтоваристві» [3].

Парадигмальні засади когнітивної лінгвістики неодноразово висвітлювалися в різних дослідженнях. Поняття парадигми включає такі аспекти: 1) вихідні принципи та припущення; 2) об'єкти аналізу; 3) методи та процедури аналізу, зокрема базові моделі. У гуманітарних науках, зокрема лінгвістиці, прийнято вважати, що парадигми не замінюють одна одну, а перетинаються і співіснують одночасно [2, с. 280–282].

Парадигма когнітивної лінгвістики побудована на двох основних принципах, які сформував Дж. Лакофф [4, с. 39–74]:

1. Принцип узагальнення (*generalization commitment*). Цей принцип спрямований на виявлення та пояснення загальних принципів людської мови, які впливають із загальних когнітивних здібностей людини. Він забезпечує цілісний підхід до мови, на відміну від «модульного» підходу, який стверджує, що мова складається з ізольованих модулів, таких як фонологія, морфологія, семантика і синтаксис. Когнітивні лінгвісти прагнуть знайти спільні риси між різними аспектами мови і поширити успішні методи з однієї галузі в іншу.

2. Когнітивний пріоритет (*cognitive commitment*). Цей принцип вимагає пов'язувати пояснення лінгвістичних фактів з відомими даними про роботу мозку з когнітивної психології та нейронауки. Іншими словами, це міждисциплінарний підхід до когнітивної лінгвістики. Цей принцип важливіший за узагальнення, і там, де лінгвістичні узагальнення суперечать даним когнітивної науки, останні мають пріоритет. Когнітивна лінгвістика прагне змусити мовні явища взаємодіяти з іншими сферами людського пізнання і не обмежується «міждисциплінарними» узагальненнями.

Таким чином, когнітивна парадигма в лінгвістиці наголошує на природних способах мислення і сприйняття інформації та визнає універсальні механізми мислення в розумінні різних аспектів мови. Цей підхід враховує індивідуальні особливості когнітивних стилів і визначає когнітивні алгоритми, які охоплюють етапи від конкретного досвіду до аналізу результатів. Він також визнає індивідуальну природу пізнання і

підкреслює важливість контекстуальних і ситуативних факторів у розумінні мовної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вовк О. І. Особливості конструювання знань в аспекті когнітивної парадигми [Текст] / О. І. Вовк // Лінгвістичні дослідження : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – 2015. – № 39. – С. 117.

2. Тодорова Н. Ю. Когнітивна парадигма в сучасній лінгвістиці [Текст] / Тодорова Н. Ю. // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 23. – С. 280–282.

3. Kuhn T. S. The Structure of Scientific Revolutions [Text] / T. S. Kuhn. – Chicago : University of Chicago Press, 1962. – 172 p.

4. Lakoff G. The Invariance Hypothesis: is Abstract Reason Based on Image Schemas? [Text] / G. Lakoff // Cognitive Linguistics. – Berlin : Walter de Gruyter, 1990. – P. 39–74.

5. Wierzbicka A. Lexicography and Conceptual Analysis. [Text] / A. Wierzbicka. – Ann Arbor : Karoma, 1985. – 368 p.

УДК 811.111'373.612.2

Кузнецова І. В.¹, Гринькова Т. Ю.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФЗ-313М НУ «Запорізька політехніка»

АНГЛОМОВНІ МЕТАФОРІЧНІ ТЕРМІНИ

У науковому пізнанні надзвичайно важливу роль відіграє здатність до метафоричного переносу як прояву асоціативного мислення. Вважається, що метафоризація як спосіб термінотворення з'являється на більш розвиненому етапі розвитку науки. Образне використання спеціальної наукової, фахової, економічної лексики дозволяє не лише відобразити реальний світ та об'єктивні знання про нього, закріплені в мові, а й створити образність, яка більш яскраво представлятиме описувану дійсність.

Як зазначають лінгвісти, метафоричне перенесення – це складна розумова операція, за допомогою якої ми абстрагуємо будь-яку ознаку від одного предмета і бачимо її в іншому. Таким чином, метафора являє собою собою троп, тобто оборот мови, термін або термінологічне поєднання, уживане в переносному, алегоричному сенсі на основі аналогії, подібності або порівняння з денотатом, найменування якого лежить в основі подібного перенесення.

Метафоричний термін – це метафора, яка позначає певне наукове поняття і вживається у спеціальній сфері. Існує три етапи утворення терміна шляхом метафоризації: відбір об'єкта за розпізнавальними ознаками; концептуалізація, тобто формування поняття об'єкта під впливом значення загальноновживаного слова; закріплення вибраної одиниці номінації за новим поняттям.

Терміни-метафори як і неметафоричні терміни беззаперечно виконують комунікативно-інформативну функцію, забезпечуючи взаєморозуміння між мистецтвознавцями та іншими спеціалістами. Термін фіксує, зберігає, накопичує та передає інформацію. Із інформативною тісно пов'язана когнітивна функція термінів-метафор, оскільки метафора є знаряддям пізнання та є когнітивною за своєю сутністю.

Виявлення функцій термінів-метафор не пояснює їх сутності повною мірою. Необхідним є усвідомлення того, що термін-метафора має риси та функції притаманні як терміну так і метафорі. Розуміння терміна-метафори як мовної одиниці, що компресує та концентрує інформацію про предмет чи явище дозволяє глибше розкрити його сутність.

Повністю очевидним є те, що утворення термінів-метафор різного тематичного спрямування повинно мати свої характерні особливості. Механізми утворення термінів-метафор схожі з механізмами утворення художніх метафор: перенесення по функції за аналогією, за подібністю.

За структурою терміни-метафори належать до простих метафор і можуть складатися:

– з одного слова (прості, деривати, композитні деривати): *cannibalism* – канібалізм (завдання шкоди збуту існуючих товарів появою нового товару або завдання шкоди збуту існуючих товарів відкриттям нової торгової точки), *cannibalization* – канібалізація («поїдання» частки ринку одних товарів іншими з однієї й тієї самої асортиментної групи, тобто продажі одного товару знижуються внаслідок зростання продажів іншого товару, що має невеликі відмінності від першого);

– двох слів (метафоричні словосполучення): *price war* – цінова війна; *bull market* – ринок биків, *white elephant* – невигідне капіталовкладення, *a shark repellent* – антизагарбницька тактика;

– чи більше слів: *early-bird price* – ціна для перших ластівок (знижена ціна, що діє протягом певного часу після початку реалізації певного товару або послуги), *a council salary schedule leaked* – витік даних щодо графіка зарплати в раді, *a mom-and-pop business* – родинний бізнес.

За морфологічною приналежністю метафоризованих слів терміни-метафори – це переважно дієслівні, іменникові, прикметникові слова та словосполучення.

Наукові терміни-метафори достатньо часто вживаються, стаючи з часом загальноживаними. Наукові чи галузеві метафори від частого використання стають термінами. Саме доступність терміна-метафори людській свідомості робить їх досить поширеними в науковому дискурсі. Характерною ознакою терміна-метафори є те, що, виступивши в ролі первинного найменування об'єкта чи явища, він так і залишається виконувати роль терміна, не поступаючись місцем неметафоричному терміну через значно більшу доступність для сприйняття й більшу семантичну вмотивованість при поясненні того чи іншого явища. Метафоричний термін, хоча і є об'єктом вторинного найменування, зберігає своє первинне метафоричне значення в найменуванні терміна. Вживання термінів-метафор зростає ще й завдяки їх здатності до більш широкого проведення аналогії між об'єктами й системами різних семантичних полів.

В перекладознавстві виділяють три основні способи передачі метафоричних термінів: метафоричним словом, яке має такий самий або дуже подібний характер образності; метафоричним словом, котре має інший характер образності; неметафоричним словом, що передає тільки денотативний зміст англійського метафоричного слова, а не образність.

Таким чином, метафоричні терміни мають певну схожість зі звичайними термінами, а саме виконують подібні функції і з часом стають загальноживаними словами. Не зважаючи на це, вивчення метафоричних термінів все ще залишається відкритим питанням.

УДК 811.111'33:796.83

Кушч Е. О.¹, Балабанов Р. І.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-313М НУ «Запорізька політехніка»

ГЕТЕРОГЕННИЙ ХАРАКТЕР АНГЛІЙСЬКОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ БОКСУ

Англійськомовна термінологія боксу не є гомогенною за складом. Це пояснюється не тільки історією її розвитку, тим фактом, що вона формувалась під впливом та із взаємодією термінів інших сфер. Аналіз складу визначеного шару термінології англійської мови, дозволяє встановити, що до її складу входять одиниці на позначення:

суто боксерських термінів англійськомовного та іншомовного походження (*boxing* – бокс, *boxer* – боксер, *ring* – ринг, *knock* – удар, *pugilist* – кулачний боєць, *боксер*, *pugilism* – кулачний бій, *neutral corner* – нейтральний кут, *bareknuckle fighting* – бокс на голіх кулаках, *gloves fighting* – бокс у рукавичках);

загальноспортивні терміни (*loser* – програвавший, *winner* – переможець, *team event* – командне змагання);

терміни, що надійшли із інших (неспортивних) сфер (*weight category* – вагова категорія).

Боксерська термінологія англійської мови є гетерогенною і з огляду на свої структурні та семантичні, тематичні особливості, мотивованість. Вона представлена зокрема:

термінами, що є простими кореневими словами (*round* – раунд, *to box* – бити кулаком);

термінами, які є похідними словами (*fighter* – боксер, *punishing* – той, хто володіє сильним ударом, *rematch* – матч-реванш, *retirement* – відмова від продовження бою);

термінами, що є складними словами (*southern* – боксер-лівша, *footwork* – робота ніг)

терміносполуками (*a right uppercut* – правий аперкот, *a left hook* – лівий хук);

абревіатурами (*KO* – *knockout* – нокаут, *TKO* – *technical knockout* – технічний нокаут).

З точки зору мотивованості аналізовані терміни є мотивованими (*passive boxing* – пасивне ведення бою, *boxing glove* – боксерські рукавички) та хибномотивованими (*southern* – боксер-лівша, *rabbit punch* – слабкий удар). Вивчення семантичних і тематичних особливостей боксерської термінології англійської мови є предметом наших подальших досліджень.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РЕАЛІЙ У МОВОЗНАВСТВІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Мовні реалії використовуються в різних сферах життя, таких як освіта, мас-медіа, наукові дослідження, літературна творчість тощо. Вони відображають стан мови в певний час, реалізуючись у появі нових слів, виразів, термінів, які виникають у зв'язку з розвитком суспільства, наукових відкриттів, технологій та інших факторів. Реалії відображають конкретні аспекти життя певного етносу, його історії, культури, традицій. Вони є частиною лексики, яка має яскраве культурологічне забарвлення. У літературному тексті вони часто пов'язані з конкретними обставинами.

Метою даного дослідження є аналіз наявних класифікацій реалій, а також з'ясування особливостей перекладу англomовних реалій українською мовою.

Реалії – це слова або фрази, які мають унікальне значення в певній культурі або спільноті, і вони виражають концепції або ідеї, які можуть бути незрозумілі або відсутні у інших культурах або мовах.

Поняття «реалія» можна прирівняти до «предмета культурного», який на думку Ф. Бацевича, є «одним із найважливіших понять лінгвокультурології і теорії міжкультурної комунікації; реалією об'єктивної дійсності або артефактом, які мали (чи мають) важливе значення у певній культурі, стали символічними у її межах, асоціюються з певною культурою тощо» [1, с. 142].

Також важливо зазначити, що ототожнення поняття «реалії» до «безеквівалентної лексики» не є коректним, оскільки безеквівалентна лексика охоплює значно більший спектр, ніж тільки реалії, які відповідають лише випадкам лексико-предметної безеквівалентності.

З перекладознавчого погляду реалії можуть бути поділені в історико-семантичному та структурованому планах. До історико-семантичного входять: власне реалії (при існуючих референтах) та історичні реалії. У структурованому плані виділяють реалії: одночлени, полічлени номінативного характеру та фразеологізми [2, с. 70–71].

При перекладі реалій найдоцільнішою є наступна послідовність вибору прийомів перекладу в художньому тексті: транскрипція; переклад і заміна: неологізм (калька; напівкалька; освоєння; семантичний

неологізм) та приблизний переклад (родо-видова заміна; функціональний аналог; опис, пояснення, тлумачення; контекстуальний переклад).

Вибір прийому перекладу залежить від характеру реалії та тексту, реципієнта і словотворчих особливостей мови перекладу.

Найвживанішими способами відтворення реалій є: комбінована реномінація, дескриптивна перифраза, транскрипція (транслітерація), ситуативний відповідник, калькування, гіперонімічне перейменування, транспозиція на конотативному рівні, метод уподібнення, контекстуальне розтлумачення реалій. Найпродуктивнішою серед них є комбінована реномінація, частота вживання якої серед наведених вище способів становить 25 % [2, с. 150].

Отже, реалії можна розглядати у історико-семантичному та структурованому плані. Історико-семантичний план включає в себе власне реалії та історичні реалії. Структурований план складається з однокленів, полікленів номінативного характеру та фразеологізмів. При виборі прийомів перекладу художнього тексту необхідно спиратися на використання транскрипції та перекладу (заміни). Найпродуктивнішим способом відтворення реалій є комбінована реномінація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації [Текст] / Ф. С. Бацевич; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.

2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози) : монографія [Текст] / Р. П. Зорівчак. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.

УДК 811.111'373.235

Хавкіна О. М.¹, Холоста О. В.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-312 НУ «Запорізька політехніка»

КСЕНОФОБИЯ У ЛІНГВІСТИЦІ

Ксенофобія – термін, який використовується для опису страху, ненависті або нетерпимості до людей або речей, які сприймаються як чужі або незнайомі. Вона може бути спрямована на людей з іншою культурою, мовою, релігією, представників інших національностей, рас, соціальних груп тощо [4, с. 542].

Ксенофобія розглядається як поняття, протилежне толерантності; це – явище, що виявляється в нетерпимості, неприйнятті, ненависті до «чужого», «чужорідного». Форми прояву ксенофобії містять відданість крайнім поглядам, що закликають до радикальних вчинків, дискримінації, сегрегації та депортації, расизму і насильства [1, с. 16]. Усередині суспільства виникає все більше соціальних груп, з якими людина намагається себе ідентифікувати, тобто визначити свою приналежність у категоріях «ми» / «вони», відокремити себе від «інших». А що більше зростають ієрархії всередині структури суспільства, то більше виникає нерівностей за різними ознаками [1, с. 19].

Метою даного дослідження є аналіз проявів мовної ксенофобії, її природи, причин та впливу на комунікацію.

Одним із конкретних проявів лінгвістичної ксенофобії є використання назв національностей в якості описових іменників, у висловах, в яких такі націоніми пов'язуються з певними негативними асоціаціями. Розглянемо, які асоціації викликають певні англомовні вирази, в яких використовуються націоніми *French* та *Dutch*.

Французи – національність, найбільше пов'язана в уявленні британців зі статевою сферою. Англійська мова налічує велику кількість виразів із сексуальним підтекстом, і значний їх відсоток пов'язаний із французами. Наведемо приклади таких виразів (деякі з них є сленгізмами або відносяться до табушованої лексики): *French letter* / *French tickler* – презерватив, *French postcards* – порнографічні малюнки, *French vice* – сексуальні зловживання; порушення закону, злочини, скоєні на сексуальному ґрунті, *French disease* / *French pox* – сифіліс, венерична хвороба, *French kiss* – глибокий поцілунок. Сюди можна віднести і фразу, якою просять вибачення за провокативні або образливі висловлювання, часто з сексуальним підтекстом – *Excuse my French*, яка вживається в англійській мові з кінця XIX століття [3, с. 210].

Голландці – ще одна нація, неприязне ставлення до якої проявляється у численних англійських виразах, багато з яких є образливими: *Dutch courage* – фальшива або тимчасова мужність, отримана через вживання алкоголю; *Dutch bargain* – одностороння угода (зазвичай укладається під час випивки, «на п'яну голову»); *Dutch feast* / *Dutch party* – вечірка, вечеря, під час яких господар напивається раніше гостей; *Dutch concert* – п'яний галас, *Dutch talent* – сумнівний талант, який скоріше пов'язаний із застосуванням грубої фізичної сили, ніж з розумом [3, с. 211].

У XVII столітті голландці були суперниками англійців у комерційній та військовій сферах. Неповага і презирство, з якими другі ставилися до перших у той час, породило цілий ряд антиголландських

виразів. Лише деякі з цих раних принизливих виразів збереглися в повсякденному вживанні сьогодні та є нейтральними, не ксенофобними: *to go Dutch / to pay Dutch* – коли кожен платить за себе.

Ксенофобія не є чимось унікальним для англійської мови. Так, іспанці на нісенітницю говорять «щось, мовлене грецькою мовою, а у французів є вираз *It's all Hebrew*» на позначення чогось незрозумілого. Німці називають британців *island monkeys*. К. Барідж вважає лінгвістичні намішки такого роду міжнародною розвагою [3, с. 211].

Міжнаціональні конфлікти належать до найбільш складно розв'язуваних. Як свідчать історія і сучасність, у більшості поліетнічних країн міжнаціональні зіткнення за своїми масштабами, тривалістю та інтенсивністю значно перевершують інші типи соціальних конфліктів. Незалежно від походження, тривалості, масштабів, соціального напруження – усі етнонаціональні конфлікти мають одну загальну природу [2, с. 133].

Отже, ксенофобія, як страх, ненависть чи нетерпимість до інших, виявляється в різних мовах світу та має серйозний вплив на міжнаціональні відносини. Аналіз лінгвістичних аспектів цього явища, зокрема використання назв національностей як описових іменників, свідчить про його широке поширення. Дослідження прояву ксенофобії у мовах світу через різнорівневі мовні одиниці може сприяти глибшому розумінню природи цього явища і пошуку шляхів вирішення таких конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гринчак А. А.. Протидія расизму, ксенофобії та екстремізму [Текст] / А. А. Гринчак. – Харків : ФОП Голембовська О. О., 2018. – 248 с.
2. Етнонаціональні конфлікти [Текст] / Г. Ю. Васильєв, Л. М. Герасіна, Н. П. Осіпова та ін. ; за ред. Л. М. Герасіної, М. І. Панова // Конфліктологія : підруч. для вузів. М-во освіти і науки України; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків : Право, 2002. – С. 133–149.
3. Burrige K. *Blooming English. Observations on the roots, cultivation and hybrids of the English language* [Text] / K. Burrige. – Cambridge : Cambridge University Press, 2005. – 242 p.
4. Dovidio J. F. *The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination* [Text] / J. F. Dovidio, M. Hewstone, P. Glick, V. M. Esses. – London : SAGE Publications Ltd, 2010. – 542 p.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ ФРАНЦУЗЬКОЮ МОВОЮ

Фразеологізми є невід'ємною складовою мови кожного народу, полісемія та метафоричність яких становлять певні проблеми для перекладачів, які вперше стикаються з подібними виразами і мають на меті адаптувати їх мовою перекладу.

Фразеологізм – це стійкі сполучення слів, які не створюються в мовленні подібно до вільних, а відтворюються в готовому вигляді з фразеологічного запасу мовця [3, с. 241]. Щодо класифікації фразеологізмів, дослідники розрізняють три групи: 1) прості фразеологічні сполуки; 2) фразеологічні єдності; 3) ідіоми [1, с. 9]. Серед фразеологізмів, які характеризують людину, можемо виокремити наступні дві групи: 1) ті, що характеризують емоційний стан людини; 2) ті, що характеризують способи вираження емоцій [4, с. 130].

Розглянемо можливі способи перекладу англомовних фразеологізмів на позначення емоцій французькою мовою [2, с. 459–460; 5, с. 303–319]. Першим способом перекладу є підбір повного еквівалента: 1) *to laugh all the way to the bank – rire jusqu'à la banque* (радіти, діставши зиск із чогось неважливого, з якоїсь дрібнички); 2) *to cry over spilt milk – pleurer sur le lait renversé* (засмучуватись через те, що вже неможливо змінити).

Іншим способом перекладу фразеологізмів є вибір відносного еквівалента. Він є подібним за значенням до початкового виразу, але відмінний своїм лексичним складом: 1) *to have a frog in one's throat – avoir un chat dans la gorge* (перехопило дух, зазвичай з переляку); 2) *to be as hard as nails – être dur comme de la pierre* (сильна характером людина, яка не проявляє жодних емоцій).

Вибір варіантного відповідника є одним із способів перекладу фразеологізмів, який передбачає вибір такої фразеологічної одиниці, що найбільш адекватно передаватиме сенс початкового виразу мовою перекладу: 1) *to be on pins and needles – être sur des charbons ardents* (бути дуже нетерплячим, знервованим); 2) *a chip on one's shoulder – avoir une dent contre quelqu'un* (звинувачувати інших у чомусь і продовжувати сердитись на них); 3) *to be over the moon – être aux anges* (почуття надзвичайного щастя, задоволення).

Одним із можливих способів перекладу фразеологізмів є калькування, коли англійський фразеологізм перекладається послівно: 1) to push one's buttons – appuyer sur les boutons de quelqu'un (викликати у когось сильні емоції); 2) an old flame – l'ancienne flamme (почуття давнього, іноді навіть першого кохання).

Поширеним способом є описовий переклад фразеологізмів, коли їхнє значення передається мовою перекладу без збереження образності: 1) go nuts – devenir fou (божеволіти; очманіти); 2) to be bent out of shape – être contrarié(e) (засмутитись; образитись).

Отже, згідно з проведеним дослідженням можемо зробити наступний висновок, що оскільки французька мова має свою власну систему фразеологізмів, кваліфікований перекладач повинен вміло оперувати такими способами перекладу як підбір повних і відносних еквівалентів, вибір варіантного відповідника, калькування та спосіб описового перекладу, що зумовлено певними особливостями кожної з мов і може становити проблеми для перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баран Я. А., Зимомря, М. І. Теоретичні основи фразеології. Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов університетів та педагогічних інститутів [Текст] / Я. А. Баран, М. І. Зимомря. – Ужгород : НБ ПНУС, 1999. – 171 с.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми [Текст] / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.

3. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства [Текст] / М. П. Кочерган. – Київ : Академія, 2001. – 368 с.

4. Миронова О. П. Фразеологізми англійської мови як спосіб вираження емоційного стану особистості [Текст] / Збірник матеріалів V міжнародного круглого столу «Сучасні тенденції фонетичних досліджень» // О. П. Миронова. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – С. 130–133.

5. Gutiérrez L. English is not easy / L. Gutiérrez. – Kharkiv : Vivat, 2023. – 333 p.

АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ НА ПРИКЛАДАХ З ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ

Як відомо, в кожній мові існують запозичення з інших мов. Цьому сприяють історичні події, розвиток науки і техніки, міграції та безліч інших факторів. Ця робота має на меті продемонструвати функціонування англіцизмів у французькій мові і обґрунтувати їх виникнення.

Дослідники стверджують, що появі англіцизмів сприяє в першу чергу глобалізація [3, с. 98]. Розповсюдження країнами англійської мови – це прямий наслідок її поширення у економічному та політичному житті країн. Англійська набуває статусу офіційної другої мови у деяких країнах, використовується як мова інтернаціонального спілкування серед політиків і зірок шоу-бізнесу, є обов'язковою для роботи у великих готелях і ресторанах тощо.

Звичайно ж, темпи поширення англійської в ХХІ сторіччі не могли залишити французьку мову осторонь. Це неабияк стурбувало спільноту, адже французи цінують свою мову і категорично ставляться до її урізноманітнення. Франція і Італія є країнами, в яких кількість англомовних людей найменша серед всієї Європи. Тенденція глобалізації призвела до заборони французьким урядом англіцизмів на телебаченні, до підвищення цін на розміщення англомовної реклами у медіа з метою збереження французької автентичності тощо [2, с. 305]. Проте і це не допомогло, адже складно йти назустріч технологіям і розвитку крізь закриті двері.

Ми можемо розмежувати приклади запозичень за тим, яке значення вони несуть. Так, наприклад, є слова які мають відмінний від англійської мови сенс: *people* – *знаменитості*. А є ті, які його повністю зберігають: *week-end* – *вихідні*.

До того ж, за М. Хофлером, англіцизми можуть поділятися на наступні категорії: цілісні (*test*), з запозиченим елементом (*surbooking*), англо-латинізми (*supporteur*), несправжні англіцизми (*brushing*) та мандрівні слова (*bungalow*) [5, с. 35].

П. Гіро, в свою чергу, наводить таку характеристику: англіцизми на позначення запозиченого явища (*football*), слова-реалії (*dollar*), формальна асиміляція (*contredanse* – від *country-dance*), додавання

значення існуючому слову (*réaliser* – *реалізовувати* + *усвідомлювати* від *to realise*) тощо [4, с. 54].

Свідченням поширення англiцизму є його вживання у пресі і на телебаченні. За статистикою, у інформаційних ресурсах найчастіше вживають наступні слова: *coach*, *fun*, *performer* (дієслово), *cool*, *job*, *best-seller*, *corporatif*, *look* (іменник) та інші [6, с. 16].

Щодо розмовної мови, французи також вживають англiцизми, вже навіть того не помічаючи. Наприклад, розмовляючи про кіно, можна почути слова *spin-off*, а також *spoiler* (важливий для сюжету момент, який кажуть людині, яка ще не дивилася цей фільм), до того ж, як у якості іменника, так і дієслова: *Ne me spole pas* – *Не позбавляй мене інтриги* / *Не «спойлери» мені*.

Дуже поширеним у всіх галузях є вже згаданий *week-end*. При цьому французи запозичили саме значення *вихідні*, тобто *субота та неділя*, хоча в англійській мові слово може мати ширше значення, на кшталт короткої відпустки. На роботі можна почути слова: *brainstorming*, *briefing* та інші.

Найбільше англiцизмів, безперечно, вживає молодь. Серед них *trash* – *жахливо* (на позначення поганого фільму/книги тощо), *e-mail* – *електронна пошта*, *bluffer* – *блефувати* (в азартних іграх), *challenge* – *челендж* (щось складне до виконання), *business* – *бізнес* (саме про власну прибуткову справу), *deadline* – *дедлайн* (кінцевий термін здачі роботи тощо), *skater* – *скейтер* тощо. Такий сленг ще називають **франгле**, як поєднання двох мов [1, с. 22].

Отже, ми можемо спостерігати наступну тенденцію: дійсно активно вживані англiцизми у французькій мові були запозичені лише в одному значенні, що свідчить про контекстуальний складник. І все ж, французька мова активно наповнюється англiцизмами, незважаючи на запобіжні заходи. Погано це чи добре – питання неоднозначне. Проте заперечувати даному факту неможливо, як і зупинити цей процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Каплій А. О. Форми молодіжного спілкування та їх вплив на стан сучасної французької мови [Текст] / А. О. Каплій. – 2016. – 33 с.
2. Мусяйчук С. М. Англiцизми у французькій мові та особливості їх перекладу [Текст] / С. М. Мусяйчук // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2013. – Т. 9, № 1. – С. 304–311.
3. Стасів О. І. Глобалізація. Лінгвокультурні та міжкультурні аспекти перекладу [Текст] / О. І. Стасів // Франкофонія в умовах

глобалізації і полікультурності світу : збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції / ТНПУ ім. Володимира Гнатюка. – 2021. – С. 98–100.

4. Guiraud P. Les mots étrangers [Text] / P. Guiraud. – P. : PUF, 1971. – 127 p.

5. Höfler M. Dictionnaire des anglicismes [Text] / Manfred Hofler. – Paris : Librairie Larousse, 1982. – 308 p.

6. Planchon C. Anglicismes dans la presse écrite : Le bilinguisme de milieu peut-il expliquer l'anglicisation? [Text] / Cécile Planchon // Journal of French Language Studies. – 2017. – V. 28, № 1. – P. 1–24.

УДК 81'42-047.37

Костенко Г. М.¹, Панасенко Д. К.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-313м НУ «Запорізька політехніка»

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Мови мають властивість відображати все, що носії мови думають або знають про світ. Такі уявлення існують не лише у свідомості окремої людини, але й характерні для більших груп (сім'ї, нації, суспільства тощо) і формують те, що називається картиною світу. Мова і картина світу нерозривно пов'язані: картина світу може бути описана мовою, яка, в свою чергу, створює мовну картину світу залежно від культури і досвіду нації. Дослідники зацікавлені у вивченні лінгвокультурних кореляцій між схожими елементами в різних мовних картинах світу. Вивчення різних мовних картин світу сприяє дослідженню ментальності носіїв мови, але належне вивчення мовної картини світу та мовної свідомості вимагає, щоб вони були представлені у вигляді чогось відчутного та доступного для дослідження. Таку роль можуть відігравати асоціативні поля та тезауруси. Асоціативні поля належать до семантичних полів, які можна визначити як сукупності мовних одиниць (слів і словосполучень) зі спільним компонентом значення.

Польову теорію семантики (під якою розуміють вивчення слів зі схожим значенням) розробили В. Гумбольдт і Г. Остгофф. Семантичними полями вважають семантичні групи, які складаються з лексем і відношень між ними, таких як синонімія, антонімія, гіпонімія, меронімія тощо. Усі елементи поля (лексеми) пов'язані з його ядром. Ядро має передавати загальне значення поля, тому до ядра потрапляють лише лексеми з найпростішими смисловими компонентами, а смислові

компоненти ядра повинні бути присутніми в інших елементах поля. Чим далі елемент знаходиться від ядра поля, тим складнішими є його смислові компоненти. Елементи периферії поля зазвичай складаються з кількох простих значеннєвих компонентів і, таким чином, можуть бути пов'язані з сусідніми полями. Зв'язність між елементами може відрізнитися в межах поля і може бути виміряна за допомогою методів комп'ютерної лінгвістики. Ця методологія дозволяє зробити побудову семантичного поля автоматичною.

Корпус – це велика колекція анотованих і структурованих мовних даних, представлених в електронному вигляді та призначених для лінгвістичних досліджень. Кількість корпусних досліджень стрімко зростає завдяки лінгвістичній анотації всередині корпусів і великій кількості мовних даних, доступних для дослідницьких цілей. Крім того, корпуси можна легко створити для конкретної мети, що приваблює багатьох науковців. З розвитком корпусної лінгвістики та появою нових великих семантично анотованих корпусів повільно розвивалися й семантичні корпусні дослідження. А. Кілгаріфф, доводячи в одній зі своїх праць, що семантику слід вивчати за допомогою корпусів, стверджував, що значенню слова відповідає кластер текстів для цього слова [3].

Що стосується корпусного аналізу, то, можливо, краще говорити про його зв'язок з іншими дисциплінами, а саме: дискурс-аналізом, критичним дискурс-аналізом та дискурсологією. Наприклад, термін «керований корпусом» (corpus-driven) використовується в дискурс-аналізі для вивчення лексичних і синтаксичних особливостей текстів, а також для порівняння текстів двома різними мовами [1]. Корпусний аналіз був інтегрований у дискурсивний та критичний дискурс-аналіз для дослідження використання мови для конструювання ідентичності.

Існує дискусія щодо того, чи є контент-аналіз як метод дослідження кількісним або якісним. Якщо розглядати контент-аналіз як кількісний метод, то він вважається «одним із найпопулярніших методів кількісних досліджень, що швидко розвиваються» [4, с. 19]. Однак є ще один важливий момент, на який слід звернути увагу. Навіть якщо дослідникам дозволено використовувати певну структуру або точку зору для аналізу даних, це не означає, що «дослідник може передбачити всі категорії до того, як матеріал буде отримано та проаналізовано. Насправді, накладання таких обмежень на дані може зашкодити достовірності результатів» [2, с. 316].

Контент-аналіз також називають методом оцінки якості. У такому розумінні контент-аналіз використовується з якісними методами дослідження, зокрема як «метод систематичного опису значення якісного

матеріалу» [5, с. 1]. Зокрема, якісний контент-аналіз все частіше використовується для аналізу письмових матеріалів. За своєю популярністю якісний контент-аналіз є одним із численних дослідницьких методів, що використовуються для аналізу текстових даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Baker P. A Corpus-Driven Comparison of English and French Islamist Extremist Texts [Text] / P. Baker, R. Vessey // *International Journal of Corpus Linguistics*. – 2018. – №. 23(3). – P. 255–278.

2. Downe-Wamboldt B. Content analysis: Method, applications, and issues [Text] / B. Downe-Wamboldt // *Health Care for Women International*. – 1992. – №. 13(3). – P. 313–321.

3. Kilgarriff A. An Efficient Algorithm for Building a Distributional Thesaurus (and Other Sketch Engine Developments) [Text] / A. Kilgarriff, P. Rychly // *Proceedings of the 45th Annual Meeting of the ACL on Interactive Poster and Demonstration Sessions*. – Prague, 2007. – P. 41–44.

УДК 811.111'373.46:61

Костенко Г. М.¹, Трубарова М. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФЗ-313м НУ «Запорізька політехніка»

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Медицина, безумовно, є важливою частиною мовної картини світу. Медична термінологія – це мова, яка застосовується для точного опису людського тіла: його компонентів, процесів, умов, що на нього впливають, і процедур, що виконуються над ним. Це пласт лексичного фонду зі своїми специфічними особливостями. У кожній професійній підмові існує номенклатурна лексика, що співвідноситься з певними реаліями та об'єктами. Особливість словникового складу термінології полягає в тому, що її номени представлені в ній ширше, різноманітніше, ніж в інших лексичних підсистемах. Зазначається, що на сучасному етапі медичні терміни широко поширені в розмовній мові, літературній мові, у сфері охорони здоров'я, медичної діяльності, науки. Подальший розвиток медичної термінології потребує відповідного дослідження та впорядкування.

Проблема перекладу медичних текстів є однією з найактуальніших проблем, які вивчають лінгвісти в рамках сучасного мовознавства. Медичний переклад – найбільш затребуваний і водночас один із найвідповідальніших і найскладніших видів перекладу. Від фахівця, що займається інтерпретацією текстів цього роду, потрібна наявність не лише глибоких медичних предметних знань та знань у галузі хімії, біології, фармакології, психології та інших галузях, що тісно взаємодіють з медициною, а й знання латинської мови, яка є основною мовою медицини, та особливостей лексичного та граматичного ладу як мови оригіналу, і мови перекладу. Зважаючи на складність здійснення перекладу медичних текстів та відповідальність, фахівців такого профілю небагато, але їхня затребуваність з кожним роком тільки зростає.

За останні два десятиліття найбільш детально було досліджено питання перекладу медичних текстів англійською мовою. Перекладознавці виокремлюють кілька основних проблем перекладу медичних текстів. Наприклад, квебекський лінгвіст М. Руло на матеріалі англійської мови виділяє п'ять основних проблем: 1) особливості узусу, включно з метонімічним вживанням термінів і переважним вживанням певних частин мови; 2) мінливість термінології; 3) термінологічна синонімія; 4) проблеми перекладу епонімів; 5) недостатньо висока якість спеціалізованих дво- і багатомовних словників [2, с. 143–145].

Х. Лі-Янке пропонує класифікацію складнощів медичного перекладу, яку можна застосувати до будь-яких пар мов: 1) термінологічні проблеми; 2) труднощі перекладу скорочень; 3) труднощі перекладу епонімів; 4) допустимість застосування англіцизмів; 5) особливості сполучуваності мовних одиниць і структури тексту [1, с. 148].

У професійній мові медичного працівника будь-якої країни світу деякі спеціальні вирази вживаються тільки латинською мовою. Наприклад: *in vivo*, *in vitro*, *per os* тощо.

Під час перекладу медичних текстів слід врахувати, що інтернаціональні терміни можуть мати різне значення в англійській і українській мовах: *cellulitis* – не «целюліт», а «флегмона». Термін *symptomatic* може означати не лише «симптоматичний», а й «з клінічними проявами», наприклад: *symptomatic hypertension* – артеріальна гіпертонія з клінічними проявами, а *symptomatic therapy* – симптоматична терапія.

Для медичних текстів також характерна полісемія. Наприклад, в англійській мові слово «пухлина» перекладається як *tumor*, *mass*, *growth*, *swelling*, *neoplasm*, *formation*, *blastoma*.

Під час перекладу текстів про медичне обладнання необхідно враховувати, що поряд зі спеціалізованими медичними термінами зустрічатимуться й різні технічні терміни, не пов'язані з медициною.

Перекладач медичних текстів повинен чітко орієнтуватися в темі, щоб упевнено визначати неоднозначні терміни та правильно тлумачити їх, адже в основі номенклатури лежить латинська мова з використанням близько 600 основних понять латинського та грецького походження.

Зробити якісний переклад медичної літератури може не кожен перекладач, оскільки специфіка тексту приховує в собі безліч складнощів. На це здатен досвідчений перекладач у співпраці з медичним фахівцем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Lee-Jahnke H. L'enseignement de la traduction médicale: un double défi? [Text] / H. Lee-Jahnke // Meta : Journal des traducteurs. – 2001. – Vol. 46. – №. 1. – P. 145–153.

2. Rouleau M. La terminologie médicale et ses problèmes [Text] / M. Rouleau // Panacea. – 2003. – Vol. 4. – №. 12. – P. 143–152.

УДК 811.111'42:338.48:659

Тарасенко К. В.¹, Куряченко А. Д.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-310 НУ «Запорізька політехніка»

«ФОРМУЛЬНА» ПРИРОДА АНГЛОМОВНОГО ТУРИСТИЧНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ

Без рекламних текстів навряд чи можна уявити наше життя, оскільки вони нас супроводжують завжди. Рекламний текст є безумовно важливим фрагментом мовної картини світу, а отже відрефлектовує смаки, уподобання та преференції сучасного соціуму, зокрема культурологічний та споживацький аспекти буття. Англomовний рекламний текст є найрозповсюдженішим типом тексту з огляду на англоцентризм в сучасних провідних медіа та на інтернаціональний характер англійської мови, тож, розглянемо саме цей тип тексту як найбільш частотний.

Обов'язковими в рекламному тексті є такі компоненти як синтактика, що поєднує у поєднанні різнохарактерних символів, прагматика, що впливає

на інтерпретацію текстового або графічного фрагменту та семантика, яка характеризує відношення символу до значення.

Англомовна туристична реклама має «формульний» характер презентації. По-перше, вона неодмінно містить певний інформативний компонент пізнавального характеру, що дає уявлення про рекламний продукт. Це можуть бути відомості про той чи інший об'єкт, історичний екскурс, поради туристам щодо того, що варто подивитися в першу чергу тощо. По-друге, друкований зразок такої реклами містить відомості побутово-практичного плану – години роботи того чи іншого об'єкту, план проїзду, транспорт тощо. По-третє, в ньому представлений і власне рекламний компонент, тобто інформація, яка безпосередньо має апеляцію до дії, а отже закликає реципієнта скоріше скористатися рекламним продуктом. При чому відомості рекламного характеру можуть бути пов'язані з об'єктом напряму, або ж опосередковано.

Обов'язковим лексичним компонентом такого типу тексту є наявність здебільшого позитивно-емотивних та експресивних конотацій, завдяки яким презентується відношення автора до предмета. Властивість бути епітетом виникає в слові чи декількох словах тільки в сполученні з назвою предмету чи явища, яке він визначає. Особливо часто у функції епітету використовуються прикметники та прислівники, але нерідко також і іменниками.

В туристичній рекламі найчастіше зустрічаємо епітети, що вже мають статус своєрідних текстових «формул», які мають на меті створити ауру виключності і святковості та сприяти формуванню позитивних вражень від подорожі: wonderful (чудовий), luxurious (розкішний), perfect (досконалий), romantic (романтичний), magical (чарівний), stunning (приголомшуючий), unusual (незвичний), enchanted (зачарований), unique (унікальний), handmade (зроблений вручну), extraordinary (винятковий), eye-catching (той, що привертає увагу) та ін.

Метафора взагалі є одним із продуктивних і найпоширеніших засобів творення реклами, що перетворює використання метафори на таку собі «формулу» створення рекламного тексту. Наведемо приклади метафор: Pure Life. The architects of time (Longines). Life is a journey, travel it well (United Airlines). A taste of paradise (Bounty), Bulgaria – magic lives here, Power to hit pain where it hurts (Solpadeine), Taste the rainbow. To Fly. To Serve. (British Airways), Because You're Worth It (L'Oréal), Advancement through Technology (Audi), The Best or Nothing (Mercedes-Benz), Finger Lickin' Good (KFC), Fly Emirates, Fly Better (Emirates), Think Different (Apple).

В туристичній рекламі часто зустрічаються метафори на позначення певних місць або місцевостей: a shopper's paradise (рай для покупця), in the heart of the city (в серці міста), a maze of shopping (диво шопінгу), dive

into more thrills (зануритися у ще більші розваги) та ін. Метафора «topped by spires and turrets» створює враження величі та масштабності льодовиків, які нагадують величаві середньовічні замки.

Доволі часто зустрічаються дієслівні кліше, які є «формульними» для туристичної реклами: visit (відвідувати), explore (вивчати), come (приїжджати), enjoy (насолоджуватись), buy online (купувати в Інтернеті), discover (віднайти), search (шукати), choose (обирати) і т.п.

Таким чином, рекламний текст має такі особливості як формульний характер; наявність слів з підвищеною рекламною цінністю, великою емоційною силою, що створюють наочний, відчутний рекламний образ; намагання передати властивості рекламованого продукту за допомогою образів та мови; конкретика; цілеспрямованість; доказовість; логічна побудова; дохідливість; короткість; лаконічність; оригінальність. Його функції – привертання уваги аудиторії й викликання інтересу до рекламованого товару або послуги, викликання цікавості, комунікативна, інформативна, переконувальна (функція впливу), імпресивна (апелятивна), нагадування про те, де можна придбати той чи той товар, утримання прихильності покупців до рекламованої марки або послуги.

УДК 811.521'373.46:005.93

Підгорна А. Б.¹, Стаценко М. А.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-313М НУ «Запорізька політехніка»

ЯПОНСЬКІ ТЕРМІНИ В ЛІТЕРАТУРІ З ЛІН-МЕНЕДЖМЕНТУ

На сьогодні лін-методологія (lean) організації виробництва товарів та послуг широко розповсюджена по всьому світу. Керівництво будь-якої компанії, яке ставить собі за мету покращення своїх бізнес-показників, підвищення фінансових результатів чи якості або зменшення операційних витрат, рано чи пізно дізнається про існування методології лін-менеджменту. Якщо раніше лін-менеджмент, у частині лін-виробництва (lean production), торкався лише сфери організації виробництва товарів, то зараз маємо безліч прикладів успішного застосування інструментів лін також і у сфері послуг (лікарні, офіси) і навіть у державній службі (державні органи, комунальні служби). Інформація щодо теорії і практики впровадження лін-менеджменту широко розповсюджена як у вигляді друкованої літератури, так і у статтях на безлічі Інтернет-ресурсів, написаних багатьма мовами світу.

Лін заснований на ідеях виробничої системи Тойоти, яка була започаткована в Японії. А отже, японський менталітет і японська мова залишили вагомий відбиток як на ключових принципах лін, так і на термінології цієї методології.

Найголовнішою ідеєю лін є ліквідація всіх видів втрат, які перешкоджають створенню цінності для замовника. Японські назви трьох основних категорій втрат «Muda, Mura, Muri» можемо спостерігати на багатьох Інтернет-ресурсах, присвячених лін, незалежно від мови написання статті. Так само термін «Kaizen» може мати різні значення відповідно до контексту використання: 1) процес постійного покращення; 2) рушійна сила лін, тобто необхідність постійно вдосконалювати існуючий стан речей; 3) окремі ідеї щодо покращення виробництва; 4) сам процес впровадження, особливо у словосполученні «Kaizen event».

Слово «Gemba» (рідше вимовляється як «Genba») в значенні «місце // реальне місце» (робоче місце, місце створення цінності, місце виникнення проблеми) широко вживається в англійській лін-літературі у вигляді словосполучення «gemba walk», яке описує процес «genchi gembutsu», що «вимагає піти і побачити» («go and see») реальний стан речей в тому місці, де створюється цінність.

Слово «Kanban» (з японської – «візуальна дошка, знак»), окрім лін-менеджменту, набуло широко вжитку в методології Agile. В обох випадках словосполучення «Kanban board» означає інструмент (метод) планування і відстеження статусу виконання робіт.

Термін «Kata», який має первинне номінативне значення «зразок // комбінація // формальна вправа», – систематизована послідовність групи прийомів у японських бойових мистецтвах. Але в лін-дискурсі цей термін набув значення шаблону (рутини, стереотипу) поведінки працівника і керівника, який реалізується у постійній постановці цілей і виконанні незначних експериментів з подальшим їх аналізом задля досягнення окреслених завдань. В англійських текстах використовуються словосполучення «coaching kata» та «improvement kata».

Широкого визнання отримала також система організації робочого місця, відома як 5S. Назва системи походить від п'яти японських слів, що мають першою літеру «S»: Seiri, Seiton, Seiso, Seiketsu, Shitsuke. Цікаво, що задля того, щоб мати зв'язок між назвою системи 5S і її змістом, більшість авторів статей і книг різними мовами намагаються підбирати варіанти перекладу також із першою літерою S, наприклад:

Seiri – англ. sort/sorting, укр. сортування, фр. Supprimer, нім. Sortieren/Selektieren;

Seiton – англ. set in order / straighten, укр. систематизація, фр. situer, нім. schaffen Sie Ordnung / systematisieren;

Seiso – англ. shine, укр. слідкування за чистотою, фр. faire scintiller, нім. Sauberkeit;

Seiketsu – англ. standardize, укр. стандартизація, фр. standardiser, нім. standartisieren;

Shitsuke – англ. sustain / self-discipline, укр. самодисципліна, фр. suivi, нім. Selbstdisziplin.

Існує багато інших японських термінів, які вживаються, зокрема, в англomовних статтях (літературі) лін-дискурсу: andon, jidoka, roka yoke, yamazumi, anova, hoshin kanri, obeya. В більшості випадків ці слова надаються як назви певних інструментів лін для підкреслення «азійського» походження всієї методології. Але з іншого боку часто просто не існує повноцінного однослівного варіанту перекладу цих термінів, тому завжди за ними надається детальне пояснення значення.

УДК 39-027.542(=111)

Лещенко Г. А.¹, Мегрелішвілі М. О.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц., студ. гр. ГФ-313м НУ «Запорізька політехніка»

АНГЛІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР: СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність дослідження англійського національного характеру зумовлена, з одного боку, тими змінами, що відбулись в уявленнях самих британців про себе та іноземців про них, з іншого боку, необхідністю поглиблювати знання про екстралінгвальні чинники, що сприятиме подальшому розвитку міжкультурної комунікації.

Розуміння специфіки англійського національного характеру було окреслено у XVIII-XIX століттях, зокрема І. Кантом [1], А. де Токвілем [2; 6], якими було з'ясовано, що основою характеру є індивідуалізм (А. де Токвіль), а також англійцям властиві: байдужість до думки інших, гордість, сміливість, стійкість та деякі інші риси.

Проте, чи повністю відповідає цей образ сучасності? За період з XIX століття і до сьогодні відбулися дві Світові війни, розпад Британської імперії, становлення інформаційного суспільства, продовжують посилюватись процеси глобалізації з її взаємовпливом культур та розмиванням національної ідентичності – все це так чи інакше могло позначитись на англійській ментальності. Принаймні на інтенсивності прояву тієї чи іншої риси характеру. Так, О. Гіберто, розмірковуючи про характер сучасних британців, звертається до результатів опитувань Gallup у 2012 році, і зазначає що вони (британці) більш емоційні, ніж це традиційно

увяляють іноземці. «Жорстка верхня губа» (stiff upper lip), як форма прояву екстремального стоїцизму, вже не є модною, хоча «... у британцях є чарівний стоїцизм, від затертої британської мантри «зберігай спокій і продовжуй» до палкої віри в те, що чашка чаю – єдина прийнятна реакція на кризу» [4].

Сучасна дослідниця К. Фокс, намагаючись зрозуміти, з чого складається «англійськість» виділяє: ядро англійського характеру – «соціальна не-дужість» (труднощі з соціалізацією); рефлексії – гумор, поміркованість, лукавство; світогляд – емпіризм, песимізм ослика Іа, класова зацікленість; цінності – чесна гра, гречність, скромність [3, с. 572-587].

Британська Рада у 2014 році оприлюднила звіт «Як нас бачать інші. Культура, привабливість та м'яка сила» [5], у якому були узагальнені результати опитування серед молодих британців та іноземців у п'яти країнах (Китай, Індія, Бразилія, Німеччина, США), щодо того, які, на їх думку, найбільш привабливі та найменш привабливі риси британського характеру. Зокрема, «... 44% молодих британців (15-34 років) вважають «гарне почуття гумору» однією з найкращих характеристик британців загалом, за ним слідує «дружелюбні» – 38%, «працьовиті» – 32%» [5, с. 20]. Серед найменш привабливих характеристик британці визначили такі: «забагато п'ють» – 49%, «незнання інших культур» – 28%, «занадто багато скаржаться» – 26%, «ліниві» – 26%» [5, с. 20–21].

Іноземці вищезазначених країн вважають, що британці доброзичливі і з почуттям гумору, «... але перш за все цінуються за їхню ввічливість і хороші манери. Їх також високо цінують з точки зору їх освіти та навичок і поваги до верховенства права» [5, с. 21]. Серед негативних характеристик домінують уявлення, що британці «забагато п'ють» (27%) і мають «погані харчові звички» (23%). При цьому «... приблизно кожен п'ятий міжнародний респондент визначає культурне невігластво, націоналістичні тенденції та нетерпимість серед трьох найгірших характеристик людей з Великої Британії» [5, с. 21]. Автори звіту зазначають, що на сприйняття іноземців впливає досвід перебування у Великій Британії – ті, хто там був, менш негативно ставляться до непривабливих характеристик британців [5, с. 22].

Отже, сучасні дослідження змінюють традиційні уявлення, додаючи до особливостей англійського національного характеру більше емоційності і песимізму; при цьому індивідуалізм, приватність, почуття гумору, гречність, стриманість, поміркованість, орієнтація на здоровий глузд залишаються найбільш виразними рисами «англійськості».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кант І. Естетика : пер. з нім. [Текст] / І. Кант. – Львів : Аверс, 2007. – 360 с.
2. Токвіль А. де. Про демократію в Америці : у двох томах [Текст] [Електронний ресурс] : пер. з фр. / А. де Токвіль. – К. : Видавничий дім «Всесвіт», 1999. – 590 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://litopys.org.ua/tocq/toc.htm> (Дата звернення 10.01.2024).
3. Фокс К. Спостерігаючи за англійцями : пер. з англ. [Текст] / К. Фокс. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. – 608 с.
4. Guiberteau O. The truth about British stoicism [Text] / O. Guiberteau // BBC. – 2020. – 2nd November. – [Electronic resource] Access mode : <https://www.bbc.com/travel/article/20201101-the-truth-about-british-stoicism> (Date of access 12.01.2024).
5. Culligan K. As others see us. Culture, attraction and soft power : report [Text] [Electronic resource] / K. Culligan, J. Dubber, M. Lotten // British council. – 2014. – Access mode : <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/as-others-see-us-report-v3.pdf> (Date of access 24.11.2023).
6. Tocqueville A. de. Journeys to England and Ireland : transl. [Text] [Electronic resource] / A. de. Tocqueville. – New Haven : YALE UNIVERSITY PRESS, 1958. – 250 p. – Access mode : <https://ia600700.us.archive.org/15/items/journeystoenglan013498mbp/journeystoenglan013498mbp.pdf> (Date of access 13.01.2024).

УДК 811.111'255.4

Каширіна І. В.¹, Щелупа М. А.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-313М НУ «Запорізька політехніка»

ГРАМАТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ: ДЕЯКІ ЗАУВАГИ

Пристаюючи до перекладу тексту, належного до певної галузі або наукової царини, перекладач двобічно вирішує питання форми. По-перше, коли встановлює жанрово-стилістичну домінанту, по-друге, коли аналізує, яке граматичне представлення має текст оригіналу і наскільки велика асиметрія мовних картин світу, що спричинюється до наявності / відсутності певних граматичних форм та категорій в тексті оригіналу й тексті перекладу.

Вочевидь, питання жанрово-стилістичної домінанти відсилає вдумливого перекладача до типології текстів: встановлюється різновид

тексту оригіналу відповідно до певного типу. Наразі досить продуктивно видається спроба К. Райс типологізувати тексти оригіналу: від таких, що орієнтовані на форму, до таких, що орієнтовані на зміст. При цьому К. Райс вирізняє ще два типи: тексти, орієнтовані на звернення, й аудіо-медіальні тексти [1]. Прикметно, що ведучи мову про тексти, орієнтовані на зміст, К. Райс підкреслює важливість заданої для таких текстів форми, покликаної таким чином вмістити у себе зміст, щоб не було втрачено певний, заданий автором, вплив на цільового читача. І навпаки, у випадку, якщо йдеться про тексти, орієнтовані на форму, збереження у процесі трансляції саме такої конфігурації форми слугуватиме запорукою рівноцінного естетичного впливу на читача оригіналу й реципієнта друготвору. Останнє твердження ставить перед нами проблематику значення форми, тобто смислів, закодованих саме у форму. На це питання відповіді у науковій розвідці К. Райс ми не знаходимо. Водночас, вітчизняне перекладознавство впродовж років черпало по-перше, з літературознавчих напрацювань, коли було здійснено об'єднання літературних текстів у роди, по-друге, з теорії мовленнєвих жанрів. Тому наразі перекладознавство балансує між функціоналістським підходом з одного боку, і теорією літературних родів й теорією мовленнєвих жанрів – з іншого, прагнучи при цьому випрацювати критерії встановлення жанрово-стилістичної домінанти на макрорівні перекладу.

Вищезазначене жодним чином не знімає проблему форми та змісту на мікрорівні перекладу, зокрема, на рівні речення. Проблема дослідження семантичної структури речення об'єднує форму і зміст в одне ціле. Структура – то є форма, яка має певне смислове наповнення, тобто семантику. Прикметно, що семантичні моделі перекладу, які враховують когнітивні процеси при моделюванні процесу трансляції, представляючи ці процеси за схемою «знизу вверх» (як метафору для опису каналу доступу інформації) та «зверху вниз» (як образне представлення знань у свідомості реципієнта), приділяють увагу виключно когнітивним моделям розуміння без надання особливого статусу синтаксису, натомість зосереджуючись на прототипах, сценаріях і фреймах.

Тим не менш, дослідження семантики синтаксису переконливо доводять, що навіть у простому реченні можна виявити глибокі смислові шари: по-перше, встановлюючи зв'язок речення з реальними ситуаціями, по-друге, шукаючи у синтаксичній структурі речення репрезентацію відповідних логічних категорій, і нарешті, по-третє, аналізуючи відношення між певними лексичними компонентами в межах синтагми. Звісно, можна оперувати простими схемами пояснення семантики речення, коли встановлено валентність дієслова-присудка, тобто його

здатність утворювати семантико-синтаксичні відношення, і в такий спосіб ніби виміряти семантичний потенціал речення, його здатність продукувати множину смислів. Зосереджуючись виключно на лівосторонній та правосторонній валентності предиката, перекладач втрачає на взаємодії об'єктивних та суб'єктивних значень речення в їхній складній взаємодії. Практично це означає нездатність встановлювати відносини еквівалентності та адекватності між галузевими текстами, чия синтаксична структура рясніє складнопідрядними реченнями.

Вітчизняна лінгвістика переконливо доводить, що граматичні засоби оформлення текстів мають потужний стилістичний потенціал: від морфологічних до синтаксичних засобів граматичної стилістики залежать, у свою чергу, комунікативно-стилістичні якості мовлення. Терміном «синтаксема» послуговуються у стилістичному синтаксисі, щоб досліджувати функції мовних структур та їх стилістичну спроможність. Та чи можна повністю відокремлювати семантику синтаксису від семантики лексичних одиниць? На нашу думку, перша й друга тісно переплетені. Прикладом можна вважати заміну частини мови, коли англомовний неозначений артикль показує, що йдеться про перше називання предмета, а означений – вирізняє предмет з-поміж йому подібних, звужує сприйняття фактуальної інформації, а тому часто перекладається за схемою «саме + іменник» / «саме той + іменник». Видається, що чим більша асиметрія мовних картин світу, тим яскравіше будуть себе оприявлювати граматичні проблеми перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Reiss K. Translation Criticism – The Potentials and Limitations. Categories and Criteria for Translation Quality Assessment / K. Reiss. – Manchester : St. Jerome Publishing, 2000. – 127 p.

СЕКЦІЯ «МІЖКУЛЬТУРНА ТА ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ»

УДК 811.111-26+ 81'373.47 (070)

Брутман А. Б.

канд. екон. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЗАВДАНЬ ІЗ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ОСНОВІ МЕДІАТЕКСТІВ

Сучасна освітня парадигма вимагає нових підходів, методів та засобів до формування іншомовних комунікативних навичок, адже зростає питома вага найрізноманітніших матеріалів для вивчення іноземних мов. Це й актуалізує проблему створення матеріалів, що відповідають комунікативним та когнітивним потребам студентів, мотивуючи їх до подальшого самовдосконалення. Саме це інспірує дослідницький інтерес до залучення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес у найрізноманітніших предметних сферах, зокрема у навчання ділової іноземної мови в закладах вищої освіти. Особливе місце серед прогресивних технологій займають платформи з можливістю використання ШІ для створення навчальних матеріалів.

Використання ШІ на заняттях є одним із перспективних напрямів методичної думки, адже відкриває нові перспективи в адаптації матеріалів до потреб студентів, множинності варіантів завдань та машинної системи перевірки виконання завдань [1; 2]. Переважна більшість дослідників фокусує свою увагу на важливості використання сучасних медіатекстів, створених саме для носіїв мови, оскільки саме вони віддзеркалюють актуальний лексичний і граматичний лад сучасної англійської мови, використовуючи найрізноманітніші лінгвопрагматичні стратегії і тактики, що стануть у нагоді студентам під час живого спілкування [4, с. 230]. Актуальними є й погляди на місце авторських методичних розробок до автентичних текстів у курсі іноземної мови та їхнє застосування під час аудиторної, самостійної роботи чи формувального та фінального оцінювання в дистанційному, змішаному та живому форматах [5, с. 230].

Розглянемо можливість створення завдань для самостійної роботи на безкоштовній багатомовній платформі Driffit for teachers [3] із дисципліни «Ділова іноземна мова». Першим кроком є пошук автентичного тексту, наприклад, відео з каналу YouTube – Steve Jobs Quick Biography: Apple [6]. Після розміщення покликання на платформі

варто обрати вік майбутньої цільової аудиторії, порівняємо текст, створений ШІ для 10–11 річних, та автентичний текст і завдання до них:

10-11 років: *Steve Jobs was a really important person in the tech world. He helped start Apple and made cool things like the iPod, iPhone, iTunes, and iPad. He was also the boss of Pixar, where they made awesome movies like Toy Story and Finding Nemo. Steve Jobs was born in San Francisco in 1955 and loved computers when he was young.*

Автентичний текст: *Steve Jobs, a highly influential figure in the world of technology, played a significant role in the founding of Apple Inc and Pixar Animation Studios. Additionally, he held a substantial stake in Walt Disney. Known for his creation of ground-breaking products such as the iPod, iPhone, iTunes, and iPad, Jobs was not only an innovator but also a revered leader in the business realm. His management style continues to be studied by individuals worldwide [6].*

Ключові слова для різних вікових груп є такими:

10-11 років: *tech (noun) – short for technology; refers to the use of scientific knowledge and tools to create, modify, and improve things. Example Sentence: I love learning about new tech gadgets [3].*

До автентичного тексту: *influential (adjective) Definition: having the power to change or affect someone or something Example: Steve Jobs was an influential figure in the world of technology [3].*

Анотації до текстів:

10-11 років: *Steve Jobs was a tech pioneer who co-founded Apple and was the boss of Pixar. He created iconic products like the iPod, iPhone, iTunes, and iPad. Jobs believed in doing what you love and made Apple famous and successful [3].*

До автентичного тексту: *Steve Jobs played a significant role in the founding of Apple Inc, Pixar Animation Studios, and had a substantial stake in Walt Disney. He was known for creating groundbreaking products like the iPod, iPhone, iTunes, and iPad. Jobs' management style and commitment to aesthetic appeal and functionality were integral to Apple's success [3].*

Завдання на перевірку рецептивних навичок закритого та відкритого типів:

10-11 років:

Закритий тип: *What did Steve Jobs help start? A) Microsoft B) Apple C) Google D) Amazon [3].*

Відкритий тип: 1. *What are some of the cool things that Steve Jobs made?* 2. *Where was Steve Jobs born?* 3. *What advice did Steve Jobs give for being successful?* [3].

До автентичного тексту:

Закритий тип: *What advice did Steve Jobs emphasize to others? A) The importance of pursuing one's passions B) The significance of financial success C) The need for constant innovation D) The value of teamwork* [3].

Відкритий тип: 1. *What are some of the ground breaking products created by Steve Jobs?* 2. *How did Steve Jobs contribute to the success of Apple and Pixar?* 3. *What was one valuable piece of advice imparted by Steve Jobs?* [3]

Платформа надає базові питання та ключові слова, але автор матеріалу має змогу збільшувати їхню кількість, крім цього є можливість автоматичного створення тестів на платформі Google classroom та, відповідно, автоматизації перевірки.

Перспективним вважаємо створення методичних алгоритмів для розробки матеріалів до практичних занять та самостійної роботи студентів денної і заочної форм навчання з подальшою адаптацією до ліцензованих платформ, регламентованих у НУ «Запорізька політехніка».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Брутман А. Б. Штучний інтелект на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти / А. Б. Брутман, Т. І. Наумчук // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2023. – Випуск 23 (1). – С. 2011–2019.

2. Візнюк І. М. Використання штучного інтелекту в освіті / І. М. Візнюк, Н. М. Буглай, Л. В. Куцак, А. С. Поліщук, В. В. Киливник // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2021. – Вип. 59. – С. 14–22.

3. Drifit for teachers [Electronic resource]. – Access mode : <https://beta.diffit.me/#topic> (Date of access 11.04.24).

4. Kulichenko A. Innovative information and communication technologies for ergotherapists applied during English learning in Ukraine / A. Kulichenko, Y. Polyezhayev // AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. – 2020. – V. 10. – Issue 02. – P. 228–233.

5. Rakhno M. Information technology in language teaching methodology course at pedagogical university / M. Rakhno, R. Shramko // AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. – 2021. – Vol. 11. – Issue 02. – P. 257–262.

6. Steve Jobs Quick Biography: Apple [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.youtube.com/watch?v=cPcXMpyZiI> (Date of access 10.04.24).

ДО ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ СФОРМОВАНОСТІ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК У НМТ

Сьогодні якісна підготовка до Національного мультитесту (НМТ), зокрема з англійської мови, набуває актуальності. Це спричинено низкою факторів, а саме освітніми втратами та недосконалістю форм та методів оцінки знань випускників шкіл у наявному форматі тестування.

Метою цієї розвідки є виокремлення основних граматичних тем, які були представлені в демоваріантах НМТ у 2023, 2024 роках і першій та другій сесії НМТ 2023 року з англійської мови та їх кореляція із програмою тестування [5], що в подальшому стане основою для розробки методичних матеріалів для підготовки до національних тестів із англійської мови. Реалізація поставленої мети потребує виконання таких завдань: контент-аналіз варіантів завдань НМТ та систематизацію граматичних явищ, адже а posteriori вони не завжди збігаються із заявленими у програмі тесту та можуть бути відсутніми в підручниках.

У НМТ наявні лише п'ять завдань (питання 28-32 у розділі «Використання мови») на сформованість граматичних навичок. Окрім цього, до завдань, що націлені на перевірку, опосередковано можна віднести і деякі із групи заповнення пропусків у тексті (питання 17-22 у розділі «Читання»).

Проаналізувавши чотири офіційні варіанти зошити НМТ у розділі «Вживання мови», ми виокремили такі граматичні явища:

вживання часів в активному та пасивному станах (2 завдання на часові форми в пасивному та 3 завдання на часові форми в активному стані дієслова):

The Academy Awards (The Oscars) 28) are awarded each year by the Academy of Motion Picture Arts and Sciences (AMPAS), a professional organisation of film industry heavyweights. [1]; “I am so happy that I can study side by side with Iranian students”, says Parisa, who (32) wants to use her education to help children in her native country.[2]; A robotaxi is a taxi that (28) is driven, without being controlled directly by humans. [3]; Whether the company can pull humans from behind the wheel in other markets (32) depends on local regulators.[3]; The 19th-century Scottish engineer Robert Stevenson, who was active in designing early lighthouses, (28) looked for an alternative colour to white. [4];

вживання неособових форм дієслова:

The statue that everyone hopes (30) to take home. [1]; Emilio “El Indio” Fernández, best known for (31) directing María Candelaria. [1]; Parisa looks forward to (28) going to school every day. [2]; It aims (31) to double its reach to more than ten local cities. [3]; It could (30) be seen from the greatest distance. [4]; Red became an alternative to white, and was later adopted by the Admiralty in 1852 (31) to mark the port-side on steam vessels. [4];

Також у тесті наявні завдання на деривати: *conflicting (32) origin stories [1]; They found (30) safety [2]; (29) coloured glasses [4];* на вживання прийменника та виконавця дії в пасивному стані: *controlled directly (29) by humans (2 сесія 2023) [3];* на узгодження часів у непрякій мові: *Iran said it (31) would allow (1 сесія 2023) [2];* на неозначений складний займенник: *Maths is (29) everywhere in the world. (1 сесія 2023) [2];* вживання дат *29 in 1929 [1];* вживання числівників *two (30) hundred robotaxis [3];* означальний займенник *on (32) other ships [4].*

Результати контент-аналізу засвідчили, що автори тестів для НМТ сфокусували увагу на знаннях про дієслово: три із п'яти завдань у кожному блоці були присвячені саме цій темі. Думається, що варто розширити перелік тем. Повернення до ЗНО у класичній формі є нагальною проблемою, адже перевірка знань у форматі НМТ не може всебічно відобразити граматичні навички випускників шкіл.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. НМТ онлайн 2023 року з англійської мови – демоваріант. [Електронний ресурс] : НМТ. – Режим доступу: [https://zno.osvita.ua/english/527/-](https://zno.osvita.ua/english/527/) (дата звернення: 27.03.2019). – Назва з екрану.
2. НМТ онлайн 2023 року з англійської мови – 1 сесія. [Електронний ресурс] : НМТ – Режим доступу: <https://zno.osvita.ua/english/557/> – (дата звернення: 27.03.2019). – Назва з екрану.
3. НМТ онлайн 2023 року з англійської мови. – 2 сесія. [Електронний ресурс] : НМТ. – Режим доступу: <https://zno.osvita.ua/english/556/> (дата звернення: 27.03.2019). – Назва з екрану.
4. НМТ онлайн 2024 року з англійської мови – демоваріант. [Електронний ресурс] : НМТ. – Режим доступу: <https://zno.osvita.ua/english/575/> (дата звернення: 27.03.2019). – Назва з екрану.
5. Програма зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов. [Електронний ресурс] : НМТ. – Режим доступу: <https://osvita.ua/doc/files/news/10/1005/Inozemni.pdf> (дата звернення: 27.03.2019). – Назва з екрану.

IMAGE OF ANIMALS IN BUSINESS ENGLISH IDIOMS

In contemporary business environment English is the most widespread language and it shapes the linguistic worldview of those who are involved in the commercial activities whatever their mother tongue is. These days, English is often called a new lingua franca, which influences the cultural identity of people who use it as a second language.

Every language has its unique lexical patterns – idioms. Under the term idiom we understand a group of words that has a special meaning that is different from the ordinary meaning of each separate word [5]. These set phrases generalize the linguistic perception of the world by the nation taken into account the culture background of the people who use the language, consequently idiomatic constructions should be analyzed from different viewpoints such as cognitive, etymological, pragmatic and functional [1, p. 83].

Most of the idiomatic phrases are based on metaphors that represent the implicit links to the beliefs, way of life and traditions of people who are the speakers of the language [4, p. 86]. The origin of English phraseology can be based on new social phenomena or date back to pagan times in Britain. Some phraseological units are borrowed or adapted from the nations the British Empire colonized or has had relations with.

Animalistic metaphor has a unique place in modern business idioms as it highlights the attitude to the person situation or phenomenon based on widely understood comparison that can usually be guessed by a non-native speaker, still some of animalistic metaphors are indigenous and can be inferred only by those whose native language is English [3, p. 132].

In these study we can divide the idioms according to the zoological taxonomy:

animals; *a dog and pony show; a pig in a poke (or “buy a pig in a poke”); a pig in a python; dog eat dog; elephant in the room; let the cat out of the bag; let sleeping dogs lie; lipstick on a pig; moose on the table; monkey business; pigs might fly (or when pigs fly); prairie dogging; shoot the puppy; something is fishy; to cry wolf; to put the cart before the horse; to screw the pooch* [2];

birds: *a bird in the hand; a cuckoo in the nest; albatross around one’s neck; bird’s eye view; the early bird catches the worm; seagull manager; to kill two birds with one stone* [2];

amphibians: *boiling frog syndrome;*

fish: *like a fish out of water; red herring; to have bigger fish to fry; to be as slippery as an eel; shark* [2];

insects: *a fly in the ointment; a hive of activity; as busy as a bee; to open a can of worms; social butterfly* [2].

In conclusion, it must be highlighted that the animal metaphor in the above-mentioned phraseological units can be inferred by the heterogeneous audience that speak English worldwide. In the following research the attention is going to be paid to the pragmatic features of animal idioms in business English according to their functional and stylistic usage.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Полежаєв Ю. Г. Фразеологія як об'єкт поліаспектного вивчення / Ю. Г. Полежаєв // Нова філологія. Збірник наукових праць. – 2021. – № 81. – Т. 2. – С. 82–88.

2. Cambridge Dictionary [Electronic resource]. – Access mode: <https://dictionary.cambridge.org/> (Date of access: 08.03.2024).

3. Chen Sh.-F. What Animals Reveal about Grammar and Culture: A Study of Animal Metaphors in Mandarin Chinese and English / Sh.-F. Chen, L.-Cg.-L. Chen // Journal of National Taiwan Normal University: Linguistics & Literature. – 2011. – no. 56(2). – P. 121–152.

4. Kozlova T. O. Cognitive-Pragmatic Study of Australian English Phraseology / T. O. Kozlova, Y. G. Polyezshayev // AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. – 2022. – Volume 12. – Issue 1. – P 85–93.

5. Longman dictionary [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.ldoceonline.com/> (Date of access: 06.03.2024).

УДК 811.111:658

Горлачова В. В.¹, Дрьоміна Я. Є.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька Політехніка»

² студ. гр. МТЕ-413М НУ «Запорізька Політехніка»

АКСІОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ АМЕРИКАНЦІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ ЗА ТЕМОЮ COVID

Відомо, що ціннісні настанови суспільства обумовлюють та репрезентують ставлення людини до соціальної дійсності, коректують її поведінку. Ціннісний орієнтир – це багаторівневий соціально-психологічний феномен, від якого залежить вектор та зміст діяльності людини. Набір аксіологічних орієнтирів ми засвоюємо під час соціалізації, і, таким чином,

реалізується зв'язок між колективним свідомим / підсвідомим та індивідуальним баченням світу.

Аналізуючи англомовні медіа тексти, що розкривали тему пандемії COVID-19, ми зіштовхнулися з двома різними системами ціннісних орієнтирів (американською та британською). Подібна ситуація виникла через наявність відмінностей між зазначеними мовними колективами, що використовують різні варіанти англійської.

Характерною рисою американських медіа текстів стало домінуюче підкреслення обов'язковості, жорсткої необхідності боротьби з захворюванням наряду з чітко визначеним, під час навіть агресивним небажанням та протестами з боку населення («*Some of the most bitter battles over in-school mask mandates, vaccine policies and funding threats have played out in Florida ever since in-person learning broadly resumed around the U.S. this fall*») [1]. Небажання дотримуватися вимог епідеміологів часто подається в американських медіа текстах як вираження критичного мислення населення, демонстрація недовіри фармацевтичним компаніям та владі.

В американських медіа текстах журналісти найчастіше вдавалися до позиції стороннього споглядача, що висвітлює точки зору двох сторін, а саме державної адміністрації та пересічних жителів. В таких контекстах репрезентуються ціннісні орієнтири американського суспільства – свобода вибору, свобода слова, релігійні принципи особистості: «*The student, a 16-year-old junior at Scripps Ranch High School, said her religious beliefs prohibit her from the COVID-19 vaccination. The complaint asserts that, because COVID-19 vaccines were tested on stem cell lines originally derived from aborted fetuses, accepting the vaccine runs counter to the student's Christian beliefs. The lawsuit says the district is violating her 1st Amendment right to freely exercise her faith*» [2].

Спалах та розповсюдження пандемії Covid-19 призвели до кризи в взаємовідносинах «представники державної адміністрації – робітники»: «*City workers took to the streets Monday to protest Mayor Bill de Blasio's vaccine mandate for the entire municipal workforce. At least 20 people were arrested during the protest, a police source said. Days after the mayor announced that all government employees except for jail staff will need to receive a vaccine shot by Friday or be placed on unpaid leave, about 5,000 incensed demonstrators marched over the Brooklyn Bridge to Manhattan*» [28].

Серед можливих форм вираження протесту та незгоди з рішеннями адміністрації та лікарів найчастіше згадуються демонстрації, репрезентація своєї незгоди в соціальних мережах та звернення до суду. Таким чином, певну цінність американці вбачають в судовій системі країни, колективних зборах та підписаннях петицій, а також розголосу в Інтернеті.

В американських медіа текстах частотними є випадки надання статистичних даних про показники вакцинації по окремих штатах

Америци, або порівняльна статистика в межах США – інші країни. В цьому випадку інформація про епідеміологічну ситуацію часто нагадує спортивні новини, з вказуванням лідуючих позицій та аутсайдерів. На нашу думку, таким чином реалізується ідея «патріотизму», виключності статусу США як країни та її жителів «*At least 270,227,181 people or 81% of the population have received at least one dose. Overall, 230,637,348 people or 70% of the population are considered fully vaccinated*» [1]. Найчастіше порівнювання проводилося між показниками в Америці та країнах Євросоюзу, Європи, окремо Великої Британії та Китаю.

Підбиваючи підсумки варто зазначити, що серед ціннісних орієнтирів, що представлені в американських медіа текстах за темою COVID-19 домінуючими є: цінність життя і здоров'я особи, цінність родини та безпеки членів родини, цінність прав та свобод людини (свобода вибору, свобода слова, віросповідання), цінність судової системи США, цінність Інтернету та публічного розголосу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Lach E. Would New York City Employees Rather Lose a Paycheck than Get Vaccinated? [Electronic resource] / Eric Lach // The New Yorker. – October, 30, 2021. – Access mode : <https://www.newyorker.com/news/our-local-correspondents/would-new-york-city-employees-rather-lose-a-paycheck-than-get-vaccinated> (Date of accessed: 14.10.2022).

2. Marsh J. City workers fume over \$500 jab reward to unvaccinated employees [Electronic resource] / Julia Marsh, Selim Algar, Sam Raskin // The New York Post. – October, 21, 2021. – Access mode : <https://nypost.com/2021/10/21/nyc-workers-fume-over-500-offer-to-unvaccinated-employees/> (Date of accessed: 14.10.2022).

УДК 811.111:658

Горлачова В. В.¹, Потапенко Є. А.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька Політехніка»

² студ. гр. МТЕ-213 НУ «Запорізька Політехніка»

ПРО БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ЛЕКСИЧНОЇ ОДИНИЦІ *HEAD* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Тези присвячені розгляду семантичного потенціалу лексичної одиниці «head» в англійській мові. Метафоричне та метонімічне використання лексеми *head* обумовлює наявність широкого кола сталих виразів, ідіоматичних конструкцій та похідних значень в англійській мові.

Не викликає сумнівів той факт, що значний «обсяг інформації про культуру та менталітет народу зберігається та передається мовою за допомогою фразеологічних фондів» [1]. Проаналізувавши ідіоматичні вирази з компонентом *head*, ми визначили декілька аспектів змісту зазначеної лексики.

Поширеними випадками, на нашу думку, є приклади вживання синекдохи «голова на позначення всієї особи або тварини» – *two heads are better than one* or *How many heads can we count for?* [2]. Або *Dinner will cost £20 a/per head (= for each person)*. *head count I did a quick head count (= calculated how many people there were)*. Така ж ситуація і з підрахунком тварин: «*They own a hundred head of cattle*» [2]. Це є традиційною метафоричною моделлю, і зустрічається і в слов'янських мовах також.

Велика кількість ідіом репрезентує зв'язок «голова – розумова діяльність / центр прийняття рішень». Але прийняття правильних рішень дуже часто пов'язано з додатковими характеристиками ситуації, що пришвидшують або унеможливають цей процес. Проте в цьому випадку голова повинна бути в належному стані *clear head*, *wooden head* або в належному місцеположенні. Наприклад: «*Head in the right direction: To be making progress or moving toward a positive outcome*» [2]. Але порівняйте: «*Head in the clouds: Being absent-minded or not paying attention to what's happening around you...* або *Head in the sand: Refusing to acknowledge or face a problem or difficult situation*» [2]. Тобто таким чином підкреслюють, що навіть людина з розвинутим інтелектом може його не застосовувати, ігноруючи ситуацію. В цьому випадку не кажуть про відсутність інтелектуальних здібностей у людини, а скоріш про тимчасову нелогічну поведінку внаслідок впливу додаткових факторів: «*Head over heels: Being completely in love or infatuated with someone*» [2]. Хоча ми зафіксували вислів «*Head case: Someone who is eccentric, unpredictable, or mentally unstable*» [2]. Зазначена конструкція характеризує людину, що зазвичай схильна до дивної, неадекватної поведінки.

Наявні випадки, коли положення та характеристики голови стають скоріш показником емоційного та психологічного станів людини: «*Keep your head up: To stay positive and hopeful, especially in difficult situations*» [2].

Антропоцентрична парадигма світосприйняття відображена і в сталих виразах, що пов'язані зі світом офіційних ділових відносин. Людина так чи інакше намагаються порівняти нові поняття за рахунок зрозумілих патернів. Громадська установа, бізнес організація чи компанія метафорично сприймаються як жива істота, тому офіс або відділ, представник, які приймають управлінські рішення називають *head*

office, headquarters, the head of the History department, the head chef, head boy/girl, Head honcho [2].

Розповсюдженням є експліцитне або імпліцитне протиставлення в межах «голова – серце», як центрів раціонального (виваженого, логічного прийняття рішення) та ірраціонального (спонтанного необдуманого, пов'язаного з почуттями).

Таким чином, англomовна лексична одиниця *head* стала компонентом для створення широкого кола сталих конструкцій, в багатьох випадках ця одиниця проявляє себе в різних значеннях. Проте, варто зауважити, що всі похідні значення зберігають семи «розум», «об'єктивна оцінка дійсності», «можливість / неможливість прийняття рішень».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Хмара В. В. Назви частин тіла в англійській мові / В. В. Хмара // Формування професійної компетенції майбутнього вчителя засобами інноваційних технологій. – Житомир, 2011. – С.29– 32.

2. HEAD Meaning [Electronic Resource]. – Access mode: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/head> (Date of access 10.03.2024).

УДК 811.111'38:338.48

Василенко Г. В.¹, Касьянова К. О.²

¹канд. філол. наук, доц. НУ«Запорізька Політехніка»

²студ. гр. МТЕ-111 НУ«Запорізька Політехніка»

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ УНІКАЛЬНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Чи замислювались ви колись, що таке унікальність? На наш погляд, це те, що робить об'єкт вражаючим, незвичайним та відмінним серед інших. Унікальні об'єкти не так часто трапляються нам у житті, проте коли нам щастить їх побачити, ми не в змозі відвести від них погляд, бо вони зачаровують нас своєю неперевершеною красою. Унікальність можна порівняти з чимось із іншого світу, з чимось незнаним і неймовірно привабливим. Наприклад, дивна і незвичайна картина заходу сонця, коли спадає на думку, що такого не існує. Так само і з іншими природними дивами. Термін «унікальність» вказує на стан або властивість бути чимось особливим, тобто відзначатися відмінністю від інших, бути неповторним чи єдиним у своєму роді. Синонімами слова «унікальність» є такі слова: індивідуальність, неповторність,

самобутність, виокремленість, оригінальність. Визначення унікальності відзначається не лише зовнішніми факторами, а й внутрішнім відчуттям та емоціями, які вони викликають.

Туристичні джерела, зокрема тревелоги, допомагають людям дізнаватися про унікальні місця та залучати якомога більше бажаючих до подорожей, щоб на власні очі побачити їх неповторність. Вони не лише інформують про мандрівки, але й відкривають нові горизонти, розширюють свідомість та стимулюють бажання досліджувати світ. Мова туристичних джерел така ж вишукана і приваблива, як і туристичні об'єкти, які вона описує. Важливим аспектом професійної мовної підготовки майбутнього фахівця туристичної галузі є знання мови туризму та розуміння її особливостей.

Метою цієї розвідки є виявлення стилістичних засобів зображення і вираження унікальності туристичних об'єктів на основі аналізу англомовних туристичних текстів. Матеріалом дослідження послужили описи туристичних місць в англомовних тревелогах. Розглянемо далі деякі зразки аналізу.

Використані авторами стилістичні прийоми, дозволяють передати враження від споглядання краси, викликати емоційне зв'язок з читачем та підкреслити унікальність побаченого і пережитого. Наведемо для прикладу опис відомого національного парку: *Yellowstone National Park is one of those places that **takes your breath away** every time you visit. The first time you see the geysers, hot springs, and other thermal features inside this park, you realize that **any photo you've seen or story you heard just didn't do it justice**. The volcano has erupted 3 times in the past – the most recent being over 600,000 years ago.*

Так, вживання фрази *takes your breath away* свідчить про те, що місце приголомшує своєю величчю і невимовною красою, бо важко знайти слова, щоб передати своє захоплення, можна тільки милуватися, затамувавши подих. Вживання порівняння *any photo you've seen or story you heard just didn't do it justice* підкреслює недостатність фото чи слів для передачі реальної краси природи, а лише присутність на місці може повністю розкрити його унікальність. Згадка про виверження вулкану додає ноту давнини, налаштує на роздуми і водночас повідомляє про безпеку для туристів.

Мрією багатьох мандрівників є острів Санторіні у Греції: *Scenic, seismic Santorini is one of the world's most dramatic islands: **a flooded caldera** (collapsed volcanic crater) with **a long, steep, colorfully striped arc of cliffs, thrusting up a thousand feet above sea level**. Sometimes called "**The Devil's Isle**," this unique place has captured visitors' imaginations for millennia and might have partly inspired tales of Atlantis. But the otherworldly*

appeal of Santorini doesn't end with its setting. If this place didn't exist, some fantasy painter would have to conjure it up.

Вживання означення *scenic* спряє передачі казкової краси острова, а насичене описовими елементами словосполучення *a longc, steep, colorfully striped arc of cliffs, thrusting up a thousand feet above sea level* створює мальовничий і сповнений драматизму образ скель, що вабить і зачаровує. Використання географічного терміну *flooded caldera* нагадує, що острів є затопленою кальдерою та може бути джерелом натхнення для легенд про Атлантиду. Фраза *The Devil's Isle* додає відтінок загадковості та магічності, створюючи враження, що це місце неординарне та надприродне. Завершується зображення реченням: *If this place didn't exist, some fantasy painter would have to conjure it up*, яке наголошує на неповторності місця, бо його краса настільки вражаюча, що її можна було б створити лише у фантазії.

Варто відзначити, що більшість унікальних туристичних об'єктів – це природні атракції: парки, гори, острови, водоспади, узбережжя. В описових текстах про них часто використовуються художні стилістичні засоби, переважно епітети, а також слова і фрази, що акцентують на унікальності. Для ілюстрації цієї тези розглянемо такий приклад: *Jervis Bay is one of the few places on the planet where people can see the wonder of bioluminescence, as masses of plankton glow in the dark and give the water a gorgeously ethereal look. These are noctiluca, or maybe the more apt 'sea sparkle', and the light is a chemical reaction causing excitement and vibration, generating the glow in the process. Bioluminescence is most often seen in the warmer months, but you can get lucky at all times of the year in Jervis Bay.*

Використання *wonder* та *gorgeously ethereal look* справляють враження дива та надзвичайної краси місця. Опис біолоюмінесценції та вживання назви *sea sparkle* дають читачеві розуміння явища, його вигляду в нічний час і викликають бажання побачити біолоюмінесценцію, що можливе у будь-яку пору року. Опис затоки увиразнює неординарність об'єкта та пропонує цікавий пізнавальний досвід.

В англомовних текстах, що дають зображення туристичних об'єктів, спостерігається вживаються дієприслівникових зворотів, розлогих означень, означальних речень, суперлативних форм, а також ключових туристичних слів і структур. Наведемо далі приклад опису Білих Пісків у Мексиці: *White Sands is an absolute must stop for any New Mexico trip (and it's a recently designated National Park!). Expanding over 275 square miles, it's the world's largest gypsum dune field and while gypsum pebbles are actually clear, it gets its bright white color from the reflection of the sun. Walking through the dunes feels like you're on another planet –*

following pole trail markers in the sand, the 5-mile Alkali Flat loop is a great option to explore the area.

Туристичний штамп *absolute must stop* наголошує на обов'язковості відвідування місця. Зазначення розмірів *world's largest gypsum dune field* створює враження величі та винятковості. Речення *Gypsum pebbles are actually clear, it gets its bright white color from the reflection of the sun* вказує на природні особливості та техніку отримання білого кольору, роблячи це місце ще цікавішим для допитливих мандрівників. Ефектне порівняння в завершальному реченні передає екзотичність образу, стимулює уяву та прагнення відвідати незвідане місце: *Walking through the dunes feels like you're on another planet.*

Отже, унікальність туристичних місць не обмежується лише їхнім зовнішнім виглядом. Вона випливає з поєднання природи, архітектури та культури, віддзеркалюючи багатогранність світу навколо нас. Мова англомовних туристичних джерел відображає ці особливості. У текстах про туристичні об'єкти використовуються різноманітні стилістичні прийоми для вираження їхньої унікальності, але найпоширенішими є ад'єктивовані форми. Активне вживання слова *unique* та його синонімів, *extraordinary*, *exceptional*, *unparalleled* прямо виражає прекрасну неповторність і винятковість об'єкта чи явища та відповідно можливість пережити чудовий туристичний досвід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. A Local's Guide to visiting Yellowstone National Park [Electronic resource]. – Access mode : A Local's Guide to Visiting Yellowstone National Park • The Blonde Abroad
2. Rick S. Santorini [Electronic resource]. – Режим доступу: Santorini Travel Guide Resources & Trip Planning Info by Rick Steves (Date of access 15.03.24)
3. The 23 Weirdest places on Earth you have to visit at least once [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.timeout.com/travel/weirdest-places-in-the-world> (Date of access 15.03.24)
4. The perfect New Mexico Road Trip Itinerary [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.bemytravelmuse.com/new-mexico-road-trip-itinerary/> (Date of access 15.03.24)

РОМАНТИЗАЦІЯ ОБРАЗУ ГОТЕЛЮ В ЛІРИЧНІЙ ПОЕЗІЇ ТА ПІСЕННИХ ТЕКСТАХ

Готель – це комерційний об'єкт, який надає тимчасове розміщення мандрівникам та іншим клієнтам, як правило, у формі номерів або люксів із різним рівнем комфорту та послуг. Готелі також можуть надавати додаткові послуги, такі як ресторани, конференц-зали, басейни тощо. Звичайно, готелі можуть створити незабутні та романтичні враження. Ось декілька прикладів: 1) Honeymoon: пари, які проводять свій медовий місяць у розкішному готелі на екзотичному курорті, бережуть ці спогади, як особливі моменти свого життя; 2) Романтична вечерея: пара, яка святкує свій ювілей у вишуканому готельному ресторані з видом на океан чи мальовничі гори, вражена атмосферою та кулінарними шедеврами; 3) Весільна феєрія: весілля, проведене в розкішному готелі з чудовим декором і обслуговуванням, залишається в пам'яті як день здійснення мрії; 4) Подорожуйте з друзями: група друзів, які переживають досвід чудових відкриттів і пригод, можуть неймовірно провести час, перебуваючи разом у готелі та ділячись своїми спільними враженнями.

Наведені вище приклади ілюструють те, що готель може створити незабутні моменти для своїх гостей, які залишаються в їхній пам'яті особливими романтичними спогадами. Готель – це не тільки тимчасове житло для подорожніх, а щось значно більше, бо для когось це прихисток від душевних незгод, схованка від проблем буденності з можливістю побути наодинці й відновити сили; для когось – місце розкошів і задоволень, що радує, робить щасливим, підвищує самооцінку; для інших то є місце подій, важливих зустрічей тощо. Невидно, що образ готелю знаходить своє художнє втілення в мистецтві кіно, художній літературі, зокрема в ліричній поезії, а також нерідко виникає в пісенних текстах.

Маємо на меті висвітлити особливості зображення та сприйняття образу готелю в англомовних ліричних і пісенних текстах, з'ясувати вплив романтизованого образу готелю на гостей та виявити вплив пережитого в готелі досвіду на створення образу.

В англомовних ліричних текстах готель зазнає романтизації і стає символом різних аспектів життя. Зазвичай готель зображено місцем загадковим, сповненим цікавих подій, захоплення, втрати і смутку, що створює відчуття утаємниченості, а ліричне переживання набуває особливого драматичного звучання. Через романтичні асоціації готелі стають місцем для закоханих, де розгортаються найінтимніші моменти

життя. Вони можуть виступати в ролі асоціативних образів, свого роду художніх психологічних тригерів, що викликають в уяві незабутні моменти минулого, але разом з тим передають і сподівання на щасливе майбутнє. Розглянемо далі зразки аналізу:

1) *You can check out any time you like, but you can never leave.* – Цей рядок з відомої пісні передає почуття в'язня, що потрапив у пастку, прагне вийти з неї, але не може цього зробити. ("Hotel California" by Eagles);

2) *Well, since my baby left me, // I found a new place to dwell. // It's down at the end of Lonely Street // at Heartbreak Hotel.* – У цих рядках образи *Lonely Street* та *Heartbreak Hotel* виражають почуття смутку і втрати, підкреслюючи трагічний настрій пісні про розлуку. ("Heartbreak Hotel" by Elvis Presley);

3) *I remember you well in the Chelsea Hotel, // you were talking so brave and so sweet // Giving me head on the unmade bed // while the limousines wait in the street.* – У цих рядках вжито епітети, повтор, імперативні форми для експресії змісту. Образ готелю створює інтимну та емоційно насичену атмосферу. Так, *giving me head on the unmade bed* відображає інтимний момент, а *limousines wait in the street* створює контраст між інтимністю готелю та зовнішнім світом розкішних автомобілів. До речі, саме в цьому готелі автор зустрів своє кохання, тому й вирішив написати пісню з назвою цього місця (*Chelsea Hotel #2* by Leonard Cohen);

4) *I was watching with one eye on the other side* вказує на бажання бути завжди насторожі. *I had fifteen people telling me to move, // I got moving on my mind, // I found a little girl waiting for me, she's all alone.* – Ці рядки передають атмосферу співучасті та непередбачуваності, *fifteen people telling me to move* акцентує на стані тиску й неспокою. (*Hotel Yorba* by The White Stripes);

5) *The hotel gave me soap, // I thought it was dope. // I washed myself with it // and I washed myself out.* – Ліричний герой висловлює бажання забути про щось негативне, позбутися чогось неприємного і брудного. Рядки *I was trying to feel clean // and I was trying to find me* відображають бажання очиститись від пережитого важкого досвіду. Використані прості, але виразні образи, щоб передати почуття самотності та пошуку себе. (*Hotel Song* by Regins Spektor). Кожна зі згаданих вище пісень відображає свій образ готелю, а ліричне переживання в кожній з них передає різні настрої та почуття.

Отже, в англомовних ліричних текстах образ готелю є символом самотності, суму та втрати; місцем сучасних подій і спогадів про минуле; відображенням пошуку домівки, безпеки і затишку, острівцем спокою в турбулентному світі. Картина готелю створює атмосферу, антураж, фон і

контекст для подій, зустрічей, драм і переживань ліричних героїв. Багатогранність і варіативність образу готелю, сповнена енергією почуттів і переживань сприяє його романтизації як у ліричній поезії, так і в буденному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Eagles Lyrics. Hotel California [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.azlyrics.com/lyrics/eagles/hotelcalifornia.html> (Date of access 15.03.24).

2. Heartbreak Hotel [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.elvisnews.com/songs/lyrics/heartbreak-hotel> (Date of access 15.03.24).

3. Chelsea Hotel No. 2. Leonard Cohen [Electronic resource]. – Access mode: <https://kanto.global/lyrics/leonard-cohen/chelsea-hotel-no.-2> (Date of access 15.03.24).

4. Hotel Yorba. The White Stripes [Electronic resource]. – Access mode: <https://genius.com/The-white-stripes-hotel-yorba-lyrics> (Date of access 15.03.24).

5. Hotel Rooms. Poem by Erica Jong [Electronic resource]. – Access mode: Hotel Rooms - Hotel Rooms Poem by Erica Jong (poemhunter.com) (Date of access 15.03.24).

УДК 811.111'276.6 : 338.483 : 316.72

Наумчук Т. І.¹, Косенко С. А.²

¹ канд. філол. наук., доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. МТЕ-113 НУ «Запорізька Політехніка»

CROSS-CULTURAL COMMUNICATION IN TOURISM: UNDERSTANDING LANGUAGE AND CULTURAL DIFFERENCES

One of the key factors in the development of the Ukrainian hospitality industry, in particular tourism business in the international market is the knowledge and understanding of the culture of foreign partners, in particular, the peculiarities of cross-cultural communications and their impact on the quality of service. Cross-cultural communications in tourism activities are gaining significant relevance due to globalization and the growth of international tourism. Ensuring effective communication between tourists and hotel staff, restaurants and other hospitality industries is the key to providing high-quality service and gaining positive travel experience. Cultural

differences, diversity and increased awareness of them lead to a reduction in cultural conflicts and contribute to harmonious coexistence. Adaptation of services to the needs of different cultures and understanding their expectations become a strategic element of increasing the competitiveness of tourism enterprises, which also positively effects on their reputation and the level of customer satisfaction.

For tourism business communication processes are the basis of activity, a special role is played by intercultural or cross-cultural communication. The concept of "cross-cultural" is derived from the English word "cross" and "culture", which in all languages has the same meaning. Cross-cultural communication is communication at the junction or intersection of different cultures. Intercultural communication in tourism is the conceptual basis of tourism activity both in the conditions of multicultural external and multinational internal environment. It creates preconditions for establishing interaction between representatives of different cultures at the initial stage and further planning, organization and implementation of joint professional activities in tourism.

First of all, intercultural communication can be improved by increasing cultural awareness, using more understandable language, paying more attention to listening exercises, watching authentic films, TV series, podcasts in English. This eliminates problems with understanding and helps formulate thoughts more easily and simply. To improve cross-cultural communication in hospitality, more attention needs to be paid to such aspects as listening and body language. It is equally important to listen actively and attentively. Ask leading questions, confirm or refuse information, use body language to show your reaction.

Taking into account language aspects, such as language proficiency and proper use of language means can facilitate effective communication between tourists and local residents. Let the person know that you are really interested in the conversation and be friendly. It is also important to understand that not all communication takes place verbally, and you can also say a lot using body language or emotions. But to do this you should learn the peculiarities of the movements of different cultures, as doing something completely ordinary you can offend or even anger the guest. Always watch your expression. Your emotions should not be too vivid or provocative, but also not too gloomy and dim. Try to keep a light friendly smile, lift your eyebrows and do not break eye contact with the guest.

Even with good training and the right knowledge one should not forget about possible failures and misunderstandings in cross-cultural communication. We have to do everything we can to avoid it or minimize the offence. In order to avoid conflicts, be sure that you are aware of the culture

differences between you and your guest. Don't forget that you have to make concessions in the hotel. Also, if you understand that you offended the guest, be sure to apologize and compensate him for possible damage.

Even if you do not understand the peculiarities of foreign culture and for you it is unacceptable, do not let the guest know it. Respect the traditions of their country and culture. Treat guests equally, regardless of their language, race or nationality. In addition, an understanding of cultural peculiarities such as traditions, customs, etiquette is also important for successful interaction and avoidance of conflict situations. Taking into account linguistic and cultural differences also helps to enrich the tourist experience, giving tourists a better understanding and appreciation of the diversity and uniqueness of cultures and traditions of different countries. Thus, the development of intercultural communication in tourism contributes to the rapprochement and understanding between different cultures, which in turn contributes to the construction of a more harmonious and open world.

As a result of the study, we found that intercultural communication in tourism is extremely important for successful interaction between tourists and local residents. Understanding linguistic and cultural differences plays a key role in maintaining a positive travel experience and ensuring mutual understanding and respect between participants in the tourism process.

REFERENCES

1. Cross-cultural communication skills for excellence in hospitality [Electronic resource]. – Access mode: <https://lesroches.edu/blog/cross-cultural-communication-skills/> (Date of access 15.03.24)

СЕКЦІЯ «ІНОЗЕМНІ МОВИ»

УДК 372.811.111

Бикова Ю.О.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

Тенденції розширення міжнародного співробітництва, а відповідно, міжкультурної комунікації, зумовили появу нових вимог до майбутніх фахівців: бути активними учасниками іншомовного професійного спілкування, досконало володіти правилами мовленнєвої поведінки під час комунікативного процесу.

Завдання викладача в цьому процесі полягає у використанні у своїй педагогічній практиці якомога ширшого спектра різноманітних методів і засобів навчання, що активізують навчальну та пізнавальну діяльність студентів у процесі вивчення іноземної мови; у стимулюванні зацікавленості предметом і матеріалом, що викладається.

В освітній діяльності як викладач, так і студент мають бути активними задля високого рівня володіння іноземною мовою, а навчання має бути інтерактивним: будуватися на успішному розв'язанні спільних завдань, впливаючи на дії кожного та доповнюючи одне одного.

Інтерактивне навчання змінює звичні форми надання навчального матеріалу на діалогічні, які ґрунтуються на взаємодії та взаєморозумінні.

Головна риса інтерактивного навчання - використання власного досвіду в ході вирішення проблемних питань.

Інтерактивне навчання - це особлива форма організації пізнавальної діяльності, метою якої є створення комфортних умов навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Тобто інтерактивний означає здатний до взаємодії, діалогу. Серед принципів інтерактивного навчання слід відзначити такі: принцип активності (залучення всіх учасників до активного спілкування, обговорення та розв'язання завдань); принцип зворотного зв'язку (заохочення до обговорення); принцип експерименту (спонукання до пошуку шукати нові шляхи розв'язання поставлених завдань); принцип довіри (розвінчання стереотипу пасивного учня, що сприймає готову інформацію від учителя); принцип рівності поглядів (відсутність нав'язування власної позиції).

Використання інтерактивних практик на заняттях сприяє розвитку стабільних навичок і вмій студентів логічно та грамотно висловлювати свої думки іншою мовою, вести дискусію, визначати економічну,

культурологічну чи соціально-політичну проблему та пропонувати варіанти її розв'язання, що сприяє підвищенню мотивації у студентів. Тому вони охоче долучаються до роботи в таких групах чи командах, щоб презентувати результати своєї співпраці перед аудиторією.

Організації процесу багатосторонньої комунікації сприяє використання відповідних інтерактивних методів навчання, спрямованих на розвиток творчих здібностей студентів, орієнтованих на діяльність, що стимулює активність і винахідливість. До них можна віднести такі: парні та групові заняття іноземної мови, мозковий штурм, метод проєктів, обмін думками, парні інтерв'ю, рольові та ділові ігри, дискусії, дебати, круглі столи, тощо.

Різноманітні методи інтерактивного навчання можна розділити на дві великі групи: групові та фронтальні. Перші передбачають взаємодію учасників малих груп, другі – спільну роботу та комунікацію всієї групи.

Найбільш наближеною до викладання іноземної мови в освітніх організаціях вищої освіти є класифікація інтерактивних методів відповідно до комунікативної функції, тобто формування вмій і навичок підтримувати діалог, бути активним у діалогічному мовленні. Виділяють такі методи:

1. колективний або груповий (навчання студентів у малих групах, об'єднаних спільною освітньою метою);
2. діалогічний (різні види ігрових ситуацій, з якими фахівець може зіткнутися в реальному житті в іншомовній країні);
3. пошуковий (створення проблемної ситуації, яка вимагатиме активних дій пошукового характеру для вирішення певного завдання);
4. акторсько-творчий (створення гуртка або театру для розвитку творчих здібностей і навичок емоційного характеру);
5. консультаційно-пізнавальний (використовуються за допомогою ІКТ з використанням Інтернет-ресурсів).

Наведена класифікація інтерактивних методів навчання іноземної мови спрямована на формування іншомовної комунікативної компетенції, при цьому: розвиває творчий підхід та емоційне забарвлення у спілкуванні, руйнує бар'єр нерішучості й сором'язливості при формуванні навичок підтримання діалогічного мовлення й переконання суб'єкта в раціональності власної думки, ознайомлює з культурою й побутом іншої держави, залучає до пошукової діяльності під час подолання морально-психологічного навантаження, перебуваючи в іншомовному закладі, а також сприяє розвитку інтерактивності в навчальному процесі.

Слід зазначити, що інтерактивні методи доцільно і виправдано використовувати в процесі підготовки майбутніх спеціалістів, оскільки

вони є перспективними технологіями в навчанні іноземної мови і визначають діалог як провідну форму навчально-пізнавальної інтерактивної взаємодії. Це передбачає комплексне застосування відібраних за принципами комунікативності та співпраці інтерактивних методів, засобів і форм навчання іноземної мови з метою досягнення оптимального результату.

УДК 372.881.111.1

Войтенко С.В.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ ПРИ ВПРОВАДЖЕННІ ІНТЕГРАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ВИДІВ МОВЛЕНЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КУРСІ ESP

Використання відеоматеріалів у навчанні іноземної мови є прикладом впровадження інтегрованого навчання видів мовленнєвої діяльності, а саме можна прослідкувати як поєднуються рецептивні види мовленнєвої діяльності для аудіювання та читання, вміння щодо опрацювання мовного повідомлення: передбачати тему і зміст мовного повідомлення на основі ситуативно-контекстуальної інформації; розуміти тему мовного повідомлення; членувати мовне повідомлення на смислові шматки; розуміти загальний логічний план викладу, тобто встановлювати логічні відносини між смисловими шматками повідомлення; розуміти загальний зміст і деталі повідомлення; розуміти емоційно-оцінні відносини і емоційний настрій повідомлення в цілому; розуміти основний зміст повідомлення, незважаючи на наявність незнайомих мовних одиниць; відокремлювати нову інформацію від відомої; визначати загальний зміст, головну думку і задум автора повідомлення; робити висновки на основі прослуханого повідомлення; давати оцінку прослуханому повідомленню.

Можна виділити три основні етапи роботи з відео: 1) установчий етап (pre-viewing Activities) – підготовка до перегляду сюжету; 2) супровідний етап (while viewing Activities) – перегляд і виконання завдань; 3) післятекстовий етап ((post) after-viewing Activities) – виконання завдань після перегляду.

Перед переглядом та прослуховуванням тексту доцільно запропонувати до виконання такі типи вправ: 1) прочитати або знайти у словнику пояснення до невідомих слів та словосполучень. Так для теми «A corrupt political system» пропонуються слова *corporate greed, derailments, oligarchy, abuse, erode*; а для теми «What is Plagiarism?» такі

вирази: acknowledgement, collusion, a breach of academic integrity; 2) дати відповіді на питання, на які можна відповісти спираючись на свій життєвий досвід, наприклад, до теми «Electrical Safety In The Home» питання: What are some of the hassards working with electricity?, What are some of the risks people may take when doing electrical repairs?, а до теми «Бізнес етикет» такі: What do you say when you meet your friend?, Do people kiss when they meet at your country? What do you think of this?

Завдання, які потрібно виконати після перегляду тексту дають змогу викладачеві оцінити рівень розуміння студентом тексту. Для цього можна скласти такі завдання: 1) самостійно дати відповідь на запитання. Наприклад; до теми «What is Plagiarism?»: How many types of plagiarism does the author present? In what way does the author describe plagiarism? What is “patch work plagiarism”? What must you do in number 1 or number 3 type of plagiarism? What does “citation” mean?; до теми “What is firewall? Types of Firewall” наступні питання: What is firewall?, What types of firewall is mentioned in video?, What is Network packets?, etc.; 2) вибрати правильний варіант відповіді на запитання; 3) знайти синоніми або антоніми у переглянутому відеоматеріалі до запропонованих викладачем слів, наприклад, до теми «8 secrets of success» знайти синоніми до слів “to reduce the amount of something”, “to motivate”, “to feel completed”, “to motivate by something”(у відео матеріалі це відповідно “to cut down”, “topuch”, “to make something stick”, “to be driven by something”).

Завдання для говоріння повинні відображати думку мовця стосовно почутого. Для розвитку цього виду мовленнєвої діяльності можна використовувати такі вправи: 1) скласти інтерв'ю; 2) скласти діалог на запропоновану тему; 3) прокоментувати ситуацію з тексту; 4) підготувати есе про прослухану інформацію.

Використання відеоматеріалів на заняттях з іноземної мови залишається провідним засобом зацікавлення студентів та сприяє активізації знань за вивченим матеріалом, залучає психологічні процеси запам'ятовування інформації і тим самим сприяє формуванню соціокультурної компетенції.

CONTENT-BASED INSTRUCTION FOR THE STUDENTS OF COMPUTER SCIENCES AND IT FACULTY: LEARNING OBJECTIVES

In Content-Based Instruction (CBI) teachers need to provide adequate support for both language and content learning and this should be reflected in the learning objectives.

Aiming at making the course as relevant to the students' real-life professional activities as possible, the instructor takes the content as a starting point. Learning objectives enable one to envision the final destination that a student needs to reach and determine the activities and assessment.

The ABCD method specifies four characteristics contributing to effective learning objectives, namely audience, behaviour, condition, and degree (Georgia State University, 1990). The learner is expected to demonstrate measurable behaviour under some conditions and to a specific degree.

Similarly, the SMART approach necessitates making learning objectives specific, measurable, achievable, relevant, and time-bound.

Another important consideration is scaffolding students' development of higher-order thinking skills. With this in mind, Bloom's taxonomy can be used efficiently to formulate the learning objectives. Following its principle, an instructor guides the learner in developing real-world skills.

For the language objectives, the guidelines include focusing on the key vocabulary, language skills, functions, grammar/language structures, and language learning strategies. This brings CBI close to an ESP approach where the needs of the learner are in the foreground of language teaching.

For a CBI class on startups when teaching students majoring in Computer Sciences and IT, the content and language objectives can be formulated as follows.

Content objectives for the class.

By the end of the lesson, students will be able to:

1. name the key features of an IT startup;
2. list factors essential for the success of an IT startup;
3. list the questions that an entrepreneur should ask him/herself before launching an IT startup.

Language objectives for the class.

By the end of the lesson, students will be able to:

1. describe IT startups using the startup-related terms;

2. list the questions that an entrepreneur should ask him/herself before launching an IT startup using correct word order.

The objectives are subject-specific and their achievement will enable students to discuss the topic of IT startups, which is relative to their future profession.

Specific language content will help students discuss the topic of IT startups with high/improved language proficiency.

УДК 372.881.111.1

Olena Syvachuk

senior teacher NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

EFFECTIVE INTEGRATED LEARNING IN AN ESP COURSE

Currently, there are numerous series of textbooks designed for integrated teaching of students in all language skills within ESP courses. Typically, they feature sections dedicated to specific topics like transportation, with accompanying tasks related to the four language skills. Integrated teaching in English for Specific Purposes (ESP) is considered an effective approach aimed at improving students' language skills in their specific professional field. However, in class or group settings, there is sometimes a lack of understanding of how different activities targeting different language skills are interconnected. Despite additional materials, students still find it boring. It seems paradoxical but one can be both busy and tired simultaneously. Both issues stem from a lack of focus: students switch activities frequently to stay engaged but do not linger long enough on any activity to fully grasp it or develop interest, resulting in boredom. Specific advice for successful integrated ESP teaching is provided below.

Get to know your students. Plan to spend the first week getting acquainted with your students. Conduct diagnostics to assess their skills. For example, dictating a short news piece and having students write a brief message helps gauge their listening, writing, and grammar skills. If time permits, conduct a brief interview to assess their speaking and pronunciation skills. This interaction provides insight into what they want to work on during classes. Gathering this information helps establish students' level in the group, preferred skills, and understanding of language skills requiring more effort.

Slow down the pace. In addition to the need for focus, the speed at which most integrated skills are developed causes concern. While it may seem paradoxical when students complain of boredom, most of the time, boredom is due to superficial examination of the course content. Therefore, slow down and take

the time to delve into the material, gain a thorough understanding, and discuss its cultural or social nuances. Comprehensive understanding takes time.

Reduce the use of additional materials to avoid rushing. Since students often complain of boredom, teachers often respond by using numerous supplementary materials. However, this only contributes to the impression of being in a hurry as the teacher tries to cover everything. To break this cycle, limit the use of additional material, focus on the core course content, and provide it with the deep processing it deserves.

Aim for depth, not surface coverage. For example, it may be better to spend significantly more time on introductory reading and discussion tasks than to rush into more complex vocabulary, listening, speaking, and writing exercises. In this case, students will leave the session satisfied and with a sense of understanding the concept. And no one will complain of being "bored," as might happen if racing through exercises on a topic they did not fully understand, just to meet the schedule.

Focus on skill development, not task completion. There is often a notion that students should complete a certain number of tasks per day or cover a certain number of sections per week. However, it is not the quantity of tasks or sections completed that matters but the development of students' skills. For instance, if students understand the main concept of a reading material, you can move on to a corresponding listening exercise. If this does not happen, it is worth spending additional time analyzing the reading, its main points, and details.

Ultimately, the main focus in any session should be on the students, not the teaching materials or tasks. However, this is often overlooked due to a rigid standardized curriculum that often ignores the individual needs of each student. However, by conducting diagnostics and spending time communicating with students, you can determine that their spoken English skills are fine, but they need to improve their writing and academic grammar skills. Thus, the main part of the instructional time should be focused on these aspects, with less emphasis on oral and discussion activities.

The principles outlined below are aimed at making the teaching process more tailored to the specific needs of students in their chosen professional field and ensuring that they develop not only language skills but also readiness to effectively use them in their professional environment:

Adapt to the audience's needs. Carefully study the needs and characteristics of students in the chosen professional field. Seek feedback from students and employers for a better understanding of the necessary language skills.

Collaborate with the core subject. Integrate language learning with the core subject (technical sciences, business, medicine, etc.). Include tasks and topics that have specific applications in the chosen professional field.

Master professional vocabulary. Teach students specialized vocabulary used in their field. Apply vocabulary units in the context of real tasks and scenarios.

Use real-life scenarios. Work with real situations from professional practice. Model situations that students may encounter in their work.

Formulate active communicative tasks. Focus on communicative tasks that require real information exchange. Encourage collaboration and discussion of professional topics among students.

These approaches will contribute to effective learning that takes into account the specifics of the chosen professional field and the needs of students.

УДК 372.881.111.1

Суворова Т.М.¹

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ПРЕДМЕТНО-МОВНЕ ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Одним із способів вирішення завдань сучасної вищої освіти є використання передових технологій у навчанні, зокрема, інтегрованого навчання, яке спрямоване на формування висококваліфікованих молодих фахівців. Використання завдань із застосуванням знань різних дисциплін або тем у навчальному процесі вищу допомагає розкрити інтелектуально-пізнавальний потенціал студентів, створити умови для їх саморозвитку та самореалізації, сформувані у студентів комунікативні навички та розвинути вміння співпрацювати.

Донедавна можливості інтеграції іноземної мови з іншими навчальними дисциплінами були мало вивчені. Проте нині у навчальний процес поступово впроваджуються інтегровані гуманітарні курси, зокрема іноземні. Ці технології отримали назву CLIL (Content and Language Integrated Learning), тобто предметно-мовне інтегроване навчання, ЕМІ (English as Medium for Instruction), англійська як засіб навчання, і успішно доповнюють вже добре апробовану методику викладання англійської мови для спеціальних цілей, ESP (English for Specific Purposes) . У Європейській школі метод предметно-мовного інтегрованого навчання фактично не є інноваційним, оскільки іноземна мова вже давно використовується для викладання різних дисциплін. Він є поєднанням предметного змісту і власне мовних категорій. Цей метод було визначено як двосторонній, сфокусований освітній підхід, що

включає вивчення предмета з використанням іноземної мови та вивчення іноземної мови через предмет.

Поєднання ESP і CLIL є, на наш погляд, найбільш оптимальним при включенні в курс англійської мови для спеціальних цілей деяких елементів або завдань, наприклад використання веб-квестів, симуляцій, проектних завдань, при виконанні яких іноземна мова є вже не предметом навчання, а засобом. Використовуючи на заняттях популярний на сьогодні комунікативний підхід ми пропонуємо активно залучати метод взаємопов'язаного навчання говорінню, письму, читанню та аудіюванню. Завдяки цьому методу студенти привчаються одночасно сприймати іншомовний матеріал, розуміти його та реагувати відповідним чином.

Запровадження інтегрованої навчальної програми – непросте завдання, яке передбачає виконання кількох обов'язкових кроків. В статті наведено приклад типового плану організації інтегрованого заняття.

Наведено кілька прикладів застосування методики предметно-мовного інтегрованого навчання.

Симуляція. Студенти симулюють реальну ситуацію в умовах навчальної аудиторії, діючи від свого імені або виступаючи у різних соціальних ролях, обговорюють проблему чи серію взаємопов'язаних проблем у певних заданих умовах. Симуляція - це складний вид діяльності, що істотно відрізняється від рольової гри, т.к. потребує великого обсягу підготовчого матеріалу. Повинні також дотримуватись певних стадій при проведенні симуляції. Успіх симуляції залежить від того, якою мірою студенти залучені до неї та наскільки успішно вони використовують свої мовні та комунікативні навички для вираження своїх думок та інтересів, при цьому тема симуляції повинна мати практичну значущість для студентів, наприклад, симуляція процесу регулювання конфлікту.

Веб-квест – це дослідно-орієнтована діяльність, в результаті якої більша частина або вся інформація, що вивчається та аналізується студентом, видобувається з інтернет-ресурсів. Подібні завдання спонукають студентів самостійно ставити запитання та шукати відповіді на них, аналізуючи матеріал, зосереджуючись на використанні інформації, а не лише на її пошуку.

Студент, який оволодів системою знань на основі предметно-мовної інтегрованої освіти, має міцну базу для здійснення успішної подальшої наукової та професійної діяльності, оскільки міждисциплінарність є сьогодні одним з фундаментальних елементів змісту освіти, що підтверджує практичне застосування даних технологій.

УДК 339.9

Valentyn Livshyts¹, Svitlana Voitenko²

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²senior teacher NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

EFFECT OF THE CURRENT FOREIGN POLICY SITUATION ON THE UKRAINIAN AND GLOBAL METALLURGY

The situation in Ukraine affects not only the Ukrainian and Russian mining and metallurgical industries, but also metallurgy in Europe, Turkey and the People's Republic of China. The uncertainty in these markets could turn into a protracted crisis. Today, we face the disruption of established supply chains of metallurgical production and raw materials in the world. The focus of our scientific study is the global and Ukrainian metallurgical industry. This publication discusses the state of metallurgy in 2023 and provides the forecast for 2024.

Active hostilities are taking place on the territory of Ukraine, so the lack of exports does not seem surprising. Why does Russian production disappear from the market? Due to military operations, navigation in the Black Sea is completely closed. Shipments of iron ore raw materials and metal products from the seaports of Ukraine and Russia have de facto stopped. This has caused difficulties not only for consumers, traders and metallurgists in Europe and the Middle East.

Another point that is already an obstacle to trade between the EU and Russia is the loss of reputation. Large distributors and consumers refuse to buy rolled metal, even if it is produced on the European equipment of Russian metallurgists. Also, deliveries of products made of certain steel brands to Russia are stopped because they can be used "in the production of tanks".

Already in the medium term, a domino effect can occur in the world metallurgy. The result will be a significant increase in the cost of rolled metal (which is literally getting more expensive by the day) or even a shortage of steel production on a planetary scale.

The Ukrainian metallurgical industry is largely export-oriented. In previous years, 75-80% of manufactured products were delivered to foreign consumers, the rest went to the domestic market. The year 2023 was no exception, when the share of rolled steel exports was 77.9%. Meanwhile, semi-finished steel products and raw materials for steel production traditionally dominated the export supplies of metallurgists. According to the results of 2023, the total share of the "raw" component in the export of metal products increased to 62.7%, and the share of finished rolled steel decreased to 37.3%. In total, 4.76 million tons of ferrous metals were exported from Ukraine in

2023, which is 22% less than in 2022. The export of semi-finished products decreased by 36.7%, rolled steel - by 28%, export of metallurgical raw materials increased by 2.7%.

In 2023 the import of metal products to Ukraine increased significantly compared to 2022, at the same time the total volume of imports of ferrous metals did not reach the pre-war level, and the commodity and geographical structure changed radically. The total volume of imports of metal products amounted to 1.1 million tons and 1.3 billion dollars compared to 636.3 thousand tons and 0.95 billion dollars in 2022. In the commodity structure of ferrous metal imports, the share of finished rolled steel increased to 98.5%.

The Ukrainian market was faced with a shortage of some types of rolled steel produced by these enterprises: flat steel of medium and high thickness, galvanized flat steel, multi-rolled construction assortment of large dimensions, rails. Accordingly, market participants began to replace the lack of these product items with imported counterparts.

The export of Ukrainian ferrous metals will continue to depend on the logistic capabilities and conditions of foreign markets. At the same time, the share of exports of raw materials - cast iron, ferroalloys and scrap - will grow. The geographical structure of exports is not expected to change significantly.

In 2024, the export of ferrous metals may amount to 5-5.5 million tons with the expected foreign exchange earnings of 3.2-3.5 billion dollars. The absence from the market of the rolled products produced by the Mariupol mills against the background of the consumption growth will further contribute to the increase of the import offer. In 2024, the volume of imports may reach 1.3-1.6 million tons with an increase in foreign exchange costs to 1.5-1.8 billion dollars.

What will happen to the global steel market in 2024? Demand is expected to increase by 2% to 40 million tons of metal. Iron ore and steel are always in demand. Iron is a key metal for the global economy because it is irreplaceable in creating the infrastructure for life. Therefore, steel will always be at the forefront of the market. Thus, this year we can note the negative trend - the overall level of demand for steel products on the world market seems insufficient. Many metallurgical companies in different countries of the world are not good at foreign sales.

There is another dangerous trend. As you know, raw materials have a significant impact on the cost of steel products on the world market. Iron ore and coking coal are rising in price, and a rapid decline in these sectors is unlikely. This factor will largely determine the level of rental prices in the near future.

УДК 339.9

Volodymyr Bichai¹, Svitlana Voitenko²

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²senior teacher NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

DECARBONIZATION OF THE STEEL INDUSTRY. POSSIBLE SOLUTIONS FOR UKRAINE

The issue of decarbonization is being actively articulated in international economic relations. At the same time, today different countries show different understanding and different degree of readiness for active actions in this direction. What should Ukraine do? In addition to the environmental approach, the economic component so play an important role in the problem of decarbonization: decarbonization has become a source of additional competitive advantages for those who set, lobby or follow the rules. The article examines the economic conditions and factors that determine national decarbonization policies, as well as their consequences for national economies and the European Union (EU). The conclusion is drawn on the heterogeneity of their approaches to solving the problem of climate change under the influence of carbon dioxide emissions, as well as on the significant influence of the degree of economic development of countries on their willingness to approach the problem of decarbonization more strictly.

According to the World Steel Association, global steel production accounts for 7-9% of global greenhouse gas emissions. Every ton of steel produced in the world generates on average 1.83 tons of CO₂. The industry therefore faces a critical challenge: to reduce emissions to net zero within the next decades, in line with the Paris Climate Agreement. The flagship of this process is European metallurgy, which must demonstrate a result in the form of a 55% reduction in CO₂ emissions already in 2030 and achieve climate neutrality in 2050 under the European Green Deal.

There are three steelmaking technologies in the world: martensitic, oxygen-converter and electric arc furnaces. martensitic has the highest level of CO₂ emissions – on average 2,500 kg per ton of steel, oxygen-converter technology – 1800-2000 kg CO₂ per ton of steel, electrometallurgical technology – 100-300 kg CO₂ per ton of steel. Nowadays, the main and relatively cheap method of making steel is the basic oxygen furnace method: iron ore and coal are mixed and the output is liquid iron, which is then converted into steel. Here, the main raw material is scrap metal, which is melted in electric furnaces using electrical energy. Electric arc furnaces are the most realistic and accessible way for metallurgists to meet the stringent standards of the European Green Deal.

In Ukrainian steel mills there have been no fundamental changes in steel production processes for 150 years. According to the Association "Ukrmetallurgprom", only 5.5% of steel in Ukraine is produced in electric arc furnaces, the rest comes from Martin and oxygen converter technologies. Outdated technologies not only lead to excessive greenhouse gas emissions, but also pollute air, water and soil, negatively impacting public health and the environment.

Moreover, Ukraine is a part of Europe and its development is impossible without taking into account the environmental component. Decarbonization is not a fashion, but a global trend and process for the coming decades. But should Ukraine in its current situation "blindly" follow the EU on this issue? We see that China, which accounts for 30% of global CO₂ emissions, and India, which accounts for about 12%, are in no hurry and are looking for their own way in this matter. Too much financial effort is required.

The issue of decarbonization and its financing is complex for all countries in the world, and even more so for Ukraine as a developing country. Ukraine needs to develop its own decarbonization formula.

УДК 62-83:004.65

Oleksandr Rusiak¹, Olena Nazarova², Svitlana Voitenko³

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²PhD (Technology), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

³senior teacher NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

MODELING A FUZZY LOGIC DECISION-MAKING SYSTEM FOR A COLD ROLLING MILL DIAGNOSIS SYSTEM

The automated system for diagnosing electromechanical processes of rolling mills is a specific system, the efficiency of technological processes and the quality of rolled products depend on the quality of its work. The development of systems for continuous monitoring and diagnostics of the technical condition of electrical equipment of a metallurgical enterprise is the main direction of designing intelligent information systems for industrial enterprises. Quite often, certain mathematical and computer models of equipment are used to check the functionality of the proposed diagnostic and monitoring systems. Prospective areas of development of these systems are the use of databases of monitoring systems and expert knowledge in decision-making systems for service personnel, as well as elements of artificial intelligence for systems of automatic control of the technological process.

The purpose of the work is to develop a computer model of the decision-making system using fuzzy logic for the diagnostic system of the cold rolling mill, which will increase the efficiency of the existing diagnostic system.

Data from current and voltage sensors, which are available on the industrial equipment of the cold rolling mill No. 1 of Zaporizhstal PJSC, are used to obtain measured information on diagnostic parameters. Information about the value of the tensile force of the rolling metal strip can be obtained both by installing additional measuring devices and indirectly, using mathematical models of the current radius of the roll and the linear speed of the metal strip.

To build a computer model of the decision-making system, a package for modeling fuzzy logic systems in Matlab was used. At the input of this system, the voltage of the armature circuit of the motor of the unwinding mechanism, the current of the armature circuit of the motor of the unwinding mechanism was set; the tension of the strip of rolled metal in the area between the unwinding mechanism and the rolling cage [8]. At the output, the general state of the system is obtained, which is completely dependent on the values of the input data. The function of belonging voltage and current of the armature circuit of the unwinding mechanism, the tension of the rolled metal strip in the area between the unwinding mechanism and the rolling cage has been developed. A base of fuzzy rules was developed with the use of given membership functions. To build this base of rules, a model of the "how-what-that" type is used, with the help of which connections are established between the input and output parameters of the system.

Conclusions. A computer model of the fuzzy logic decision system for the cold rolling mill diagnostic system was developed, taking into account various situations with input and output data. Model testing has shown that the system works correctly according to the established requirements and the developed fuzzy rule base, and can be used to diagnose the pre-emergency condition associated with the breakage of the rolled metal strip.

TECHNOLOGIES IN THE FIELD OF UNMANNED AERIAL VEHICLES: FROM PRINCIPLES OF OPERATION TO APPLICATION PERSPECTIVES

An examination of the current state of drone development reveals the broad perspectives and challenges they present to modern society and technological innovation.

Key components and operating principles of unmanned aerial vehicles: sensors, navigation systems, and control. These components and principles form the basis of drone operation, enabling their ability to perceive their environment, determine their position and route, and control their actions to accomplish tasks.

The role and importance of artificial intelligence in the development of unmanned aerial vehicles: autonomy and adaptability. Modern achievements allow drones to make autonomous decisions and adapt to changing environmental conditions.

Innovative methods for controlling drones: from routing algorithms to obstacle detection systems. These include the development of complex routing algorithms that determine the optimal path for drone flight, and the use of advanced obstacle detection systems to avoid collisions and maneuver safely in various conditions.

Safety and regulatory aspects of unmanned aerial vehicles. Analyzing challenges, such as potential threats to drone flight safety and privacy, and solutions to ensure safety and address regulatory issues.

Application of unmanned aerial vehicles in various sectors: geodesy and cartography, courier delivery and agrotechnologies. Use of drones for aerial photography and accurate mapping; in agriculture for field monitoring, fertilizer distribution and irrigation, helping to increase crop yields and production efficiency.

Development of drone technologies for search and rescue missions: optimization of response time and operational coordination. This involves the continuous improvement of systems to optimize response time and operational coordination. This means developing fast and accurate drones capable of quickly locating victims and transmitting this information to rescue teams.

Ecological aspects of the use of unmanned aerial vehicles: reducing emissions and minimizing environmental impact. Reducing emissions and minimizing environmental impact are key advantages of using drones compared to traditional aircraft or transportation.

Prospects for the development of drones include further improvement of their technical characteristics and functionality to achieve greater efficiency and expand their application possibilities.

Future research directions in the field of unmanned aerial vehicles include Improving artificial intelligence algorithms, developing new materials and designs, and using drones in harsh environments.

УДК 005.95/.96

Anton Zakrevskiy¹, Svitlana Voitenko²

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²senior teacher NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

EMPLOYEE MOTIVATION AS AN IMPORTANT FACTOR IN INCREASING PRODUCTION EFFICIENCY

Every enterprise is interested in increasing production efficiency. And the increase in production efficiency depends on increasing the labor productivity of employees. This can be achieved in two ways - economic and managerial. The economic method is an effective method, but it requires significant material costs. The management method is aimed at effective and productive work of employees by increasing their personal interest. The methods of motivating employees can be very diverse and depend on many different factors, but the main ones are economic and socio-psychological (intangible) methods. The economic methods of stimulation include wages, payment of the regular holiday, the possibility of life and health insurance, the possibility of receiving material assistance, money loans with a reduced interest rate, the possibility of studying at the expense of the enterprise, discounts on trips to health facilities, etc. This is the most common type of motivation, and it works quite successfully. The main socio-psychological methods of stimulation include - a good moral climate in the team, the possibility of career development, feedback from management and subordinates, the opportunity for the employee to realize himself and use the employee's skills that he/she values, recognition of the employee's achievements by the management and the opportunity to develop as a specialist.

Thus, we can draw the following conclusions: in order to increase production efficiency, we can use not only economic methods that require significant financial investments, but also intangible methods of employee motivation, because thanks to the necessary attitude of employees, we can achieve a real increase in productivity without significant financial investments, which will certainly have a positive effect on the activity of the entire company as a whole.

SUSTAINABLE MOBILITY.PROSPECTS OF UKRAINE

Sustainable mobility is considered one of the priority issues worldwide due to the need to mitigate the negative impacts of transportation on the environment, public health and urban life. Emissions from all types of road transportation, including cars, trucks, motorcycles, and buses, account for 11.9% of total transportation emissions.

In 2023, the gross domestic product index in Ukraine experienced the deepest drop in the entire history of independence - it decreased by 29.1%. The reason was the full-scale invasion of Russia, which led to the occupation of territories, destruction of infrastructure and production, blockade of Black Sea ports, destruction of logistics and mass migration, but despite the challenges, Ukraine has significant opportunities and potential ways to promote sustainable mobility.

The main principles of sustainable urban transport are - planning of densely built cities and on a human scale, optimization of the road network and its use, development of transit-oriented cities, promotion of pedestrian routes and for cycling, implementation of transit improvements, parking management, support of ecological vehicles, solutions with information and development a general comprehensive approach.

Let's consider different strategies and initiatives that can contribute to the promotion of sustainable transport systems in Ukraine. These include investment in public transport infrastructure, promotion of active modes of transport, introduction of clean and alternative fuels, introduction of innovative technologies and integration of land use planning and transport policy. The implementation of multimodal transport systems is one of the directions of sustainable mobility development.

Digital transformations in transportation technologies are aimed at developing applications for interacting with physical systems, developing geolocation applications, developing communication tools between devices and services, data exchange between different systems, payment systems and data protection systems.

By systematically examining the challenges, opportunities and potential pathways to sustainable mobility in Ukraine, this article contributes to the growing body of knowledge on sustainable transport systems and informs policy makers, practitioners and stakeholders in Ukraine and beyond. By adopting a holistic approach that combines environmental, social and economic considerations, Ukraine can pave the way for a more sustainable future in the transport sector.

MANAGEMENT DECISION MAKING BASIC MODELS AND PROCESSES

Managerial decision-making is a means of influencing the management object and its individual subsystems, a key element in shaping and implementing management relations in an organization; it serves as a basis for performing any management function. Understanding its nature is essential to ensure its adequacy. Consequently, the quality of managerial decisions can be seen as a collection of factors that meet specific consumer needs and guarantee the feasibility of implementation. Key processes that contribute to the high quality of managerial decisions are:

1. Apply scientific management methods in decision making;
2. Use forecasting, modeling, and economic justification techniques for each decision;
3. Structuring problems and constructing decision trees;
4. Ensure comparability of decision alternatives;
5. Provide decision diversity to address different scenarios;
6. Provide legal justification for decisions;
7. Automate data collection, processing, and decision making;
8. Establish and operate a system of accountability and motivation to promote effective decision making, along with a mechanism for decision implementation.

Before delving into the models commonly used by contemporary organizations, it's important to outline the three basic model types:

Physical model - examined through scaled-up or scaled-down representations of an object or system. The defining characteristic of a physical model is its semblance of a unified whole;

Analog Model - represents the object under study as an analog that behaves similarly to a real object but does not physically resemble it;

Mathematical Model - Also known as symbolic, this model uses symbols to represent the properties or characteristics of an object or event.

Management theory distinguishes three main models of decision making: the classical model, the behavioral model, and the irrational model.

The classical model is based on the concept of "rationality" in decision-making. It presupposes that the decision maker must be completely objective and logical, have a clear goal, and that all actions in the decision-making process are directed toward selecting the best alternative. Thus, the key

characteristics of the classical model include: the decision maker has a clear goal for the decision; the decision maker has complete information about the decision situation; the decision maker has complete information about all possible alternatives and the consequences of their implementation; the decision maker has a rational system for ordering preferences based on their importance; the goal of the decision maker is always to make a choice that maximizes the organization's performance. Therefore, the classical model assumes that the conditions for decision making must be sufficiently defined. With complete information, managers can choose the alternative that best meets the organization's needs. In practice, however, many constraining and subjective factors influence the decision-making process.

Behavioral model. Unlike the classical model, the behavioral model has the following key characteristics: the decision maker does not have complete information about the decision situation; the decision maker does not have complete information about all possible alternatives; the decision maker is unable or unwilling to foresee the consequences of implementing each possible alternative.

The irrational model assumes that decisions are made before alternatives are explored. The irrational model is most often used: a) to solve fundamentally new, unconventional decisions that are difficult to solve; b) to solve problems under time constraints; c) when a manager or group of managers has sufficient authority to enforce their decision.

In order for a management decision model to be effective, it is important to consider the following aspects: it should be based on reliable initial data; it should minimize information constraints; it should be widely applicable not only in theory but also in practice; it should have significant value, since an effective model will yield huge benefits from its use, and its efficiency should justify the cost of the decisions necessary to perform management functions. The process of making well-founded, objective decisions in extremely complex situations is achieved through a scientific approach to this process, the use of models and quantitative decision-making methods.

УДК 620.92

Olexander Levchenko¹, Svitlana Voitenko²

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²senior teacher NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

SOLAR ENERGY IN AGRICULTURE

In connection with the rapid development of renewable energy sources on the territory of Ukraine, the increase in the number of suppliers, the change in the conditions for the provision of electricity services, the

question arises about the possibility of using solar energy for agriculture. Energy is one of the highest overhead costs in agriculture, especially for greenhouse and poultry farmers. Traditional energy sources, such as fossil fuels, harm the environment by affecting agriculture. Therefore, using solar energy for agriculture reduces costs and is good for the environment. In addition, reliance on fossil fuels is unsustainable as resources are depleted. Solar energy is a limitless resource [1; 3].

Even a preliminary analysis of the possibility of introducing alternative energy has two directions of development: the first is the use of energy by consumers for their own needs, the second is the power supply system of the farm and district consumers with simultaneous delivery of the produced electricity to the United Energy System. The most promising is solar energy, because this industry is the fastest growing. According to experts, the global market of solar batteries is growing by more than 30% annually.

From a technical point of view, the advantages of solar power plants are that there is no need to use fuel, no moving parts to wear out, and no maintenance time to keep the system running. A significant advantage is their modularity, which ensures quick installation in the places of operation, absence of operating noise and sources of harmful emissions.

In the regions of Ukraine and in the diffuse light conditions typical for our latitude, modules based on amorphous silicon have higher efficiency than modules based on mono- and polycrystalline silicon. This fact is confirmed by studies of leading foreign companies. However, the high cost of amorphous silicon modules makes them uncompetitive on the Ukrainian market. It is desirable to install them in an open area, where the sunlight is not blocked by trees and buildings. In addition, the optimal tilt angle and distance between the batteries should be determined for effective use. For example, for the Dnipropetrovsk region it is recommended to install photo modules at an angle of inclination of 45° to the horizon [2–4]. Solar-powered photoelectric water pumping systems are effective in most areas where there is no access to electricity. In addition, these systems provide water to remote pastures. Typically, simple PV systems are designed to operate when the sun is shining, providing water where it is needed. In these cases, solar panels are not needed because farmers store the water in tanks or pump it directly to the fields. Larger systems, however, may use track mounts, storage canals, and inverters. Farmers who install a large-scale PV system are maintenance-free because the power source is reliable. These systems are useful for irrigation, livestock watering, pond aeration, and more [2; 4].

Water and space heating is efficient for livestock and dairy enterprises and requires different areas and water heating. Modern farmers raise animals such as cattle and poultry in enclosed structures. Therefore, temperature and air quality control are vital for such buildings. To remove moisture, dust and toxic odors, the farmer needs to change the air regularly. In addition, heating such large rooms requires a significant amount of energy. The inclusion of a well-designed solar energy system can heat the air before it even enters the building. Such a system can also provide additional ventilation. In addition to space heating, solar energy is used in agriculture to heat water. A solar water heating system reduces farm costs. Mostly on dairy farms, where energy consumption is high up to 40% [2; 4].

REFERENCES

1. Афанасьєв О. І. Е50 Електроапаратне обладнання систем електропостачання енергоємних виробництв [Текст] / О.І. Афанасьєв, Л.Б.Жорняк, О.В.Немикіна, В.М.Щусь; за заг. ред. П.Д.Андрієнко. – Запоріжжя: НУ Запорізька політехніка, 2023. – 432 с. – ISBN 978-617-529-425-3.

2. Оцінка вироблення електроенергії фотопанелями за умов різних типів кріплення масиву фотопанелей [Текст] [Електронний ресурс] / Електроенергетика, електромеханіка та технології в АПК : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 9 листопада 2023 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Харків, 2023. – С. 81-82.

3. Nemykina O. V. Renewable and alternative energy sources: Tutorial with parallel text. Renewable and alternative energy sources: Tutorial with parallel text [Text] [Electronic resource] / O.V.Nemykina, A.V.Blyzniakov. – Zaporizhzhia : Zaporizhzhia Polytechnic National University Publishing House, 2021. – 353 p. – Access Mode: <https://www.dynamicslr.com/solar-energy-applications-in-agricul/> (Date of access 15.03.24)

УДК 621.923

Mykhailo Hrebennikov¹, Valerii Kryvoruchenko², Natalia Gonchar³,
Nataliia Zhukova⁴

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

³PhD (Technology), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

⁴PhD (Philology), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

MECHANIZATION OF THE MANUFACTURING PROCESS FOR COMPLEX-PROFILED PARTS OF AIRCRAFT ENGINES

Modern technological developments in world industry have created new challenges for mechanical engineering. These challenges include the implementation of innovative technologies that increase labour productivity, improve quality, and ensure the competitiveness of manufactured products. The need to maintain or reduce the size of machines and mechanisms while enhancing their reliability, accuracy, and performance has led to the increased use of parts with complex profile surfaces. These parts are commonly found in aircraft engines, internal combustion engines, and tooling for metallurgical and billet production.

Complicated movements of the machine's actuators or the use of complexly shaped tools are required to ensure the shape and manufacturing quality of compound surfaces. Currently, CNC machines are primarily used to machine complex profile surfaces, followed by finishing. In some cases, special casting methods or electrical discharge machining may be necessary for moulding. The selection of the finishing treatment is crucial as the surfaces produced by the aforementioned methods possess a flawed layer that is characterised by high levels of residual stress, non-uniform surface roughness, and deformation riveting. This reduces their strength, fatigue resistance, and consequently, their reliability in operation.

The accuracy of manufacturing rotor and stator blades, which are parts of aircraft engines with complex surfaces, is crucial for the formation of air flows and pressures. This, in turn, significantly affects the dynamic and vibration characteristics of the engine. The number of compressor blades used in a single aircraft engine can exceed 1400. The wide variety of blade sizes and tight profile tolerances, ranging from 0.06 to 0.16 mm, require precise billet production to meet the shape and accuracy requirements specified in the blade drawings. The combination of the use of such blanks in the milling process with the constancy of the selected cutting modes and the optimum shape of the cutting tool - the milling cutter, allows to obtain blades with the profile surface roughness up to Ra 0.5 and the allowance for finishing (to remove the traces

left by the milling cutter on the profile surfaces) up to 0.01 mm on each side along the main cross-sections.

Traditional mechanical machining methods are not commonly used for finishing complex profile surfaces due to the need for expensive special tools with cutting edge profiles that must match the surface topology. The required blade surface quality parameters specified in the drawing are achieved through manual finishing operations, which are labour-intensive and expensive. Polishing a single blade can take 80 to 90 minutes. To make the process more efficient, it is recommended to use special finishing technologies. These technologies use a flow of liquid carrying working elements as a tool, which come into contact with the surface irregularities as they move along the surface to be treated.

The method of vibratory processing with abrasive fillers of special shape (chips) is a widely used practice for mechanically polishing complex profile parts, including thin-walled ones. This processing method has several advantages over other types of polishing, such as magneto-abrasive, turbo-abrasive and others. It is simple to operate, and the processing parameters are reproducible and controllable. The process is environmentally clean and safe, and the equipment used is versatile. Additionally, it has low energy consumption and high productivity. The processing time achieved for high-pressure compressor blades made of heat-resistant alloy was 4 hours when using RXXD filler, and 3 hours for titanium alloy blades. After vibration treatment, it was found that the maximum layer removed from the blade profile surface was 0.01 mm per side, and 0.2 mm along the chord length (minimum distance between the inlet and outlet edges of the blades). The surface roughness achieved ranged from Ra 0.2 to Ra 0.3.

Confirmation tests were conducted by us at SE "Ivchenko-Progress" to determine the strength of the blades manufactured using the presented technology. The results showed that the use of high-performance mechanical abrasive processing after CNC milling operations obviates the need for manual polishing in the blade manufacturing process. This replacement significantly reduces production costs by reducing manufacturing time while maintaining a stable, high surface quality for complex-profile blade surfaces. Replacing manual polishing operations with mechanical polishing can eliminate the influence of random factors on the quality of manufactured blades and achieve consistency in geometrical dimensions and quality parameters of the surface layer in serial and mass production.

УДК 629.3.01

Oleksandr Kudin¹, Olga Dudarenko², Nataliia Zhukova³

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²PhD (Technology), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

³PhD (Philology), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

THE USB AUTOSCOPE IV IN RESEARCHING THE PARAMETERS OF INTERNAL COMBUSTION ENGINES WITH FOURTH-GENERATION LPG SYSTEMS

The significant economic advantage of using vehicles converted to use liquefied petroleum gas as an alternative fuel has led to the widespread presence of such vehicles in the Ukrainian automotive market. However, there is a need for servicing and repairing such vehicles, which involves proper diagnosis of fuel delivery system parameters, evaluation of the ignition, intake and exhaust systems (including catalytic exhaust gas neutralization systems), as well as systems controlling engine operation on liquefied petroleum gas (LPG).

Postolovsky IV (USB Autoscope IV) digital oscilloscope significantly speeds up the diagnosis of faults in the elements of the vehicle engine system equipped with LPG, as well as expands the range of recorded parameters during testing to identify faults that are not detected by the onboard OBD2 diagnostic system. The USB Autoscope IV diagnostic complex consists of Postolovsky IV digital oscilloscope, a set of sensors and cables for it, and a software interface that allows recording parameters in real time for further analysis.

One of the principles of using this diagnostic complex is assessing the crankshaft rotation speed of the vehicle engine in various operating modes by registering the signal from the crankshaft sensor and the ignition coil signal used for synchronization. The crankshaft sensor signal carries information about the nature of the shaft rotation due to impulses from fuel-air mixture flashes in the combustion chamber. The quality of these impulses and the crankshaft rotation speed allow evaluating the fuel system condition, ignition system condition, engine mechanics condition, detecting signal deviations from the standard, and identifying and localizing faults.

This is possible by following a specific sequence of measurements. Typically, parameters are recorded in idle mode on gasoline, followed by a sharp increase in engine speed to evaluate its condition under load. Without interrupting the recording, similar actions are taken after switching the vehicle to operate on liquefied gas for comparison. At the end of the recording, there is a sudden over-rev with simultaneous ignition cut-off and fully pressed accelerator pedal until the engine stops. During this mode, fuel delivery stops, but the crankshaft continues to rotate due to inertia, compressing air in the

chambers. Analyzing the crankshaft rotation speed at this stage allows assessing relative compression and combustion chamber sealing.

As an example, the diagram of the crankshaft rotation speed of a Nissan Qashqai car converted to operate on liquefied petroleum gas using the STAG Qbox Basic distributed injection system is provided. The owner complained about the loss of dynamic characteristics of the car and unstable engine operation. The OBD2 onboard diagnostic system detected a P300 error – multiple ignition misfires.

As can be seen from Figure 1, the fourth cylinder operates inefficiently, only occasionally engaging in operation. During the fuel cut-off stage, gas compression in the cylinder occurs similarly to the other engine cylinders. Considering that a similar situation is observed when running on gas and gasoline, a conclusion was made about a malfunction in the ignition system of the fourth cylinder, in the form of a damaged spark plug, which was subsequently confirmed.

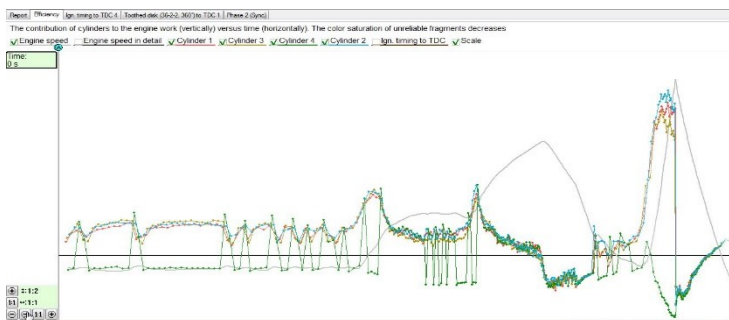

Figure 1 - Cylinder Contribution Diagram for the Nissan Qashqai Engine Operation on Different Fuels

Using USB Autoscope IV diagnostic complex in this case allowed pinpointing the malfunction with one measurement. Based on the recorded data, it is possible to analyze the performance of the gasoline, gas, high-voltage systems of the vehicle, as well as the engine mechanics.

УДК 620.178.38

Roman Onyshchenko¹, Nataliia Zhukova²

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²PhD (Philology), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

THERMAL FATIGUE IN EVERYDAY LIFE

Thermal fatigue occurs when materials undergo repeated temperature changes, resulting in mechanical stress and eventual failure. While this term is commonly discussed in materials science and engineering, its effects also resonate in our everyday lives. Below are some instances where thermal fatigue influences the objects around us, along with references to recent research:

Infrastructure, including bridges, tunnels, roads, and other constructions, is vulnerable to thermal fatigue. Daily temperature variations can induce thermal stresses, leading to issues such as cracking, deformation, and compromised structural integrity [1; 2].

Components of engines, exhaust systems, and braking systems in vehicles are exposed to significant temperature fluctuations during operation. This exposure can result in fatigue cracking, warping, and mechanical breakdowns over time [3].

Electronics, ranging from smartphones and laptops to refrigerators and air conditioners, are also prone to thermal fatigue. These devices produce heat during operation and cool down when not in use. The cycle of heating and cooling can cause solder joints to crack, potentially leading to component failure [4]. Similarly, components in household appliances like washing machines and dishwashers undergo thermal cycling, which can impair their performance and shorten their lifespan. Moreover, thermal fatigue can degrade the batteries in electronic gadgets [5].

Coatings on kitchen utensils, cars, and housing materials experience repeated cycles of heating and cooling, which can result in thermal fatigue and subsequent cracking [6].

Like the objects that surround us, our bodies can also be affected by thermal fatigue. A notable example is our teeth, which are constantly exposed to temperature changes [7].

Thus, the influence of thermal fatigue on our lives is significant. Ongoing advancements in materials science, engineering, and technology are fostering the development of innovative solutions to address thermal fatigue in the various objects and systems that surround us.

REFERENCES

1. Yang W. Thermal Stress Analysis and Fatigue Life Assessment of Bridge Structures under Multi-Physical Field Coupling [Text] [Electronic resource] / W. Yang, P. You // International Journal of Heat and Technology. - 2023. - Vol. 41. - No. 6. - P. 1561-1572. - Access mode: <https://doi.org/10.18280/ijht.410618/> (Date of access 15.03.24).
2. Li Y.-L. Decay Characteristics of Mechanical Properties of Asphalt Mixtures under Sizeable Wet Temperature Cycle [Text] [Electronic resource] / Y.-L. Li, J.-G. Wei, Q.-L. Fu, L.-D. Zhang, F. Liu // Applied Sciences. - 2023. - Vol. 13. - No. 20. - P. 112-116. - Access mode: <https://doi.org/10.3390/app132011210/> (Date of access 15.03.24).
3. Szmytka F. Some Recent Advances on Thermal–mechanical Fatigue Design and Upcoming Challenges for the Automotive Industry [Text] [Electronic resource] / F. Szmytka, P. Osmond, L. Rémy, P.-D. Masson, A. Forré, F.-X. Hoche // Metals, 2019. - Vol. 9. - No. 7. - P. 794. - Access mode: <https://doi.org/10.3390/met9070794/> (Date of access 15.03.24).
4. Ha J.H. Effect of Differently Shaped Solder Joints of Chip Resistor On Fatigue Life [Text] / J. H. Ha, Y.Lai, J. Yang, P. Yin, S. Park // Journal of Electronic Packaging, Transactions of the ASME. - 2023. - Vol. 146. - P. 26-29.
5. Effect of Differently Shaped Solder Joints of Chip Resistor On Fatigue Life [Electronic resource]. - Access mode: https://www.researchgate.net/publication/372713467_Effect_of_Differently_Shaped_Solder_Joints_of_Chip_Resistor_On_Fatigue_Life/ (Date of access 15.03.24).
6. Li S. Effect of thermal gradients on inhomogeneous degradation in lithium-ion batteries [Text] [Electronic resource] / S. Li, Ch. Zhang, Y. Zhao, G. J. Offer, M. Marinescu // Communications Engineering, 2023. - Vol. 2:74. - P. 1-14. - Access mode: doi: <https://doi.org/10.1038/s44172-023-00124-w/> (Date of access 15.03.24).
7. Liang L. H. Effect of ceramic coating thickness on fracture behavior of coating structure under thermal shock cycles [Text] [Electronic resource] / L.Liang, X. H. Liu, L.F. Cheng, Y.G. Wei // Ceramics International, 2022. - Vol. 48. - Issue 8. - P. 11435-11444. - Access mode: <https://doi.org/10.1016/j.ceramint.2021.12.368/> (Date of access 15.03.24).
8. Han W. Effect of cyclic thermal stress on the fatigue life of teeth restored with gold inlay [Text] [Electronic resource] / W. Han, J.-H. Kim // Dental Materials Journal, 2022. - Vol. 41(4). - P. 567–572. - Access mode: <https://doi.org/10.4012/dmj.2021-306/> (Date of access 15.03.24).

УДК 621.311

Vitalii Slipchenko¹, Nataliia Zhukova²

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²PhD (Philology), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

USE OF SHORT-TERM ELECTRICAL LOAD FORECASTING TO IMPROVE THE QUALITY OF ELECTRICAL POWER FROM GAS TURBINE POWER PLANTS

In today's electric power market, there is a significant demand for gas turbine power plants (GTTP). Such power plants have greater efficiency, manoeuvrability and low emissions. Due to these advantages in these areas, combined-cycle power plants have gained popularity and are beginning to account for a significant portion of the generation mix in many power systems around the world. Approximately two-thirds of the generation capacity in a combined-cycle power plant is produced by gas turbines. Such turbines and their controls are significantly different from fossil-fuel steam-turbine power plants. However, they require shorter reaction times and increased fidelity from the control system. Process modeling is used in control systems to meet these demands. Existing models do not meet the current requirements for power quality. One of the methods to improve the quality of electricity is the use of fuzzy logic, neural networks and AI. The current level of technology makes it possible to create special equipment for computing in the field of fuzzy logic. Research in this area is ongoing, which should develop the functions of such equipment. Then it will be possible to make use of the advantages of the abovementioned methods. In the next three decades, the importance of fuzzy logic, neural networks and AI will play an important role in energy systems, automation systems, monitoring, and control, ensuring reliable supply aligned with techno-economic and sustainability requirements.

Optimizing the model should increase energy efficiency, reduce emissions and improve economic efficiency. To optimize power generation plants and grids, including wholesale power purchases, is possible by using modern methods of control and forecasting parameters. Forecasts of electricity consumptions with different time periods and permissible errors are required. Day-ahead forecasts have the highest requirements. Universal artificial neural networks (ANNs) and deep learning methods are used to solve prediction tasks, but they are not ideal due to the variety and specificity of load schedules and power consumption. Special ANNs are developed with different algorithms. This results in numerous forecasting methods based on the same principles but different variables and network types.

The scientific relevance is summarized in predicting electrical power output in a GTPP based on a few features using simpler algorithms than reported deep learning and neural networks algorithms combined. This means a lower cost and less complicated procedure for everyone, but it also means that the results are accepted in practice, according to the evaluation metrics used.

УДК 620.9

Dmytro Politaiev¹, Kateryna Bratkovska², Nataliia Zhukova³

¹PhD student NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

²PhD (Economics), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

³PhD (Philology), associate professor NU «Zaporizhzhia Polytechnic»

EVALUATION OF THE MANEUVERING OF ELECTRICAL CAPACITIES OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE

The energy sector faces significant challenges, including grid stability issues, demand management complexities, accurate load forecasting, and effective energy management in industrial processes. As the share of renewable energy sources increases, traditional generators, known for their inertia and frequency regulation capabilities, are being displaced, potentially raising concerns about grid frequency stability. In response to this, innovative solutions and technologies are being developed to address these challenges and transition to more sustainable and reliable energy supply. Load aggregators are proposed as a solution, coordinating flexible demand resources to provide frequency regulation services.

The proposed concept emphasizes that load aggregators use complex mathematical models for optimal resource management and determining the optimal contribution to network stabilization, considering various factors such as variable prices on the balancing market, power constraints, and renewable energy volumes.

An analysis of studies conducted on Rwanda's energy system illustrates the effectiveness of load aggregator participation in restoring network frequency to nominal levels, even in the event of generation loss, despite the reduced system inertia caused by increased renewable energy integration.

Energy communities leverage Information and Communication Technologies (ICT) for greater decentralization, diverging from traditional paradigms. ICT integration enables the synchronization of distributed energy resources, turning them into virtual power plants, thereby improving collective efficiency and expanding participation in energy markets.

Load forecasting and deep learning models are implemented to forecast short-term electricity demand using deep learning models. The Temporal

Fusion Transformer (TFT) model integrates weather variables and temporal characteristics for accurate forecasting.

Empirical data demonstrate the superiority of such a model over traditional statistical models in terms of key performance metrics, confirming the need for its application in short-term load forecasting.

In conclusion, load aggregators emerge as a promising solution to frequency stability issues arising from the growing integration of renewable energy sources into the energy system. The integration of distributed energy resources into virtual power plants improves collective efficiency, although technical challenges such as compatibility standards may arise.

In the field of load forecasting, innovative methods such as the Temporal Fusion Transformer (TFT) model and integrated energy management systems with predictive models for industrial batch processes demonstrate superior accuracy and efficiency, paving the way for a more sustainable and reliable energy supply.

УДК 004.8

Dmytro Karnaukh¹, Mariia Tiahunova², Nataliia Zhukova³

¹PhD student NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²PhD (Technology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

³PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

CONTROLLING ROAD AND PEDESTRIAN TRAFFIC AT INTERSECTIONS USING INTELLIGENT CONTROL SYSTEMS

The development of intelligent models for traffic management at intersections is currently in the focus of many scientific works.

The object of the study is an intelligent traffic control system at intersections using neural networks. The subject of the research is neural networks for motion control systems. The purpose of the work is to develop a neural network model for intelligent automatic detection of traffic jams.

The development and safe use of intelligent traffic lights has been discussed for a long time. The modern infrastructure of urban transport systems is overloaded with a large number of vehicles. Current traffic control systems are no longer adequate and, as a result, cars are often stuck in traffic jams for long periods. Road safety is steadily declining. Global urbanization is exacerbating these problems, and the prospect of traffic collapse threatens every major city in the world.

Effective traffic control systems at intersections should be able to adapt automatically to changing traffic conditions, and take into account the priority

of some types of transport, pedestrians with disabilities. Intelligent systems can predict the road situation based on historical data. Intelligent systems based on neural networks can be designed to be scalable and interoperable. Additionally, the use of standard data formats and communication protocols enables integration with existing traffic management systems, ensuring a smooth transition and compatibility with legacy infrastructure.

The creation and implementation of intelligent traffic control systems were theoretically researched in many studies. There are patents on intelligent systems and cases of experimental operation of such systems. However, successful systems are not yet available in real-world road conditions. What is more, no successful real-world road systems are there because a high level of safety requires:

1. a high level of recognition of all traffic objects;
2. a good prediction system;
3. scaling and integration with smart city systems.

Materials, methods, and technical means were as follows. A set of images of Cityscapes road scenes were used. The methods applied were adaptive control, machine learning, deep learning, forecasting, and modelling. There was also an AI system involved. Personal computers with MatLab add-on were used with Python programming language.

As a result, a neural network was developed for traffic analysis and control of traffic lights at the intersection. The dependence of model parameters and quality on learning conditions was investigated. The ability of the system to effectively adapt the traffic light to the traffic flow was shown.

The field of use is the road and transport infrastructure of cities and suburban highways.

УДК 004.932.4

Andrii Didenko¹, Andrii Oliinyk², Olena Syvachuk³

¹PhD student NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²Doctor of Technical Sciences, professor, NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

³senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

NEURAL NETWORK METHODS FOR THERMAL IMAGE SUPER RESOLUTION

Thermal data is used in many areas of life and science, as it allows to analyze the infrared spectrum, which can contain a lot of useful information about the subject under research. It has applications in healthcare, military, construction, agriculture, etc. The main disadvantage of thermography is the low resolution of the output thermal images, which significantly reduces the

ability to unlock its full potential. In order to overcome this drawback, thermal image super-resolution (TISR) methods, including transformer neural networks, are used.

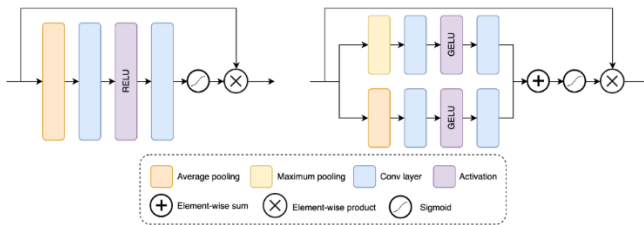
The described method was applied during the 5th TISR challenge of the PBVS-2024 workshop [1], one of the goals of which is to obtain super-resolution images at x8 scale from the reduced ones.

In recent years, visual transformer neural networks have gained popularity in ISR tasks due to their ability to capture complex dependencies and visual relationships on images. This is achieved through the attention mechanism, which analyzes spatial information across the entire image, leading to state-of-the-art results in image processing tasks. Among recent methods, SwinIR [2] and HAT [3] are worth considering due to their high performance.

SwinIR utilizes Swin Transformer [4] architecture for image restoration tasks, which uses shifted windowing schemes to manage self-attention computations within local windows, significantly reducing computational complexity while capturing both local and global contextual information effectively.

HAT architecture integrates channel attention mechanism and window-based self-attention into a transformer-based architecture specifically for the task of image restoration. This model combines the strengths of both attention types to focus on and enhance relevant features effectively.

During participation in the challenge and conducting experiments, several modifications to HAT model were introduced. Firstly, global skip connection with bicubic upsampling was added to the model architecture to enhance feature extraction and preserve information flow (HAT-bc model). Secondly, the Channel Attention mechanism was modified by adding maximum pooling layer [5] and changing ReLU to GELU activation function (HAT-ca model). Picture 1 shows the comparison between original and modified Channel Attention blocks. Table 1 represents the quantitative comparison between models on the challenge’s test set using SSIM and PSNR metrics.

Picture 1 – Original (left) and modified (right) Channel Attention block

Table 1 – Comparative results on the test set

Model	SSIM	PSNR
Baseline (bicubic)	0.7746	25.72
SwinIR	0.8202	26.90
HAT	0.8224	26.95
HAT-bc	0.8227	27.00
HAT-ca	0.8228	27.02

As a result, modifications of transformer neural network architecture, such as adding skip connection with auxiliary bicubic upsampling and enhanced attention mechanism, can improve the overall model’s performance.

REFERENCES

1. PBVS 2024 Thermal Image Super-Resolution Challenge: (TISR) – Track1 [Text] [Electronic resource]. – Access mode: <https://codalab.lisn.upsaclay.fr/competitions/17013/> (Date of access 15.03.24).
2. Liang J., Cao J., Sun G., Zhang K., Van L. Gool, Timofte R., SwinIR: Image Restoration Using Swin Transformer [Text] / J. Liang J., J. Cao, G. Sun, K. Zhang, L. Gool Van, R. Timofte // IEEE/ CVF International Conference on Computer Vision Workshops (ICCVW), 2021. – P. 1833-1844.
3. Xiangy C., Xinta W., Z. Jiantao Z., Yu Q., Chao D., Activating More Pixels in Image Super-Resolution Transformer [Text] / C. Xiangy, W. Xinta, Z. Jiantao, Q. Yu, D. Chao // IEEE / CVF Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR). – 2023. – P. 22367-22377.
4. Liu Z., Lin Y., Cao Y., Hu H., Wei Y., Zhang Z., Lin S., Guo B., Swin Transformer: Hierarchical Vision Transformer using Shifted Windows: [Text] / Z. Liu, Y. Lin, Y. Cao, H. Hu, Y. Wei, Z. Zhang, S. Lin S., B. Guo // IEEE / CVF International Conference on Computer Vision (ICCV), 2021. – 204 p.
5. Woo S., Park J., J-Y. Lee J-Y., Kweon I.S., CBAM: Convolutional Block Attention Module [Text] / S. Woo, J. Park, J-Y. Lee, I.S. Kweon // European Conference on Computer Vision (ECCV), 2018. – P. 3–19.

PROSPECTS OF APPLYING AUTOSAR ARCHITECTURE FOR EMBEDDED SYSTEM SOFTWARE DEVELOPMENT BEYOND THE AUTOMOTIVE INDUSTRY

During the last few decades, the complexity and level of integration of embedded systems have greatly increased. Along with this, the complexity of the software developed for and running on these systems has also risen.

One of the most impacted industries is Automotive. Modern cars today contain more than a hundred electronic control units (ECU), with different hardware, connected through different interfaces and networks, and often these ECUs need to interact with each other and the outside world. Without common standards such complexity and diversity often lead to development of platform-depended, hard to maintain and update software. To address these issues AUTOSAR (AUTomotive Open System Architecture) was proposed and incorporated by the industry.

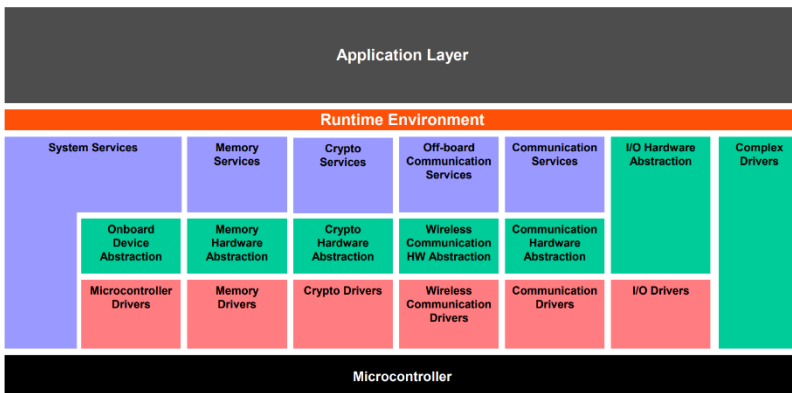

Figure 1 – AUTOSAR layered software architecture

The separation of hardware-independent application software and hardware-oriented basic software in AUTOSAR is achieved through the abstraction layer RTE (runtime environment). This enables the development of application software that can be readily ported to other hardware platforms or reused in other projects.

Nowadays AUTOSAR has extensive documentation on requirements and description of all elements of the layered architecture, and all these documents can be used in other fields and industries, apart from the automotive, where there is a need for reliable, standardized software.

For example, due to the extensive damage inflicted by Russian aggression on Ukraine's energy infrastructure, rebuilding and renovating its power generating capacity will be crucial in the forthcoming years. This will include not only restoration of buildings and heavy equipment, but also electric and electronic systems of the damaged powerplants.

One of the main electronic components of the power unit is the excitation system, which, similar to a modern vehicle, comprises various sensors, electronic control units, and communication interfaces to the power plant infrastructure.

Software that controls the excitation system must be highly reliable and robust, and able to run on different hardware platforms and configurations, depending on the requirements for the power unit and generator. This opens the possibility to incorporate AUTOSAR architecture principles during the software development for such systems to achieve:

1. development of reusable control algorithms and high-level logic application software components;
2. development of the standardized reusable diagnostics and communication services;
3. separation of the hardware-dependent drivers from other software components;
4. creation of more reliable software due to industry-proven standardized and documented approach to development, that will also simplify any safety assessments and certification.

REFERENCES

1. AUTOSAR Classic Platform architecture [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.autosar.org/standards/classic-platform/> (Date of access 11.03.24).

УДК 629.8+621.3

Yevhen Tarashchuk¹, Olena Syvachuk²

¹PhD student NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

AUTOMATION AND REMOTE CONTROL OF MANUFACTURING PROCESSES

The rapid advancement of technology has significantly transformed various sectors, with the manufacturing industry being no exception. The integration of automation and remote control in manufacturing processes has become a pivotal aspect of modern industrial operations, leading to enhanced efficiency, productivity, and safety. This presentation aims to delve into the benefits, challenges, and future prospects of automation and remote control in the manufacturing sector.

Automation refers to the utilization of technology to execute tasks without human intervention, while remote control involves managing and operating processes from a distant location. In the manufacturing sector, these technologies have revolutionized production lines, resulting in improved accuracy, speed, and cost-effectiveness.

Benefits of Automation and Remote Control:

a) Increased Productivity. Automation and remote control enable continuous operation, minimizing downtime and significantly increasing output. They also reduce errors, ensuring the production of high-quality products;

b) Cost Reduction. By automating repetitive tasks, companies can substantially reduce labor costs. Remote control also eliminates the need for on-site staff, leading to further savings;

c) Improved Safety. Automation reduces the risk of workplace accidents by performing hazardous tasks. Remote control allows operators to manage processes from a safe location;

d) Enhanced Flexibility. Automation and remote-control systems can be easily reprogrammed to adapt to new product designs or production requirements.

Despite the numerous benefits, the implementation of automation and remote control is not without challenges. These include high initial investment costs, the need for a skilled workforce to manage automated systems, and potential cybersecurity risks associated with remote control.

The future of manufacturing lies in ‘Industry 4.0’, which integrates automation, remote control, and other cutting-edge technologies like the Internet of Things (IoT), Artificial Intelligence (AI), and machine learning. This integration will lead to the creation of ‘smart factories’ capable of self-optimization, predictive maintenance, and real-time adaptability.

Automation and remote control of manufacturing processes offer significant benefits, including increased productivity, cost reduction, improved safety, and enhanced flexibility. While challenges exist, the future of manufacturing lies in embracing these technologies and integrating them into a comprehensive, interconnected system. As we move towards Industry 4.0, it is crucial for companies to invest in these technologies to remain competitive and efficient.

REFERENCES

1. Kagermann H. Recommendations for implementing the strategic initiative INDUSTRIE 4.0: Securing the future of German manufacturing industry [Text] / H. Kagermann, W. Wahlster, & J. Helbig // Final report of the Industrie 4.0 Working Group, 2013. – 410 p.

2. Lu Y. Industry 4.0: A survey on technologies, applications and open research issues [Text] / Y. Lu // Journal of Industrial Information Integration. - 2017. – P. 1-10.

3. Rajnai Z. The role of automation in the Industry 4.0 era: A literature review [Text] / Z. Rajnai, & L. Kovács // Journal of Engineering. – 2019. – P. 1-8.

4. Schneider U. The future of work in the era of Industry 4.0: Production work in the smart factory [Text] / U.Schneider, & M.Schmid // International Journal of Production Research. – 2019. – P. 3599-3613.

5. Stock G.N. The impact of Industry 4.0 on the value chain / G.N. Stock, & G. Seliger // Procedia CIRP. - 2016. - P. 63-68.

6. Wang S. A review of the current status of research on Industry 4.0 [Text] / S. Wang, J.Wan, Y. Li, & Y. Wang // Journal of Intelligent Manufacturing. - 2016. – P. 881-893.

7. Xu X. The future of manufacturing: A review of the challenges and opportunities for sustainable manufacturing in Industry [Text] / X. Xu, E. Klotz & S. T. Newman // 4.0. International Journal of Production Research. – 2018. – P. 4577-4596.

8. Zhong R.Y. Towards sustainable manufacturing in Industry [Text] / R.Y. Zhong, S.T. Newman & S.K. Gupta // 4.0: State-of-the-art and future research directions. Journal of Cleaner Production. – 2017. – P. 24-40.

УДК 658.5

Oleksii Yaroshenko¹, Olena Syvachuk²

¹PhD student NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

ENSURING THE EFFICIENCY OF BUSINESS PROCESSES OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

In today’s dynamic business environment, the concept of efficiency plays an important role in determining the success and sustainability of organizations. Efficiency, defined as the ability to achieve optimal results with minimal resources, is becoming a central theme for businesses striving to progress in the face of fierce competition and rapid technological development. It is important to understand the basic concepts and theories related to the effectiveness of business processes in the context of digital transformation. The knowledge base includes an analysis of the concepts of efficiency, business processes, and digital transformation.

Analysis of the concept of efficiency in business. Efficiency in business is a key indicator of success that measures an organization’s ability to achieve its goals and objectives with minimal resource usage, such as time, money, labor, and materials. It is important for businesses of all sizes and industries.

Efficiency can be evaluated using various indicators, such as financial results, operational productivity, product and service quality, customer satisfaction levels, and more. However, it is crucial not only to achieve these indicators but also to ensure their continuous improvement and optimization.

Optimal business efficiency requires understanding the company’s strategic goals and using optimal methods of resource and process management. It is also important to consider external variables such as economic conditions, market competition, and technological changes that can impact business efficiency.

Factors influencing business efficiency. Business efficiency depends on many factors, which can be broadly categorized into internal and external factors. Internal factors include management quality, leadership, and strategic decisions that affect the organization’s ability to achieve its goals and optimize resource utilization.

Human resources are also crucial for business efficiency, as employee skills, motivation, organizational culture, and communication affect productivity and work quality.

External factors, such as economic environment, market competition, legislation, and political factors, also significantly impact business efficiency by defining the conditions and constraints for the organization’s operations.

Methods of measuring efficiency. Various methods and tools are used to assess business efficiency. Financial methods include analyzing financial statements such as balance sheets, income statements, and cash flow statements, which help evaluate the company's financial position and performance.

Operational metrics measure productivity and the efficient use of resources and processes within the organization. This can include production cycle time, waste and defect levels, product quality, and other parameters.

Key Performance Indicators (KPIs) are widely used to measure the achievement of specific goals and objectives in different aspects of business, such as sales, marketing, customer service, and others.

Interrelation of efficiency and digital transformation: Digital transformation can significantly enhance business efficiency, especially in today's digital environment. It enables automation of many processes, improves data analytics, and facilitates data-driven decision-making.

Process automation reduces costs for routine operations, increases productivity, and improves work quality. Data analytics helps identify trends, forecast risks and opportunities, leading to better management and strategic decision-making.

Digital transformation also allows for the development of new business models and strategies that can be advantageous for the company and enhance its competitiveness. However, it is important to note that digital transformation requires not only technology implementation but also cultural and managerial changes to fully leverage its potential.

УДК 316.77

Oleksandr Kurta¹, Olena Syvachuk²

¹PhD student NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

²senior teacher NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

THE ESSENCE OF POLITICAL COMMUNICATION AS A PROCESS OF INTERACTION

In the political sphere of society, there is a large number of dependencies between political leaders and political parties that are fighting for power. The deepest are the connections that arise as a result of information exchanges and forms of mutual communication that are formed on this basis, or, in other words, forms of communication. It is on the basis of communication that information transfers political experience to future generations, contributes to the socialization of people, and structures the political life. For the first time, the term communication in its modern meaning was introduced in 1943 by N.

Wiener. However, later some researchers clarified and slightly modified this concept. At the beginning of the 21st century, for example, the term communication came to mean the establishment of contacts between subjects, the form of their interconnection, and the very act of communication, as well as the process of transforming certain messages into common asset, etc. In explanatory and terminological dictionaries, the word communication is seen as the broadcasting, sharing (of thoughts, information, news, etc); information; interaction, connection, news, means of communication.

Political communication is a process of interaction between political entities based on information exchange and direct communication, as well as the means and methods of this interaction. Political communication is the process of political information transfer, by means of which information circulates between elements of the political system, as well as between political and social systems. There is a continuous process of information exchange between individuals, as well as between those who govern and those who are governed, in order to reach agreement. Political communication is a special case of successful implementation of information exchanges, an attempt of the communicator (e.g., government agencies) to establish contact with its counterparty. This form of communication, established on the basis of directed information transfer, leads to a meaningful response from the recipient to the communicator's challenges.

The overall goal of political communication can be expressed differently through the activities of specific politicians and political forces. However, it is only through political communication channels that they can make their decisions public and explain them, seek political support, report, and create an image.

Political communication can develop at several levels, namely at the interpersonal, group and mass levels. The circle of participants in mass political communication includes citizens, political organisations, state institutions, and mass media. Nevertheless, only mass media are the channel of mass political communication, which perform the following functions: informational, of articulating public interests, of criticism and control, of education, of innovation, of socialisation and integration, and of mobilisation. Thus, mass political communication includes media with a specific functional programme. This programme should be focused on organising and supporting regular information exchanges between participants in the political process.

Functioning in the dialogue mode is determined by the type of the political system, the political culture of society, and the legitimate norms governing relations between the government, the public and the press. However, the feedback function fails in totalitarian and rigid authoritarian societies. Here, ideology and propaganda always claim to be the truth of last resort, and the government rules by administrative methods. In countries with

democratic systems, the dialogic parameters of the media are supported by the broad opportunities for social forces to participate in the political process. In today's dynamically changing information environment, political factors stimulate the establishment of new relationships, previously unusual contacts, and form a new style of communication between citizens and the authorities. At the same time, the government itself, its political structures and institutions are undergoing transformation. State structures are mastering the technologies of PR communication, political advertising, and other modern methods of communication with civil society, and contact with partners and opponents. At the same time, the traditional carriers of political influence in society – parties – are giving way to the media and other institutions that form the information space of the government.

УДК 316.77

Vitalii Slustin¹, Olena Syvachuk²

¹PhD student NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

INFORMATION WARFARE AS A MEANS OF INFLUENCING SOCIETY

The history of the term "information war" dates back to ancient times. Previously, any deception of the enemy in order to win was called "military trickery", but today it has a much more complex meaning. Information warfare is a weapon of mass destruction. Today, the information war has become one of the most dangerous types of weapons. Information warfare may: include a collection of tactical information; guarantee security of its own information resources; spread propaganda or misinformation to demoralize the enemy's army and population; undermine the quality of the enemy's information and prevent the enemy's ability to gather information.

Information warfare is often conducted in conjunction with cyber and psychological warfare with the aim of wider coverage of targets, with the involvement of radio-electronic warfare and network technologies. The primary method of conducting intellectual property (IP) protection is through information warfare, carried out via information operations.

The purpose of the information war is to weaken the moral and material forces of the opponent or competitor and to strengthen our own. It provides measures of propagandistic influence on human consciousness in the ideological and emotional spheres. At the same time, the destruction caused by information wars in social psychology and the psychology of individuals is

quite commensurate in scale and significance, and sometimes exceeds the consequences of armed wars.

Information warfare considers information as a separate object or as a potential weapon and profitable target. Information war can be considered as a qualitatively new type of combat, active countermeasures in the information space. Information warfare is an attack on the information function, regardless of the means used. Specific weapons are used in conducting strategic information wars. This weapon does not cause physical damage but can lead to a real war.

An analysis of the development of the situation around Ukraine gives every reason to assert that today our state has encountered a new form of military operations. Gerasimov's Doctrine can be considered the beginning of a new era of hybrid war against Ukraine.

Gerasimov's Doctrine is foreign policy doctrine, developed by the chief General Staff of the Armed Forces of the Russian Federation, Valery Gerasimov. The doctrine rethinks the modern concept of interstate conflict and puts military actions along with political, economic, informational, humanitarian, and other nonmilitary measures. The doctrine became known after its publication in February 2013 and subsequent acts of aggression of Russia against Ukraine, which completely coincide with theses of this doctrine.

Specialists are especially concerned about the targeting of the Russian "Gerasimov doctrine" on exploiting the weak links of the Western principle of management decision-making, which is based on system of checks and balances. In contrast to this, Russian model of management, according to Gerasimov's ideas, organically combines all power institutions into a single whole, making coordination between them extraordinarily easy. The doctrine provides the ratio of non-military and military actions.

The information campaign against Ukraine launched by the Russian Federation is a rather deep and multi-level aggression. It includes many factors aimed at weakening Ukraine politically, economically, militarily, and informationally for the entire world community to exclude the Ukrainian issue from the agenda and, thus, to completely occupy Ukraine and to destroy all demoralized resistance efforts in the future.

To effectively counteract the information war, counter measures must be taken regularly. Mass media play a major role in solving this problem. The media's focus on specific facts or aspects of a conflict shapes the audience's opinion, influencing the desired reaction. Mass media provide opportunities to turn a small conflict into a big confrontation or, conversely, to quickly level a serious problem. The course of the conflict itself largely depends on the media's attitude to the event, their bias and involvement. Public individuals with an active stance in life play a significant role in countering the information

war by disseminating information on the internet that diverges from what is externally imposed on society.

The main challenge today is how to take systematic steps to respond to Russian information warfare. The study shows that Russia's strategy is hybrid and flexible, has many faces and many dimensions, for lies and aggression. In addition, it has a unique ability to transform itself into the forms of democratic narratives and tools, and even into national forms. It uses democracy against itself. And this is what makes it so unique, and the fight against it so difficult. But at a time when information is increasingly being used as a tool in war, we have no other alternative but to fight against it, to strip weapons of malicious influence, to tame the aggressor.

УДК 519.117.3

Yevgen Sbrodov¹, Roman Yuzefovych², Olena Syvachuk³

¹PhD student NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

²Doctor of Technical Science, Karpenko PhMI of the NAS

³senior teacher NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

PERIODICALLY NONSTATIONARY RANDOM PROCESSES METHODOLOGY FOR INVESTIGATION OF THE VIBRATION CONDITION OF AIRCRAFT ENGINES

To investigate the condition of the complex mechanical systems, in that aircraft planer and engines, helicopter engines and main gear require detecting and identifying existing faults that have not yet led to failure or accidents. Extraction of defect signatures and evaluation of their development is grounded on a detailed analysis of vibration signal structure, considering the kinematics and dynamics of the diagnosed mechanisms. To describe this structure it is necessary to have an appropriate mathematical model of the signal, presenting the necessary set of features to assess the mechanisms of technical condition in details. These key characteristics of vibration signals include repeatability, stemming from the cyclic operation principle of mechanisms, as well as stochasticity, caused by fluctuations in lubricant thickness and viscosity, changes in friction forces, spontaneous load variations, turbulence, etc. Most importantly, they also encompass existing defects.

Nucleation and growth of defects introduces nonlinearity into mechanical oscillating systems, where repeatability and stochasticity develop in vibration signal properties. Nature of interaction between repeatability and stochasticity results in the oscillatory process properties that are quite important for evaluation of the technical condition of mechanism. Periodic and nearly periodic nonstationary random processes (PNRP) are appropriate mathematical models for describing and analyzing such interactions [1]. An approach based on these models was developed over years

at the Karpenko Physico-mechanical Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine, tested [2], and implemented in industrial enterprises across Ukraine.

In the representation of a vibration signal as a PNRP its probabilistic characteristics – mathematical expectation, autocorrelation function, spectral density – are periodic functions in time:

$$m(t) = E\overset{\circ}{\xi}(t) = m(t+T), \quad \overset{\circ}{\xi}(t) = \xi(t) - m(t),$$

$$b(t,u) = E\overset{\circ}{\xi}(t)\overset{\circ}{\xi}(t+u) = b(t+T,u), \quad f(\omega,t) = f(\omega,t+T),$$

where E is an operator of the mathematical expectation.

Mathematical expectation describes the deterministic periodic fluctuations; dispersion represents the periodicity of the power of spontaneous fluctuations around a periodic function; the correlation function characterizes the periodic variability of the correlation relations between the values of the stochastic component of the signal separated by a time interval; spectral density depicts the power distribution of the random component of oscillations on the "frequency-time" plane.

Mathematical expectation $m(t)$ describes the deterministic (regular) periodic oscillations; variation $\text{var}(t) = b(t,\theta)$ is the periodicity of the power of spontaneous fluctuations around the periodic function $m(t)$; the correlation function $b(t,u)$ characterizes the periodic variability on t of the correlation relations between the values of the stochastic component of the signal shifted by a time interval u ; spectral density $f(\omega,t)$ is a power distribution of the random component of oscillations on the "frequency-time" plane.

Knowledge of correlation period of the PNRP is a necessary condition for evaluating of its probabilistic characteristics. When analyzing vibration signals, for example, the value of the period in many cases can be obtained grounding on the technical characteristics of the mechanism, as well as the parameters of its nodes. However, the accuracy of such a period assignment does not satisfy the requirements of the stochastic processing of signal realization by PNRP methods. In addition, the value of the period can be a separate diagnostic parameter. Previous research has shown that the required methods can be created based on the analysis of the temporal variability of estimates of the first and second order characteristics of vibration signal. The formulation of the problem of detecting of the hidden periodicities in terms of stochastic evaluation of the probabilistic characteristics of PNRP makes it possible to eliminate the existing contradictions of traditional approaches by separating

searching of the deterministic periodic oscillations and regularities of periodic variability of fluctuation processes.

REFERENCES

1. Javorskyj I.M. Mathematical models and analysis of stochastic oscillations [Text] / I. M. Javorskyj // Ukraine: Physical and Mechanical Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine. – Lviv, 2013. – 312 p.

2. Javorskyj I. Detection of distributed and localized faults in rotating machines using periodically non-stationary covariance analysis of vibrations [Text] / I. Javorskyj, R. Yuzefovych, O. Lychak, R. Slyepko, P. Semenov // Measurement Science and Technology. – № 34, 065102. – 2023. – P. 45-49.

УДК 004.4

Vladyslav Samoilov¹, Yuliya Bykova²

¹ student of group CST-223 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

² senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

THE ROLE OF MODERN ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN GAME DEVELOPMENT

We live in a world where the games industry market is rapidly growing and the revenue from sales exceeds more than double the revenue of the film and music industries combined. But in order for the game product to be successful and generate income, it is necessary to implement many good solutions during development. Along with advanced game design, interesting script, impressive artistic style and high-quality soundtrack, artificial intelligence plays an important role in the success of the game product.

Artificial intelligence (AI) refers to a collection of algorithms designed to mimic human thought processes, enabling computer-controlled objects to behave in a manner similar to humans. We cannot ignore the fact that the game artificial intelligence must entertain and challenge the player, and then gracefully lose to him. Therefore, it is designed to use various kinds of deception and artificial underestimation of abilities, which makes it able to make mistakes in its own decisions, just like a human.

According to gaming industry experts, computer-controlled artificial intelligence can be divided into three main types:

1. Non-player characters represent characters which can be used for various purposes in the game, such as trading, giving tasks, or simply creating circumstances that add to the game world;

2. Highly-intelligent bots represent characters that are used to oppose the player, they imitate the intellectual behavior of a human and interact according to the set rules with the game environment. It should be noted, that they are the most difficult to implement and at a certain moment, only a small number of these bots can oppose the player because they are very demanding on system resources;

3. Low-intelligent bots represent characters that are used to simulate crowds to oppose the player, so at a certain point in time, a large number of these bots can oppose the player, usually unable to deal significant damage to the player's character and only being a target for his beating.

The principle of operation of AI is based on repeating the cycle of four basic systems, such as sensors, the core of thinking, the reaction system and memory.

We will examine how this cycle operates in practice. First and foremost, AI receives information about the environment through sensors. These sensors detect various elements such as the enemy's position, the presence of shelter, suspicious sounds and more. Next, the information collected by the sensors is stored in the AI's memory, which includes past events. The next step is to consider the information received from sensors and past events artificial intelligence makes decisions about how to act in response. With the help of the response, the AI turns this decision into reality: attack, call for reinforcements, escape, wait, chase, and so on. Finally, the AI repeats this cycle.

When implementing modern AI, we can use two different approaches: traditional and innovative concepts for creating artificial intelligence. The traditional approach to creating AI includes methods that have been employed for an extended period and boast a rich history of application. Among such methods, we can include the system based on the rules of rigidly defined conditions, Finite State Machines and Behavior Trees. Among the advantages of this concept, we can include popularity, ease of implementation and understanding, scalability, and reactivity. On the other hand, we can observe that when creating a very complex AI, it becomes difficult to manage and understand it.

Among the innovative concepts, we can include methods that use machine learning. The basic idea of these methods is that a neural network learns to make decisions by analyzing large amounts of data and feedback in the form of rewards and punishments received from the environment.

Let us consider what the advantages and disadvantages of deep reinforcement learning are. Among the advantages, we can include the ability to adapt the game to the individual skills of the player for a more interesting confrontation, there is no need to create response scripts because the AI bot learns complex behavioral scenarios. On the other hand, we can observe that

this method needs high computational effort and a large amount of data. Moreover, before this method can be implemented to control AI bots, some time needs to be spent on training the agents. After the agents are trained, there is a chance that some changes or optimizations will need to be made to the model, and then the agents may need to be retrained with updated parameters or algorithms. Besides, AI bots implemented using this method can frequently exploit bugs to gain an advantage.

In conclusion, one can say that entertainment serves as a crucial escape from daily routines and global challenges, with computer games emerging as a popular and unique form of entertainment. AI plays a key role in the development of successful and interesting modern games. It helps to create immersive experiences that entertain and challenge players. While traditional methods provide scalability and simplicity, innovative methods offer opportunities for more complex and adaptive behaviors. Unfortunately, it has been observed that developers have not spent enough time on the development of artificial intelligence in recent times. Their focus is on creating basic AI behavior models with reduced man-hour expenditure and the ability to quickly modify behavior scenarios. Therefore, it is unlikely that game products using innovative concepts of AI construction will become widespread in the near future.

УДК 629-7:811.111

Maksym Riznyk¹, Yuliya Bykova²

¹student of group M-613 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

MODERN RESEARCH ON RAMJET JET ENGINES

Consider a system: a narrow tube attached to the body of a flying airplane. Air flows through this tube without changing its velocity. Inside the tube the air heats up, changes its density and accelerates to maintain equal pressure. With this setup, the force of the outgoing air does not pressurize the engine structure and the efficiency is 0 because as the air heats up, it tends to expand in all directions, including against the incoming air. As a result, we get increased pressure upstream of the heating elements throughout the air intake. This means that only a portion of the incoming air can enter the air intake and the rest will tend to leave the engine case. As a result, the engine is repelled by the incoming air and neutralizes the jetting effect.

Consider the reason why high speeds are necessary for engine operation using an idealized gas cycle. First the air enters at normal pressure, then it is compressed without releasing heat, which increases the pressure and decreases

the volume. Next, the air increases in volume by heating, and then passes through a special nozzle, reducing pressure and increasing volume. Let's look at the graph showing pressure and volume. To be more efficient, we need a large pressure drop when the air is compressed, which allows for high velocities, ideally above the speed of sound.

For the engine to work properly, a specially shaped center housing is placed inside the air intake, which creates a gap between the center housing and the engine housing in which the air is compressed. The incoming air is then slowed down and heated due to the high pressure. A Laval nozzle is also installed at the rear to create a powerful supersonic jet and increase efficiency. Also, we need to create a sharp point in the center of the body. A Mach cone will form at this point, which will force the flow to accelerate to supersonic levels. As air flows through the intake, it will increase in pressure until it reaches a point where the flow slows down again.

Current research into turbofan engines aims to push the boundaries of innovation and technology. One major area of research is to make these engines more efficient and environmentally friendly. Another important area of research is to ensure the reliability and durability of these engines. Researchers are also looking at new ideas on how to make the engines even more powerful by combining them with electrical systems and using new fuels. Work is also being done on cybersecurity. Because of the growing number of electronics in engines, it is important to ensure that they operate safely. This is especially important for the military, where these engines are most often used.

Let's take a specific example of ongoing research. The German Center for Aeronautics and Rocket Technology (DLR) is right now studying the effectiveness of straight-through air-rocket engines. They are looking at the concept of using air-rocket engines to accelerate cargo rockets in the atmosphere, reducing launch costs. Research is also underway to develop hybrid systems combining air-rocket and rocket engines.

In this way we have figured out how a ramjet engine works. Current research in this field focuses on pushing the boundaries of efficiency, environmental friendliness, power output, and reliability. This research includes exploring alternative engine types like air-rocket engines and hybrid systems, showcasing the constant drive for innovation in the world of aircraft propulsion.

УДК 681.5, 811.111

Mykyta Dorofeiev¹, Yuliya Bykova²

¹student of group M-713 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

DEVELOPMENT OF UNMANED AERIAL VEHICLES

Introduction to Unmanned Aerial Vehicles (UAVs)

Unmanned Aerial Vehicles (UAVs), commonly known as drones, have revolutionized various industries and sectors with their versatile capabilities. UAVs are aerial vehicles that operate without a human pilot onboard, controlled either autonomously by onboard computers or remotely by a human operator. These vehicles come in various sizes. With advancements in technology, UAVs have found applications in fields such as agriculture, photography, surveillance, search and rescue operations, and even package delivery services.

Future Trends in UAV Technology

The future of UAV technology holds promise for even more significant advancements, including increased autonomy and enhanced capabilities. According to a report by MarketsandMarkets, the global UAV market is projected to grow at a compound annual growth rate (CAGR) of 15.5% from 2020 to 2025, driven by advancements in technology. One of the key future trends identified in the report is the integration of artificial intelligence (AI) and machine learning algorithms into UAV systems, enabling greater autonomy and decision-making capabilities.

Industry Leaders in UAV Technology Investment

Major aerospace and defense companies such as Boeing and Northrop Grumman are heavily investing in UAV technology to capitalize on the growing demand and expand their market presence. Boeing, for instance, has been developing advanced UAVs like the Boeing MQ-25 Stingray, designed for autonomous aerial refueling missions for the U.S. Navy (Boeing, "MQ-25 Unmanned Tanker Begins Flight Testing"). Similarly, Northrop Grumman is investing in high-endurance UAVs such as the Northrop Grumman RQ-4 Global Hawk, which is capable of long-duration surveillance and reconnaissance missions (Northrop Grumman, "Global Hawk").

Emerging Technologies Shaping the Future of UAVs

Swarming technology, which enables multiple UAVs to operate collaboratively as a cohesive unit, holds immense potential for enhancing mission efficiency and scalability. Research conducted by institutions like MIT's Computer Science and Artificial Intelligence Laboratory (CSAIL) explores swarm intelligence algorithms that enable UAVs to coordinate their movements and tasks autonomously, opening up possibilities for applications in disaster response, surveillance, and environmental monitoring (MIT CSAIL, "MIT's Drones Can

Now Collaborate to Transport Heavy Packages"). Furthermore, advancements in hydrogen fuel cell technology offer the promise of extended flight endurance and reduced environmental impact for UAVs. Companies like ZeroAvia are developing hydrogen-powered UAVs capable of long-range missions, with the potential to revolutionize sectors such as aerial photography, mapping, and cargo transport (ZeroAvia, "ZeroAvia Completes World's First Hydrogen Fuel Cell Powered Flight of a Commercial Aircraft").

The evolution of Unmanned Aerial Vehicles (UAVs) has been remarkable, driven by technological advancements and expanding applications. Looking forward, trends like autonomy and new materials promise to redefine UAV capabilities. As UAV technology continues to advance, its impact across industries will grow, driving efficiency and innovation on a global scale.

УДК 62-97/-98

Vladyslava Holubtsova¹, Svitlana Voitenko²

¹ student of group E-411en NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

² senior teacher NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

CAREPODS – A SELF-CONTAINED, AI-POWERED DOCTOR'S OFFICE

A new era in healthcare has begun in the USA with the launch of CarePods – the world's first clinics entirely managed by artificial intelligence. The automated medical pods are designed to offer immediate diagnostics, ranging from routine tests to specialized examinations. The CarePods are set to debut in major cities such as San Francisco, New York, Chicago, and Philadelphia, bringing health care closer to individuals in malls, gyms, and other accessible locations.

Membership starts at \$99 per month. The CarePod modules use technology to establish a baseline of a user's health and include biometric body scans, blood tests and diagnostic screenings based on the health apps that the primary care company has been building for its members over the past seven years. The health apps can address a range of disease areas, including diabetes, hypertension, and depression and anxiety, according to the company, and the CarePod's skin cancer scanner, for example, can track and monitor things like skin lesions and discoloration over time. The company's mental health app is designed to monitor anxiety and depression with ongoing guidance and support.

Adrian Aoun explained how the CarePods work: "You walk up to it and unlock it with your phone. You choose something like the body scan app and it actually spins you around in a circle and takes a whole bunch of readings and

then shows you the results and gives you any treatment you need, a prescription or a plan," he said. "Let's say you choose the heart health app, it actually opens up a tray and hands you a sensor and shows you how to hold that sensor to your heart and then shows you the results on the screen." But the CarePods are not "doctor-free," Aoun noted. There are clinicians in the loop, reviewing the health data and signing off on the care plan.

Data from your CarePod visit is seamlessly and securely transmitted to the Forward platform to continuously monitor progress, identify disease risks, and provide in-depth assessments using sensors, lab tests, and vital signs. You can access all of your health data 24/7 on the Forward mobile app.

Therefore, thanks to artificial intelligence, medical services are becoming more accessible and personalized. The success of CarePods could radically change the healthcare system worldwide.

УДК 62-97/-98

Mikhaylo Fisun¹, Svitlana Voitenko²

¹student of group E-411 en NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

²senior teacher NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

METHODS OF SOFTWARE TESTING

There are numerous types of software testing techniques that you can use to ensure that changes to your code work as expected. Not all testing is created equal, however, and we explore how these testing practices differ: BlackBox Testing, WhiteBox testing, and others.

In BlackBox testing, a tester uses the software to verify that it works correctly in every situation. However, the test remains completely unaware of the software's internal design, back-end architecture, components, and business/technical requirements. The purpose of black-box testing is to find performance flaws, missing functionality (if any), initialization errors, and glitches that may occur when accessing an external database.

In whitebox testing, testers verify systems that they know intimately, sometimes even systems that they have created. Whitebox testing is used to analyze systems, especially when performing unit, integration, and system testing.

Functional testing is designed and executed to verify every feature of a website or application. It verifies that each feature works according to the expectations defined in the corresponding requirements documentation.

There are several subsets of functional testing, the most prominent of which are: UnitTesting, IntegrationTesting, AcceptanceTesting, NonFunctionalTesting, PerformanceTesting, and others. For example, in

UnitTesting, each individual component is tested before the developer submits it for assembly. In SystemTesting: all system elements, hardware and software, are tested for overall functionality to check that it works according to the specific requirements of the system.

Usability Testing: Usability testing is performed to verify that the software can be used by the actual target users without any problems. It is put into the hands of a few potential users to get feedback before it is actually used.

Visual testing: Visual testing verifies that all UI elements display as expected, with the correct shape, size, color, font, and placement.

УДК 62-97/-98

Mikita Hristich¹, Svitlana Voitenko²

¹student of group E-412en (sp) NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

THE EMERGENCE OF MAGNETIC RESONANCE TECHNOLOGY FOR THE PEN OF GRAPHICS TABLETS

This method refers to the patented pen input and pen tablet technology, the only one of its kind in the world, which allows for battery-free and cordless input. The tablet creates a magnetic field (electromagnetic field) on its surface in which the electronic pen moves. As the pen moves, electricity flows through a coil inside the pen. The tablet then receives inductive signals generated by the magnetic field on the pen side (induction). By repeating this process several times in a short period of time, the path of the pen is read smoothly by the tablet. The digital pen is capable of detecting the force applied to it and the angle of tilt, allowing differences in line width and color gradation to be displayed. Another notable feature is that an eraser function can be added to the pen, allowing users to easily correct drawings. A graphics tablet is a device for entering hand-drawn drawings directly into a computer. It consists of a pen and a flat tablet that is sensitive to pressure or proximity to the pen. In the early tablets, the pen, when touching the surface, emitted sparks, the sound of which was picked up by nearby microphones. The triangulation method was used to determine the position of the pen in space. Such a system was complex, expensive, and unreliable because external noise prevented the pen from accurately determining its position.

The first graphic tablets, similar to today's, were introduced in 1964 under the name "Graphacon". They contained a grid of thin wires that generated a sequence of weak magnetic pulses that could be picked up by the pen. This made it possible to determine the current position of the pen.

There are different types of tablets based on the principle of operation and technology. Electrostatic tablets detect a local change in the electrical potential of the grid under the pen. In electromagnetic tablets, the pen emits electromagnetic waves and the grid acts as a receiver. In both cases, the pen must be powered.

Wacom has developed a technology based on electromagnetic resonance where the grid both transmits and receives the signal and the pen only reflects it. Therefore, there is no need to power the pen in such a device. However, electromagnetic tablets can be subject to interference from radiating devices such as monitors. Wacom's tablet technology was used in the CompaqConcerto computer in 1992, making it one of the first tablet computers. When the pen is pressed into the tablet's working surface, which is covered with a grid of very thin conductors, a potential difference is created across the piezoelectric plate, allowing the coordinates of the desired point to be determined. Such tablets do not require a special pen and allow you to draw on the tablet's working surface as if it were a regular drawing board. In addition to the coordinates of the pen, modern graphic tablets can also detect the pressure of the pen on the working surface, the inclination, direction and force of the pen grip.

УДК 62-97/-98

Danil Chornoknyzhnyi¹, Svitlana Voitenko²

¹student of group E-412en (sp) NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

²senior teacher NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

CHEMICAL PROPERTIES OF ELEMENTS UNDER HIGH PRESSURE. INNOVATIONS IN THE ELECTRONEGATIVITY RANGE OF CHEMICAL ELEMENTS

Electronegativity is "the power of an atom in a molecule to attract electrons to itself" as described by Linus Pauling, the famous American chemist. It's used in a large number of chemical and physical tests and projects. Everyone learns the electronegativity range in school. Although this range is widely used, there is no defined specific range that everyone agrees on.

There are more than 20 different interpretations of electronegativity table, each using a different calculation method. In 2022 Xiao Dong from Nankai University together with Artem Oganov calculated electronegativity for chemical elements at high pressures and achieved potentially world changing results.

The scientists took Pauling's range for the base as it is most widely used in thermochemistry. His method of identifying ranges in the form of formulas is

$$D_{AB} = D_{AB}^{cov} + \Delta X_{AB}^2,$$

where D_{AB} is the dissociation energy of a single chemical bond between two different atoms A and B , D_{AB}^{cov} is the covalent part of that dissociation energy, X is electronegativity of element.

From here Dong and Oganov applied high pressure of 500 thousand, 2 million and 5 million atmospheres. Trying to apply Pauling's formula they found inconsistencies and in result came to change his theory.

$$D_{AB} = D_{AB}^{cov} \cdot (1 + \Delta X_{AB}^2),$$

Using the newly discovered formula, the scientists obtained new trends for the entire periodic table, while not encountering the problems that Pauling's formula provided. "Here we re-evaluate the concept of electronegativity... We identify the drawbacks in the definition of Pauling's electronegativity scale and reformulate our thermochemical scale based on experimental dissociation energies." - Quote from their published research.

The new scale improves the concept of thermochemistry of molecules and chemical reactions, and with future improvements and developments may result in new benchmarks for electronegativity ranges, while creating opportunities to create new types of chemical reactions.

УДК 331.53

Ivan Shishkin¹, Svitlana Voitenko²

¹student of group E-412en NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

²senior teacher NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

APPLICATION OF PULSE WIDTH MODULATION (PWM) IN ELECTRONICS

There was a turning point in the history of electronics using PWM or pulse wide modulation. What was needed was good control of engine power and speed. This led to the creation of a new way of transmitting electrical signals. This is how PWM was born – a recipe that changed the way the electrical engineering and technology controlled things.

Pulse width modulation or PWM – used to vary smoothly the power to the load coming from the power source. For example, to control the speed of the motor shaft rotation; to change smoothly the brightness of lighting or backlighting. A separate wide area of PWM application is switching power supplies and autonomous inverters.

The principle of operation of a PWM signal is to send regular pulses at certain time intervals with a varying duty cycle (percentage of "on" time).

Depending on the duty cycle, more or less energy is supplied to the controlled device affecting its speed or position in the automated system. By increasing or decreasing certain parameters such as frequency, amplitude and pulse width, these parameters can be adjusted to suit any application requirements and provide precise control of the device output without changing the voltage level. Pulse width modulation is an important and widely used method of controlling output power in various applications. It can be implemented using digital or analogue control systems. In the digital version, signals are generated using software algorithms that determine the width of the pulses; whereas in analogue PWM, signals are generated by hardware components such as transistors and capacitors that create the desired pulse width without the need for programming. Both methods have their advantages and disadvantages, but when implemented correctly, both provide reliable, low-distortion performance.

Here are some examples of devices that use PWM:

1. Power Supplies (SMPS - Switched-Mode Power Supplies): Power supplies that provide a stable voltage or current often use PWM to regulate output parameters. This allows the voltage to be increased or decreased with high efficiency, minimizing energy loss.

2. DC-AC Inverters: Inverters that convert direct current (DC) to alternating current (AC) can also use PWM. This helps create high frequency pulses which are then filtered and converted into a sine wave output signal.

3. DC-DC Converters: Devices designed to change the level of DC voltage may include PWM to control the output voltage or current. This allows for efficient power control and stable output.

Charger Controllers: Battery chargers can use PWM to regulate charge current and voltage, which is important for charging batteries efficiently and safely.

Pulse Width Modulation (PWM) has become a fundamental element in modern electronics due to its efficiency, flexibility and wide range of applications. PWM allows you to effectively manage power consumption, adjust device parameters and provide precise power control.

УДК 621.316

Yaroslav Dubinin¹, Svitlana Voitenko²

¹student of group E-412en NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

ENERGY STORAGE TECHNOLOGIES

The concept of energy storage plays a key role in today’s world, where the pursuit of energy efficiency, sustainability and environmental safety is

becoming increasingly important. With the growing demand for energy and the need to reduce greenhouse gas emissions, research and development of new energy storage methods is becoming a priority for the scientific community and industry. This is exemplified by various types of energy storage, such as batteries, supercapacitors, thermal storage, chemical batteries, and others.

Let's look at a conventional battery. As we know, a battery is a secondary chemical source of reusable electricity that can be recharged after being discharged. A battery consists of such important parts as: the case, which is the protective shell of the battery; electrodes - positive and negative electrodes for storing and delivering energy; terminals - contact points for connecting to a device or charger; and protective circuits, which include electronic systems to monitor the battery's current and voltage to prevent overheating and overcharging.

Like any electrochemical cell, a battery consists of two electrodes immersed in an electrolyte solution and separated by a membrane to prevent short circuits. The electrodes are either plates of an active material or plates of a conductive material on which the active material is coated. The electrolyte can not only provide charge and mass transport, but also directly participate in electrochemical reactions. A battery has both advantages and disadvantages. One of the advantages is that they are ideal for small mobile devices such as smartphones and laptops, as well as for electric vehicles and for storing energy from renewable sources such as solar and wind power. Although batteries have a lower energy density than some other energy sources, they still provide a significant amount of energy for their size and weight. In addition, there is a major disadvantage - batteries can have a limited lifespan, can be heavy, and require proper disposal due to the presence of harmful substances.

Let's move on to supercapacitors. This is another promising device for storing electricity. In terms of their characteristics, supercapacitors occupy an intermediate position between traditional electrolytic capacitors and rechargeable batteries. High performance, energy capacity, and reliability make it possible to use supercapacitors both as part of various electrical equipment (e.g., uninterruptible power supplies, backup power plants, peak power balancing systems) and as stand-alone power sources. In addition, there are positive characteristics such as: it is an environmentally friendly energy source that is less polluting than other traditional capacitors; it has lower requirements for circuit structure and does not need to be equipped with special charging and discharging control circuits, but during the use of capacitors, overcharging and overdischarging are affected. In addition to the advantages, there are some disadvantages to this approach. While supercapacitors are an environmentally friendly energy source, they can be subject to overcharging and overdischarging, which can affect their lifetime and efficiency. In addition, their integration into electrical systems may require additional charge and discharge management equipment, adding to the overall cost and complexity of the system.

Rechargeable batteries, also known simply as batteries, are sources of electrical energy that work on the basis of chemical reactions. They are also widely used in a variety of devices, from simple electronic devices such as small lamps to more complex ones such as laptop computers and cell phones. They have the following advantages: they are important sources of energy for a wide range of electronic devices; they are relatively simple to use and easy to carry, making them ideal for portable devices; many types have a long shelf life and can be stored without significant loss of capacity. Disadvantages include: some types can be sensitive to temperature changes or react negatively to mechanical damage, which can lead to leakage or even explosion; the cost of constantly replacing or recharging chemical batteries can be high, especially for devices that require frequent energy use; and they can be inefficient compared to other energy sources, such as fuel cells.

By looking at different types of energy storage, such as batteries, supercapacitors, and chemical batteries, we can see their advantages and disadvantages. Batteries, while providing a significant amount of energy for their size and weight, have a limited lifespan and must be disposed of due to their toxic content. Supercapacitors, despite their advantages in charge and discharge rates, also have efficiency and system integration issues. It is therefore important to continue research into energy storage and develop new technologies that are more efficient, sustainable and environmentally friendly. This will allow us to ensure a sustainable and efficient energy future for our society.

УДК 621.3

Sofii Hrianysta¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group E-410en NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

COMPARISON OF THE MOST COMMON GEOTHERMAL ENERGY METHODS

Geothermal energy is the energy sector based on the use of heat energy from the Earth’s subsoil to produce electricity at geothermal power plants, or directly for heating or hot water supply.

In practice, three proven methods of extracting electricity from the earth are resorted to:

1. the neutral wire method;
2. simultaneous application of two different electrodes;
3. potential of different heights.

The neutral wire method provides voltage power sufficient to burn several light bulbs. It is done by using a phase and neutral conductor. The bulb must be connected not only to zero but also to ground to prevent energy losses.

A significant disadvantage of the method is the low voltage, which varies between 10 and 20 volts. To improve the performance, it is necessary to improve the design by using more expensive elements.

When two different electrodes are used simultaneously, the Earth as a large capacitor with negative potential and its shell as a source of positive energy. Energy can be generated by connecting to this natural generator and providing a reliable grounding.

The design of the device should include a metal rod, a ground loop, and an emitter to allow electrons to escape from the conductor. Application of two different electrodes serves for getting electricity from the ground without charging. It assumes the use of a single passive ground loop that receives and returns charge for domestic use. This loop acts as an exchange buffer and can be realized using a conventional gas pipe in an apartment.

To allow wave frequencies to pass through, a transformer coil is installed on the passive loop to block high frequency charges. Any coil and several turns of insulated wire are used. This method uses wiring that connects a gas tube to a capacitor that transmits and returns the wave oscillations, blocking the alternating current. Two capacitors with positive poles to each other are placed in the gap between them, forming a single capacitor. An LED light bulb is connected to the capacitor and should blink, demonstrating the presence of different energies in the circuit.

When the potential of different heights is used, the height of the conductor should ensure a difference of opposite potentials, which will allow the electrodes to move not downward, but upward along the metal rod submerged in the ground.

The main role of the emitter in this process is to release the electrodes, which are released into the environment as pure ions. Once the atmospheric and electromagnetic potential of the earth are equalized, energy production will begin. At this point, its third-party consumer should already be connected to the structure. In this case, the current strength indicator in the electric circuit will depend entirely on how powerful the emitter turns out to be. The higher its potential, the greater the number of consumers can be connected to the generator. Naturally, it is practically impossible to build such a structure within populated areas on your own, because everything rests on the height of the conductor, which must exceed trees and all structures, but the idea itself can become the basis for the creation of large-scale projects that allow you to get electricity from the ground for free.

To sum it, the neutral wire method seems to be the most suitable for conducting experiments on generating clean energy from the ground. So far, it has relatively low installation and maintenance cost and does not require additional resources or infrastructure. In addition, it is environmentally

friendly because it utilizes the Earth’s thermal energy without polluting the environment. In comparison, other methods require more investment and more complex infrastructure to implement.

УДК 004.89

Artem Makarenko¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group E-410en NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

APPLICATION OF SCHNEIDER ELECTRIC ECOSTRUXURE POWER ADVISOR TO OPTIMIZE ELECTRICAL POWER SYSTEMS

In the era of rapid technological advancement and swift changes in the energy sector, issues of efficiency, reliability, and sustainability of electrical power systems are at the forefront. Schneider Electric, a recognized leader in digital energy management and automation, introduces EcoStruxure Power Advisor – an innovative solution based on cutting-edge AI technologies designed for comprehensive monitoring, analysis, and optimization of electrical power grids and equipment.

Here we consider the following key aspects of Schneider Electric EcoStruxure Power Advisor: functional capabilities, application of AI business benefits and environmental efficiency, integration and compatibility, and accessibility.

EcoStruxure Power Advisor integrates advanced sensor technologies, powerful machine learning algorithms, and analytical tools for comprehensive data analysis. This system provides operators and engineers with a complete picture of energy consumption, power quality, equipment status, and load dynamics.

Complex AI algorithms embedded in EcoStruxure Power Advisor enable precise data analysis, identification of implicit patterns, and prediction of potential equipment failures with high accuracy. Adaptive intelligent systems automatically adjust operating parameters, optimizing energy consumption, improving reliability, and ensuring stable and efficient operation of electrical power systems in real time.

Implementing Schneider Electric EcoStruxure Power Advisor offers organizations a wide range of economic and environmental benefits. This includes reducing operational costs, optimizing energy consumption, reducing downtime risks and carbon footprint, and adopting sustainable practices in managing electrical power systems, contributing to building a more efficient and environmentally responsible energy infrastructure.

Schneider Electric EcoStruxure Power Advisor is designed taking into account the principles of openness and flexibility, ensuring easy integration with various existing energy management and automation systems. This allows organizations to smoothly migrate to new solutions, minimizing implementation costs and safeguarding investments in already operational systems.

Another significant feature of Schneider Electric's EcoStruxure Power Advisor is its cloud platform. EcoStruxure Power Advisor is built on a cloud-based platform, offering organizations the flexibility and convenience of accessing their power management data anytime, anywhere. This cloud-based approach eliminates the need for on-premises hardware and software installation, reducing IT overhead and maintenance costs. Moreover, it enables seamless integration with other cloud services and applications, facilitating data sharing, collaboration, and remote monitoring across different locations or departments.

EcoStruxure Power Advisor offers a mobile app for smartphones and tablets, giving users the ability to monitor and control electrical distribution systems directly from their mobile devices. This allows engineers and managers to receive system status notifications, view analytics, and perform necessary operations remotely, making it easier and faster to make decisions and respond to emerging situations in real-time.

In conclusion, Schneider Electric EcoStruxure Power Advisor emerges as a prospective tool for contemporary electrical power systems, showcasing the high potential and advantages of applying AI in enhancing efficiency, reliability, sustainability, and environmental responsibility of electrical power grids in the conditions of a rapidly evolving energy landscape.

УДК 620.3

Hnat Shalev¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group E-410en NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

²PhD (Philology), associate professor NU "Zaporizhzhia Polytechnic"

NANOELECTRONIC BRAIN IMPLANTS: THEIR USAGE, RECENT DEVELOPMENTS, AND PROSPECTS

Nanoelectronic brain implants represent a revolutionary advancement in medical technology, combining nanoscale electronics with biological systems to enable precise monitoring, diagnosis, and therapy. These implants hold immense potential in addressing neurological disorders and enhancing healthcare outcomes through personalized treatment approaches. This report

provides an overview of nanoelectronic brain implants, namely their medical uses, recent developments, and prospects.

Monitoring and Diagnostics. Nanoelectronic implants play a crucial role in continuously monitoring vital health parameters such as glucose levels, heart activity, blood pressure, and brain electrical activity. This real-time monitoring enables early disease detection, effective management of chronic conditions, and personalized treatment strategies.

Therapy. Nanoelectronic implants have therapeutic applications, including drug delivery, nerve stimulation, and control of biological processes. Projects like Neuralink aim to create interfaces between the human brain and computers, offering potential breakthroughs in treating neurological disorders such as Parkinson's disease, epilepsy, and depression.

Recent advancements in brain implant technology focus on addressing key challenges such as miniaturization, wireless power transfer, and integration of nanomaterials. Notable developments include transparent neural implants and graphene integration.

Transparent neural implants utilize graphene electrodes for high-resolution neural activity recording. They offer a unique combination of transparency, high electrode density, and machine learning methods to predict deep neural activity from surface signals. This technology overcomes limitations of existing implant technologies, enabling longer-duration experiments and comprehensive understanding of neural activity in dynamic scenarios.

Graphene-based electrodes show promise in improving the functionality of brain implants by enhancing conductivity and reducing glial scar formation. Research efforts focus on utilizing graphene electrodes to restore sensory functions for amputees, patients with paralysis, and those with motor neuron disorders.

The future of nanoelectronic brain implants holds tremendous potential for advancing healthcare and improving quality of life for patients with neurological disorders. Key areas of focus for future research and development are enhanced functionality, safety and biocompatibility.

Continued efforts are needed to enhance the functionality of brain implants, including improvements in neural sensing, wireless power transfer, and biocompatibility. Advanced electrocorticography (ECoG) technology aims to overcome limitations of existing technologies, enabling high-resolution recording and stimulation of the brain.

Addressing safety concerns such as the risk of migration, neurotoxicity, and inflammatory responses is crucial for the widespread adoption of brain implants. Research into innovative materials and fabrication techniques aims to improve the biocompatibility and long-term reliability of nanoelectronic implants.

Nanoelectronic brain implants represent a transformative approach in healthcare, offering numerous opportunities for personalized diagnosis,

treatment, and monitoring of neurological disorders. With ongoing advancements in materials science, nanoelectronic implants hold the promise of revolutionizing healthcare and improving the lives of millions of patients worldwide. However, continued research, collaboration, and regulatory oversight are essential to realize the full potential of these ground-breaking technologies in clinical practice.

УДК 62-97/-98

Nika Saikovska¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group CST-113 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

GENE EDITING TECHNOLOGIES: FROM CRISPR TO FUTURE FRONTIERS IN BIOTECHNOLOGY

CRISPR/Cas9, a revolutionary gene-editing technology, offers simplicity and precision compared to older methods like homologous recombination and TALEN. Originating from bacteria and archaea, it defends against foreign DNA by guiding the Cas9 protein to specific sequences with the help of guide RNA.

CRISPR/Cas9 has three main steps. First, it collects bits of DNA from invaders like viruses and adds them to its own genetic code. Then, it makes special guide molecules that help the scissors find the right spot on the DNA to cut. Finally, it snips the DNA at that spot, either removing a piece, adding something new, or changing what is already there.

People use CRISPR/Cas9 in lots of ways. In farming, it helps make crops better by making them resistant to pests and diseases. Scientists can also use it to study diseases by changing genes in animals, making them useful models for understanding how diseases work.

In medicine, CRISPR/Cas9 shows promise for treating genetic diseases. It has been used to fix genetic problems in animals, like fixing cataracts (a kind of eye problem) and other inherited diseases. Researchers are also looking into using it to fight diseases like HIV and cancer by changing certain cells in the body.

There are some challenges of using this technology. Sometimes CRISPR/Cas9 makes mistakes and cuts DNA in the wrong places. There are also ethical issues about whether we should change genes in ways that could affect future generations.

Even with these challenges, scientists are working hard to make CRISPR/Cas9 better and safer. They want to use it to help more people and make sure it is done in the right way.

In the future, CRISPR/Cas9 could be used in even more ways, like storing information in DNA, which could change how we think about technology and health.

УДК 62-97/-98

Dmytro Derhachov¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group CST-123 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

ORM IN WEB DEVELOPMENT

SQL is the standard language for relational databases. The demand for SQL Developers is rising globally, particularly in the finance and technology sectors, driven by extensive data management needs.

Key features of SQL include efficiency in handling large data volumes, compatibility with various database systems, and a user-friendly interface. Proficiency in SQL is crucial for professionals navigating relational databases in data-driven industries. However, SQL has its limitations.

Expressiveness is one of the limitations. SQL’s complexity limits its effectiveness in handling complex procedural logic and data transformations, making implementation cumbersome. Portability concerns also arise due to variations in SQL dialects among different database management systems, posing challenges for code portability and requiring modifications for compatibility.

Maintenance difficulty is another issue. Large SQL scripts are challenging to maintain and debug, especially without proper documentation, leading to potential errors. Performance issues can also occur due to inefficient queries and underutilization of indexes, particularly in complex scenarios.

One solution to these issues is using Object-Relational Mapping (ORM) tools like Django ORM, which offers several advantages. Firstly, expressiveness is improved; Django ORM allows developers to handle complex database tasks using Python, simplifying database interactions. Secondly, portability is enhanced; Django ORM ensures code compatibility across different database types, saving time and effort in adaptation. Thirdly, maintenance is streamlined; organized code structure and queriesets in Django ORM enhance maintenance and comprehension. Finally, performance is optimized; features like lazy loading and query optimization improve database performance, along with built-in support for indexes and optimizations.

Additionally, Django ORM provides various features to further enhance functionality. These include async support for facilitating asynchronous database operations, leveraging specific capabilities of different database

engines for enhanced functionality through database-specific features, an extension for geographic data handling called GeoDjango, enabling spatial queries and location-aware applications, query set expressions to perform complex database operations using Python syntax for better readability, schema migrations to automate database schema updates and simplify database management, and regular optimizations to enhance query performance and reduce database load.

УДК 004.8

Denys Medvediev¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group CST-213 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

TEXT-BASED VIDEO GENERATIVE AI

In the ever-evolving landscape of AI, each breakthrough brings with it the promise of transformative change and the potential for unforeseen challenges.

OpenAI has recently unveiled Sora, a revolutionary text-to-video AI model that has captured the imagination of both technologists and industry professionals alike. This ground-breaking innovation represents a significant milestone in the field of generative AI, offering the ability to generate high-definition videos from simple textual prompts. Sora is part of the generative AI revolution that began in 2022, joining ChatGPT and DALL-E. It aims to simulate the physical world in motion but may struggle with complex scenes, leading to illogical results or unnatural movements.

However, amidst the fervor surrounding Sora’s capabilities, there is a growing chorus of concerns regarding its ethical implications and potential societal impact. Filmmaker Tyler Perry’s decision to halt an ambitious studio expansion project, citing apprehensions about Sora’s disruptive potential in the entertainment industry, serves as a poignant reminder of the real-world ramifications of AI advancements.

Perry’s move underscores the urgent need for regulatory frameworks and government intervention to navigate the complex landscape of AI technology responsibly. As AI continues to evolve at a rapid pace, it becomes increasingly crucial to strike a delicate balance between innovation and ethical considerations, ensuring that progress benefits society as a whole while mitigating potential risks and disruptions. To prevent this, OpenAI is working on tools to detect AI-generated videos and plans to embed metadata to trace their origin.

In this era of unprecedented technological advancement, collaboration and dialogue among stakeholders – from policymakers and industry leaders to researchers and ethicists – are essential to charting a path forward that promotes innovation, protects jobs, and upholds ethical standards. Only through concerted efforts can we harness the transformative potential of AI while safeguarding against its unintended consequences, ultimately shaping a future where technology serves humanity’s best interests.

УДК 796.334.2:004.8.056.7

Artem Kokarev¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group CST-123 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

ANALYSIS OF THE USE OF AI IN THE TRAINING AND COMPETITIVE PROCESS OF ATHLETES: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS

Over the past decade, AI has played a significant role in many areas of life, including sports [4].

The application of AI in sports typically begins with the analysis of various data. Machine learning technologies and data analysis enable coaches and specialists to conduct a deep analysis of statistical calculations, assist in identifying the strengths and weaknesses of athletes or teams, develop game strategies or competitions, and make decisions during these events [4, 7].

AI in sports is primarily used for the analysis of video information regarding various parameters of athletes’ movements. Computer vision systems allow for the analysis of training and competition videos, determining athletes’ movements, and evaluating their technique, and efficiency of their actions. This helps coaches identify mistakes, develop individual training programs, and improve athletes’ performance. This also helps create a more objective system of judging in sports with subjective perception and evaluation of athletes’ actions [1, 2].

Gymnastics has recently been significantly influenced by data analysis technologies, allowing coaches and athletes to obtain valuable information to improve training processes and enhance performance in competitions. One of the primary methods of data processing considered here is the use of video analysis. It enables one to identify errors and inaccuracies, develop individual training programs, and improve the technical and choreographic preparation of gymnasts. In addition to video analysis, inertial motion sensors, light sensors, and other data collection technologies are used. These devices measure various parameters of

complex coordination movements, evaluate physical fitness, and movement mechanics, and improvement of athletes' technical skills [2, 3, 4, 9].

Overall, data analysis through AI is becoming an increasingly important tool for coaches and athletes in achieving the highest results. Among the most significant expectations, one can name the possibility of improving athletes' technical skills, which will contribute to reaching new heights in their careers and the progress of the sport [4, 5, 6].

Finally, AI plays an important role in the practice of modern gymnastics training. It serves as a tool for talent selection and development, provides new opportunities for identifying and developing future champions, and contributes to the objectification of judging at world-class competitions. One of the key aspects of using AI is the analysis of biomechanical data. With the help of modern motion sensors and other technologies, experts obtain detailed information about the technique of performing movements, distribution of forces, and load on the athlete's body. This allows coaches and athletes to understand weaknesses and risks, develop individual training programs, improve athletes' technical skills, provide immediate feedback, and the ability to adjust technique. Computer vision systems can automatically detect errors and inaccuracies in movement execution, providing judges with the opportunity for objective, instantaneous, and error-free evaluation of the difficulty of gymnasts' competitive programs [2, 4, 8, 9].

Moreover, AI is used for predicting training and performance results. Through the analysis of various factors such as athletes' physical condition, training volume, weather conditions, and others, machine learning algorithms can predict potential outcomes and assist in determining optimal strategies to achieve set goals [3, 5, 6].

Thus, AI quickly becomes an essential tool in the world of sports, opening up new opportunities for improving all processes and outlining new trends in its application, including:

1. Processing large volumes of data. Modern sports generate enormous amounts of data on training, performances, and physical indicators, and AI helps analyze these data quickly and efficiently.
2. Personalization of training programs. AI allows for the development of individual training programs for each athlete, taking into account their needs, strengths, and weaknesses.
3. Analysis of technical elements. With the help of computer vision systems and machine learning algorithms, it is possible to analyze the technique of performing various elements and identify errors, which helps improve gymnasts' technical skills.

4. Prediction of results. AI can predict potential outcomes of training and performances, helping coaches and athletes develop optimal strategies to achieve their goals.

5. Application in rehabilitation and injury prevention. AI is used to analyze injury risks and develop personalized rehabilitation programs, helping to accelerate the recovery process.

In summary, AI plays an extremely important role in artistic gymnastics. Its use opens up new opportunities, helping coaches and athletes, judges, and analysts make more informed and effective decisions to improve results and reach new heights in the world of objectifying competition judging. The application of AI in artistic gymnastics has significant potential for further development. However, for now, we can observe that it cannot completely replace the human factor.

REFERENCES

1. Beal R. Artificial intelligence for team sports: a survey [Text] / R. Beal, T. J. Norman, S. D. Ramchurn // *The Knowledge Engineering Review*, 2019. – Vol. 34. – P. 28.

2. Bodemer O. Enhancing Individual Sports Training through Artificial Intelligence: A Comprehensive Review [Text] / O. Bodemer // *Eng OA*. – 2023. – Vol. 1(2). – P. 111-119.

3. Eetvelde H. V. Machine learning methods in sports injury prediction and prevention: a systematic review [Text] / H. V. Eetvelde, L. D. Mendonça, C. Ley, R. Seil, T. Tischer // *Journal of Experimental Orthopaedics*. – 2021. – Vol. 8. – P. 1-15.

4. Hammes F. Artificial Intelligence in Elite Sports – A Narrative Review of Success Stories and Challenges [Text] / F. Hammes, A. Hagg, A. Asteroth, D.Link // *Front Sports Act Living*. – 2022. – Vol. 4. – doi: 10.3389/fspor.2022.861466.

5. Kumar A. A Survey on Sports Prediction Using Machine Learning [Text] / A. Kumar, J. Gandhi // *Journal of Applied Science and Computations*. - 2019. – Vol. 6. – P. 1419-1423.

6. Langaroudi M. K. Sports Result Prediction Based on Machine Learning and Computational Intelligence Approaches: A Survey / M.K. Langaroudi, M. Yamaghani // *Journal of Advances in Computer Engineering and Technology*. – 2019. – Vol. 5. – P. 27–36.

7. Li L. Summary of the Research Status of Artificial Intelligence in Sports Performance Analysis of Athletes [Text] / L. Li // *Open Access Library Journal*. - 2023. – Vol. 10. – P. 1-7. – doi: 10.4236/oalib.1110539.

Fujitsu Operations in Antwerp - Judging Support System for all 10 apparatuses [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.youtube.com/watch?v=CinAYBZYANg/> (Date of access 15.03.24).

УДК 004.8

Hlib Kharybin¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group SEC-813 NU “Zaporizhia Polytechnic”

²PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

THE ABSOLUTE BENEFITS OF AI IN CYBERSECURITY

AI is at the heart of modern cyberdefense strategies, and its impact spans crucial areas such as network security, threat management, protection of confidential data, automation of security processes, and predicting future threats.

Network Security. AI-driven algorithms continuously monitor network traffic, spotting anomalies and potential threats in real-time. Machine learning models analyze network behavior, foreseeing possible breaches, while AI-powered intrusion detection and prevention systems react swiftly to neutralize cyberattacks.

Analysis, Threat Management, and Incident Response. Leveraging AI analytics, vast volumes of security data are sifted through to pinpoint emerging threats and vulnerabilities. AI-powered threat intelligence platforms bolster detection capabilities, and automated incident response, powered by AI algorithms, ensures quick containment and mitigation of security breaches.

Protection of Confidential Information. AI-based data loss prevention systems vigilantly watch over confidential data across networks and endpoints, while AI-driven encryption techniques fortify the security of sensitive information, thwarting unauthorized access attempts.

Automation of Security Processes. AI automates various security processes, from patch management to vulnerability scanning and policy enforcement.

Integration of AI-powered orchestration platforms streamlines incident response workflows, enhancing overall security operations efficiency.

Forecasting Threats and Trends. AI predictive analytics forecast emerging cyber threats and trends by analyzing historical data and contextual information. Machine learning algorithms delve into cybersecurity trends, enabling organizations to proactively adapt their defense strategies, staying ahead of potential threats.

By weaving AI technologies into cyberdefense strategies across these fields, organizations fortify their security posture, sharpen threat detection capabilities, and mount more effective responses against evolving cyber threats. As a result, safeguarding critical assets and sensitive information becomes more robust and resilient.

EXPLORING THE FRONTIERS OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY

Blockchain technology represents a groundbreaking shift in data management and financial systems, offering unprecedented levels of transparency, security, and efficiency across various sectors and industries. Its core innovation lies in the creation of a distributed digital ledger that securely stores and verifies data transactions across multiple nodes in a network. This decentralized approach not only ensures data integrity and consistency but also significantly reduces the risk of fraud, manipulation, and unauthorized access.

One of the key advantages of blockchain technology is its ability to provide transparent and tamper-proof records, making it an ideal solution for storing highly sensitive information such as financial records, medical data, and intellectual property rights. By leveraging cryptographic techniques and consensus mechanisms like Proof of Work (PoW) or Proof of Stake (PoS), blockchain networks can validate and verify data entries in a trustless environment, eliminating the need for intermediaries or centralized authorities.

Blockchain’s evolution beyond its initial association with cryptocurrencies like Bitcoin has led to a myriad of innovative applications and use cases across diverse industries. For instance, in supply chain management, blockchain enhances transparency and traceability, enabling stakeholders to track the provenance and authenticity of products throughout the entire supply chain. In the healthcare sector, blockchain secures electronic health records, facilitates interoperability, and ensures patient data privacy and consent management.

Decentralized Finance (DeFi) is another transformative aspect of blockchain technology, offering accessible, efficient, and innovative financial services compared to traditional finance systems. DeFi platforms leverage blockchain’s decentralized nature, smart contracts, and tokenization to enable activities such as decentralized exchanges (DEXs), lending protocols, insurance protocols, derivatives markets, and cross-border payments with reduced costs and transaction times.

Currently, blockchain technology is being explored in identity management, real estate transactions, digital voting systems, and environmental conservation efforts. It offers secure digital identities, transparent property transactions, tamper-proof elections, and digital tokens for real-world assets like carbon credits, promoting sustainability.

Despite the remarkable benefits, blockchain technology faces challenges such as scalability, interoperability, regulatory compliance, and data privacy, which require ongoing development and refinement. Solutions such as sidechains, layer 2 scaling solutions (e.g., Lightning Network), and advanced encryption techniques are being actively explored to address these challenges and unlock the full potential of blockchain technology.

As businesses, governments, and individuals increasingly recognize and adopt blockchain's capabilities, its transformative impact on security, transparency, efficiency, and trust will continue to reshape industries, drive technological innovations, and pave the way for a more decentralized and interconnected digital future.

УДК 621.396

Artem Trukhachov¹, Nataliia Zhukova²

¹student of group SEC-233 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²PhD (Philology), associate professor NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

PROSPECTS AND DEVELOPMENT OF 5G TECHNOLOGIES

The first generation (1G) of cellular networks was deployed in the 1980s, and used analogue radio signals at 150 MHz. Primarily designed for voice calls, it employed Frequency-Division Multiple Access (FDMA) for channel allocation. However, limitations in reliability and security led to the introduction of Advanced Mobile Phone System (AMPS) and Total Access Communication System (TACS) that offered data rates up to 2.4 kbps [4].

The next generation (2G) made it possible to use clearer calls and the Short Message Service (SMS), Multimedia Messaging Service (MMS), and digital signal transmission [3]. The next 2.5G standard bridged the gap between voice and data services. General Packet Radio Service (GPRS) enabled internet access at speeds of up to 64 kbps. In addition to this, Enhanced Data Rates for GSM Evolution (EDGE) provided faster data transmission capabilities.

The third generation (3G) was introduced in 2000 and significantly increased data transfer rates to a minimum of 2 Mbps. Using CDMA and EDGE technologies, 3G offered data speeds that reach 100-300 Mbps [3]. This eased web browsing, audio and video streaming.

The following generation (4G), focused on enhanced multimedia, video streaming, global networks, and portable device. The new generation of communications has provided data transfer rates up to 100 Mbps. This generation made a revolution in mobile internet access, enabling advancements like online gaming, high-definition video services, and high-quality video conferencing.

Finally, 5G represents the newest wireless mobile broadband technology. It has significantly higher speeds, lower latency, the ability to support a multitude of devices simultaneously, and improved energy efficiency. 5G operates at frequencies between 30 GHz and 300 GHz and provides high-speed data transmission over short distances, which exceeds 1 Gbps [4].

Higher data transfer speeds, lower latency, increased capacity and advanced security features, which provide new 5G communication standards, allow progress in the implementation of the main directions of the Internet of Things (IoT) such as smart cities, in which urban infrastructure is optimized for efficient resource management and public safety, Industrial IoT that provides real-time monitoring and control, healthcare advancements and smart grids [2]. Apart from this, 5G technology is designed to service to industrial applications and emerging trends like machine learning, which will be used in innovative developments such as self-powered mobile devices, real-time video applications, augmented reality and virtual reality services, autonomous vehicles and advanced educational tools [5].

During its initial implementation, 5G met significant public resistance due to concerns about safety of technology. In the period from 2018 to 2020, a series of studies were published exposing both 5G in particular and short-wave radio communications in general, and claiming the undoubted harm of these technologies to health. However, the meta-analysis found that most of these publications were created by interested parties funded by certain industries [1]. The studies themselves were of fairly low quality, and the original data were questionable. Subsequently, when the technology gained great popularity, independent researches were published, the results of which cannot confirm any impact of mobile telephony technologies on human health. So, the harm of 5G remains unproven to this day.

Thus, we are on the verge of a revolution in wireless communications associated with 5G technologies. The latest communication technologies will be widely implemented in various infrastructures, the IoT, and will also be closely related to machine learning.

REFERENCES

1. Albers P. The population health effects from 5G: Controlling the narrative [Text] [Electronic resource] / P. Albers, F. de Vocht. *Front Public Health*, 2022. – Access mode: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9806221/>
2. Attaran M. The impact of 5G on the evolution of intelligent automation and industry digitization [Text] [Electronic resource] / M. Attaran. *Journal of Ambient Intelligence and Human Computing*. – 2023. – Vol. 14. – P. 5977–

5993. – Access mode: <https://doi.org/10.1007/s12652-020-02521-x/> (Date of access 15.03.24).

3. Dangi R. Study and Investigation on 5G Technology: A Systematic Review [Text] [Electronic resource] / R. Dangi, P. Lalwani, G. Choudhary, I. You, G. Pau. Sensors (Basel). – 2021. – Access mode: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8747744/> (Date of access 15.03.24).

4. Salih A.A. Evolution of Mobile Wireless Communication to 5G Revolution [Text] [Electronic resource] / A.A. Salih, A.S. Abdulraheem, S.R. M. Zebari, R.R. Zebari, M.A.M. Sadeeq, O. Ahmed. Technology Reports of Kansai University. – 2020. – Access mode: https://www.researchgate.net/publication/342549960_Evolution_of_Mobile_Wireless_Communication_to_5G_Revolution/ (Date of access 15.03.24).

5. Yrjölä S. The Evolution of Mobile Communications [Text] [Electronic resource] The Changing World of Mobile Communications / S. Yrjölä, M. Matinmikko-Blue, P. Ahokangas // Palgrave Macmillan, Cham, 2024. – Access mode: https://doi.org/10.1007/978-3-031-33191-6_2/ (Date of access 15.03.24).

УДК 69:658.5

Tymur Keleberdenko¹, Valentyna Kuzmenko²

¹student of BAD-113 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

OPTIMIZING TRANSPORTATION AS PART OF GREEN LOGISTICS MINIMIZING EMISSIONS AND REDUCING DELIVERY COSTS

In the modern world, it is important to optimize supply chains and logistics in construction, as efficient resource management and streamlined delivery processes play a pivotal role in ensuring the sustainability and competitiveness of the construction industry. The complexities of modern construction necessitate a strategic approach to minimize costs and enhance operational efficiency. Optimizing supply chains and logistics in construction will improve resource management, enhance project efficiency, and contribute to the overall development and sustainability of the construction industry [1].

Challenges such as participant fragmentation, insufficient coordination among stakeholders, and the unique characteristics of construction projects, including on-site complexities, variable project scales, and diverse stakeholder involvement, need to be addressed. Resolving these issues will improve

coordination, streamline processes, and enhance project outcomes, ultimately contributing to improved project management and delivery.

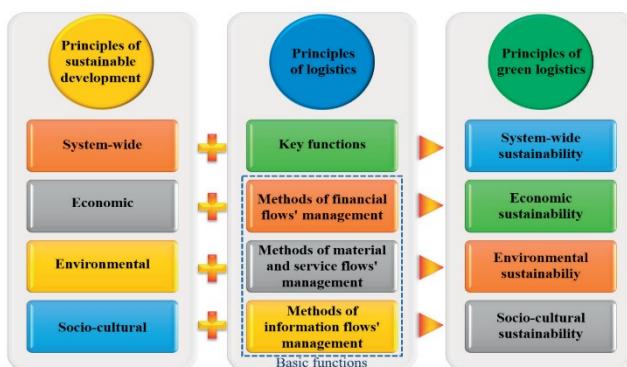

Figure 1 – Conceptual framework of Green logistic [2]

Green logistics is the integration of eco-friendly practices into transportation and supply chain management processes. It involves a range of strategies aimed at optimizing energy usage, reducing emissions, and minimizing waste in logistics operations. Advantages of Green Logistics:

1. Environmental Impact: Green logistics plays a significant role in reducing emissions, air pollution, and carbon footprint.

2. Cost Efficiency: Through route optimization, enhanced fuel efficiency, and the adoption of sustainable practices, businesses can lower fuel costs, transportation expenses, and waste management costs.

3. Competitive Edge: Companies that embrace green logistics initiatives can position themselves as environmentally responsible, attracting environmentally conscious customers and gaining a competitive advantage in the market.

Integrating green logistics presents a series of compelling challenges in today's business landscape. One of the primary obstacles lies in the infrastructure itself. The lack of widespread alternative fueling stations and electric vehicle charging points poses a significant barrier to the seamless adoption of eco-friendly transportation methods. This infrastructure gap demands attention and investment to facilitate the transition to sustainable logistics practices.

Cost considerations also loom large on the horizon. The initial investment required for embracing green logistics, whether through the

purchase of electric vehicles or the implementation of sustainable technologies can be a daunting prospect for businesses mindful of their bottom line.

Balancing the upfront costs with long-term benefits is a critical consideration in this journey toward sustainability.

The complexity of global supply chains further complicates the integration of green logistics. Ensuring the sustainability of every link in the chain, from sourcing raw materials to final delivery, demands a comprehensive approach that addresses the intricacies of each stage.

In conclusion, optimizing transportation as part of green logistics is a multifaceted endeavor that involves embracing sustainable strategies, leveraging advanced technologies [3], and prioritizing environmental stewardship. By minimizing emissions and reducing delivery costs, companies can achieve a harmonious balance between operational efficiency and environmental responsibility, ultimately contributing to a more sustainable and eco-friendly logistics ecosystem.

REFERENCES

1. Papadopoulos G. A. Supply Chain Improvement in Construction Industry [Text] / Georgios A. Papadopoulos, Nadia Zamer, Sotiris P. Gayialis, Ilias P. Tatsiopoulos // *Universal Journal of Management*. – 2016. – P. 528-534. – doi: 10.13189/ujm.2016.041002.

2. Rakhmangulov A. Green Logistics: Element of the Sustainable Development Concept [Text] / A. Rakhmangulov, A. Sladkowski, N. Osintsev, and D. Muravev // *Part 1, Naše more*. – Vol. 64, – no. 3. – Nov. 2017. – P. 120–126. – doi: 10.17818/NM/2017/3.7.

3. Tumpa T. J. Barriers to green supply chain management: An emerging economy context [Text] / T.J. Tumpa, S. M. Ali, M.H. Rahman, S.K. Paul, S.P. Chowdhury, S. Khan // *Journal of cleaner production*, 2019. – 236 p.

DEVELOPMENT AND OPTIMIZATION OF MACHINE LEARNING ALGORITHMS FOR DETECTING ERRORS IN SOFTWARE CODE

Development and optimization of machine learning algorithms and detection of errors in software code is an important area of research because it can significantly improve software quality and speed up the process of development

Automatic error generation. Selecting machine call algorithms to automatically raise errors in program code allows you to quickly and efficiently identify potential problems, thereby reducing typing time and speeding up program loading.

Classification of pollution. Developing classification algorithms to recognize different types of contaminants in software code helps developers better solve problems before releasing a product.

Optimization of fast code algorithms. Implementing optimization techniques for machine learning algorithms can speed up the process of rapid code discovery, change the processing time of large code tasks, and respond to changes in real time.

Based on historical data. Using historical code change data to develop machine learning models can improve their accuracy and reliability until new problems are identified.

Automatic correction control. Developing algorithms that not only detect errors, but also introduce fixes or automatically make adjustments to the code can greatly facilitate the process of developing and maintaining software security.

Ensuring code acidity. Using machine algorithms to analyze code acidity and identify potential gaps helps manufacturers set internal standards and improve product acidity.

Software reliability. Using machine learning algorithms to detect defects improves software reliability and reduces the risk of critical failures and crashes in robotic programs.

Integration and continuous delivery process. Integrating machine learning algorithms into the integration and continuous delivery process helps to automate the detection and correction of defects in real time, changing the timing of payment at exit.

Machine learning in the software development process opens up new opportunities for automation and improvement of that, which in its turn leads to a creation of more reliable high quality software product.

УДК 621.311.62

Kirilo Nevtyrya¹, Olena Syvachuk²

¹student of group E-413m (en) NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

CHARGING STATIONS

Charging stations are becoming an integral part of modern transport infrastructure, reflecting the transition to more sustainable and environmentally friendly mobility. In today’s world, where environmental and energy efficiency issues are becoming more acute, charging stations play a key role in ensuring electric vehicle traffic.

The beginning of the development of charging stations is associated with the emergence of interest in electric vehicles at the end of the XIX century. The first electric cars required regular charging, and primitive chargers connected to home electrical networks were used for this. However, the development of the charging station network began with the advent of more massive electric vehicles in the middle of the 20th century.

Today there are many types of charging stations:

Slow Charging Stations (Level 1). These stations usually use standard home sockets (110-120 V) and are designed to charge electric vehicles for long periods, for example, during the night. They are suitable for normal home use, but charging can take a considerable time, especially for larger batteries.

Fast Charging Stations (Level 2). These stations provide higher charging power than standard sockets, usually from 220 to 240 V. They allow charging electric vehicles much faster compared to slow stations, usually in a few hours.

DC Fast Charging Stations (DC Fast Chargers). These stations operate on direct current and can provide significantly higher power levels, which allows batteries to be charged up to 80% in a relatively short period of time, usually from 20 to 60 minutes, depending on the model of the electric vehicle. They are ideal for charging during trips and long stops in public parking lots.

Supercharging Stations (Superchargers). These stations are designed for fast charging of electric vehicles, often serviced by a specific manufacturer, such as Tesla. They provide very high power levels and can charge batteries up to 80% in a relatively short time, usually less than 30 minutes.

Smart Charging Stations. These stations are equipped with additional features, such as the ability to remotely control and monitor via a mobile application. They can provide various payment options, usage statistics, and charging schedule programming.

Each type of charging stations has its own advantages and is designed for a variety of use cases, from a home charger to charging stations for travel and long-distance trips.

One of the main advantages of charging stations is their ability to support environmentally friendly traffic. Charging stations provide charging for electric vehicles that do not emit toxic gases and pollutants such as carbon dioxide and nitrogen oxides.

Using electric vehicles instead of cars with internal combustion engines can lead to significant savings on fuel and maintenance. The charging station runs on electricity, which is usually cheaper than gasoline or diesel fuel. In addition, electric vehicles require less maintenance and repair, as they do not have many of the moving parts typical of cars with internal combustion engines.

Electric vehicles do not require gasoline or diesel fuel to drive, which reduces dependence on oil resources and helps diversify energy sources.

The use of electric vehicles reduces the emissions of harmful substances into the atmosphere, such as nitrogen and carbon oxides, which in turn contributes to improving air quality and reducing environmental pollution.

Charging stations can be integrated with renewable energy sources such as solar and wind energy. This allows electric vehicles to be charged using clean energy sources, which further reduces carbon emissions and promotes sustainable development.

The challenges faced by charging stations can range from technical problems to organizational and economic constraints.

One of the main challenges is the insufficient density of the charging infrastructure. In many regions of the world, charging stations are insufficient in number to meet the demand, especially in areas with low population density or sparsely populated areas.

Charging stations play a crucial role in the development of environmentally friendly transport and the transition to a sustainable energy system. Together with the growing interest in electric vehicles and the reduction of carbon emissions and other pollutants, charging infrastructure is becoming increasingly important to ensure the convenience and efficiency of using electric vehicles.

УДК 614.825:621.31

Andriy Bondarenko¹, Olena Syvachuk²

¹student of group E-413m (en) NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

THE SIGNIFICANCE OF ELECTRICAL SAFETY IN THE FIELD OF ELECTRICAL WORK

Why is there a need to pay a lot of attention to electrical safety? Basic information about electrical safety is imperative for anyone working with

electrical installations and equipment. It is not just essential; it is critical for ensuring safety in a workplace. Electrical safety encompasses various measures and tools designed to protect workers from the harmful effects of electric current, arcs, electromagnetic fields, and static electricity.

Observing electrical safety protocols is paramount due to the severe consequences to electric shock. In the event of an electric shock, individuals can sustain burns and internal injuries. The severity of the injuries depends on factors such as the current's strength, its path, whether it is AC or DC, the duration of exposure, and the body's resistance. Electric shocks can result in loss of consciousness, paralysis, and, in extreme cases, fatality. According to safety standards, currents exceeding 100 mA are considered hazardous, and individuals may be unable to release themselves from current-carrying components when exposed to currents ranging from 0.1 to 0.15 A.

Electrical safety encompasses two main aspects: working with electrical equipment and installing electrical systems. To mitigate the risk of electric shock while working with electrical equipment, electricians must always verify the presence of voltage at a workplace before commencing work.

To ensure the absence of voltage on exposed conductors, electricians use a two-pole voltage tester. Before use, this device is tested for functionality at the designated voltage point. For power systems exceeding 1000V, a high-voltage tester is employed. In situations where a voltage indicator is unavailable, one can resort to a simple method: using a screwdriver with an insulated handle fitted with an LED at the tip. When the metal part of the screwdriver contacts a voltage-connected device, the LED illuminates, indicating the presence of voltage.

Prior to commencing work, all potential risks are mitigated to the fullest extent possible. This includes deactivating all switches, breakers, and automatic machines, as well as verifying the voltage at the work site.

In instances where the voltage indicator registers a voltage presence that cannot be eliminated, electricians employ a range of specialized equipment to ensure the worker's safety. This equipment includes rubber gloves, insulated shoes, protective mats, tools with insulated handles, and facial protection to guard against potential burns and other hazards.

Rubber gloves provide insulation against electric shocks, while insulated shoes prevent electrical conductivity through the feet. Protective mats act as an additional barrier between the electrician and the ground, reducing the risk of grounding-related accidents. Tools with insulated handles minimize the chances of electric shock when handling equipment, ensuring added safety during operations. Additionally, facial protection shields against burns and other injuries caused by arc flashes or electrical sparks.

As for ensuring electrical safety during the installation of electrical equipment, the primary objective is to minimize the likelihood of device malfunctions and related hazards. This entails concealing all conductive wires securely upon completion of the work. Additionally, installing appropriate fuses and switches adds an extra layer of protection against potential electrical faults and overloads. These measures collectively contribute to enhancing the reliability and safety of electrical installations.

When working with certain electrical appliances, it is important to be aware of warning signs that indicate potential hazards: 1) A black-bordered yellow triangle with a black lightning bolt signifies the presence of electrical voltage. 2) A black-bordered yellow triangle with a black exclamation mark indicates a general danger. 3) A black-bordered yellow triangle with a black-and-white magnet implies strong magnetic radiation.

Considering the aforementioned points, it's evident that electrical safety holds immense importance in the field of electrical work, as it serves to safeguard both individuals and equipment against the inherent hazards of electricity. Adherence to established safety protocols and standards is essential to mitigate risks effectively and promote a safe working environment.

УДК 621.318:004.94

Oleh Pidlisniy¹, Olena Syvachuk²

¹student of group E-413m (en) NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

FIELD MODELING IN ELECTRICAL ENGINEERING

Field modeling in electrical engineering is a method used to analyze and study electric fields in various systems, devices, and materials. This approach plays a crucial role in designing, optimizing, and analyzing electrical systems, ensuring their efficient operation and reliable protection against external influences.

The principle of field modeling relies on the numerical solution of Maxwell's equations, which depict the behavior of electric and magnetic fields in both space and time. Using specialized software tools such as the finite element method (FEM), finite difference method (FDM), and finite volume method (FVM), electromagnetic fields can be numerically modeled under various conditions.

Field modeling allows engineers to analyze parameters such as the distribution of electric and magnetic fields, current density, voltage, potentials, and other characteristics of the system. This helps engineers and designers improve device geometries, select appropriate materials,

improve electromagnetic compatibility, and ensure the safety of electrical systems.

One of the key advantages of field modeling is the ability to conduct virtual experiments, significantly reducing the time and costs involved in developing new devices and systems, as well as in testing and debugging them. Additionally, field modeling enables predicting the behavior of the system under various operating conditions and addressing issues related to electromagnetic compatibility and immunity. In conclusion, field modeling in electrical engineering is a powerful tool that allows engineers to understand, analyze, and optimize the behavior of electromagnetic fields in various systems and devices, leading to improved performance, reliability, and safety.

Field modeling in electrical engineering also enables the investigation of complex phenomena such as electromagnetic interference (EMI) and electromagnetic compatibility (EMC). By simulating how electrical fields interact with each other and with the surrounding environment, engineers can identify potential sources of interference and design systems to mitigate their effects. This is particularly important in applications where multiple electronic devices operate in close proximity, such as in automotive electronics, telecommunications, and industrial automation.

Furthermore, field modeling plays a crucial role in the design and optimization of electromagnetic sensors and actuators. For example, in the design of magnetic resonance imaging (MRI) machines, field modeling helps engineers improve the magnetic field distribution for improved imaging quality and patient safety. Similarly, in the design of electromagnetic actuators for robotics and automation, field modeling allows engineers to optimize the magnetic field strength and distribution to achieve precise control and efficient energy conversion.

Moreover, field modeling is essential for the development of innovative technologies such as wireless power transfer (WPT) and electromagnetic propulsion systems. By simulating the behavior of electromagnetic fields in these systems, engineers can refine the design parameters to maximize efficiency, range, and safety.

In summary, field modeling in electrical engineering is a versatile and powerful tool that enables engineers to analyze, optimize, and innovate in a wide range of applications, from electronic devices and systems to advanced technologies such as wireless power transfer and electromagnetic propulsion. By providing insights into the behavior of electromagnetic fields, field modeling accelerates the development of new technologies and contributes to the advancement of electrical engineering as a discipline.

CHALLENGES POSED TO HUMANITY BY NEURAL NETWORKS AND WAYS TO OVERCOME THEM

Neural networks, machine learning and artificial intelligence are words that sound more and more often in our lives. These technologies already have a significant impact on many areas of human activity, and their importance will only increase in the future. However, in addition to new opportunities, neural networks pose a number of challenges to humanity.

The purpose of this work is to investigate the challenges posed by neural networks to humanity and the ways to overcome them.

Artificial intelligence (AI) is a concept that describes the intelligent behaviour of machines and software. AI encompasses the theories, methods, and technologies that enable computer systems to perform tasks that normally require human intelligence. Machine learning is a branch of artificial intelligence that focuses on developing algorithms and models that allow systems to improve their performance. In turn, neural networks are a type of machine learning that imitates biological neural networks.

In recent years, neural networks for working with images, as well as chatbots for working with natural language, have gained wide popularity. These neural networks are built using deep learning techniques.

Deep learning models, while powerful and flexible, have a number of drawbacks. Experts in artificial intelligence single out several problems in the development and use of AI deep learning models, such as:

Lack of quality labelled data for model training. Retrieving a large volume of data that is not protected by copyright is not always possible. Companies have to use lower-quality data to train models, which can negatively affect the quality of answers.

Difficulty interpreting the principles of deep neural networks is also a significant problem. Decision-making processes in deep learning models are too complex and often resemble "black boxes". The lack of transparency hinders trust in these models and makes it difficult to use them in such important areas as finance or healthcare.

Vulnerability to adversary attacks, where small changes in the input data lead to classification errors, is another problem of neural networks.

The need for safe training of models to prevent deployment errors is a significant challenge, as research in this area is still at an early stage.

Neural networks cause concern not only among experts in the field of artificial intelligence. In his research, Rakesh Kochhar found that 19% of US

workers are employed in jobs with a high level of AI influence. This means that potentially millions of people around the world could be partially replaced by artificial intelligence or lose their jobs.

The rapid development of neural networks is also seen as a problem in the field of ethics. Brian Patrick Green, Director of Technology Ethics at the Markkula Center for Applied Ethics, writes: “Why is AI ethics becoming a problem now? Machine learning (ML) through neural networks is advancing rapidly for three reasons: 1) Huge increase in the size of data sets; 2) Huge increase in computing power; 3) Huge improvement in ML algorithms and more human talent to write them. All three of these trends are centralizing of power, and “With great power comes great responsibility.” [3] Philosophers and sociologists identify numerous problems in AI: superintelligence, humanity’s dependence on AI, human isolation, AI rights, malicious use, etc.

Solving many problems and challenges associated with the development of neural networks and artificial intelligence requires a coordinated effort from the research community, industry, governments, and civil society. Artificial intelligence experts emphasize the need for investment in the field of artificial intelligence security. Experts in ethics and sociology offer different approaches to AI: legislative regulation of the use of AI, involvement of interested parties and transparency, educational programs for adapting the workforce to AI transformation, interdisciplinary research – involving specialists in ethics, law, sociology, psychology to study the consequences of development AI.

So, despite the potential, neural networks pose challenges and threats to humanity. Only careful cooperation of all parties will allow realizing the potential of AI and help avoid negative consequences.

REFERENCES

1. Neural Computing and Applications (2023) 35:23103–23124 [Electronic resource]. – Access mode: <https://doi.org/10.1007/s00521-023-08957-4/> (Date of access 10.03.24).
2. Complex & Intelligent Systems (2023) 9:3801–3818 [Electronic resource]. – Access mode: <https://doi.org/10.1007/s40747-022-00790-x/> (Date of access 11.03.24).
3. Green B.P. Artificial Intelligence and Ethics: Sixteen Challenges and Opportunities Markkula Center for Applied Ethics website [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.scu.edu/ethics/all-about-ethics/artificial-intelligence-and-ethics-sixteen-challenges-and-opportunities/> (Date of access 09.03.24).

THE IMPACT OF SOCIAL NETWORKS ON SOCIETY

Today, social networks have become an integral part of the daily lives of millions of people around the world. They not only provide an opportunity for communication and exchange of information, but also have a significant impact on each of us. Social media has become a platform for self-expression, for creating a personal brand, as well as for studying opinions and trends. So, it is important to understand how we are using these platforms and what repercussions it may have on our lives and relationships. Proper interaction with social networks can bring many benefits, but it is also important to be attentive to their potential negative consequences.

First of all, it is worth noting the positive role of social networks in our lives. A social network is an online platform designed to communicate, make acquaintances, establish social connections between people who have similar interests or real relationships. In addition, it is an excellent tool for entertainment and even work, allowing people to find like-minded people, share information, participate in discussions, and just spend time with benefits.

This seemingly familiar thing, such as social networks, appeared relatively long ago, but still plays a significant role in our lives, helping us stay informed about events, communicate with friends and colleagues, expand our circle of connections, and even discover new opportunities for personal and professional growth.

However, despite all the good qualities and priorities of social media, one cannot fail to mention the negative consequences of their use. Even though people have been able to communicate more through innovation, unfortunately, many of them have begun to abuse it, which has led to fewer meetings with each other. Addiction consists in breaking away from real, live communication, in other words, “the Internet separates people more than contributes to their rapprochement”.

For our generation, likes have become the main currency and equivalent of money. Social networks can have a negative impact on our ideas about real life because every day people are faced with posts that broadcast a seemingly ideal life. Studies have shown that social media use can lead to feelings of anxiety, depression, and loneliness. This is because the Internet often presents a distorted view of reality, with people presenting only their best selves and creating unrealistic expectations for others. [1] Consequently, we have grown accustomed to this culture of presentation, elevating public figures with large

online followings to a revered status within society. Now, people who have audience have influence that is traded for material privileges. While once seen as a boost to one's ego, this obsession with popularity is now often seen as embarrassing or even worrying, if you imagine how it will further grow in geometric progression. Social networks cause complexes – the illusion of perfection. In general, it is important to recognize the potential harm that social media can have on our self-perception, which will help shape a more realistic and healthy view of ourselves and our lives.

Based on the above, you can draw certain conclusions. It is impossible to imagine modern life without social networks. It cannot be definitively asserted that social media is solely beneficial or solely harmful. There are both highly focused social networks that can be useful for work purposes, and multiplayer, with huge functionality, providing both business and entertainment. They can help pass the time, but they can also effectively cause addiction in people who have an abundance of free time. Consequently, the impact of social media on society is very diverse and ambiguous, and the impact on any given individual depends on subjective factors. In the light of the above, it can be said that the use of social media should be reasonably approached in order to be able to derive maximum benefit and minimum negative consequences.

REFERENCES

1. Giri K. M. The Impact of Social Media on Society [Text] – [Electronic resource] / K. M. Giri. – Access mode: <https://www.linkedin.com/pulse/impact-social-media-society-krishna-giri/>
2. Абдуллаева Р.А. Анализ влияния социальных сетей на жизнь современного общества [Текст] [Электронный ресурс]: Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 9-3. – С. 542-546. – Режим доступа: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=7369/> (Дата звернення 01.04.24).
3. Романуха З. Університетські бібліотеки України в соціальних мережах [Текст] / З. Романуха // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 1. – С. 12-16.
4. Самсонов М. Реклама бібліотек в онлайн-соціальних мережах [Текст] / М. Самсонов // Наук. пр. Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – К. - 2012. – Вип. 33. – С. 532-542.
5. Янг К.С. Диагноз – Интернет-зависимость [Текст] / К.С.Янг // Мир Интернет. – 2000. – № 2. – С. 24-29.

NETWORKING MATTERS IN A PERSON’S LIFE. TIPS FOR MARKETERS

What do you want from life? Do you want to become a CEO, a businessman, a marketer, or just make a lot of money? The more precisely you envision your goal, the easier it will be to develop a strategy to achieve it. Of course, part of that strategy is to create relationships with people who will help you get where you want to go. We are interested in a marketer, which in simple terms is a specialist in promoting goods and services on the market. One of the skills they must have is communication skills. Without them, unfortunately, nothing will work. After all, a marketer’s job is to convey their ideas and views to consumers.

There was a time when the marketing profession was much less hassle. Essentially, marketers’ job was to create an advertisement, deliver it to consumers through one of several available media sources, and wait for the result.

The modern world does not stand still and creates new requirements and rules every day. The way it speaks and listens has changed radically. And this has affected the means of communication that people use to stay in touch with others. As access to consumers becomes more and more open, their level of influence is also increasing. They can choose where they want to hang out, use software tools to delete unwanted messages, and "attack" messages that have managed to "survive" by fostering a sense of skepticism. Therefore, it is not so easy to attract attention. Now it has become much more difficult for companies to achieve brand recognition. Conventional advertising, marketing tools, and the traditional ways of thinking of those who want to convey their ideas will not be enough. True leaders, marketers, must have strategic skills, be technically savvy, be creative, and always focus on sales and returns on their investments. Not all people in firms and organizations can boast a combination of these traits. And as a result, leaders and managers become lonely and frustrated because they want everything at once.

Let’s imagine that you are speaking at a conference and you are popular. And right before or after your speech, you notice that one of the audience members wants to express their affection for you but cannot muster the courage to speak up. And when the listener decides to approach, he or she does not say anything special: "Good afternoon, my

name is... Your speech was great." Then you ask them what it taught them or what they think of your point of view. In response, you hear a comment: "Oh, I do not know, you must be a great talker", or something like that. But how do you keep the conversation going if the other person has nothing to say? That is why successful marketers warn: be an interesting conversationalist! Employers hire not only those they like, but also those they think can benefit the company. This means that you should have a broad mindset. You must be aware of the possibilities of your intellectual property and know what information will be valuable to others. All the abovementioned features will show that you are an interesting interlocutor who takes an active role in life.

As for the tips themselves, here they are:

- 1) Become an expert with an original point of view.
- 2) Be the creator of the information material.
- 3) Make yourself known by analyzing the latest trends and opportunities.
- 4) Ask yourself "crazy" questions.
- 5) Get to know yourself and your talents.
- 6) Always learn and develop yourself.
- 7) Take care of your health.
- 8) Open yourself up to unusual opportunities.
- 9) Do not give up.
- 10) Keep up with new technologies.
- 11) Identify your niche (direction).
- 12) Follow the money.

In conclusion, presented here are 12 tips designed to assist marketers in becoming engaging conversationalists. Interactions with others have the potential to reshape our perceptions of the world. Therefore, refining communication skills is a crucial step toward achieving success. It is important to remember that agency lies within individuals; each person is the protagonist of their own life narrative.

REFERENCES

1. 30 цитат про щастя, які змінять ваше ставлення до життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sparkmedia.com.ua/tsyaty-pro-shchastia/> (Дата звернення 02.04.24).
2. Ferrazzi K., Raz T. Never Eat Alone And Other Secrets to Success, One Relationship at a Time [Electronic resource]. – Access mode: https://www.academia.edu/1213521/Never_Eat_Alone/ (Date of access 10.03.24).

3. Маркетолог [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.education.ua/professions/marketer/> (Дата звернення 02.04.24).

4. Комуникативні навички – що це, які бувають і на що впливають? [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://zhyvoedelo.com/ua/news/kommunikativnye-navyky/> (Дата звернення 02.04.24).

УДК 005.95/96:331

Daria Andriuschenko¹, Tatiana Suvorova²

¹student of group BAD-913 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

FORMATION OF NEEDS AND REAL CONSUMPTION

The formation of needs and their manifestation in consumption practices is a fundamental aspect of contemporary society. Understanding the dynamics of how needs are constructed and fulfilled is crucial to understanding consumer behaviour and its implications for individuals and society at large. This article aims to explore the interplay between the formation of needs and actual consumption, examining the social, cultural, economic and psychological factors that influence these processes.

Theoretical perspectives. This chapter provides an overview of the main theoretical perspectives on needs formation, drawn from disciplines such as sociology, psychology and economics. It examines theories of consumer behaviour, including Maslow’s hierarchy of needs, Veblen’s theory of conspicuous consumption, and social comparison theory. By analysing these perspectives, the article aims to elucidate the underlying mechanisms that drive the formation of needs within societies.

Social and cultural influences. This section explores the role of social and cultural factors in shaping individuals’ needs. It examines how socialisation processes, cultural norms, media influences and peer interactions contribute to the construction of perceived needs. In addition, the impact of globalisation and cultural diffusion on the formation of needs in contemporary societies is examined.

The economic determinants of consumption. This chapter focuses on the economic factors that influence consumption patterns, including income levels, price elasticity, advertising and marketing strategies. It examines how consumer preferences are shaped by market forces and explores the concept of consumer sovereignty within capitalist economies. The role of consumerism and materialism in driving consumption behaviour is also considered.

The article presents case studies and empirical analysis to illustrate the theoretical concepts discussed throughout the research. Drawing on qualitative and

quantitative research methods, the article examines real-life examples of needs formation and consumption practices in different cultural, social and economic contexts. By analysing these studies, the article aims to provide insights into the complexity of consumer behaviour and its societal implications.

Needs formation and actual consumption are complex and multifaceted phenomena, shaped by a variety of social, cultural, economic and psychological factors. By examining these factors through theoretical analysis, empirical research and case studies, this paper contributes to a deeper understanding of consumer behaviour and its implications for individuals and societies. Ultimately, it highlights the importance of critically engaging with the processes through which needs are constructed and fulfilled in contemporary society.

УДК 005.95/96:331

Elyzaveta Shmarko¹, Tetiana Suvorova²

¹ student of group BAD-313 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

² senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

CONFLICT AND STRESS MANAGEMENT DURING PROJECT IMPLEMENTATION

Effective conflict and stress management is an integral part of successful project implementation. In the dynamic environment of project work, conflict can arise from a variety of sources, including differences of opinion, resource constraints or conflicting priorities. Similarly, stress is often associated with the pressure of meeting deadlines, managing stakeholder expectations and dealing with unexpected challenges. Addressing these issues proactively is essential to maintaining team cohesion, productivity and project success.

A key strategy for managing conflict during project delivery is to encourage open communication and foster a collaborative environment. By encouraging team members to voice their concerns, share their perspectives, and engage in constructive dialogue, project managers can identify potential conflicts early and work towards resolution. In addition, establishing clear goals, roles and responsibilities helps mitigate misunderstandings and reduces the likelihood of conflict arising from ambiguity.

Furthermore, stress management techniques play a crucial role in maintaining the well-being and performance of project team members. Providing adequate support, resources and training can enable individuals to manage stress effectively. In addition, implementing measures such as

workload distribution, time management strategies and regular breaks can prevent burnout and increase resilience to project-related stressors.

It is also important for project managers to lead by example and prioritize their own well-being. By demonstrating self-care practices and promoting a healthy work-life balance, project managers can inspire their teams to adopt similar habits and foster a culture of well-being within the project environment.

In conclusion, conflict and stress management are essential skills for project managers and team members alike. By implementing proactive strategies, fostering open communication and prioritizing well-being, project teams can effectively overcome challenges and achieve successful project outcomes.

REFERENCES

1. Gray C. F. Project Management: The Managerial Process [Text] / C.F. Gray, & E.W. Larson // McGraw-Hill Education. - 2016. – P. 25-29.
2. Robbins S. P. Essentials of Organizational Behavior [Text] / S.P. Robbins, T.A. Judge, & N. Vohra // Pearson, 2017. – 113 p.

УДК 005.95/.96:331

Sofia Oleksiienko¹, Tetiana Suvorova²

¹ student of group BAD-313 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

² senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT

Personnel management (HRM) is an activity aimed at the formation of human resources of the organization and their coordination.

Human resource management is critical to success of the organization, because human capital has certain qualities that make it valuable. From the point of view of business strategy, the organization can succeed if it has a sustainable competitive advantage and can maintain this advantage for a long time.

Modern trends in personnel management include:

1. New reward systems: personalized, comprehensive and flexible.
2. Artificial intelligence, robotics and automation: the importance of humans in the era of digitalization.
3. Communication without borders: the employee is always in touch.
4. Community involvement and social impact.

But at the same time with the development in this topic, there are challenges and problems of human resource management, which are:

Competition for talented employees.

Technological changes, namely the introduction of new technologies and the need for constant training and development of personnel.

Low motivation and involvement staff.

Therefore, in order to solve these problems, they implemented such ways as the use of modern methods and management technologies with the creation of favorable working conditions and motivation. And it is also worth paying due attention to investing in training and development staff.

After all, thanks to the effective management of human resources that the organization can attract and retain the best employees, increase their productivity, reduce costs and become more competitive in the market.

УДК 005.95/96:331

Nikita Kozhemiaka¹, Tatiana Suvorova²

¹student of group BAD-913 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

THE ROLE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN THE ECONOMY

Before discussing their role, it is important to understand what we mean by the terms "small" and "medium" businesses. Small businesses are typically small businesses with a small number of employees, often founded by single entrepreneurs or small family teams. Medium-sized businesses, on the other hand, can be larger and employ more people, but still stay independent of large corporations.

Small and medium-sized businesses (SMB) are the so-called catalysts of economic development. They create new workplaces, promote innovation and support competition. Their contribution to the country's GDP, even if it is small compared to large corporations, is still considerable. In addition, small and medium-sized businesses support the development of various sectors of the economy, including medical, educational and technological.

Despite their important contribution, SMBs face a number of problems and challenges. One of the main problems is limited access to finance, which makes it difficult for them to grow and can slow down innovation projects. High administrative barriers are also a problem for SMBs, as they often lack the skills or resources to deal with complex administrative issues. In addition, competition from large companies with greater financial and technical resources can make it difficult for SMBs to do business. Small and medium-sized businesses nowadays have quite pleasant opportunities that have a positive impact on the economy:

1. Thanks to the rapid development of technology, small and medium-sized enterprises have access to the latest tools to improve efficiency, increase competitiveness and attract customers. This can surely be a key success for SMBs.

2. With the development of international trade and the reduction of trade barriers, SMBs have a chance to open up new fields of business for their products or services. Attracting foreign customers can help increase profits and expand business.

3. SMBs may be more flexible and adaptable to changes in the economic environment. Their small size allows them to react more quickly to new challenges and changes in the market, which helps to keep stability and reduce risks.

In conclusion, I would like to emphasize the importance of small and medium-sized businesses for our economy. These businesses play a key role in creating workplaces, increasing competitiveness and leading to innovation. However, to facilitate their development and maximize their potential, it is necessary to create a business-friendly environment that assists them in overcoming challenges and obstacles.

УДК 005.95/96:331

Tetyana Yatsun¹, Tatiana Suvorova²

¹student of group BAD-913 NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

²senior teacher NU “Zaporizhzhia Polytechnic”

THE IMPACT OF NEW TECHNOLOGIES ON MODERN BUSINESS

In today’s world, technologies play an important role in optimizing business processes. They provide tools that allow companies to apply strategies aimed at speeding up business processes, reducing operating costs and improving the quality of services and products. Let’s take a look at the most popular technologies used by almost all modern businesses.

Artificial Intelligence (AI) is the ability of machines to perform tasks that normally require human intelligence. This includes visual interpretation, speech recognition, decision-making and language translation.

Cloud and edge computing: Cloud computing allows data to be kept and processed on distant servers, while edge computing allows data to be kept and processed on devices near where it is created.

Machine learning is a method of artificial intelligence that uses algorithms to identify patterns in big data and then self-learn.

Robotization and automation of production is the use of robots and automatic systems to perform routine tasks in production.

Table 1 – Comparison of past and present technologies

Technologies	80th	Nowadays
Automation	Mainly human work	Modern machines and robots
Computers	Just appeared	Documentation, cloud computing, AI
Marketing	Advertising in newspapers, television and radio	Digital marketing, social media, personalized advertising platforms
Communication	Phone	Internet, apps, messengers, video conferences

Let’s look at the positive impact of new technologies on business.

1. Increased competitiveness: The use of modern technologies is the foundation of a company’s competitive position in both domestic and international markets.

2. Increase of labour productivity: AI, automation and robotization help to optimize business processes, reducing the number of routine tasks and increasing production efficiency.

3. Cost reduction: The use of the latest technologies helps to reduce production, logistics and service costs.

4. Creating competitive advantages: Technological advantages such as knowledge, investment resources and innovative solutions help businesses stay ahead in the industry.

5. Creating marketing advantages: The ability to advertise your business and spread the word about it through advertising on a variety of popular apps, social media pages, or even a blog.

Negative impact of new technologies or risks:

1. Cost: New technologies can be expensive to implement. Equipment purchases, staff training and changes in business processes require financial resources.

2. Staff training and adaptation: Implementing new technologies involves training employees. If staff are not ready for the change, it can lead to a short-term decline in productivity.

3. Technical problems and glitches: New systems may have defects or require constant technical support. Glitches can lead to production or customer service interruptions.

The use of new technologies can have a significant positive impact on modern businesses. However, it is important to acknowledge that new technologies also have certain disadvantages. By taking these into account and working through them, businesses can maximise their development and competitiveness.

CHALLENGES OF A MARKET OF ELECTRIC CARS IN UKRAINE

Electric vehicles (EVs) have emerged as a pivotal component of the EU Green Deal, signalling a broader shift towards sustainability across the continent. Encouragingly, Ukrainian consumers are showing an ever-increasing interest in adopting electric cars. Bolstered by fiscal incentives, the electric vehicle market in Ukraine has experienced rapid growth over the past three years. However, this burgeoning industry faces a set of unique challenges and opportunities within the Ukrainian context.

As of September 1, 2021, Ukraine boasted a fleet of 30,062 electric cars, signifying a remarkable 20 % surge over the preceding six months. Beyond environmental considerations, the allure of tax benefits has undoubtedly propelled this trend, including exemptions from customs duties and VAT. Importantly, purchasers are subject to a nominal excise tax of just EUR 1 per 1KW*h of battery capacity. Moreover, companies exclusively dedicated to the production of electric engines, batteries, chargers, as well as electric and gas vehicles, are exempt from profits tax. A compelling economic case is also being made for EVs, with the cost of traveling 100 kilometres in an electric car amounting to approximately UAH 33, a considerable saving compared to conventional internal combustion engine (ICE) vehicles [1].

Despite this growth, electric cars remain a minority presence, especially when contrasted with the 14 million ICE cars currently on Ukrainian roads. It's worth noting that all electric cars in Ukraine are imported, with brands like Audi, BMW, Hyundai, JAC, Jaguar, Mercedes-Benz, Nissan, Porsche, and Renault leading the charge. Notably, Tesla has yet to establish an official presence in Ukraine due to the absence of a dedicated sales outlet. Over time, Ukrainian drivers have exhibited a growing preference for cars with higher battery capacities. For instance, the market share of Nissan Leaf has dwindled from 85% to 60% in the last three years [5].

Electric car ownership in Ukraine faces challenges such as limited mileage per charge and long charging durations, highlighting the need for a more robust charging infrastructure. While major cities have a decent network of charging stations, rural areas struggle with limited options. Despite progress, with 11,500 charging points as of August 2021, including

high-power chargers, there is still a need for more fast and super-fast charging stations along key highways for long-distance travel.

The growth of Ukraine's charging infrastructure is characterized by sporadic development and a lack of standardization, with stations often installed by individuals and varying in quality and protocols. Charging stations are found in unconventional locations like restaurants, hotels, and supermarkets, leading to a diverse landscape of installations.

Additionally, electric car maintenance can be costly, with insurance premiums and repair costs higher than for traditional vehicles. Expensive batteries and wiring systems contribute to these costs, and the complexity of battery disassembly poses recycling challenges, with only a small percentage currently being recycled globally.

Manufacturers like Nissan and Volkswagen are addressing battery sustainability by repurposing old batteries for other uses and investing in recycling plants. In Ukraine, the rising proportion of new car purchases includes a significant number of used electric vehicles, raising concerns about battery recycling. Globally, by 2030, an estimated 12 million tons of lithium-ion batteries will need disposal, prompting the European Union to propose stricter regulations for battery recycling. However, compliance costs may lead some sellers to operate outside the EU, contributing to battery waste in countries with lax regulations.

In light of these challenges, the Ukrainian government finds itself at a crossroads, needing to both encourage the transition to environmentally friendly electric vehicles and formulate plans for the proper disposal of retired lithium-ion batteries. Furthermore, aligning regulatory frameworks with EU standards is not only beneficial for Ukraine but also facilitates international cooperation in addressing these emerging concerns.

REFERENCES

1. Carlier M. Electric vehicles worldwide – statistics & facts. Statista [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.statista.com/topics/1010/electric-mobility/> (Date of access 02.04.24).
2. Global Electric Vehicle Market Share, Q3 2021 – Q2 2023 (2023). Team Counterpoint – [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.counterpointresearch.com/insights/global-electric-vehicle-market-share/> (Date of access 02.04.24).
3. Іващук В. In April, the Ukrainian car market was dominated by used electric cars. Mind [Text] [Electronic resource] / Іващук В. – Access mode:

<https://mind.ua/en/news/20257073-ukravtoprom-in-april-the-ukrainian-car-market-was-dominated-by-used-electric-cars/> (Date of access 02.04.24).

4. Грома Я. В., Глущенко Я.І. Порівняльний аналіз ринку електромобілів в Україні та світі [Text] / Я.В. Грома, Я.І. Глущенко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – № 16. – С. 42-49.

5. Огляд глобального ринку електромобілів. Ukraine Invest [Text] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/08-06-22/> (Дата звернення 03.04.24).

УДК 629

Kostiantyn Nikitin¹, Nataliia Skrypnyk²

¹student of group AE-31-21 KhNAHU

²PhD (Pedagogy), associate professor KhNAHU

BMX CULTURE: A SPORT OR A LIFESTYLE

In the late 1960s, BMX started in Southern California. People got the idea from motocross racing, but they used bicycles instead of motorcycles. By the 1970s, BMX became really popular with races and special bikes.

Groups like the National Bicycle League and American Bicycle Association were created to make rules for BMX racing. In the 1980s, BMX got even bigger, and it was even in the Olympics as a test.

During this time, riders started doing tricks and stunts, which became known as freestyle BMX. This led to making bikes just for doing tricks. In 1995, the X Games made freestyle BMX even more famous.

BMX keeps changing with new technology and different ways to compete. It is now known all over the world, even being in the Olympics officially in 2008. BMX is not just about competing, though. It has also had a big impact on such things as clothes, music, art, and the way that young people express themselves.

Nowadays BMX is divided into 3 large groups such as:

1. Racing;
2. Freestyle;
3. Park

The first group is racing and BMX Racing is all about speed! Riders race each other on special tracks with jumps and turns. They have to be quick, agile, and good at controlling their bikes to win.

The second group is Freestyle: This is the fun part of BMX where riders get to show off their tricks! They do cool stunts and flips on all sorts of things like ramps, rails, and even just in the streets. It is all about being creative

Last but not list is Park: Park riding is like freestyle, but in special skateparks. Riders use ramps, bowls, and other features to do tricks. It takes a lot of skill to link tricks together smoothly and make it look extremely cool.

Still is BMX a sport or a lifestyle? So living the BMX like a lifestyle is:

Passion and Dedication: BMX lovers spend lots of time getting better at riding and trying new things. They do it more on streets of the city searching for spots of cool looking architectural element where they can do some moves.

Community and Culture: Being part of BMX means making friends with other riders, going to events, and helping out in your local BMX scene. It's all about feeling like you belong to one big family

Personal Style and Expression: BMX riders show who they are through what they wear and how they customize their bikes. It is like having your own cool looking outfit.

Adventurous Spirit: BMX riders are always up for an adventure! They love finding new places to ride, whether it is in their own neighbourhood or on a road trip. Taking photos and videos of their adventures is all part of the fun.

However, on the other side, many people do it professionally. In addition, they treat it like a professional sport or a job. So, BMX as a sport means:

Skills and techniques: BMX pro rider means not just learning cool moves and techniques.

Trainings, going to a gym, eating healthy food and spending a lot of time to learn something new to be in shape.

Rules: in freestyle BMX, it does not matter what bike you have as long as you like it and it is comfortable. However, in professional competitions, riders must follow certain rules when building their bikes.

Privacy: often, professional riders cannot ride with everyone because, to reach their best, they often ride alone or with a selected group. Moreover, they spend their time studying complex lines without involving creativity to get high scores in competitions.

To conclude, this report shows what BMX is all about. It is not just a sport – it's a way of life filled with things like loving what you do, making friends, showing who you are, and always being ready for fun and adventures.

THE HISTORY OF THE TESLA ECOVEHICLE

The first attempts to create a cart with an electric motor took place in the middle of the XIX century, and the first records of speed and range were set on them. Enthusiasts from many countries carried out the development independently, and it is impossible to say who invented the electric car first.

However, the main undertakings for Tesla were the works of the legendary Serbian physicist Nikola Tesla, after whom the company is named. The secrets of his inventions disappeared without a trace after his death, including the principle of powering the electric car he created in 1931.

Tesla Inc. is an American multinational automotive and clean energy company headquartered in Austin, Texas, which designs, manufactures and sells electric vehicles, stationary battery energy storage devices from home to grid-scale, solar panels and solar shingles, and related products and services.

Contrary to popular belief, Tesla was not an overnight success. The company was founded in 2003 by two Silicon Valley engineers Martin Eberhard and Marc Tarpenning, who sought to make electric cars that were fast and fun to drive.

The first car from the company was launched in 2006; the model was called Tesla Roadster. It is impossible to say that the results were significant; nearly 3,000 cars were sold.

Model S is available in several configuration options, differing in battery capacity. Other characteristics of the car depend on it.

The new model of the Tesla, model X electric car was announced in September 2015 in Las Vegas, sales started in late 2016. The crossover has a panoramic windshield, six passenger seats and one driver's seat.

The rear doors of the electric car open vertically; the manufacturer calls this implementation Falcon Wings, like the wings of the bird.

Before selling the cars, the company built a network of Supercharger charging stations and service stations. This was one of the reasons for the success of the next model, which the company announced in 2009, although they began to be produced only in 2012.

Nothing is perfect; these cars also have some advantages and disadvantages. We can say that the following factors are advantages and disadvantages of TESLA eco car.

Advantages include:

A 17-inch touchscreen monitor vertically located to the right of the driver, from which all functions and devices of the car are controlled.

Spacious interior, flat floor without transmission channel, two trunks due to the absence of an engine under the hood.

Increased safety provided not only by eight airbags, but also by the overall body structure. The car passes all crash tests with 5 out of 5 possible stars.

Disadvantages are as follows:

For the average consumer, the price is the main disadvantage. Depending on the configuration and model, today a car can cost from 35 to 142 thousand dollars.

Lack of a network of charging stations, which can be a serious problem on a long trip.

But Tesla, as part of its secret to success, continues to focus on creating electric cars and making electric vehicle (EV) powertrain systems and components. As of 2022, the company has a network of 438 stores and galleries as well as about 100 service centers. The company offers more than 50,000 Superchargers worldwide as of 2024.

REFERENCES

1. Britannica, Tesla Inc. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.britannica.com/topic/Tesla-Motors/> (Date of access 02.04.24).

2. Amy Wo. The Story Behind Tesla’s Success (TSLA) *Investopedia* [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/061915/story-behind-teslas-success.asp/> (Date of access 02.04.24).

3. Wikipedia, Tesla Inc. [Electronic resource]. – Access mode: <https://en.wikipedia.org/wiki/Tesla.Inc/>(Date of access 02.04.24).

УДК 338.121

Olha Barkova ¹, Olena Chevychelova ²

¹student of group ЕП-51-23 KhNAHU

²associate professor KhNAHU

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF STANDARD AND NON-STANDARD FORMS OF EMPLOYMENT

Employment is an activity that adheres to legislation and addresses the needs of the information society, providing individuals with a source of income. According to Ukrainian legislation, there are various forms of employment, including full-time and part-time employment, explicit and implicit arrangements, primary and secondary roles, as well as flexible forms

of employment (The Law of Ukraine, amended in 2023). These employment structures consider diverse working conditions and circumstances, allowing the information society to choose the option that best aligns with their needs and circumstances.

According to the nature of workplace organization and working hours, there are standard (traditional) and non-standard (non-traditional) forms of employment. Standard employment typically implies that an individual is employed by an enterprise or organization, holds an indefinite employment contract, and works full-time under the direct supervision of the employer or managers appointed by the employer. The advantages of standard employment include income stability, social benefits, professional development, community and teamwork. The disadvantages are lack of flexibility, limited amount of free time, lack of workplace flexibility and risk of job loss.

All other forms of employment that differ from the standard are considered non-standard (Huzar, 2013). Non-standard employment includes various variations, such as temporary work, self-employment, remote employment, etc. In these forms of employment, working hours and conditions may be less standardized and more flexible.

In modern conditions, when the post-industrial model of employment is being formed, many new forms of work appear that differ from standard (traditional) employment and can be more adaptable to the needs and capabilities of employees.

L. Davydiuk, in researching trends in the development of the international labour market, observes that at the present stage, non-standard forms of employment are becoming more prevalent (Davydiuk, 2015). Non-standard forms of employment encompass the following types:

1. part-time work or part-time employment;
2. temporary or short-term employment;
3. work from home;
4. remote (remote or electronic) employment;
5. self-employment;
6. pseudo-self-employment;
7. work through agency services on a temporary basis, as well as employment through loan personnel (staff leasing, outstaffing, outsourcing).

Today, scientific discussions employ various terms for non-standard (non-traditional) employment that diverges from standard (traditional) employment. These terms encompass "unstable employment," "atypical employment," "flexible employment," and "innovative employment" (Hots, 2021). All these concepts highlight different aspects of employment that deviate from traditional norms and standards. It's worth noting that the

definition of standard employment can be relative and may change over time and across different countries.

The advantages of non-standard employment include flexibility in the work schedule, selection of projects, ability to work remotely, increased income opportunity and expanding the network of connections. The disadvantages are as follows: unstable income, lack of social benefits, the need for self-motivation, competition and lack of stability.

Conclusions. Standard forms of employment generally satisfy employees, while non-standard forms can play a crucial role in addressing unemployment issues, particularly during times of war. The widespread adoption of remote work and work-from-home practices, accelerated by the Covid-19 pandemic, highlights the prevalence of forced remote employment in the current global labour market. Non-standard employment options, including remote work, freelancing, and blogging, lack clear legislative regulation, leading to an increase in precarious work situations among Ukrainians. These alternative employment forms are highly relevant but require precise legal frameworks to safeguard the well-being and rights of those involved.

REFERENCES

1. Закон України «Про зайнятість населення» (Закон від 05.07.2012 № 5067-VI [Електронний ресурс]: (Редакція станом на 14.10.2023)). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5067-17>. (Дата звернення 04.04.24).

2. Гузар У.Є., Луцик М.В. Нестандартні форми зайнятості в умовах розвитку постіндустріального суспільства [Текст] / У.Є. Гузар, М.В. Луцик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір. – Вип. 1. – С. 467–476.

3. Давидюк Л.П. Нестандартні форми зайнятості в системі трансформації міжнародного ринку праці [Текст] / Л.П. Давидюк // Економічний аналіз. – Т. 20. – С. 30–34.

4. Гоць А.А. Актуальні нестандартні форми зайнятості українців у нових реаліях сучасності [Текст] / А.А. Гоць // Габітус. – Вип. 23. – С. 38–42.

THE IMPACT OF THE WAR ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S ECONOMY AND WAYS TO RESTORE IT

Since the beginning of the war until today, Ukraine has experienced extensive destruction of productive capital and infrastructure, resulting in human sacrifices and social costs. This has led to a reduction in jobs and incomes, a decrease in purchasing power, and a decline in the accumulation of assets.

The war ravaged nearly a third of Ukraine's GDP, with a 30% decrease in real GDP in 2022 forcing many to become migrants. These skilled individuals are crucial for Ukraine's sustainable recovery. Energy disruptions hindered economic recovery by 5%, potentially costing \$3 billion in GDP and \$500 million in state income. Front-line regions, though only a third of enterprises, contributed over half of pre-war sales, making them crucial for Ukraine's economy. Large industrial enterprises lost over \$13 billion due to the war, surpassing annual foreign investments.

Relocation affected less than 2% of registered businesses in frontline areas, compared to 20% nationwide. It helped preserve production in cities like Lysychansk and Rubizhny. About one-fifth of the country's businesses relocated with 5 million IDPs, altering the economic landscape. Medium-sized enterprises, comprising 52% of affected businesses, face high risks in war zones. They require substantial grants, affordable loans, and insurance for sustainability, as government funds prioritize defense. International support is crucial for economic recovery and development. For the process of recovery and economic growth to become a more realistic goal, Ukraine must address key problems.

Human capital – it is necessary to implement a policy to encourage able-bodied Ukrainians to remain on the labor market, to encourage forced migrants to return home, and to attract foreigners to visit and live in Ukraine.

Ukrainian MSMEs (Micro, small and medium-sized enterprises) – to preserve the functioning and support of MSMEs, create a comfortable

business climate, review the spheres of state supervision and control, the work of the tax and customs authorities, complete the reform of the economic security bureau, and this is a task for both the authorities and for our allies.

Most of the key production sectors of the Ukrainian economy suffered significant material and technical problems caused by the war. Here, we propose a six-stage approach: support, rethinking, transformation, stimulation, strengthening, and direction.

As international experience shows, investments are critically sensitive to distances, logistics, and infrastructure. The future European integration will primarily affect the western and central regions, tentatively 300-350 km from the border, and a separate approach to development needs to be created for the east of the country (which will obviously remain a logistical dead end for a long time).

Climate change will further impact Ukraine, affecting it from northeast to southwest with risky farming zones and temperature extremes. Economic geography may drastically change in a few decades. Front-line regions experienced GDP losses of 30-40%, while central and western regions saw decreases of 10-30%. However, Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, and Kirovohrad regions saw population growth, compensating for economic losses and facilitating partial recovery. This disparity allows for the differentiation of threat levels across regions, enabling targeted government incentives to support economic recovery.

It is hard not to agree with the recommendation of *The Economist*, according to which the Allies should do everything in their power to create a sustainable economy in Ukraine – create incentives for investment by their companies, risk insurance, nearshoring and friendshoring from Asia to Ukraine, provide cheap financial resources if not for Ukrainian companies, but at least for foreign investors.

On the other hand, Ukraine has a huge task ahead in creating appropriate conditions for doing business and ensuring the rule of law. These steps, coupled with a balanced approach to forming a recovery strategy that takes into account the impact of the war on the country's economy, will contribute to sustainable development, strengthen the stability of the state, and enable the successful completion of the post-war recovery process.

REFERENCES

1. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html/ (Дата звернення 03.04.24).
2. Криволап К. Як війна змінила економічну географію країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/19/705648/index.amp/> (Дата звернення 04.04.24).
3. Економіка України під час війни. Що відбувається з активністю бізнесу [Текст] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ces.org.ua/ukraine-economy-in-war-times-october/> (Дата звернення 06.04.24).

СЕКЦІЯ «УКРАЇНОЗНАВСТВО»

УДК 342.228:94:378.017(477)

Дедков М. В.¹, Спіцин Ю. П.², Шаповалов Г. І.³, Мозуленко Д. І.⁴

¹ канд. іст. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² асп. ЗНУ, директор ЗОКМ

³ д-р іст. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

⁴ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО ГЕРБА, ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СТУДЕНТІВ (З ДОСВІДУ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА» ТА КЗ ЗОКМ)

Збройна агресія держави-окупанта проти України актуалізувала питання важливості національно-патріотичного виховання молоді. Кабінет Міністрів України, постановою № 1322 від 15.03.2023 р., щодо схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності, як на першочергове завдання, вказав на необхідність «формування та утвердження в суспільстві патріотичної свідомості, поваги до державних символів, суспільно-державних (національних) цінностей України, розуміння їх важливості для становлення держави». Згідно ст. 20 «Конституції України» державними символами України є «Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України».

Нагадаємо, що на час затвердження Верховною радою УРСР 19 лютого 1992 р. «знаку Княжої Держави Володимира Великого» у вигляді тризуба, малим Державним Гербом України, його наукове трактування і пояснення були відсутні. Історики Запорізького краєзнавчого музею ще в 1989 р. брали активну участь у загальноукраїнській дискусії щодо його духовного змісту та значення. Вона показала суспільству, що попри величезну популярність цього символу, він залишається «втаємниченим» тобто незрозумілим. Саме тоді, прийшло усвідомлення необхідності проведення, в умовах народження нової держави, дослідження історії її найдавнішого символу княжої влади.

Цю місію прийняли на себе наукові співробітники Запорізького обласного краєзнавчого музею. Вони вперше проаналізували всі існуючі версії трактування тризуба, виявили використання княжих знаків в усі періоди історії України і науково довели їх тисячолітню тяглість. А головне, дали наукове пояснення щодо їх появи і значення, чому, коли і як змінювалися за язичництва, у часи «двовір'я» та при остаточному

утвердженні християнства на українських землях. Одночасно, їм вдалося простежити потужну спорідненість історії української державної символіки із середньовічною символікою багатьох європейських країн.

Всі ці відкриття знайшли відображення в численних публікаціях, матеріалах конференцій, круглих столів та інших заходів. Своєрідним вагомим підсумком цієї діяльності запорізьких музейників стало видання у 2008 р. наукової монографії «Український тризуб: історія дослідження та історичний реконструкт». У виданні автори використали зображення багатьох унікальних артефактів, у тому числі і кольорових. Видання презентувалося на загальноукраїнських книжкових форумах у Запоріжжі, Києві і Львові та в багатьох бібліотеках, музеях, навчальних закладах. На них, разом із високою оцінкою книги, були висловлені побажання знайти форму візуалізації її ілюстративної частини з метою більш широкої популяризації історії герба.

Тож, створення авторської стендової виставки «Історія Державного герба України» в Запорізькому обласному краєзнавчому музеї у 2011 р. стало відповіддю закладу на суспільний запит. Виставку було присвячено 20-й річниці Незалежності України, а її виготовлення у 2-х екземплярах, профінансувала Запорізька обласна рада. Структурно виставка складалась із 21 стенда, на яких висвітлювалась історія герба від найдавніших часів до сучасності. Навесні 2011 р. виставка відкрилася в Запоріжжі і майже одночасно була презентована в Національному музеї історії України в Києві, де набула статусу Всеукраїнської. Одночасно було виготовлено електронний варіант виставки і видано науково-методичний посібник. Їх отримали всі музеї і бібліотеки міст і районів Запорізької області і використовували під час демонстрації виставки у тому чи іншому закладі.

Від 2011 р. виставка «Історія Державного герба України», за домовленістю керівництва Запорізького національного технічного університету та Запорізького обласного краєзнавчого музею, експонувалася у приміщенні наукової бібліотеки університету. Протягом майже 10 років вона постійно використовувалась при проведенні багатьох заходів, які організовувалися гуманітарним факультетом разом із бібліотекою, для виховання у студентів університету української національної та громадянської ідентичності. Зокрема, багатьом студентам назавжди запам'яталися заходи присвячені 100-річчю Українського революції 1917–1921 рр. та 100-річчю українського державного герба, зустрічі з учасниками АТО та Майдану. Знання, отримані студентами при ознайомленні з виставкою, закріплювалися при проведенні занять з предметів «Історія української культури» та «Українська культура в європейському контексті».

Напередодні 30-ї річниці Незалежності України істориками кафедри українознавства та ЗМП НУ «Запорізька політехніка» та їх колегами з краєзнавчого музею виставка була ґрунтовно доповнена найновітнішими відкриттями таємниць з історії державного герба. Вивчення досвіду минулих років її експонування в університеті, з метою покращення національно-патріотичного виховання студентів, сприятиме її більш ефективному використанню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шаповалов Г. Герб Рюриковичів – якір чи тризуб? [Текст] / Г. Шаповалов // «Україна». – 1989. – № 48. – С. 14; Шаповалов Г. Знак Рюриковичів не тризуб, а якір-хрест [Текст] / Г. Шаповалов // Бібліотека журналу «Пам'ятки України». - Кн. 1: Національна символіка. – Київ, 1990. – С. 33-36.

2. Белов О. Український тризуб: історія дослідження та історичний реконструкт / О. Белов, Г. Шаповалов // НАН України. Ін-т археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського // Київ – Запоріжжя : Дике Поле, 2008. – 264 с.

УДК: 930.2 (477.6/7)

Васильчук Т. В.¹, Чоп В. М.²

^{1,2} канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

«ІСТОРІЯ» ВАСИЛЯ РУБЛЯ – УНІКАЛЬНА ПАМ'ЯТКА СЕЛЯНСЬКОЇ МЕМУАРИСТИКИ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ

Багато наших колег, викладачів кафедри українознавства НУ «Запорізька політехніка» паралельно є членами Запорізького наукового товариства ім. Якова Новицького. Одним з головних напрямків наукової роботи товариства є евристична та археографічна робота в сфері досліджень селянської мемуаристики краю. Сьогодні, ми хотіли б звернути увагу на «перлину» мемуарної колекції товариства. Її автор – Василь Дмитрович Рубель, селянин із села Мала Білозірка. Він вагався як назвати свій твір, але робоча назва була вкрай оригінальна. – “Історія 667-ми”. Після проведення певних обчислень, до речі досить сумнівних, автор дійшов висновку, що з його, спільного з іншими, предка, запорозького козака і гайдамаки Андрія Рубля, що жив у др. пол. XVIII ст. на 30-і роки XX ст. постало ні багато, ні мало 667 “хахлів”, як висловлюється автор.

Згідно першопочатковим задумам, В. Рубель захотів написати історію свого роду, причому без будь-якої ідеалізації. Після цього, автор, натхненний культурними досягненнями 20-х рр. ХХ ст. навіть хотів утілити свої писання в кіносценарій написавши аматорську трагікомедію з життя власної родини та не зміг, на жаль, довести справу навіть до чистовика. Та і чисто родової історії у В. Рубля теж не вийшло, автор, просто не уявляв як її треба писати. В “Історії” він постійно відволікається на топонімічні та археологічні легенди, розповіді про скарби, історію села і краю.

Дотриматися принципу натуралістичної оповіді авторові вдалося краще, тільки результати її вийшли вкрай неоднозначні. Чорновик признався лише для “своїх”. Справа в тому, що рід Рублів не належав до числа взірцевих. Маса п’яниць і психічно нерівноважених людей позирає на нас із сторінок цього рукопису. Навіть, в самого автора після перечитування чорновиків першим порухом душі було бажання спалити їх, але історик-аматор утримав себе в руках. Проте він не виключав тієї можливості, що рукопис знищить хтось із родичів, аби не виносити на люди огидного сімейного сміття. Двічі на сторінках чорновика В. Рубель, чи то благає, чи то вимагає не робити цього. З фронтових листів його старшого брата Андрія Рубля випливає, що Василь Рубель народився десь на зламі 1898-1899 рр. На момент написання “Історії” йому було всього лише близько 30 років і він не займав у своїй родині місця “патріарха”, тому і боявся, що хтось із родичів підійме руку на його роботу.

При написанні своєї “Історії” В. Рубель намагався використовувати методи і прийоми, що дещо наближають його твір до наукових. Це опитування старожилів, співставлення їх розповідей поміж собою, і зі спогадами свого діда, дешифровка записів зроблених його предками на полях сімейного псалтиря та старих граматик. Автор вводить у свій твір важливі на його розсуд документи і листи своїх родичів з фронтів світової війни. Зрештою, В. Рубель мав зразок того, як треба писати історію. На початку свого рукопису він вставляє великий уривок з “Ілюстрованої історії України” М. Грушевського і навіть подекуди намагається наближатися до стилістики історика: вставляє уривки з народних пісень, що характерно для “популярного” Грушевського, використовує відірваний суфікс “-ся” тощо.

Використовуючи для написання рукопису будь-який момент, автор часто писав де попало, в екстремальних умовах. Основна частина рукопису була написана за два тижні, взимку, на скрині, в переповненій селянській хаті. Приступаючи до роботи, автор намагався створювати в себе відповідний настрій потрібний для написання. Настрій виходив, доречі, дуже похмурий. Чистовий варіант “Історії” В. Рубля повинен був

займати близько 200 сторінок, а чорновик займає лише близько семидесяти. Дві третини матеріалу залишилося невисвітленими і серед цього матеріалу, були, повірте, прецікаві сюжети.

Наприклад, унікальним етнографічним матеріалом є описи весільної обрядовості, деякі деталі якої не були висвітлені в працях класичного народознавства. В селянському побуті кінця XIX ст., ще зустрічалися страшні архаїзми, наприклад, описані в «Історії» В.Рубля варіації обряду «комори» і викупу за наречену. Співалися сороміцькі пісні, п'яні молодіці у шинках втрачали самоконтроль, а на весіллях показували одна-одній голі зади. Нічого не поробиш, дьоготь хамства в меді народної культури завжди був присутній. В. Рубель, що в принципі, як сучасник, був звиклий до подібних інцидентів, так і той інакше як дикунством деякі сторони селянського життя не називає. Взяти хоча б традиції бійок. Родинні бійки, чумацькі бійки, шинкові бійки, парубоцькі бійки, базарні бійки. Б'є батько, потім коли зістариться діти вже лупцюють його. Дядько лупцює племінника. Свекруха з дочкою гамселять невістку виганяючи її з своєї хати. Чоловік в листах з фронту божиться, що якщо повернеться живим то більше жінку ніколи не битиме. Приведені факти наводять на думку, що, насправді, історична картина рівня розвитку української народної культури XIX – поч. XX ст., принаймні в південноукраїнському регіоні, становила собою химерну суміш піднесеного і низького. І правда тут не у відриві одне від одного, і не в якомусь вирахуванні, що саме і в якому відсотковому відношенні переважало, а в тому, що ці сторони завжди поєднувалися і переливалися одна в одну наче пісок у пісковому годиннику.

УДК 930.253:378(09)(477.64)“1930/1941”

Мозуленко Д. І.

старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ФОНДУ Р929 ДАЗО ПРО РОЗВИТОК ЗІСГМ У 1930-ТІ РР.

У фонді Р929 Державного архіву Запорізької області (ДАЗО) зберігаються документи, які надають різноманітну інформацію про розвиток НУ «Запорізька політехніка» від його створення у 1930 р. до початку ХХІ ст.

В описі 1 знаходяться документи, які розповідають про початковий період організації вишу у 1930-1932 рр., в описі 3 надається інформація про подальший розвиток у 1930-ті рр., до середини 1941 р. включно.

Для обох описів характерна наявність великої кількості справ, які вибили з архіву, але надається характеристика документів, що були в цих справах. Для опису 1 співвідношення наступне: заявлено 42 справи, у наявності 8, для опису 3 співвідношення таке: заявлено 273 справи, у наявності 158, при чому більшість наявних справ – 125 – це різноманітні дипломні проекти студентів. Крім того, ще 4 справи – це накази Народного Комісаріату середнього машинобудування СРСР 1939-1941 рр.

Інші наявні справи можна розділити на декілька груп. Документи канцелярії – 20 справ, найбільш цікаві документи з точки зору аналізу навчального процесу, методичної роботи кафедр ЗІСГМ тощо. Документи відділу кадрів – 7 справ, інформація щодо професорсько-викладацького складу Інституту та інших співробітників. Документи відділу капітального будівництва – 2 справи, в яких розповідається про будівельні заходи на території вишу впродовж 1940 р.

Таким чином, наявні документи фонду Р929 ДАЗО дозволяють надати тільки фрагментарну характеристику тим процесам, які відбувалися у розвитку ЗІСГМ впродовж 1930-х рр.

УДК 378(477.61)"1920/1950"

Чоп В. М.¹, Васильчук Т. В.²

^{1,2} канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

МИКОЛА ГОВОРОВ – ПЕРШИЙ ДЕКАН ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ «МАШИНКИ»

В переддень 125-ї річниці заснування Національного Університету «Запорізька Політехніка» особливого значення набувають дослідження присвячені історії нашого вишу та діяльності його найбільш визначних керівників та вчених. Дана розвідка присвячена відтворенню біографії Миколи Олександровича Говорова (1899–1950), першого декана загальнотехнічного факультету Запорізького інституту сільськогосподарського машинобудування (ЗІСМ). Паралельно з цим М. Говоров, з 1938 р., займав посаду завідувача новоствореної кафедри «Деталі машин». Цікавою обставиною його біографії є також той факт, що наш декан був рідним, молодшим, братом улюбленця товариша Сталіна, Маршала СРСР Леоніда Говорова (1898–1954).

Будучи обдарованим вихідцем з селянського середовища М. Говоров протягом 1916–1920 років мимохіть змінив кілька соціальних амплуа ставши, по черзі, студентом Петроградського лісового інституту (1916–1917), юнкером Констянтинівської артилерійської академії (зима – літо 1917 р.), прапорщиком воєнного часу в армії Російської

республіки, рядовим працівником Елабузької споживчої кооперації, «молодшим офіцером» Народної армії КОМУЧа, прапорщиком «єдиної армії» Уфимської директорії, підпоручиком Російської армії адмірала Колчака, а згодом дезертиром та антиколчаківським повстанцем.

Саме в цій якості він, у січні 1920 р., перейшов на бік більшовиків та став червоним «воєнним спеціалістом», замісником командуючого артилерією 51-ї дивізії Червоної армії. В серпні 1920 р. М. Говоров отримавши поранення на врангелівському фронті знаходився на лікуванні в Олександрівському госпіталі /нині Обласна дитяча лікарня/. Тут він звів знайомство з викладачами «машинки» й був запрошений її керівництвом до себе, на посаду викладача машинознавства.

Працюючи викладачем машинознавства Запорізького індустріального технікуму та ЗІСМ М. Говоров зміг стати видатним спеціалістом в галузі виробництва підшипників та, на довгі роки, сховатися в його стінах від репресій комуністичного режиму. Анабасис доцента-авантюриста, що зміг вижити у вогні найкривавіших воєнних операцій громадянської війни в Росії та став відомим інженером-педагогом вражає уяву. Вдумайтесь лише, М. Говоров був офіцером різноманітних антирадянських армій часів громадянської війни в Росії (1918–1920 рр.), але зміг уникнути будь-яких репресій протягом всіх років «сталінщини».

Академічна кар'єра нашого героя увінчалася доцентським званням та посадою декана механіко-технологічного факультету Запорізького інституту сільськогосподарського машинобудування (1938 р.). Під час Другої світової війни М. Говоров прийняв велику участь в евакуації ЗІСМ на схід СРСР, де згодом зайняв посаду декана механіко-технологічного факультету Алтайського машинобудівного інституту (1943 р.). Після реевакуації «машинки» М. Говоров виконував обов'язки декана механіко-технологічного факультету Запорізького автомеханічного інституту (з 1944 р.). Окрім цього, М. Говоров продовжував завідування кафедрою «Деталі машин» до останніх днів свого життя.

Наше дослідження було проведено на основі матеріалів Російського державного воєнного архіву, архівних матеріалів Музею наукового прогресу Національного університету «Запорізька політехніка», спогадів колишніх студентів та викладачів запорізьких вишів. В ньому зроблено спробу вивчення перебігу карколомних поворотів воєнної та викладацької кар'єри М. Говорова та його життєвої стратегії виживання в умовах революції та комуністичного тоталітарного ладу. Вважаємо що дана розвідка є важливим доповненням історії революційних подій 1918 - 1920 рр., історії української науки та техніки та історії вищої освіти України.

ЛЕОНІД ПЛЮЩ: НОНКОНФОРМІСТ, ДОСЛІДНИК Й ДИСИДЕНТ

Шалене життя Л. Плюща відбувалося у надскладних умовах геронтократичного соціалізму. Він був, з одного боку, дослідником, але після того як довідався, що собою представляв Советський Союз, переключився на дисидентство та став нонконформістом.

Народжений 26 квітня 1939 р. у звичайній родині робітників у Нарині (Киргизстан). Зростав у неповній родині, оскільки батько, мобілізований на фронт Другої світової війни, швидко загинув. У Леоніда рано діагностували кістковий туберкульоз, родина переїхала до Одеси. Він був 4 роки прикутий до ліжка, але продовжував навчання. 1959 р. закінчив школу зі срібною медаллю та вступив до фізмату Одеського університету. Після того працював сільським вчителем. А потім вступив до механіко-математичного факультету Київського державного університету. До 1968 р. працював в Інституті кібернетики Академії наук УРСР на посаді інженера-математика у Лабораторії математичних методів у біології та медицини. Начебто цілком прозаїчне життя, яке проживали десятки тисяч людей в СРСР, він міг би прожити й далі спокійне життя! «Оголене, ув'язнене сумління не дозволяє людині пристосуватися до оточення або сховатися за хитрою ідеологією, яка заслонює муки ближнього».

Однак вже з початку 1960-х рр. Л. Плющ бере активну участь у громадсько-політичному житті держави, приєднуючись до руху шестидесятників. Він починає їздити до Москви й виконувати функції «зв'язкового». У Москві уперше, завдяки йому довідалися, що відбувається у Києві, і, навпаки, до Києва прибували свіжі новини з Москви, які розповсюджувалися по всій Україні.

1964 р., після усунення М. Хрущова, Л. Плющ пише листа в ЦК КПСС, де висловлює свої погляди на демократизацію в СРСР. З 1966 р. починає писати статті для самвидаву. Це були статті про природу советської держави, її ідеологію та з національних проблем в СРСР. Він, як і багато хто з дисидентів його покоління, був за переконаннями марксистом і вірив у «соціалізм з людським обличчям».

У 1969 р. Л. Плющ став учасником ініціативної групи по створенню Комітету захисту прав людини в СРСР. У січні 1972 р. було арештовано іноземця Я. Добуша, з ним швидко пов'язали українських дисидентів, у тому числі і Л. Плюща. Більшість з арештованих отримали реальні

терміни ув'язнення. Але ж в арсеналі репресій комуністичної влади були й такі підступні методи як запроторення дисидентів до спеціалізованих психіатричних лікарень. Саме така доля спіткала й Л. Плюща.

Перебуваючи в ув'язненні науковець продовжував працювати, наскільки йому дозволяли умови. Після проходження трьох спеціалізованих медичних комісій, 1973 р. його було відправлено до Дніпропетровської спеціалізованої психіатричної лікарні. Цьому періоду свого життя Л. Плющ присвятив такі рядки: «Отак минали дні, крики й допити лікарів, жарти й побиття санітарами, стогони болю або розпачу, блатні пісні, суперечки і лайки про спорт, прилюдний онанізм, пожирання калу в убиральні й пошуки недокурків серед уживаного туалетного паперу». Коли в серпні 1973 р. дружина дістала дозвіл на побачення з ним, то він її не впізнав, настільки була розгойдана його психіка «лікарями!» «З кожним днем Льоні було все гірше і гірше. Від галоперіоду тіло його напухло до неймовірних розмірів. Млявий і апатичний він ледве розмовляв на побаченнях».

Однак Л. Плющу пощастило: на його захист виступила світова наукова громадськість й, навіть, комуністична партія Франції. 1976 р. Л. Плющу з родиною дозволили емігрувати закордон. У Франції Л. Плющ продовжив свою опозиційну діяльність: наприкінці 1970-х рр. він очолює Закордонне представництво Української Гельсінської Групи в Європі. У вступі до своєї книги «У карнавалі історії» Л. Плющ пише: «можливість бачити світ своїми очима – це одна з найважливіших свобод для кожної нації». А ще, у тому ж вступі, він називає Росію мачухою. (Що через майже 50 років вилетіється у повномасштабну війну.) Відтепер українці мали реальну можливість інформувати світову громадськість про те, що відбувається в ССРСР.

Наукова зацікавленість Л. Плюща на час перебування в еміграції спрямовується на діяльність та творчість М. Хвильового. У подальшому це виливається у кремезну монографію під назвою «Його таємниця, або «прекрасна ложа» Хвильового». Розвиваючи на далі свої думки, Л. Плющ стверджує, що «вийшла з Фітільова чудова українська література Хвильового».

На жаль, ця талановита особистість, обдарована й геніальна, закінчила своє життя у 2015 р. Він був захоплений антропософією, яку й до сьогодні більшість з учених не вважає наукою.

СЕКЦІЯ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО»

УДК 811.161.2'1-057.875(477.64)

Онуфрієнко Г. С.

д-р філос. у філол. науках, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СТУДЕНТСЬКІ СТУДІЮВАННЯ З УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА ЯК НЕВІД'ЄМНА Й ВАГОМА ЧАСТИНА НАУКОВИХ ЗДОБУТКІВ ГФ ЗАПОРІЗЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ

Екскурс у двадцятирічну історію перемог студентів ГФ Запорізької політехніки в номінації «Філологія (мовознавство)» на обласних конкурсах обдарованої молоді в галузі науки є дослідженням актуальним і доцільним. По-перше, для визначення спільних чинників високих персональних наукових здобутків студентів гуманітарних спеціальностей у жанрі академічного тексту конкурсної роботи; по-друге, для підтвердження динамізму й сталості тенденції залучення студентів факультету до НРС з українського мовознавства (УМ) упродовж їх часу навчання в університеті; по-третє, для унаочнення системного характеру НРС з УМ та відповідно її важливих функцій у збільшенні наукового потенціалу факультету; по-четверте, для підтвердження сталої публікаційної активності лауреатів конкурсу з оприлюднення результатів НР; по-п'яте, для візуалізації траєкторії продуктивності НРС з УМ від часу створення ГФ у Запорізькій політехніці – провідному державному закладі вищої багатoproфільної освіти на Південному Сході України, який готується до відзначення свого 125-річчя у 2025 р.

Інтегративний фокус аналізу наукових конкурсних робіт (НКР) лауреатів обласних інтелектуальних змагань у галузі УМ постає визначальним інструментом дослідження наукового тексту (НТ) як основної поліфункційної мовнокомунікативної одиниці в умовах змішаного формату освітнього процесу на всіх трьох його сучасних рівнях у ЗВО. Проблематику когнітивно-лінгвальної специфіки НТ студіюють вітчизняні науковці на матеріалі різних природних мов індоевропейської сім'ї, зокрема О. Л. Балацька, М. І. Венгринюк, І. Г. Козубська, І. М. Колегаєва, Ж. В. Колоїз, І. М. Кочан, А. В. Красницька, А. М. Науменко, Г. С. Онуфрієнко, Г. І. Приходько, П. О. Селігей, Л. В. Строченко, Т. В. Яхонтова та інші мовознавці. Мета цього дослідження – обґрунтування з урахуванням персонального досвіду як керівника НРС чинників успішної підготовки НКР з УМ студентами ГФ, які здобули перемоги у різні роки в номінації

«Українознавство (мовознавство)» і нагороджені дипломами лауреатів обласних конкурсів ЗОДА обдарованої молоді в галузі науки. Дослідження здійснене на виконання завдань третього етапу кафедральної НДР 06211 «Текст у сучасній професійній комунікації українською мовою» (2021-2024, керівник – доцент Онуфрієнко Г. С.).

НТ в академічному дискурсі функціює в різних жанрових інтерпретаціях: від лаконічного тексту есе до ґрунтовних макротекстів НКР, навчальної книги, монографії. Вибір жанру НТ залежить від низки взаємопов'язаних чинників: комплексної мети тексту, обсягу згідно з нею авторських завдань, об'єкту й предмета студіювання, залучених методів дослідження, адресату тексту та формату презентації, контекстуального виміру та функцій у мовній комунікації. Спродковані студентами в результаті самостійної інтелектуальної творчості НТ є одним з актуальних об'єктів посиленої останніми роками й постійної уваги МОН України, різних міжнародних і всеукраїнських наукових інституцій, громадських організацій і самих вишів до високих результатів наукової діяльності обдарованих студентів на різноманітних за масштабами конкурсах, завдяки яким зростає іміджевий потенціал як кафедри, факультету, так і закладу в цілому. Одиницею НТ є самостійно і на засадах академічної доброчесності вербалізована наукова ідея/думка автора, задля презентації якої використано в процесі обґрунтування і доречно, і вправно, і в системному взаємозв'язку терміноодиниці на позначення досліджуваних спеціальних понять: передусім міжнародні терміни за своєю потужною мовнокомунікативною функцією, актуалізованою нинішніми умовами динамізації процесів глобалізації й інтернаціоналізації наукового лексикону, та обов'язково питомі за своєю мовною природою терміни. На сучасних двох освітніх рівнях (бакалаврат, магістратура) та в аспірантурі/докторантурі як третьому науково-освітньому рівні і за умов змішаного формату навчання у вишах є безперечно доцільними НТ різного обсягу за інформаційним ресурсом: як окремі тематичні мікротексти, тексти, макротексти і гіпертексти, так і різні варіації щільної їхньої взаємодії.

Вже в перші роки Незалежності України для розвитку та активного функціонування української мови в усіх сферах соціуму і на всій території держави створювалися сприятливі умови для розвитку творчого потенціалу молоді. Зокрема, з ініціативи ЗОДА було запроваджено щорічний обласний конкурс для обдарованої молоді в галузі науки з низкою актуальних номінацій, у т. ч. «Українознавство (філологія)», яка і нині з назвою «Філологічні науки» постає одним із перспективних напрямів популяризації української мови та утвердження її функцій у сферах науки, освіти, публічної комунікації. Від 2013 року організацію

цього інтелектуального обласного змагання, згідно з положенням про конкурс та на виконання обласних цільових програм «Молодь Запорізького краю», скерованих на створення умов для самореалізації творчої особистості і сприяння обдарованій молоді у науково-дослідній діяльності, здійснює Управління молоді, фізичної культури та спорту ЗОДА під керівництвом очільниці цього Управління Н. Ф. Власової. Щороку в персональному складі конкурсної комісії, затверджуваному наказом ЗОДА, – досвідчені науковці вищів Запорізької області, втім у відповідності до принципів академічної доброчесності до складу експертів не залучають наукових керівників конкурсантів. Визначені конкурсною комісією у кожній номінації переможці, які сумарно отримали найвищу кількість балів із 60 максимальних, презентують результати НКР на офіційній церемонії нагородження дипломами лауреатів обласного конкурсу для обдарованої молоді в галузі науки. Творчі й науково підготовлені студенти – це той потужний потенціал, що обов'язково потрібний після нашої перемоги як рушій прогресу при відбудові держави в усіх сферах життя.

Перемоги на обласних конкурсах ЗОДА обдарованої молоді в номінації «Українознавство (мовознавство)» в історії ГФ Запорізької політехніки та відповідно дипломи лауреатів здобули під науковим керівництвом доктора філософії, доцента Г. С. Онуфрієнко студенти різних і курсів, і спеціальностей. Серед них майбутні філологи-перекладачі Таран Оксана у 2005 р. (ГФ-314, 2 курс), Хваткова Світлана (ГФ-314, 3 курс) та студентка з англійською мовою здобуття вищої освіти Тетяна Йорж у 2006 р., Марія Кузнецова у 2010 р. (ГФ-316, 4 курс) і здобувач спеціальності МЕВ Антон Коновальчук у 2015 р. (ГФ-213, 3 курс). Роком пізніше він також посів перше місце в номінації "Гуманітарні науки" на 1 етапі Всеукраїнського конкурсу за кращу студентську роботу, виконану в межах кафедральної НДР [2] за актуальною темою прикладної лінгвістики «Українські особові імена в контексті соціолінгвістичних та еволюційних тенденцій». Студентка Єлизавета Коваленко у 2021 р. (ГФ-216, 5 курс) здобула в номінації «Гуманітарні науки» перемогу на 1 етапі Всеукраїнського конкурсу за кращу студентську роботу, виконану в межах кафедральної НДР [4] за вельми актуальною й складною компаративною темою "Мовна комунікація у професійному дискурсі, історичній ретроспективі та сучасному європейському просторі".

Сфокусуємо увагу на пріоритетах новизни й оригінальності ідей в НКР з УМ лауреатів щорічних інтелектуальних конкурсів. У НКР Оксани Таран за актуальною в різних аспектах темою «Мовленнєва спадщина запорозьких козаків: етимологія, семантика, функціонування»

здійснено багатопараметральне соціолінгвістичне дослідження фразеологічної й експресивно забарвленої лексики запорозьких козаків; розроблено, проведено, описано й проаналізовано соціолінгвістичний експеримент щодо особливостей функціонування козацької лексики в мовленні студентської та учнівської молоді Запоріжжя, що сукупно дозволило поглибити уявлення про козацький мовленнєвий феномен та підготувати у співавторстві з науковим керівником упродовж усього періоду її навчання в університеті низку публікацій, у т. ч. у фахових із філології як збірниках наукових праць, так і в журналі «Мова і культура» (Київ, 2005 - 2007 рр.).

У НКР «Генеza української мови в гіпотезах і концепціях XIX-XX століть» лауреатки обласного конкурсу обдарованої молоді Світлани Хваткової ґрунтовно висвітлено гіпотетичну парадигму походження української мови на засадах компаративного аналізу наукових концепцій українських лінгвістів, а здобуті результати систематизовано в порівняльних таблицях, які доповнюють існуючу візію походження й періодизації української мови, яка не втрачає актуальності вже не одне століття. Як і матеріали конкурсного дослідження в контексті компаративної лінгвістики, так і результати подальших студіювань актуальних проблем УМ студенткою у співавторстві з науковим керівником представлено в низці публікацій, у т. ч. у фаховому з філології щорічному науковому журналі «Мова і культура» (Київ, 2005 - 2009 рр), у збірниках наукових праць, зокрема, Науково-дослідного інституту українознавства (Київ, 2007 - 2008), в новачійних наукових виданнях, наприклад, у двох випусках у 2006 р. київського журналу інтелектуальної еліти «Персонал».

Актуальну за проблематикою у межах цікавої для сучасної молоді лінгвокультурологічної теми підготовлено переможницею обласного інтелектуального конкурсу Тетяною Йорж НКР «Українська лексика сфери шоу-бізнесу», в якій комплексно схарактеризовано склад і джерела лексики нової сфери українського суспільства, з'ясовано причини іншомовних запозичень на прикладі сфери музичного бізнесу; розроблено, проведено й проаналізовано соціолінгвістичний експеримент на ідентифікацію студентами запорізьких університетів й слухачами підготовчих курсів неологічної лексики сфери шоу-бізнесу та здійснено спробу створення українсько-англійського тлумачного словника неологізмів цієї сфери.

НКР «Український переклад як феноменальний продукт мовної комунікації» виконано лауреаткою обласного конкурсу обдарованої молоді Марією Кузнецовою за актуальною й практично значущою темою сучасного перекладознавства в рамках другого етапу кафедральної

НДР [1]. У НКР здійснено класифікацію стильових доміант текстів українських перекладів (переклад-металепсис, інтерпретативний переклад, метафоричний переклад) та наведено переконливі ілюстрації; розроблено модель та проведено лінгвістичний експеримент щодо перекладацьких трансформацій, результати якого проаналізовано за низкою критеріїв. Матеріали досліджень, виконуваних під науковим керівництвом студенткою впродовж всього періоду її навчання на ГФ, висвітлено в низці публікацій у збірниках наукових праць (2006 – 2010 рр.) та у фахових виданнях із філології, зокрема, в щорічному науковому журналі «Мова і культура» (Київ, 2008 – 2010 рр.)

В НКР «Українські особові імена в гендерному аспекті та еволюційних процесах» переможця обласного конкурсу обдарованої молоді в номінації «Українознавство (українська мова)» Антона Коновальчука здійснено в рамках НДР [2] соціолінгвістичне дослідження в синхронному й діяхронному вимірах еволюції жіночих і чоловічих імен, визначено тенденції і сучасні тренди та запропоновано прогностичну візію подальших тенденцій актуальності особих імен в українському суспільстві.

Отже, на основі здійсненого порівняльного аналізу НКР з УМ студентів ГФ-лауреатів щорічних обласних інтелектуальних конкурсів і переможців у номінації «Гуманітарні науки» Всеукраїнських конкурсів на кращу наукову роботу нами визначено і впорядковано базові спільні чинники досягнутих перемог: безперечна актуальність тематики і забезпечення її вмотивованого зв'язку як зі спеціальністю студента, так і з виконуваною кафедральною НДР; інформаційна й вербальна досконалість сформульованої теми і пунктів плану для її ґрунтовного висвітлення; наскрізний і несуперечливий взаємозв'язок компонентів (теми, мети, висновків) в інформаційній формулі квінтесенції НТ; наявність новизни у викладених матеріалах, обґрунтованість її достовірними даними та правильними прикладами; доказовість досягнутих науково-практичних результатів; наявність квантитавних вимірювань і соціолінгвістичного або гіпотетичного експерименту з візуалізацією в додатках всіх етапів його проведення; апробація матеріалів дослідження на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та в публікаціях у науковій періодиці саме з філології; успішність публічного захисту НКР під час її презентації; дотримання принципів академічної доброчесності, неприпустимість псевдоінформування та дезінформування.

Студіювання засобами академічного жанру тексту (журнальної наукової статті, тезами доповіді у збірнику наукових праць або матеріалах конференції, макротексту НКР) засвідчують значущість НРС

з УМ як невід'ємної й вагомої частини наукових здобутків ГФ. Підготовлені студентами НТ посприяли висвітленню фрагментів окремих питань у різних кафедральних НДР з УМ. Досягнуті спільно з науковим керівником інтелектуальні результати студенти підтвердили публікаційною активністю в авторитетних вітчизняних і зарубіжних виданнях українською й англійською мовами. Узявши активну участь в НКР та кафедральних НДР упродовж свого періоду навчання у Запорізькій політехніці, студенти різних гуманітарних спеціальностей набули необхідного індивідуального досвіду як з виконання НР на якісному рівні, так і з підготовки матеріалів для наукових публікацій за актуальними в контексті обраних спеціальностей темами. Найбільш цитованими, за даними Google Scholar, є публікації з кафедральних НДР [1-4] у т.ч. у співавторстві зі студентами Черневич Анастасією, Хватковою Світланою, Коваленко Єлизаветою і тими випускниками, які пізніше, після закінчення аспірантури, захистили дисертації (Кузнецова Марія, Литвин Катерина) і навіть у європейських країнах (зокрема, Гладій Андрій), обравши в професії саме наукову траєкторію для інтелектуальної самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онуфрієнко Г. С., Таран О.І. Мовленнєва спадщина запорозьких козаків: семантико-функціональний аспект / Г. С. Онуфрієнко, О. І. Таран // Мова і культура. - 2005. - № 5. - С. 268-274.
2. Онуфрієнко Г. С., Хваткова С. О. Генеза української мови у гіпотезах та концепціях мовознавців 19-20 століть / Г. С. Онуфрієнко, С. О. Хваткова // Персонал. - 2006. - №11. - С. 40-46 (початок). - № 12. - С. 36-41 (закінчення).
3. Онуфрієнко Г. С., Кузнецова М. О. Художній переклад як чинник міжкультурної комунікації / Г. С. Онуфрієнко, М. О. Кузнецова // Мова і культура. - 2010. - № 12. - С. 312-320.
4. Онуфрієнко Г. С., Черневич А. О. Термін комунікація в поняттєвому вимірі й лінгвістичному контексті / Г. С. Онуфрієнко, А. О. Черневич // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». - 2010. - № 675. - С. 154-160.
5. Онуфрієнко Г. С., Коваленко Є. В. Базові терміни міжнародного бізнесу: еволюція поняттєвого змісту в нових умовах міжнародної співпраці / Г. С. Онуфрієнко, Є. В. Коваленко // Проблеми української термінології. - Львів, 2022. - С. 108-112.

СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ У СИСТЕМІ НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ ЕТФ

Сучасна українська мова має розвинену лексичну систему. Особливе місце в ній займає термінологічна лексика. Вона належить до лексичної підсистеми з обмеженим функціонуванням та відображає специфіку різних галузей знань і професій. Останніми роками активізувалося вивчення електротехнічної термінології як невід'ємного складника наукової лексики української мови, що пов'язано зі змінами політичного, соціального, економічного характеру, які відбуваються в сучасному суспільстві. Існує думка, що ця термінологічна група багато в чому навіть обганяє спеціальну лексику інших сфер, і це помітно за темпами її поширення. Численні праці дослідників свідчать, що в сучасній лінгвістиці приділяється досить пильна увага теоретичним основам термінології. З-поміж них концептуальні підходи до формування української науково-технічної термінології запропоновані в дослідженні «Українське термінознавство» Т. Панько, І. Кочан та Г. Мацюк.

Комплексний структурно-граматичний аналіз електротехнічної термінології залишається поза увагою дослідників. Це дослідження набуває важливого наукового значення не лише для термінології, але й для українського мовознавства загалом. Цим і визначаємо актуальність пропонованої розвідки, оскільки вивчення процесу формування окремих галузевих терміносистем дає змогу виявити основні закономірності розвитку сучасних фахових мов і науково-технічної термінології. Метою роботи є аналіз структурно-граматичних особливостей електротехнічних термінів у структурі навчальних текстів. Для досягнення визначеної мети основну увагу зосереджено на таких завданнях: визначити основні способи творення електротехнічних термінів; проаналізувати джерела та шляхи формування й поповнення терміносистеми навчальних текстів з електротехніки; встановити основні структурні моделі електротехнічних термінів, їх особливості у фахових навчальних текстах; визначити закономірності вживання термінів у структурі навчальних електротехнічних текстів. Об'єкт дослідження- електротехнічна термінологія в навчальних фахових текстах.

Терміни складають важливу частину словника будь-якої сучасної мови й акумулюють результат інтелектуального розвитку її носіїв у певній галузі науки. Терміносистема навчальних текстів з електротехніки

– це складник фахової мови досліджуваної галузі. Враховуючи результати аналізу української електротехнічної термінології з погляду походження в навчальних текстах, виокремлюємо запозичення латинізму. (*Робота **трансформатора** заснована на явищі взаємної індукції*), а також запозичення з грецької (*Поверхневий молекулярний струм подібний до струму **соленоїда***), з французької (*Теплове **реле** має біметалеву пластину*), з англійської (*У **діелектриках** між валентною зоною та зоною провідності існує значний енергетичний поріг*) та німецької (*Вхідний блок електронного **осцилографа** – **аттенюатор** – калібрований дільник напруги*) мов.

Структурно-словотвірний аналіз термінотворення в системі електротехнічного навчального тексту дає змогу встановити, що формування лексичного складу досліджуваної терміносистеми відбувається за допомогою таких способів: 1) морфологічного, до якого належить афіксація (префіксація, суфіксація, конфіксальний спосіб), словоскладання, утворення скорочень та абrevіатур; 2) синтаксичного способу (утворення термінологічних словосполучень). Одним із найпродуктивніших способів електротехнічного термінотворення є афіксальний спосіб, який базується на використанні словотворчих префіксів та суфіксів (*Розрядники – апарати, що захищають ізоляцію*). У сучасних навчальних текстах активним вживанням позначені термінокомпозиції, утворені поєднанням різноманітних питомих та запозичених основ (*Використовується в стабілізаторах напруги, **пк-трансформаторах**, елементах постійної пам'яті, **блокінг-генераторах**, **мультивібраторах** Роєра...).* Важливе місце серед складних термінів належить абrevіатурам. Скорочені терміноодиниці є компактними за структурою, мають свої граматичні ознаки зі збереженою інформативною насиченістю (*Крім АЦП у цифрових приладах застосовуються цифроана-логічні перетворювачі (ЦАП)*). Порівняно із морфологічним словотвором, синтаксичний спосіб термінотворення в навчальних текстах з електротехніки характеризується меншою продуктивністю. Багатокомпонентні терміни становлять значну частину в навчальних текстах. Цей спосіб термінотворення, завдяки високій здатності до точного вираження наукових понять, організовує специфічну ланку структурних лексичних одиниць електротехнічної терміносистеми. Двокомпонентні, трикомпонентні електротехнічні терміносполуки, яким притаманна семантична цілісність, точність відбиття змісту, виявилися найчастотнішими в навчальних текстах (*Вони виконують функції **накопичувачів енергії** (апарати точкової зварки, помножувачі напруги)*).

ФУНКЦІОНУВАННЯ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ У НАУКОВО- НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТАХ З РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу до наукових текстів в умовах стрімкого збільшення потоку наукової інформації та потребою проаналізувати номінативні речення в науково-навчальних текстах з радіоелектроніки та комп'ютерних технологій. Виявлення комунікативних можливостей номінативних речень дозволяє оптимізувати спілкування в науковій сфері й покращити процес сприймання науково-навчальних текстів. Дослідження теоретичних засад семантико-синтаксичного рівня речення було здійснено в українському мовознавстві ХХ – на початку ХХІ століття в працях І. Вихованця, К. Городенської, Н. Іваницької, М. Мірченка та інших мовознавців. Односкладні речення в текстах наукового стилю досліджували Н. Гінзбург, В. Кухарева, В. Шабуніна. Метою нашої роботи є проаналізувати номінативні речення, виявлені в науково-навчальних текстах з радіоелектроніки та комп'ютерних технологій.

У науково-навчальних текстах з радіоелектроніки та комп'ютерних технологій номінативні речення використовують переважно в ролі заголовків. Номінативні речення в досліджуваних текстах сприяють формуванню адекватного розуміння студентом наукового тексту, дозволяють спрогнозувати його подальший зміст. У науково-навчальних текстах з радіоелектроніки та комп'ютерних технологій можна виділити такі моделі заголовків:

1) номінативне речення, яке складається з одного слова найвищого ступеня узагальненості: *Клептографія; Дешифратори; Маршрутизатори; Мікроконтролери; Метатеги*; 2) номінативне речення містить семантичні конкретизатори: *Потокове шифрування; Практичні хешувальні алгоритми; Нанівпровідникові інтегральні мікросхеми; Модуляція з розширенням спектру; Перетворювачі кодів*; 3) семантичним центром номінативного речення у функції заголовка може виступати лексема з узагальненим атрибутивним значенням: *Властивість ортогональності та когерентності сигналів; Надійність системи RSA; Можливості модема; Доступність інструментарію та ефективність розробок*; 4) віддієслівні іменники в складі номінативних речень надають конструкції потенційної процесуальності: *Вимірювання основних параметрів чотириполюсника; Відтворення аналогового*

сигналу на підставі імпульсної характеристики; **Узгодження** ключів за допомогою симетричного **шифрування**; **Накопичення** адрес електронної пошти; Застосування нейронних мереж у фінансовій сфері; 5) номінативні речення, оформлені в сполученні заголовків із підзаголовками-конкретизаторами: **Класичні техніки шифрування: підстановки і перестановки**; **Структура телекомунікаційної системи: роль сигналів у процесах пересилання інформації**; **Кодування алфавітно-цифрової інформації: двійково-кодовані десяткові числа**; **Графічні зображення: вставка об'єктів та аплетів**; 6) номінативні речення, які містять вказівку на автора винаходу з певної галузі: **Криптосистема Ель-Гамалія**; **Цифровий підпис Шнорра**; **Архітектурні принципи Джона фон Неймана**; **Загальні мережі та мапа Кохонена**; **Тест Міллера-Рабіна**; 7) конкретизатори, які містять вказівку на обсяг та аспект науки, налаштовують потенційного реципієнта на певний різновид інтелектуальної діяльності: **Основи теорії сигналів**; **Основи радіоелектроніки**.

Таким чином, у науково-навчальних текстах з радіоелектроніки та комп'ютерних технологій номінативні речення використовують переважно в ролі заголовків. Номінативні речення в досліджуваних текстах допомагають активізувати логічне мислення студента, забезпечують доступність викладу інформації, сприяють встановленню логічних взаємозв'язків між частинами тексту.

УДК 811.161.2'276.6: 796

Воронюк І. О.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ВИТОКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Однією з актуальних проблем сучасної науки є теоретичні дослідження галузевих терміносистем. Термінологія будь-якої галузі виникає та уніфікується разом із розвитком цієї галузі. Визначний український вчений І. Огієнко зазначив: «Термінологія не повстає відразу, а звичайно витворюється самим життям упродовж віків духового життя, потребує державницької традиції для свого усталення» [1, с. 335].

Формування української термінології з фізичної культури та спорту спостерігаємо з кінця ХІХ ст. Поява спортивно-гімнастичних товариств та розвиток українськомовної спортивної періодики на Галичині сприяли появі перших тіловиховних і спортивних термінів. Розвиток терміносистеми відбувався у європейському контексті та був

зорієнтований на утвердження національної специфіки термінів у галузі фізичного виховання і спорту. Становлення досліджуваної термінології починається з появи перших тіловиховних інституцій – «Сокіл» (1894), «Січ» (1900), «Пласт» (1911), «Луг» (1906), що мали свою спеціалізовану пресу – «Вісті з Запорожжя» (1911 – 1914), «Січові Вісті» (1912, 1913, 1922 – 1924), «Сокільські вісті» (1928 – 1939), «Пластові вісті» (1934 – 1936), «Змаг» (1937 – 1939) тощо. Найбільш стабільною була сокільська періодика, на сторінках якої звучала гімнастична термінологія. Чеська сокільська система фізичного виховання, що набула в Галичині популярності, широко використовувала гімнастичні вправи. Власне, з гімнастичної термінології починається розбудова української спортивної термінології. Українські терміни добиралися переважно як відповідники до чеських або польських слів. Мовне багатство українського народу давало змогу це робити без особливих труднощів. Уперше як спортивні терміни, а не нові в мовному вжитку з'явилися назви гімнастичних приладів *дручник* (перекладина), *поруча* (бруси), *коні* (кінь), *кізли* (козел), *жердка* (жердина), *гойдак* (гойдалка), *линва* (канат), *поміст*, *драбина*, *булавки*, *ковбня* (гімнастична колода), *вправи на коні*, *вправи вільноруч*, *вправи на поручні*, *вправи на дручнику*, *долівкові вправи* тощо.

Природними для української мови були і слова *дужання* (боротьба), *лещтарство* (лижний спорт), *санкарство* (санний спорт), *стріляння* (стрільба), *плавання*, *веслування*. Всі нові терміни відповідали українській мовній традиції. В умовах польського панування у нових видах рухової діяльності національні терміни давали шанс зберегти свою окремішність. Засобами газетного слова вводили й інші нові терміни, хоча запозичували і з польської: *тасьма* (стрічка), *брамка* (ворота), *пилка* (м'яч) тощо. Аналіз української періодики Галичини, здійснений О. Вацебою, показав, що терміни іншомовного походження рівноправно існували з національними: *бій навкулачки* – бокс, *копаний м'яч* – футбол, *гаківка* – гокей/хокей, *столова ситківка* (настільний теніс) – *пінг-понг*. Значну роль у формуванні спортивної термінології тогочасся відіграли праці І. Антонича, І. Боберського, С. Горука, З. Кузелі, В. Лаврівського, Я. Рудницького, Т. та П. Франків та ін. Завдяки діяльності провідних галицьких науковців та спортсменів українська мова збагатилася словотворами *змаг* (змагання, спорт), *дружина* (команда), *ситківка* (теніс) *санкарство* (санний спорт), *совгарство* (ковзанярство), *скічня* (трамплін), *біжня* (бігова доріжка), *рухівня* (спортзал), *одягальня* (роздягальня), *гінці* (естафета), *мет ратищем* (метання спису), *карний мет* (штрафний мет) (штрафний удар), *стусан кулею* (штовхання ядра) тощо. Саме фундатор українського тіловиховання Іван Боберський запровадив українські аналоги різних видів спорту – *«руханка»*

(гімнастика), «відбиванка» (волейбол), «копаний м'яч» (футбол), «наколесництво» (велоспорт), «кошиківка» (баскетбол), «гаківка» (хокей), «лещетарство» (лижний спорт) тощо.

У 30-ті роки ХХ ст. в Галичині було сформовано певну базу українських спортивних термінів, які широко застосовували в подальшому в осередках української діаспори США та Канади. У цілому термінотворення тяжіло, як зауважив І. Янків [2], до утворення власної національної терміносистеми, до очищення від іншомовних впливів шляхом пошуку українських відповідників та конструювання нових словотворів. Уживання запозичених інтернаціональних термінів не заперечувалося: *футбол, гокей, бейсбол*. З приходом радянської влади процес термінотворення було припинено, подібна робота тривала практично лише в діаспорі.

Тож формування спортивної та тіловиховної термінології відбувалося у тісному зв'язку з особливостями історичного розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні з к. ХІХ ст. Із використанням надбання інших мов у цей період було закладено національну основу для її подальшого розвитку. Історичний досвід термінотворення потребує подальшого вивчення та активного застосування у процесах унормування та уніфікації відповідної термінології на сучасному етапі, оскільки розв'язання актуальних завдань щодо впорядкування і розвитку української термінології з фізичної культури та спорту вимагає глибокого вивчення джерел, шляхів і способів термінотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Митрополит Іларіон. Історія української літературної мови / Митрополит Іларіон. – Вінніпег : Наша культура, 1950. – 383 с.
2. Янків І. Українська спортивна термінологія (історико-методологічний аналіз): дис. ... кандидата наук з фізичного виховання і спорту: спец. 24.00.02 - Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення: захищена 2000-09-27. Волинський державний університет імені Лесі Українки / І. Янків. - Луцьк, 2000. – 184 с.

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗВО: ЛЕКСИКО-СТРУКТУРНИЙ АСПЕКТ

Текст – це повідомлення, що складається з кількох чи багатьох речень, пов'язаних змістом та лексико-граматичними засобами. Науковий текст слугує для стимулювання потреби пошуку наукових фактів, є джерелом для вивчення термінологічної лексики, носієм необхідної інформації зі спеціальності. Науковий текст написаний мовою тієї науки, яку він відображає, наповнений термінами, зрозумілий не кожному, але не повинен бути переобтяжений термінологічною лексикою, адже це може ускладнювати його сприймання навіть фахівцями. Функції та особливості наукового тексту досліджували Н. Кушнарєнко, В. Шейко, В. Феоктістова та ін. На думку В. Феоктістової, текст як комунікативна одиниця характеризується такими ознаками: цілісністю, смисловою завершеністю, комунікативним наміром автора, соціальною обумовленістю. Мета нашого дослідження – визначити лексико-структурні особливості наукового тексту економічної тематики для студентів ЗВО.

Структура економічного тексту зумовлена тим, що економічна інформація розрахована на різного адресата. У наукових статтях, підручниках, навчальних посібниках автор подає інформацію, розраховану на те, що він і адресат володіють спеціальними поняттями, зокрема термінологічною лексикою. Реципієнтом таких текстів можуть бути спеціалісти дотичних галузей, майбутні фахівці, зокрема студенти ЗВО. Метою спеціального наукового тексту є ознайомлення з новими тенденціями в теорії економіки, з результатами практичних досліджень у економічній сфері. Для таких наукових текстів характерні ясність, точність, об'єктивність, недвозначність, логічність, аргументованість. Головним носієм інформації професійно спрямованих текстів, зокрема підручників та посібників для студентів ЗВО, є економічна термінологія. У текстах економічного змісту зафіксовано терміни, які становлять її ядро, тобто основний термінологічний фонд, і периферію, тобто терміни з певних суміжних з економікою сфер та загальнонаукові. До термінологічного ядра належать насамперед лексеми, що є назвами родових економічних понять. Умовно їх можна поділити на дві підгрупи: широковживані терміни, загальне значення яких відоме пересічним особам (*кредит, позика, приватна власність, ціна*); другу підгрупу становлять лексеми, якими послуговуються лише фахівці, зокрема і

студенти ЗВО (*акредитив, демпінг, ембарго, індосамент*). До периферії термінів економічних наукових текстів належать найменування правничих, соціологічних, управлінських та інших понять, які широко вживають у дослідженнях із сучасної української економіки. До міжгалузевих входять такі, наприклад, терміни, як *бюджет, дотації, доходи, реформа*, а також загальнонаукові термінолексеми: *аналіз, база, сегмент, стратегія, структура* тощо. Поруч з економічними термінами зафіксовано номенклатуру – систему специфічних назв конкретних економічних об'єктів, причому для економіки не є характерною усталена міжнародна номенклатура. До власне економічної номенклатури належать, зокрема, назви державних і міжнародних органів, установ, організацій, документів. Варто зазначити, що за наявності англомовної версії чи абревіатури на позначення певної міжнародної організації, надається перевага власне українським найменуванням: *МАР – Міжнародна асоціація розвитку; МФК – Міжнародна фінансова корпорація*. Сучасну економічну термінологію становить спеціальна лексика таких підсистем економічної науки: «Біржа та біржова діяльність», «Бухгалтерський облік і аудит», «Маркетинг і торгівля», «Міжнародна економіка», «Підприємництво та менеджмент», «Фінанси, банки, інвестиції» та ін. Сфера функціонування економічної термінології надзвичайно широка: окрім наукових статей, це економічні документи, фахові та періодичні видання, акти купівлі-продажу, банківські послуги, комунальні рахунки. Основну частину сучасної української економічної термінології становлять власне українські терміни, що свідчить про усвідомлення авторами власної культурної ідентичності. Незважаючи на важливу роль англійської мови у сфері економіки, актуальною є проблема збереження українськомовної самобутності в науковій мові загалом і в галузі найменувань спеціальних економічних понять зокрема. Наукові тексти економічної тематики часто унаочнюють таблиці, схеми, графіки, формули, які сприяють підвищенню точності, ясності, компактності подання нормативного матеріалу. Тексти навчальних посібників для ЗВО доповнюють також додатки: глосарій, контрольні запитання, тестові завдання, список рекомендованої літератури.

Отже, лексико-граматичні особливості наукового тексту залежать від того, на якого реципієнта розрахована економічна інформація. Економічні тексти для студентів ЗВО містять базову та периферійну термінологію, номенклатуру, міжгалузеві терміни, причому перевага надається власне українським лексемам та терміносполукам. Важливу роль у текстах відіграють графіки, таблиці, схеми, глосарій, контрольні запитання, тестові завдання.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ З ДОМІНАНТОЮ «РІЗЕЦЬ»

Термінологія – частина словникового лексичного прошарку фахової мови. Машинобудівну терміносистему досліджували такі мовознавці, як М. К. Вороніна, В. П. Даниленко, О. О. Литвин, М. Н. Неврева та ін. Терміни, що вживаються в навчальних текстах для підготовки фахівців з машинобудування, ще потребують лінгвістичного аналізу. Мета роботи – описати термінологічне поле на позначення різального інструменту машинобудівної галузі з домінантою «різець», що вживається в навчальних текстах для підготовки фахівців у технічних вишах. Джерелом фактичного матеріалу є навчальні тексти зі спеціальності «Прикладна механіка». Досліджувані навчальні тексти мають чимало номенів, сформованих на ґрунті українських питомих лексем, серед них терміни з домінантою «різець». Лексема «*різець*» утворена від дієслова «*різати*» і є омонімічною, оскільки має різні значення у анатомії (назва зуба), біології (назва рослини). У машинобудівній термінології лексема «*різець*» позначає різальний інструмент, призначений для оброблення твердих матеріалів на спеціальних верстатах. Дібрані з навчальних текстів двадцять п'ять термінів, формують термінологічне поле із домінантною семою «*різець*» й утворені синтаксичним способом. Серед них вісімнадцять – двокомпонентні терміносполуки, що функціонують в українській мові як граматична конструкція «узгоджене означення», наприклад: *токарний різець*, *стругальний різець*, *розточувальний різець*, *фасонний різець*, *відрізальний різець*, *різбовий різець*, *прохідний різець*, *підрізний різець* тощо. Вони позначають типові види цього різального інструменту. Також виокремили десять багатокомпонентних термінологічних сполук, що включають різні ознаки з метою більш глибокої диференціації понять (*розточувальний різець цілісний для наскрізних отворів*, *розточувальний різець цілісний для глухих отворів*, *різець з механічним кріпленням різальної кераміки*, *різбовий різець для зовнішнього оброблення з механічним кріпленням ЗНП тощо*); на позначення груп різців відповідно до держстандартів (*різці токарні та стругальні з різальною частиною зі швидкорізальної сталі*; *різці твердосплавні токарні та стругальні з напайними пластинами*, *різці з механічним кріпленням пластин з твердого сплаву, кераміки і надтвердих матеріалів*). Отже, термінологічне поле із домінантною семою «різець» складається з термінів, утворених синтаксичним способом і репрезентує специфіку будови та функціонування цього різального інструменту.

СЕКЦІЯ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

УДК069.017 (477.51)

Чоп В. М.¹, Павлюк Є. В.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ІФ-313 НУ «Запорізька політехніка»

ЗАПОРОЗЬКА СІЧ – «КОЗАЦЬКА ХРИСТИЯНСЬКА РЕСПУБЛІКА»

В 50-х роках XVI ст. в пониззі Дніпра, за дніпровими порогами українське козацтво створює своєрідну систему укріплень та опорних пунктів, яку, з часом, вивершує Запорозька Січ – воєнний, адміністративний та господарський центр Війська Запорозького Низового. Фактично це було своєрідне державне утворення українського середньовіччя – «Запорозька козацька республіка», або «козацька християнська республіка» (за К. Марксом). Офіційно «державою» вона ніколи не називалася, але «де факто» завжди нею була. Вже тоді, фактично, почала існувати й країна козаків, територія Вольностей Війська Запорозького, розділених на п'ять, а згодом на сім «паланок», адміністративно-територіальних одиниць очолених полковниками. Загалом Військо Запорозьке Низове мало оригінальний соціально-політичний устрій із досить конкретно визначеними кордонами.

Всього за трьохсотрічну історію запорозького козацтва існувало вісім Запорозьких Січей, які регулярно змінювали своє розташування під впливом політичних та економічних факторів. Першою, Хортицькою Січчю, істориками вважається побудований в 1552 – 1556 рр., князем Дмитром Вишневецьким, замок на острові Мала Хортиця (нині – о. Байди). Останньою (Новою) Січчю був зруйнований в 1775 р. центр запорозького козацтва в околицях сучасного м. Нікополь на річці Підпільна. Найбільш відомою в історії стала Чортомлицька, або Стара Січ, що була пов'язана з діяльністю найбільш славного запорозького полководця – кошового отамана Івана Дмитровича Сірка.

Війську Запорозькому Низовому було притаманне певне коло демократичних рис, до яких слід віднести, зокрема, заперечення феодальної залежності та нерівності, надання усім втікачам, незалежно від їх національної належності, права вступу до «товариства», проголошення рівних прав усім козакам на користування земельними та іншими природними угіддями, на участь у вищих органах січового самоуправління – загальних радах, у виборах старшини. Право входу на Січ мав кожен, хто виконував п'ять умов. Перша умова – бути вільним (безсімейним, неодруженим, можливо вдовим) чоловіком. Друге, бути

православним християнином (якщо ти був іншої віри, або конфесії, то ти міг швидко перехреститися). Третє, пити горілку (адже іслам забороняє пити «вино»). Четверте, вміти добре плавати (препливти Дніпро). П'яте, присягнути на вірність кошовому отаману (знак влади – булава) та січовому товариству.

Вищою владою на Запоріжжі була військова рада («коло»), весь загал запорозького суспільства називався «кіш», звідси – кошовий отаман. Збройними силами «коша Запорозького» власне і було Військо Запорозьке Низове, ядро якого трималося в постійній бойовій готовності в куренях Січі. Куренів завше було 38 /територіальних та спеціалізованих/, кожен з них очолювався курінним отаманом, якого, як правило називали «батьком» (знак влади – «пернач»/невеличка булава/).

З кінця XVI ст. запорозьке козацтво виступає заводієм цілої низки козацько-селянських повстань проти феодального режиму Речі Посполитої, польсько-литовської держави до складу якої Україна увійшла опісля Люблінської унії 1569 р. Це спричинило подальше посилення соціального, національного та релігійного гніту українців. Польські магнати та католицька церква привласнювали селянські та козацькі угіддя в Україні, посилюючи тиск та визиск з нижчих верств українського суспільства. Експансія католицизму та уніатства, спроба колонізації українського народу з боку правлячих кіл Речі Посполитої викликали широкий суспільно-політичний рух очолений запорозьким козацтвом. Першим спалахнуло повстання під проводом Кшиштофа Косинського (1591 – 1593), потім Северина Наливайка (1594 – 1596). Вже тоді спостерігалися перші випадки масового покаяння, однієї з найпоширеніших форм антифеодальної боротьби. Селян і міщан приваблювали права козаків на володіння землею, свобода від феодальної експлуатації, особливий правовий статус, оригінальний стиль життя.

З початком наступного XVII ст. запорозьке козацтво поновило свої виступи проти феодальних утисків й тісно переплело свої зусилля з національно-визвольним рухом. Найвищим проявом цієї боротьби стали повстання 20-30-х років XVII ст. очолювані запорозькими гетьманами Марком Жмайлом, Тарасом Трясилом, Іваном Сулимою, Павлом Бутом, Яковом Острияницею, Дмитром Гунею. Вони ознаменували новий етап в історії боротьби українського народу за своє соціальне та національне визволення. Ці повстання були придушені, або замирені дипломатичним шляхом, однак антифеодальні виступи тривали і в 1639 – 1647 рр. Ці роки стали важливим етапом консолідації сил, підготовки необхідних умов для Української національної революції 1648 – 1676 рр.

УДК 94:355.084(477)"16"БОГУН

Спудка І. М.¹, Плетінь А. О.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. 22-11 ЗГФК НУ «Запорізька політехніка»

ІВАН БОГУН – КОЗАЦЬКИЙ СТРАТЕГ

Іван Богун був одним із найвідоміших козацьких полководців в Україні середини XVII ст., слава про якого гучно лунала не лише на українських землях, а й далеко за їх межами. Палко любив свою Україну і досить боляче реагував на кроки українських гетьманів, що могли утискати права козацької вольності. В політичному спектрі Української козацької держави займав місце постійного опозиціонера. Досить рішуче виступав проти укладення Б. Хмельницьким Білоцерківського договору 1651 р., засуджуючи при цьому політику поступок Польщі і зменшення козацького реєстру. Був у числі противників курсу Хмельницького на союз із Москвою так і не склавши присяги російському цареві. Згодом очолив антимосковську старшинську опозицію. Він став легендою ще за життя.

Історикам достеменно не відома дата та місце народження майбутнього подільського полковника. За одним із припущень він був сином українського шляхтича Федора Богуна і народився близько 1618 р.

Життя І. Богуна, як і життя інших всіх реєстрових козаків, було низкою битв. Першою непідтвердженою згадкою про нього є козацько-селянське повстання проти польської шляхти у 1637-38 роках. Однак історики досі не припинили сперечатися на цю тему. Тому офіційно І. Богун з'являється в історії як командир очільник полку, що стояв на варті Боровської переправи на Азові. Саме там у 1641 р. Богун зі своїм 5-тисячним військом цілий рік стримував турецьку навалу.

Ще до початку визвольної війни І. Богун став одним із однодумців та соратників Б. Хмельницького. Сучасники описують його як високоосвічену людину, розумну та хитру, яка має неабияку хоробрість та талант полководця. Це був справжній патріот, який душою і тілом переживав за долю України та боровся за неї. Тому він без вагань відмовився від титулів та багатств, що пропонували йому поляки, та підтримав визвольну війну 1648 – 1657 рр., яку під проводом Б. Хмельницького розпочав український народ проти Польщі.

За наказом гетьмана, з початком визвольної війни полковник І. Богун очолював Вінницький полк, який стояв на захисті західних кордонів. Їм довелося одним із перших зіштовхнутись з ворогом та стримувати його. Незважаючи на чисельну перевагу поляків, полк Богуна відважно та навіть нахабно стримував натиск супротивника. Козаки

разом із вінничанами хоробро відбивали атаки та міцно тримали оборону. Через два дні з моменту облоги, полковник І. Богун разом із трьома сотнями свого війська пішов у розвідку та натрапив на польський охоронний загін. Показавши величезну силу та хоробрість, Богун зміг відбитись від нападу та знайти прихисток у монастирі на іншому боці річки. А вже за два тижні на допомогу прийшли полки Глуха та Пушкаря та змусили поляків тікати до Кам'янець-Подільської фортеці. Проте й там поляки довго не засиділись. У квітні 1651 р., за допомогою корпусу Лисовця, Богун штурмував фортецю, проявивши військову майстерність та відвагу.

На початку літа 1651 р. відбулась печально відома Берестецька битва. Військо Б. Хмельницького, заручившись підтримкою татар під проводом хана Гірея, вирушило на кордон між Галичиною і Волинню, де і зустріло польське військо, яке очолював сам король Ян Казимир.

Це була жорстока битва. Упродовж двох днів перевага була на боці козаків, велика кількість польської шляхти не встояла під їхніми ударами та полягла. Проте у вирішальний момент вдача зрадила хлопців. Оцінивши свого супротивника, поляки зібрали всі залишки своїх сил та вдарили по лівому флангу, який тримали татари. Воїни хана злякались та ганебно втекли з поля бою. Передавши командування Филону Джалалію, Хмельницький вирушив наздоганяти татар та змусити виконати умови домовленості, проте вони не тільки не повернулись, а й захопили гетьмана у полон.

Розладнане та оточене військо охопила паніка. Джалалій не міг його згуртувати, тому наказним гетьманом було обрано І. Богуну. І це стало для них порятунком.

Упродовж десяти днів тривали запеклі бої. Козаки, загнані у пастку, оточені ворогом з трьох боків і болотом позаду, відбивались із останніх сил. Проте втрати були надто великі з обох боків, тому почались переговори. Польські шляхтичі вимагали, щоб козаки склали зброю та прапори, а також здали своїх воєначальників. Ці умови були не до вподоби наказному гетьману, тому він вдався до хитрощів. Поширивши серед ворогів чутку, що нібито Хмельницький із Гіреєм повернулись та готуються до масивного наступу, Богун наказав козакам створити атмосферу свята, грати на литаврах та сурмах. Надурені поляки відправили значні сили до річки, а козаки змогли тихенько вийти з табору та перебити поляків, які сиділи в окопах.

Зрозумівши що його обдурили, Казимир вирішує збудувати дамбу, щоб затопити та знищити козацький табір. Проте полковник Богун не здався. Змайструвавши із одягу, бочок, сідел та мішків переправу, козаки вирвалися з польського оточення, пройшовши через болото.

У битві під Берестечком було втрачено значну частину війська, але ці втрати були поповнені повсталими українцями з народу. Поповнивши свої полки, Іван Богун почав вигнання татарських військ з українських земель. Це була жорстока кара за зраду та руйнування українських сіл і лише декілька сотень із тисячного татарського війська змогли втекти.

Але визвольна війна ще не була завершена. Армія українських повстанців зростала, сили її міцнішали. Битва під Батогом 1652 р. є яскравим прикладом української мужності, воєнної обізнаності та таланту полководців.

Славетний полководець разом із своїм Вінницьким полком стає учасником історичних битв та подій, проявляє славетну мужність, силу духу та відвагу. Талант полководця, численні бойові перемоги та любов до Батьківщини зробили з Івана Богуна легенду ще за життя. Вороги його боялись, а союзники поважали та шанували.

Після смерті Богдана Хмельницького 27 липня 1657 р. підтримував політику І. Виговського та Ю. Хмельницького, які вбачали майбутнє Війська Низового та Запорізької Січі в незалежності від Кремля як у внутрішній так і в зовнішній політиці. Проте був один недолік в їх поглядах – Виговський був налаштований на налагодження відносин із Польщею, що спровокувало повернення польського поневолення. Тоді разом з І. Сірком, Богун стає на захист українського народу. Об'єднаними силами було захоплено гетьманську столицю Чигирин, а Виговський був змушений тікати до Польщі. Проте, у 1662 р. під час повстання проти польської влади на Правобережній Україні, Богун був заарештований шляхтою та ув'язнений.

У 1663 р., організовуючи новий похід на завоювання Лівобережної України, Ян Казимир звільняє І. Богуна з полону та призначає наказним гетьманом. Він мав на меті скористатись довірою українців до імені Богуна і таким чином залучитися їх підтримкою. Проте у полковника були інші плани. І. Богун замислив скористатися цим призначенням та знищити поляків об'єднаними силами лівобережних козаків та російських військ. Але доля розпорядилась інакше. Серед козаків був зрадник, який замість передати лист Богуна російському командуючому Ромодановському, віддав його польському королю. 17 лютого 1664 р. І. Богун був заарештований та згодом страчений за вироком військово-польового суду.

ІВАН СІРКО - ВЕЛИКИЙ ПОЛКОВОДЕЦЬ І ХАРАКТЕРНИК

Іван Сірко – одна з найвідоміших і найсуперечливіших постатей в історії українського козацтва. Український полководець, подільський шляхтич, козацький ватажок, кальницький полковник, легендарний кошовий отаман Запорозької Січі й усього Війська Запорозького Низового. Здобув перемогу в 65 боях. Герой багатьох українських пісень і казок. Досі немає чітких даних про місце і дату його народження. Ймовірною датою народження Сірка називають 1605-1610 роки. Називають три ймовірних місяця його народження: Слобідська Україна, Східне Поділля і Брацлавщина.

Вперше Іван Сірко в історичних джерелах виступає як полковник вінницький в середині 1644 р., який разом з Б. Хмельницьким веде переговори з французьким послом у Варшаві графом де Брежі про участь запорожців у війні з Іспанією. Переговори завершилися успішно, і у 1645 році корпус з 2500 козаків під командуванням полковника І. Сірка на французьких кораблях відправився з Гданська до Франції, де зіграв вирішальну роль у взятті фортеці Дюнкерн (за яку 3 місяці безуспішно билися герої роману А. Дюма), захопленої іспанцями.

Після повернення з Франції у 1647 р. І. Сірко - активний учасник Визвольної війни українського народу проти Польщі (1648-1654) під керівництвом Б. Хмельницького. В історичних документах зафіксована участь Івана Сірка у визвольній війні українського народу проти Речі Посполитої, зокрема в битві під Жванцем 1653 р.

У 1655 р. Сірко організував морський похід до Криму, чим зірвав намічений на літо похід татарської орди до України. 1660-1661 рр. брав участь у походах запорізьких козаків на Кримське ханство, організувавши одночасно два удари по турецьких фортецях Очаків і Аслам-Кермен, де "посад висік і у полон ... спіймав".

Іван Сірко встановив своєрідний рекордів в історії Запорозької Січі за числом обрань на посаду кошового. З 1663 по 1680 роки він обирався кошовим отаманом Запорізької Січі 12 разів (отамани на Січі обиралися один раз на рік, іноді – і два рази). Сірко був кошовим запорізьким отаманом в той жорстокий і страшний час, коли Правобережну і Лівобережну Україну роздирали міжусобні пристрасті, посилені втручанням сусідів – Польщі, Московії, Туреччини і підвладного їй Криму.

Його запорожці наводили страх на все північне побережжя Чорного моря та Крим, неодноразово брали Очаків, Білгород-Дністровський, Ізмаїл,

Кілію, Тягиню (Бендери), Арабат, Перекоп, навіть Ясси; татарські матері лякали дітей іменем Сірка. 1675 р. Сірко здійснив блискучий похід, заблокувавши вторгнення Туреччини на Чигирин, розбив кримську орду і яничарів Ібрагім-паші, які вдерлися в Україну.

У 1678 р. заподіяв великої шкоди татарському флоту, захистивши Україну. У середині літа 1678 р. турки з татарами почали наступ на Чигирин. Кошовий отаман І. Сірко на чолі козацького флоту випливав з Січі у Дніпровський лиман і біля гирла нинішньої річки Корабельної напав на турецький флот. Розправившись з турецьким флотом, козацька флотилія увійшла у Буг, на якому знищила всі побудовані турками мости, а потім десантувалася на берег, розгромила кілька великих турецьких загонів і силою примусила татарські чамбули повернути в Крим.

Остання бойова акція Івана Сірка була здійснена за кілька місяців до його кончини. 1680 р. спільно з донцями Сірко востаннє опустив свою переможну булаву в битві з ординцями. Повертаючись з походу, занедужав і поїхав з Січі за 10 верств на свою пасіку в село Грушівка (нині село Ленінське Дніпропетровської області). У „Літописі” Самійла Величка читаємо: „...того ж літа, 1 серпня, преставився від цього життя в своїй пасіці Грушовці, похворівши певний час, славний кошовий отаман Іван Сірко... поховано його знаменито... з превеликою гарматною й мушкетною стрільбою і з великим жалем всього Низового війська. Бо це був справний і щасливий вождь, який з молодих літ аж до своєї старості ... не тільки значно воював за Крим і попалив в ньому деякі міста, але також погромлював у диких полях... численні татарські чамбули і відбивав полонений християнський ясир”.

УДК 94(477)"1901/1975"

Гурчина Л. В.¹, Бушман І. С.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БК-612 НУ «Запорізька політехніка»

"ІЗ ЗАПИСОК ХОЛУЯ": РЕЗОНАНСНИЙ ПАМФЛЕТ І. СЕНЧЕНКА

Іван Сенченко (1901-1975) – один з фундаторів новітньої української літератури, чю творчість високо оцінювали такі геніальні вітчизняні критики, як І. Дзюба, В. Брюховецький. Багатьом він відомий як досвідчений редактор, талановитий перекладач та наставник молодих перлин українського літературного слова [1]. Цікаво, що прізвище "Сенченко" походило від того, що їх пращури переселилися на Слобожанщину з селища Сенчі [2; 10].

Однак, не варто забувати про ту досить скромну, але унікальну та посправжньому важливу літературну спадщину, яку І. Сенченко залишив після себе. Його творчість багато в чому не відповідала та іноді навіть суперечила жорстким рамкам тогочасного соцреалізму, поєднуючи у собі реальний погляд на те, що відбувається, з романтизмом, ліричний струмінь з гумором та сатирою, й залишаючи нам можливість тверезо оцінювати події того часу та насолоджуватися справжньою українською літературою.

"Із записок Холуя" (1926) – памфлет, в якому І. Сенченко передає своє бачення світомоделі та соціально-політичних подій тих років. За допомогою сатири та іронії у цьому творі автор викрив та засудив головну всесоюзну ваду – холуйство, бо воно було основою соціально-політичної системи СРСР. Він безстрашно викрив аморальність правлячої гілки та системи загалом, викликавши на себе негатив й безліч критики. У підсумку після публікації памфлету у 1927 р. І. Сенченка було звинувачено у "наклепі" на пролетарську літературу та надовго внесено до списку "неблагонадійних" [2; 12].

Згодом відомий український літературознавець Ю. Лавріненко писав: "Насправді, Сенченків образ Холуя – вичерпно всеосяжний для всіх тих покірних і жорстоких слуг усякого деспотизму й диктатури, що живуть за принципами, які формулює в своїх записках Холуй: слухняність, покора, мовчання, пресмикання..." Цей твір – не просто критика влади, це критика системи та кожного, навіть найменшого, гвинтика цього механізму".

Під маскою сарказму та іронії ховаються глибокі та серйозні роздуми. "Я простий собі смертний, зі здоровим глуздом, гнучкою спиною і дотепними руками", "Я чую ваш смішок, але мені зовсім байдуже" – у цих цитатах приклад фраз, у яких, пародіюючи спосіб думок Холуя, висміюючи його, І. Сенченко разом з тим виявляє своє критичне ставлення й свою упередженість до основних ліній тогочасної політики, застерігаючи від такого "єдиномисля" [3; 477].

У результаті І. Сенченко надовго потрапив до чорного списку влади. Однак це не завадило йому залишити вагомий слід в українській літературі та в історії нашого народу. Що стосується твору "Із записок Холуя", то він ще раз засвідчив унікальність авторського стилю, неповторність його індивідуальної манери та жагу до вільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Романюк Л. М. Модель українського суспільства в "Записках холуя" І. Сенченка [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://ukrlit.net/item/391.html> (дата звернення 7.04.2024) - Назва з екрану.

2. Кошелівець І. Поклонник шаленіючого сонця: Пам'яті Івана Сенченка / І. Кошелівець // Сучасність. - 1976. - Ч. 2. - С. 8–17.

3. Лавріненко Ю. Іван Сенченко (літературна сильвета) / Ю. Лавріненко // Розстріляне відродження. – Київ : Смолоскип, 2007. - 976 с.

УДК 94(477)"1880/1937"

Турчина Л. В.¹, Нестеренко А. П.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ "Запорізька політехніка"

² студ. гр. БК-613 сп НУ "Запорізька політехніка"

М. ЗЕРОВ АБО ВЕЛИКИЙ НОНКОНФОРМІСТ

Видатний літературознавець, блискучий перекладач античної поезії, поліглот Микола Костянтинович Зеров народився в Зінькові 26 квітня 1890 р. По праву належав до "парнасу" української інтелектуальної еліти. За це й поплатився життям 1937-го р., коли російські більшовики цілеспрямовано винищували українську інтелігенцію, намагаючись остаточно приборкати непокірну націю.

Початкову освіту здобув у Зіньківській школі, закінчив Охтирську та 1-шу Київську гімназію. У 1909-1914 рр. був студентом історико-філологічного факультету Київського університету Св. Володимира. Саме в його стінах розквітло величезне захоплення Миколи античними та європейськими мовами й літературами [1; с. 355]. 1912 р. у журналі "Світло" та газеті "Рада" з'являються друком перші статті М. Зерова. З 1914 р. за наказом попечителя Київського учбового округу його призначено викладачем історії до Златопільської чоловічої, а з жовтня 1916 р. – ще й жіночої гімназій. З 1917 р. він працює викладачем латини у 2-й Українській гімназії у Києві; 1918-1920 рр. викладає українознавство в Архітектурному інституті, працює редактором бібліографічного журналу "Книгарь". По закінченні університету М. Зеров працює викладачем у навчальних закладах Києва й приєднується до елітарного гуртка на чолі з Г. Нарбутом. Гуртківці переймалися справами розвитку української літератури, малярства, графіки. 1920 р. виходять друком праці "Антологія римської поезії" та "Нова українська поезія", що стають помітним явищем у тогочасному літературному житті.

Дуже плідним був для митця трирічний період у Баришівці, куди довелося перебраться із зголоділого Києва для викладання у соціально-економічній школі. Тут створені всі вірші збірки "Камена", зроблено багато перекладів. Саме там народилися прізвиська "гроно п'ятірне" та

"неокласики". І саме серед них за цією добою закріпилася назва "болотяна Лукроза" [2].

1 жовтня 1923 р. М. Зеров стає професором української літератури Київського Інституту народної освіти. Тоді ж розпочинає читати свої блискучі лекції, які часто зривають бурхливі оплески. Жіноча частина аудиторії була у нього закохана. Одночасно викладає українську літературу в кооперативному технікумі та торгово-промисловій школі .

1923 р. голосно заявили про себе "неокласики". Саме тоді вони з'їхалися до Києва й об'єдналися у рамках АСПИСу. У грудні 1923 р. відбулося знайомство М. Зерова з М. Хвильовим, коли той приїхав до Києва у складі харківської письменницької делегації "Гарту". Тим часом, "неокласики" розгорнули бурхливу літературну діяльність, влаштовуючи літературні вечори, на яких намагалися згуртувати мистецькі сили, аби спрямувати їх у конструктивну працю. Прагнення М. Зерова розробити спільну платформу для консолідації літературного процесу кваліфікується як замах на ідеологічну цноту панфутуристів та гартованців, що викликає різкий спротив.

Дух класичної простоти, глибоке проникнення у філософську сутність буття, вишукана мова, висока майстерність творів М. Зерова вражали сучасників. Та було багато наклепу, що поет байдужий до актуальних проблем. Підстави для таких тверджень давали не тільки його вірші, а й перший випуск історико-літературного нарису "Нове українське письменство" і монографія "Леся Українка", також видані 1924 р.

1925 р. почалася відома літературна дискусія. М. Зеров-критик стає на бік М. Хвильового. Програма М. Зерова вимагала усвідомлення й засвоєння багатств української національної традиції, перенесення на український ґрунт кращих європейських творів, що піднесе "планку художності" і встановить атмосферу здорової літературної конкуренції.

Лютий-березень 1930 р. М. Зеров змушений виступити "свідком" на процесі СВУ. Його становище хитке й непевне. Маховик репресій розкручується. Життя обертається катастрофою. 4 травня 1933 р. поет пише сонет "В Донбасі" з такими рядками:

І вгору брались ми крізь глід і терен,
Не зводячи очей з огнистих зерен,
Просипаних на кристалічну синь [3].

За 9 днів смерть М. Хвильового стала ще однією драмою для М. Зерова. А потім у 1934 р. помер єдиний син митця – Костик. На вшанування його пам'яті люблячий батько написав сонет "То був щасливий десятилітній сон!" [1; с. 357]. У квітні 1935 р. за звинуваченням в терористичній діяльності його було заарештовано. На першому допиті він заявив однозначно: "До ніякої контрреволюційної діяльності я не

причетний, а отже, співучасників назвати не може". Під час обшуку в нього вилучають дві книжки: "Політика" з дарчим написом "терориста" Г. Косинки та роман П. Куліша "Чорна Рада".

Насправді, втратити таку людину для української культури – це масштабна проблема. М. Зеров мав жити, творити й працювати на її благо! Блискучий викладач, на лекції якого було не пробитися. Його можна вважати більше теоретиком літератури, ніж поетом. Однак активна громадянська позиція М. Зерова довела його до розстрілу на Соловках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зеров Д. Микола Зеров // Наш сучасник Микола Зеров. – Луцьк : Терен, 2006. – С. 355-357.

2. Зеров М. К. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1806> (дата звернення 5.04.2024)

3. Зеров М. В Донбасі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=12322> (дата звернення 05.04.2024)

УДК069.017 (477.51)

Чоп В. М.¹, Степанов І. В.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. КНТ-112 НУ «Запорізька політехніка»

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА 1938-1939 РР. – НЕВИКОРИСТАНИЙ ШАНС УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Після поразки ЗУНР у війні з Польщею влітку 1919 року доля західноукраїнських земель вирішувалася на Паризькій мирній конференції 1919 р., що мала дати світу новий, кращий за довоєнний, політичний устрій. Яким же було розчарування українців, коли за рішенням учасників конференції, світочів західної демократії, західноукраїнські землі опинилися не у складі української національної держави, чи хоча б автономії, а, фактично, у складі історичних ворогів України – Польщі, Румунії та новоствореної Чехословаччини. У Польщі, Східна Галичина та Волинь утворили цілий новий район – Західну Україну. Румунія окупувала Північну Буковину, а до новоствореної Чехословаччини відійшло Закарпаття, фактично у його теперішньому територіальному вигляді.

Становище українського населення Закарпаття, що в кінці 1918 р. добровільно-примусово увійшло до складу Чехословаччини, було, по правді, значно кращим, ніж у Польщі та Румунії. Чехословацька республіка залишилась єдиною послідовною демократичною державою Центральної Європи, а її соціал-демократичні уряди намагалися здійснювати ліберальну, зважену політику щодо національних меншин. Переважна більшість українців, а це близько 455 000 чол.) проживала на сході країни в Пряшівщині та Закарпатті. Це були здебільшого гірські, економічно найвідсталіші регіони Чехословаччини, стосовно яких празький уряд намагався докласти певних зусиль, аби підняти тут рівень життя. З цією метою у 1920-х роках в краї було запроваджено аграрну реформу, перерозподіл земель угорських магнатів серед селян. Понад 32000 українських селянських господарств додатково одержали 29000 га землі. Проте частка промислової продукції у сукупному суспільному продукті краю дорівнювала лише 2 %. Кількість зайнятих у промисловості українців не перевищувала 16 000 чол. Жодного нового великого підприємства у краї не існувало і в міжвоєнний час побудовано не було.

Але в 1938 р. політична ситуація на Закарпатті кардинально змінюється. Після підписання скандальної Мюнхенської угоди 1938 р. починається розпад Чехословацької республіки. В кінці 1938 р. гітлерівська Німеччина змусила празький уряд надати автономію Словаччині. Skorиставшись цим, лідери українських політичних партій звернулися до Праги з вимогою надати автономію і своєму краю. Чеський уряд змушений був затвердити першу автономну адміністрацію на чолі з Андрієм Бродієм. Держава Карпато-Україна (так тепер треба було називати Закарпаття) розбудовувалася в дуже тяжких умовах, під тиском зовнішніх ворогів. Згодом відбувся так званий Віденський арбітраж серед країн союзниць нацистської Німеччини. Згідно його рішень Угорщина одержала право зайняти південні райони Закарпаття, де буцімто мешкало переважно угорське населення. Під загрозою війни в Карпато-Україні було відібрано найбільші міста: Ужгород, Мукачеве і Берегове з прилеглими територіями. Столицю Карпатської України довелося перенести в місто Хуст.

Не розгубившись і не витрачаючи часу, українофіли почали будувати хоч невеличку, але свою державність на врізаній території. Адміністрація, система освіти і видавнича справа переводилися на українську мову. Серед волонтерів розгорнулась підготовча робота зі створення збройних сил – Карпатської Січі. Незабаром тут налічувалося до 5000 бійців озброєних персонально та мисливською зброєю. У розбудові держави закарпатцям допомагали співвітчизники-націоналісти з Галичини, Буковини, а також заокеанська діаспора. Курс Августина

Волошина на утвердження державності діставав схвалення у населення: на виборах у лютому 1939 р. до регіонального парламенту українські партії отримали більшість голосів. А.Волошин 14 березня 1939 р. проголосив самостійність Карпатської України й сформував тимчасовий уряд. 15 березня 1939 р. сейм обрав таємним голосуванням А. Волошина президентом і прийняв закон про незалежність Карпатської України, визначив державну мову, прапор /жовто-блакитних кольорів/ і гімн.

Проте за два дні до проголошення незалежності Карпатської України, за домовленістю з Угорщиною, Адольф Гітлер дав згоду на захоплення нею всього Закарпаття. Угорські війська рушили на неокуповану частину Закарпаття і після запеклих боїв вдерлися до Хуста. Посильну допомогу окупантам надавали польська та чеська діаспори, що намагалися вислужитися перед агресорами.

Новостворена держава українського народу припинила своє існування, хоча дії закарпатських партизан продовжувалися ще близько двох місяців. Проголошення Карпатської України мало велике історичне значення. Цей факт виявив одвічне прагнення українського народу до створення власної національної держави.

УДК 94:327(4)"1939"

Васильчук Т. В.¹, Марченко М. Д.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. М-113 НУ «Запорізька політехніка»

ПАКТ МОЛОТОВА-РІББЕНТРОПА: ЦЕ БУВ РОЗПОДІЛ ЄВРОПИ

Спровокувавши своєю політикою Другу світову війну, керівництво СРСР не змогло захистити територію України від німецької окупації. Це коштувало Україні мільйонів людських жертв. І це при тому, що кількісна перевага в озброєннях і населенні, а також стратегічна перевага – конфлікти Німеччини з Британською імперією, США, у Північній Африці, Югославії тощо та наявність в СРСР практично необмеженого тилу – були на боці СРСР.

19 серпня 1939 р. Сталін на Політбюро ЦК ВКП(б) заявив, що в мирний час успішний комуністичний рух у Європі неможливий, а диктатура партії може виникнути тільки в результаті великої війни.

23 серпня 1939 р. німецький і радянський міністри закордонних справ Ріббентроп і Молотов підписали німецько-радянську угоду про ненапад і додатковий секретний протокол до нього, відомий як "Пакт Молотова-Ріббентропа".

Німеччина відмовлялася від будь-якого впливу на Фінляндію і Балтійські держави (Латвію й Естонію), а східні території Польщі по лінії Нарва – Вісла – Сян, тобто Західна Україна і Західна Білорусь, на прохання Москви, мали відійти до Радянського Союзу.

Решта територій у Східній Європі відходили під вплив фашистської Німеччини. Після церемонії підписання пакту Сталін виголосив тост за фюрера німецького Рейху. Договір про ненапад був ратифікований 31 серпня 1939 р. одночасно Верховною Радою СРСР і Рейхстагом Німеччини.

По суті, це був розподіл Європи між двома тоталітарними режимами, який зробив можливою Другу світову війну та низку супутніх агресій з боку СРСР і Німеччини проти інших країн.

Ще не висохли чорнила на документах про ратифікацію, як наступного дня Німеччина напала на Польщу.

7 вересня, порушивши радянсько-польський договір від 1939 р. про ненапад, радянська армія вдерлася на територію Польщі. Того ж дня у Бресті-Литовському (нині місто Брест у Білорусі) на честь успішної перемоги над Польщею відбувся спільний парад радянських і німецько-фашистських військ.

26 листопада 1939 р. радянське командування інсценувало напад Фінляндії на СРСР, а 30 листопада 1939 р., без оголошення війни, на виконання пакту Молотова-Ріббентропа СРСР напав на Фінляндію. Проте запеклий опір фінів, їхній масовий героїзм в обороні своєї країни змусили радянське керівництво припинити наступ.

У передчутті великої війни в Європі Москва змушена була змиритися з незалежністю Фінляндії. У червні 1940 р., діючи за радянсько-фашистською угодою, війська СРСР вдерлися до Латвії, Литви та Естонії.

Спочатку ці країни були змушені дозволити базування радянських військових баз на своїй території, а згодом радянська окупаційна влада надіслала їм підкріплення й оголосила про "приєднання" Балтійських держав до СРСР.

Проте 22 червня 1941 р. Німеччина без оголошення війни напала на СРСР.

Перед відступом радянських військ з України каральні радянські загони проводили масові розстріли ув'язнених. Зокрема, у Києві були майже поголовно розстріляні усі в'язні. Разом з іншими в'язнями в катівні НКВС було вбито видатного українського співака Михайла Донця. Тоді ж у 1941 р. НКВС заарештував видатного філолога й історика-сходознавця світового рівня Агатангела Кримського, який невдовзі загинув у в'язниці.

30 червня 1941 р. ОУН (бандерівців) проголосила Акт відновлення Української Самостійної Держави. Проте німецьке командування після відмови українських націоналістів скасувати Акт заарештувало ініціаторів оголошення незалежності та частково розстріляло, частково ув'язнило у концтаборах.

УДК 629. 7. 03 (091) (477)

Чумаченко О. А.¹, Селехман Е. В.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-913 НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА ВИРОБНИЦТВА ТУРБОВАЛЬНИХ ДВИГУНІВ ДЛЯ ГВИНТОКРИЛІВ

Виробництво вертолітних двигунів моторобудівний завод м. Запоріжжя почав ще в 1947 р. Двигуни АІ-26ГР з модифікацією АІ-26В були першими в СРСР з потужністю в 500 к. с. Наступне десятиріччя стало часом підвищення можливостей АІ-26В – уже в 1958 р. його ресурс був збільшений до 700 год. Після вдалого вдосконалення двигун почали випускати в Польщі.

Новий етап вертолітного двигунобудування розпочався з часу освоєння заводом турбовального двигуна ТВЗ-117, автором розробки якого було ДКБ ім. В. Я. Клімова. Ще в 1965 р. під керівництвом генерального конструктора С. П. Ізотова та головного конструктора С. В. Люневича в ДКБ почали проектувати ТВЗ-117 з рівнем потужності в 2000 к. с. та головні редуктори ВР-14 і ВР-24. У 1972 р. двигун успішно пройшов Держвипробування та був переданий на доведення запорізьким авіадвигунобудівникам.

Вибір Запорізького авіадвигунобудівного заводу для доведення та подальшого виготовлення двигуна був не випадковим. Саме в цей час завершувалося виробництво основних типів літаків, на яких встановлювали турбогвинтовий двигун АІ-20, що безпосередньо вплинуло на завантаження виробництва ЗВО «Моторобудівник». За ініціативою генерального директора заводу В. І. Омельченка двигун ТВЗ-117 був узятий у виробництво. Відповідне рішення було швидко ухвалене керівництвом Міністерства авіаційної промисловості СРСР, що пояснювалося потребою збільшення випуску двигунів цього класу в масове застосування для гелікоптерів Мі-8, Мі-14 та Мі-24, на яких встановлювали саме ТВЗ-117. Гвинтокрили Мі-24 та Мі-8МТ широко застосовували в Радянській армії та постачалися на експорт, вони брали участь у бойових діях у Афганістані, Африці та на Близькому Сході

У 1975 р. завод опановував ТВ3-117М, що був морською модифікацією ТВ3-117. Вузли та деталі газоповітряного тракту нового двигуна мали спеціальне антикорозійне покриття для надійної роботи в морських умовах. Замість агрегата НР-3А, було встановлено НР-3АМ. Відповідно до рішення від 1 серпня 1974 р., їх було виготовлено 42 одиниці.

У цілому в 1970-х рр. завод почав серійний випуск двигунів для таких всесвітньо відомих гвинтокрилів, як Мі-24 (ТВ3-117 серії 0, 1); Мі-14, Мі-8МТ (ТВ3-117 серії 2, 3); Мі-14 з модифікацією для експлуатації на морі (ТВ3-117М); Мі-8МТ, Мі-17 (ТВ3-117МТ), Ка-27, Ка-29 (ТВ3-117КМ). У 1980-х рр. сімейство ТВ3-117 почали застосовувати на вже згаданому Мі-24 (ТВ3-117В); Ка-27, Ка-29, Ка-32 (ТВ3 -117ВК, аналогічний ТВ3-117В); Ка-28 (ТВ3-117ВКР, який застосовувався і на вищезазначених «камовських» вертольотах, виготовлених на експорт); Мі-28 (ТВ3-117ВМ), а також Ка-50 (ТВ3-117ВМА).

У 1983 р. ВГК очолив А. Я. Штиков, під керівництвом якого на основі ТВ3-117В були запуснені в серійне виробництво двигуни ТВ3-117 ВК (1985 р.), ТВ3-117ВМ/ВМА (1987), морського та сухоподольного застосування. Основний внесок у підвищення надійності та працездатності двигунів внесли такі провідні конструктори заводу, як Л. С. Гліксон, Г. Ф. Олійник, Є. Ф. Киселенко та В. І. Демченко.

Отже, у 1970-х – 1980-х рр. запорізькі авіадвигунобудівні підприємства зарекомендували себе як розробники авіадвигунів для гвинтокрилів та посіли гідне місце серед світових представників відповідної галузі.

УДК 327(477):061.1 ЄС

Дедков М. В.¹, Носенко К. Є.²

¹ канд. іст. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-212 НУ «Запорізька політехніка»

ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС: НА ШЛЯХУ ДО ЧЛЕНСТВА

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони – угода між Україною та Європейським Союзом про асоціацію, яка замінює Угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною та дає змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. 21 березня 2014 року у Брюсселі лідери України та ЄС підписали політичну частину Угоди. 27 червня 2014 року в

ході засідання Ради ЄС Президентом України та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС було підписано економічну частину Угоди. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. 1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації усіма державами-членами Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі

1 березня 2022 року Євросоюз прийняв заявку України на членство у блоці. Відтоді Україна отримала статус кандидата та політичне рішення про початок переговорів про вступ. Проте фактичний початок переговорів може затягнутися через європейські вибори, зазначають фахівці.

28 лютого 2022 року перед будівлею Європарламенту один за одним знімали прапори країн-членів ЄС та вивішували українські. Тривав 5-й день повномасштабного вторгнення, Україна подала офіційну заявку на членство в ЄС.

Наступного дня, 1 березня, Європарламент проголосував термінову резолюцію – заклик до євроінституцій надати Україні статус кандидата на членство в ЄС.

Досі у Брюсселі роками говорили про «втому від розширення», а низка країн по 10 і більше років були у процесі приєднання до Євросоюзу, який ніяк не завершувався.

Проте повномасштабне вторгнення РФ в Україну, кажуть євродепутати, змінило позицію блоку і там вирішили, що час погодитися прийняти нових членів.

Під час візиту до Києва 9.04.2022 р. Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн передала Президенту України Володимирі Зеленському опитувальник для оцінки готовності України до початку переговорів про вступ до ЄС. Передаючи опитувальник, високопосадовця зауважила, що цей процес зазвичай триває роками, але у випадку України йдеться про тижні: «Україні місце у європейській родині. Ми чули цю дуже важливу заяву від усього вашого народу. І ми даємо позитивну відповідь на ваш запит», – зазначила Президент Єврокомісії, звертаючись до Володимира Зеленського. – «Ваша дорога до Європейського Союзу починається. Вже впевнена – це близька стежка».

Ще через 2,5 місяці, 23 червня 2022 року, Україна офіційно отримала статус країни-кандидата на членство у Євросоюзі. Якщо порівнювати цей шлях з країнами, які йшли до членства після ускладнення цього процесу, то Україна отримала цей статус в рази швидше.

Головне досягнення України 2023 року на європейському напрямку очевидне. Це – грудневе рішення Європейської ради, яка схвалила початок переговорів з Україною (а також Молдовою) про вступ до ЄС.

Проте варто зауважити, що рішення саміту передувало зелене світло від Єврокомісії на початку листопада. Рекомендація про початок вступних переговорів з Києвом стала частиною Enlargement report – великого звіту про всі країни зі статусом кандидата або потенційного кандидата. На відміну від суто політичного рішення саміту, цей звіт – переважно технічний, він оцінює всі десять країн з пакета розширення за ідентичними параметрами.

На жаль, Україна не є лідером серед держав-кандидатів. Наша перевага у швидкості реформ. У той же час нинішня швидкість України не дає надії на завершення переговорів про членство за два роки, про що лунають заяви. Щоб досягти членства в осяжній перспективі, нам треба рухатися вдсятеро швидше. А нашими конкурентами у «змаганні» за членство в Євросоюзі є Чорногорія, Північна Македонія та Албанія.

Отже, Україна має робити усе необхідне для того, щоб обігнати усі інші держави-кандидатки та стати лідером у питанні зближення з ЄС. А ще нам необхідно більше реалістично оцінювати свої сили. Щоб насправді завершити переговори про членство за два роки, потрібно підтвердити це діями української влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Україна отримала опитувальник, необхідний для набуття статусу країни-кандидата на членство в ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrymala-opytuvalnyk-neobhidnyj-dlya-nabuttya-statusu-krayiny-kandydata-na-chlenstvo-v-yes/> (дата звернення 3.04.2024)

2. Сидоренко С. Рейтинг євроінтеграції-2023: хто випереджає Україну на шляху до ЄС та чи реально їх наздогнати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2023/11/13/7173415/> // (дата звернення 03.04.2024)

СЕКЦІЯ «КУЛЬТУРОЛОГІЯ»

УДК 2-52:130.123.1

Спудка І. М.¹, Ільченко В. Р.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-213 НУ «Запорізька політехніка»

ПРОТИСТОЯННЯ САКРАЛЬНОГО ТА ПРОФАННОГО МИСТЕЦТВА

Побуває думка, що виродження мистецтва та його деградація є, свого роду, характеристиками сучасного світу. Будучи важливим елементом духовного життя людини, мистецтво пов'язане зі своєрідним моментом ініціації, приєднання до духовного. Звісно, зараз існують напрями мистецтва, які зберігають традиційні канони та сліди попередніх епох. Проте, не варто забувати, що сучасне мистецтво не проникло всюди і не стало доступним кожному. Залишаються види мистецтва, які не підвладні будь-кому.

Духовність, яку ми можемо пізнавати лише через певний обряд ініціації, «прилучення до...» відсунена оригінальністю «сучасної людини», новизна якої у мистецтві стосовно духовного – це, звісно, її прагнення розглядати себе як істоту історичну, прагнення такої людини жити у Всесвіті абсолютно десакралізованому. У певній мірі, «сучасній людині» вдалося втілити свій ідеал, створивши школи та стилі, яких варто просто копіювати і вважати себе великим послідовником того чи іншого першовідкривача у мистецтві. Такий ідеал історичного мистецтва залишається поза людиною, яка творить у сакральній парадигмі. Як відбувається процес зміни митця, після якого він отримує можливість споглядати сакральне? Обряд ініціації, у нашому розумінні, передбачає наявність ритуалів, які змінюють соціальний статус того, хто пройшов цей процес. У митців це відбувається на іншому рівні, а саме через посвяту в таємницю священного, яка проходить на рівні філософському – онтологічна зміна екзистенційного стану людини.

Будь-яка людська община живе за власними правилами, які глибоко проникають у сакральну історію. Вона має також свої таємні обряди залучення людини до священного, що навіть сьогодні можна спостерігати в деяких релігійних общинах. На жаль, таємниця втрачає свій статус сакральний і стає доступною для більшості. Але, на противагу цьому, досі існують комуні людей, які намагаються зберегти таємницю священного серед мовчання. Таким є орден картезіанців. Маючи свою досить цікаву та унікальну історію, на сьогодні він залишається одним із найбільш таємничих. У всіх культурах практикується мовчання, як єдиний можливий варіант збереження

таємниці, яку людині передає Бог або абсолют. Монахи картезіанці проводять більшість часу свого життя серед мовчання (into the great silence). Цьому, звісно ж, сприяє місцевість, де вони проживають – «Великий Шартрез», місце у якому, серед Альпійських гір та тиші, Бруно Кельнський у 1084 році заснував першу обитель. Одне із правил картезіанців говорить «Головна ціль і наука наша: в тиші усамітнення шукати Бога». Ініціація та прилучення людини до монастирського життя не несе в собі отримання «знання» про Бога, тобто об'єктивної інформації, що здатна вдосконалюватися та збагачуватися до безкінечності. Процес посвяти в таємницю сакрального передбачає надання методу (яким є тиша), для того, щоб міг відбуватися процес пошуку Бога.

Орден картезіанців не є численним. За даними 2005 року до нього належить 335 монахів, із яких 170 священників. Існує лише 18 монастирів, більшість з яких у Франції, також є монастирі в інших країнах Європи, США та Бразилії. У XIII ст. виник жіночий орден, який, із певною історичною перервою, існує і до сьогодні. Серед святих є 7 монахів картезіанців. Орден приділяє надзвичайну увагу інтелектуальному розвитку, тому в кожному монастирі є своя бібліотека. Зазвичай такі общини не мають історичної пам'яті – це справа істориків, вони мають свою «священну історію», пам'ять Біблійної історії Христа. Не дарма девіз ордену картезіанців *Stat crux dum volvitur orbis* (Хрест стоїть, доки світ обертається). Центр, який тримає Всесвіт, щоб він ніколи не зміг похитнутися. Хрест, через який ми можемо долучитися до «священної історії». Мені не відомо, чи отримав Володимир Домчук, як митець, можливість торкнутися таємниці священного через тишу, яку він міг пропустити крізь себе, коли перебував у Шартрезі. Мені також не відомо, чи зміг художник передати істинну святість життя блаженних людей. Але коли я дивлюся на роботи, які були створені руками В. Домчука, то бачу як вони несуть у собі світло та темряву, які поєднуються в боротьбі, добро та зло, що наповнюють людину, підштовхують до символічного повернення до «Хаосу». Адже світ, перед тим як бути створеним, спершу повинен бути знищений. Картини художника стирають грань між цими полярностями, дають можливість побачити, як форми сучасного мистецтва можуть передавати священне. Винятковість людського таланту поєднується із таємницею, яку зберігають монахи аскети. Думаю, посвята в таємницю священного несе в собі початок кінця «сучасної людини» і приєднує людину до Божественної тиші. Мистецтво В. Домчука вводить нас у світ, який не може бути «роздазаний», а лише «написаний» в картині, тільки художником. Це своєрідна історія усього важливого, що трапилося із

мандрівником від початку всіх важливих подій. Це спроба внести свій вклад в буття людини, яким воно є сьогодні. Художник, який отримав змогу долучитися до таємниці Бога через тишу монастиря Шартрезу, входить до «священної історії» Світу та Людини.

Саме тому мистецтво має особливу здатність захоплювати та змінювати людину. Художник відкриває нам усю серйозність, яка граничить зі страхом зникнення, для людини яка споглядає його картини. Володимир Домчук взяв на себе відповідальність передачі всіх духовних цінностей, які він отримав у стінах монастиря картезіанців. Тому спробуємо оцінити його творчість як тишу глибини таємниці священного.

УДК 82-311.3 КРІСТІ

Сигида Г. А.¹, Журавель Г. М.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-513 «Запорізька політехніка»

ТВОРЧА СПАДЩИНА АГАТИ КРІСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЕТЕКТИВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Романи Агати Крісті, талановитої англійської письменниці, захоплюють із перших сторінок своєї художньої оповіді. Вона одна з найвідоміших письменниць усіх часів і народів, справжня літературна рекордсменка, чії твори перекладені 100 іноземними мовами накладом понад 2 мільярдів примірників, екранізовані більш ніж 100 разів, що дає їй повне право бути володаркою титулу «королева детективу». Упродовж багатьох років Агата Крісті була президентом Британського детективного клубу. Її перший роман – «Таємнича пригода в Стайлзі» – написаний наприкінці Першої світової війни, в якій письменниця брала участь, перебуваючи у волонтерському медичному загоні. У цьому романі вона створила образ Еркюля Пуаро – маленького бельгійського детектива, якому судилося стати найпопулярнішим героєм у літературі детективного жанру після Шерлока Холмса. Письменниця щороку видавала по книжці. Вона також працювала фармацевтом в аптеці, що відбилося згодом на її творчості: усього 83 злочини в її творах були здійснені шляхом отруєння.

Велику роль у житті Агати, як і всієї родини, відіграла бабуся – пані Міллер. Оригінальний характер цієї жінки безумовно позначився на численних романах Крісті, втілювався в образах багатих, розумних і владних старих жінок, чия воля тяжіє над оточенням, а також на постаті відомої та ушлявленої героїні міс Марпл, старої провінціалки і

геніального детектива. Справжній успіх прийшов до Агати Крісті навесні 1926 року, коли був опублікований роман «Вбивство Роджера Екройда». Письменниця порушила непорушний канон класичного детективу – оповідач за жодних умов не повинен був бути злочинцем. За таке порушення детективного літературного стандарту її навіть на деякий час виключили з Британського детективного клубу, а роман приніс популярність.

На творчості письменниці позначився вплив готичного роману. Тому всім її творам притаманна велика кількість таємниць і багатозначна недомовленість. Визначальною рисою готичного роману є те, що таємниче сприймається як містичне. У творах А. Крісті таємниче є містичним лише на перший погляд, але насправді все містичне пояснюється логічно. Важливим і цікавим елементом детективних романів А. Крісті є різні пісеньки, лічилки, дитячі віршики. Агата Крісті завжди писала для людей і можливо в цьому прихований секрет популярності її детективів. А. Крісті добре розуміла, чого від неї чекають читачі, тверезо оцінювала свої можливості як митця. Її книги визнані загальнонаціональним шедевром детективної літератури й можуть служити багатьом письменникам еталоном для наслідування.

УДК 791.43(477)

Васильчук Т. В.¹, Малахова М. В.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. М-113 НУ «Запорізька політехніка»

ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО КІНЕМАТОГРАФУ

Історія виникнення українського кінематографу розпочалася дуже давно. Ще коли у 1893 р. головний механік одеського Новоросійського університету Йосип Тимченко винайшов і сконструював прототип сучасного кінознімального апарату та апарату для кіно проєкції. Тоді ж він здійснив перші у світі кінозйомки – зафільмував вершників і металників списів. Від 7 листопада до 20 грудня 1893 р. в одеському готелі «Франція» демонструвалися ці дві стрічки.

У вересні 1896 р. в Харкові фотограф А. Федецький зняв кілька хронікальних сюжетів, а вже в грудні того ж року-майже синхронно з першим публічним кіносеансом у Парижі він влаштував кіносеанс у Харківському оперному театрі.

Піонери українського кінематографу початку 1900-х років надавали перевагу екранізації популярних українських вистав «Наталка Полтавка»

за участю відомої актриси Марії Заньковецької, «Москаль-чарівник», «Наймичка». Тоді ж мала місце спроба створити фільми на українську історичну тематику, теж на театральній основі. Одним з них був «Богдан Хмельницький» за п'єсою М. Старицького.

З першим роком існування кіно в Україні пов'язана творчість багатьох популярних акторів. Королевою екрана тих часів була Віра Холодна, яка народилася в Полтаві і багато знімалася в Одесі.

З 1919 р. в Радянській Україні почалося тотальне одержавлення кіно. У 1922 р. було створено Всеукраїнське фотокіноуправління, якому вдалося реконструювати одеське та ялтинське підприємства, а в 1928 р. ввести в дію київську фабрику, майбутню Київську кіностудію ім. О. Довженка, одну з найбільших і найсучасніших на той час у світі.

Наприкінці 1920-х рр. в українському кінематографі дедалі гучніше почала заявляти про себе нова модерністська течія, що сформувалася у співпраці режисера Леся Курбаса з письменниками Майком Йогансеном та Юрієм Яновським. Неторовані шляхи долав у кіно самотній режисер і сценарист, відомий скульптор Іван Кавалерідзе («Прометей», «Запорожець за Дунаєм»).

Особливу роль у становленні українського кіномистецтва відіграли фільми О. Довженка, який свою режисерську роботу розпочав на Одеській кіностудії. Народився Олександр Довженко в невеличкому містечку Сосниця на березі, як він пише «зачарованої Десни». Біографам режисера було непросто описувати його життєву і мистецьку дорогу. Така вона багата на події, факти, такий він неоднозначний. Та Олександр Довженко як ніхто інший з українських митців, вирізьбив у своїх творах силу національної ідеї, її історію, її об'єднавчу суть. Залоблений в Україну, її людей, він прагнув показати духовну красу українця, бажав їм кращої долі. «З повагою до свого роду» створював він кінофільми, писав прозу.

Його мрією завжди було національне кіно, наближення його естетики до народного мистецтва. У 1928 р. він за сто днів зняв фільм «Звенигора» - історію українського народу від сивої давнини до сучасності. «Картину я не зробив, а проспівав, як птах», - казав митець. Наступною роботою О. Довженка стала стрічка «Арсенал». Цікаво також те, що О. Довженко, який свого часу перебував у лавах Армії УНР, тепер знімав фільм «Арсенал» «з іншого боку».

Його творчість піднесла вітчизняний кінематограф на світовий рівень. Ще через рік, у 1930 р., на екрани вийшов неперевершений шедевр світової кінокласики - «Земля». Фільм, у якому Довженко звернувся до трьох одвічних загальнолюдських тем: життя і смерть, людина і земля, старе і нове, - знімався уже на Київській кінофабриці, яку щойно

розпочали будувати. У 1958 р. на Всесвітній виставці в Брюсселі в результаті опитування, проведеного серед 117 видатних критиків і кінознавців із 26 країн світу, фільм «Земля» було згадано в числі 12 найкращих кінострічок усіх часів і народів. Стилїстика, створена Довженком, поклала початок напрямку, який визначають як «українське поетичне кіно».

У 1930 р. в Україні з'явився перший звуковий фільм – документальна стрічка Дзиги Вертова «Симфонія Донбасу», а наступного року глядачі почули голоси акторів у художньому фільмі О. Соловйова «Фронт».

Українське кіно часів Другої світової війни було переважно підпорядковане ідеологічним завданням воєнної доби. Водночас у ці роки були зняті і справжні кіношедеври. До них можна віднести фільм «Райдуга» Марка Донського за сценарієм Ванди Василевської, який з надзвичайною художньою силою передає трагедію окупованого нацистами українського села. Фільм здобув низку міжнародних нагород, серед них премія «Оскар» (1944) в номінації «кращий іноземний фільм».

Сценарій Олександра Довженка «Україна в огні», який Сталін спочатку сприйняв схвально, пізніше було піддано розгромній критиці, а автора – шельмуванню. Однією з причин цього, про що Довженкові натякнули, було те, що у сценарії нічого не було сказано про вирішальну роль Сталіна у перемозі над ворогом. Крім того, у фільмах воєнних років за вказівкою «вождя» пропагувалася ідея швидкої та легкої перемоги над фашизмом.

Хоча українські фільми 1945-53 рр. створювалися за жорсткими канонами «соціалістичного реалізму», їх вирізняють талановита акторська гра, фахова робота кінооператорів і режисерів. На екранах у цей час з'явилися Михайло Романов, Амвросій Бучма, Дмитро Мілютенко, молодий Сергій Бондарчук, фільми «Подвиг розвідника» (1974) режисера Бориса Барнета, оператора Данила Демуцького; «Тарас Шевченко» (1951) режисера Ігоря Савченка, оператора Данила Демуцького та інші.

У часи політичної «відлиги» другої половини 1950-х – поч. 60-х рр. стрімко зростає українська кінопродукція. Багато з фільмів тих років і досі користуються великим глядацьким успіхом.

УДК 7.071.1(09)ГАУДІ+ДАЛІ

Спудка І. М.¹, Жданова Г. Л.²

¹ канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-212 НУ «Запорізька політехніка»

ТВОРЧИСТЬ АНТОНІО ГАУДІ І САЛЬВАДОРА ДАЛІ: БУЙСТВО ФАНТАЗІЇ

Архітектурі Антоніо Гауді (1852-1926) і живопису Сальвадора Далі (1904-1989) притаманна особлива сила, що викликає безліч запитань у тих, хто намагається зрозуміти таємний зміст їхньої творчості. Про них писали як про божевільних геніїв, чий розум занурений у галюцинації, народжені підсвідомістю. Їхні роботи викликали захоплення і заздрість сучасників. Вони зневажали культурні догми свого часу, з усією сміливістю і новизною творячи химерний світ оригінальних художніх ідей, визнаних нині найвищими досягненнями світового мистецтва.

Гауді і Далі були уродженцями Каталонії. Вважається, що її жителі діляться на дві категорії: до першої належать люди врівноважені, серйозні і добропорядні, а до другої – імпульсивні, драгівливі й норавливі.

Цих художників зазвичай відносять до другої групи, ймовірно з тієї причини, що в якийсь момент завдяки проникливості і здоровому глузду вони обрали для себе свободу духу і творчої уяви.

Антоніо Гауді народився в сім'ї ремісника, яка передала йому секрети майстерності і технічні прийоми. Архітектуру він вивчав в Барселоні. У 1878 р. Гауді отримав диплом. Це був час, коли на хвилі культурного і політичного відродження в іспанській архітектурі і декоративному мистецтві зароджувався стиль модерн, що розвивався паралельно з ар нуво, які мають поширення в Європі на рубежі XIX-XX ст.

Громадська думка відкидала мистецтво Гауді, проте він скоро завоював популярність серед підприємливого і процвітаючого середнього класу, який бачив у екстравагантності його споруд можливість самоствердження.

Секрет Гауді полягає в тому, що, звернувшись до світу природи і живих істот, він зумів з нескінченного розмаїття його форм відібрати ті, які можна було перенести в архітектуру. Пішовши по цьому шляху, він проявив воістину безмежну уяву. У архітектоніці створених ним церков, шкіл та інших будівель вгадуються структури живої матерії: стовбури дерев, прожилки листя, кістки скелета, пелюстки квітів.

Всі його твори, створені за законами логіки і розуму, продумані до найдрібніших деталей. За нестримним буйством форм завжди стояв тверезий розрахунок, глибокий аналіз навантажень на елементи конструкції та їх функцій. Це відноситься і до величезних колон фасаду, і до

найдрібніших декоративних деталей з черепиці, скла, дерева або кованого заліза. Гауді, насамперед, прагнув до створення справжніх творів мистецтва, всі частини яких злиті в єдине гармонійне ціле, тому його архітектура глибоко індивідуальна і наповнена новим естетичним змістом.

Щось подібне ми знаходимо і в творчості Сальвадора Далі. Він черпав натхнення в дикій відокремленій природі Коста-Брава, в обрисах обривистих скелястих берегів і в загадкових пейзажах району Ампурдана, де панує ширяючий з гір північний вітер трамонтан.

Отримавши художню освіту в Мадриді, де в той час перебували також Луїс Бунюель, Гарсія Лорка, Рафаель Альберті та інші представники іспанського авангарду 30-х років, Далі почав виставлятися в Барселоні. Популярність художнику принесли не тільки його картини, а й ексцентричність поведінки. У 1928 р. він переїхав до Парижа, зробивши такий фурор серед сюрреалістів, що поет Андре Бретон назвав його втіленням духу сюрреалізму. «Поетичні і примарні образи його картин володіють надзвичайною напруженістю і вибуховою силою».

Він створив фантастичний світ. Видіння, що вийшли з надр його підсвідомості, втілилися в «м'якому годиннику», в перспективах, що йдуть в нескінченність, в безмежно подовжених посохах, непропорційно збільшених органах людського тіла, в «палаючому жирафі», золотих монетах та інших образах, що принесли його методу назву «параноя критичного» і привели в захват Фрейда, а також художників і поетів того часу, які шукали в підсвідомості джерело натхнення.

Далі часто заявляв, що його творчість була проекцією підсвідомості, нав'язливих ідей і фантазій. Все це проявлялося в найрізноманітніших видах мистецтва і літератури: в живописі, скульптурі, літературних та драматичних творах, сценографії, ювелірному та прикладному мистецтві, фільмах і «хепенінгу».

Театр-музей Сальвадора Далі у Фігерасс, заснований ним у 1974 р, втілює неординарний світ художника. Це плід неприборканої уяви Сальвадора Далі, особа якого однаково приваблювала дітей і дорослих: поетів, художників, кінорежисерів, вчених, філософів і політичних діячів.

Отже, Гауді і Далі – типові каталонці. Цікаво, що навіть етимологія їхніх імен відображає їх спосіб життя. «Гауді» означає «задоволення, одержуване від цікавої справи», а «далі» – «спонукуваний непереборним бажанням». Така сильна і пристрасна натура цих художників, які, черпаючи натхнення в рідній природі і слідуючи своєму генію, стали видатними особистостями, виразили себе за допомогою мистецтва – самої універсальної з усіх мов.

УДК 811.161.2(092)ЛУКАШ

Дедков М. В.¹, Сергієнко Т. А.²

¹ канд. іст. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-313 НУ «Запорізька політехніка»

МИКОЛА ЛУКАШ – ГЕНІАЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАДАЧ, МОВОЗНАВЕЦЬ, ПОЕТ

Микола Лукаш (1919-1988) – український поет, лінгвіст, перекладач, поліглот член Спілки письменників України, співробітник журналу іноземної літератури «Всесвіт».

Він володів 24 мовами, вільно перекладав з 18 (був одним з небагатьох перекладачів, які працювали з оригінальним текстом, а не з проміжним перекладом російською) тексти різних жанрів від таких великих письменників, як Керролл, Гайне, Рабле, Гюго, Міцкевич, Боккаччо, Блок, Маяковський. Він обирав тексти для перекладання, керуючись соціально-культурним контекстом, особистим інтересом та винахідливістю.

Микола Лукаш – виняткова постать в історії української художньої культури. Його перекладацька діяльність вражає глибиною розуміння як вимог до художнього перекладу, так і процесів, що відбувалися в українській мові та культурі.

Дослідники відзначають універсалізм як одну з найвагоміших рис перекладів Лукаша. Він перекладав тексти різними мовами, в різних жанрах, стилях, напрямках і літературних течіях. Його лексичний розмаї та редакторське чуття роблять переклади Лукаша справжніми шедеврами. Підкреслимо кілька ключових моментів, які підкреслюють унікальність перекладацького таланту Лукаша: 1) глибоке розуміння вимог до художнього перекладу, 2) знання процесів, що відбувалися в українській мові та культурі, 3) прагнення до збереження цілісності української культурної полі системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борко Т. М. Редакторсько-перекладацька діяльність Миколи Лукаша у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців [Текст] / Т. М. Борко // Інформаційні комунікації в культурі та мистецтві: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (8 квітня 2021 р.) / [редкол.: Н. В. Федотова (гол. ред.) та ін.]. – Миколаїв : ВП «МФ КНУКіМ», 2021. – С. 117-119.

2. Лукаш М. Моцарт українського перекладу / Л. М. Черноватий, В. І. Карабан (ред.) // М. Лукаш. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 36 с.

3. Кузик Д. Сторінками спадщини Миколи Лукаша / Д. Кузик // Слово і Час. – 2005. – № 2. – С. 84-85.

СЕРЕДНІЙ КЛАС В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Середній клас є не лише основою стабільності суспільства, але й суспільним суб'єктом, зацікавленим у підтримці інститутів, здатних її забезпечувати та захищати, насамперед – інституту права. У прагненні стабільності суспільства середній клас зацікавлений також у запобіганні його поляризації за будь-якою ознакою (майновою, етнічною, конфесійною тощо), тобто – в забезпеченні соціальної солідарності та дотриманні прав і свобод людини і громадянина (верховенстві прав особистості). У цих вимірах середній клас зацікавлений у правовому та соціальному характері держави – оскільки лише така держава здатна через безумовне дотримання прав і свобод людини і громадянина забезпечити соціальну солідарність. Отже, можна стверджувати, що середній клас є соціальною основою громадянського суспільства, суть якого полягає у просуванні та захисті засад демократії, верховенства права та яке протистоїть будь-яким посяганням на права громадян, у т.ч. з боку держави [1].

У світі близько 3,7 мільярда чоловік належать до середнього класу, що становить 48 % населення. Ще 2,5 % - багатії, а решта - бідні або заробляють достатньо, але не вважаються середнім класом, пише Washington Post. Ознакою економічно розвиненого суспільства є наявність 50 – 60 % середнього класу.

Якщо шукати в Україні центри системної локалізації середнього класу за критеріями доходу, то дуже легко заплутатися. Наприклад, представників цього прошарку багато в ІТ-індустрії: вони і заробляють чимало, і зазвичай мають цілком ринкову, орієнтовану на розвиток свідомість та відповідний спосіб життя. Менеджери середньої ланки в середньому та великому бізнесі також цілком можуть відповідати і економічним, і ментальним критеріям. А от про малих підприємців такого не скажеш, принаймні не про всіх. За даними Держстату, дві третини з них – торговці. Як правило, це люди, яким на думку не спадає нічого, окрім як купити дешевше й продати дорожче. В Україні можна часто зустріти таких людей. Вони заціклені на фізіологічних і безпекових потребах, навіть якщо ступінь їх задоволення достатньо високий [2].

Дуже складно знайти представників середнього класу в державному секторі. Йдеться навіть не про низькі зарплати. Візьмемо, наприклад,

держпідприємства. За даними Мінекономрозвитку, у 2018 році середня частка державного сектору в економіці становила 8,9 %. При цьому за доходом 8,2 %, за активами 15,2 %, за чисельністю працівників 12 %. Тобто в держкомпаніях активів порівняно багато, а доходу вони генерують порівняно мало, що є ознакою неефективності [3].

Важко знайти представників середнього класу і в олігархічному бізнесі (звісно, не без винятків). Олігархи не звикли вести бізнес за правилами конкуренції, тому часто не стимулюють прогресу ні власних компаній, ні працівників у них. У таких компаніях часто немає ні внутрішніх соціальних ліфтів, ні налагодженої системи сприяння розвитку. Вони розглядають свої активи як дійну корову, яку не треба ні годувати, ні вирощувати, а працівників – мало не як кріпаків. Це пригнічує і сам бізнес, і людей, які в ньому працюють, не наважуючись піти. Якщо олігархи й пробують розвивати бізнес, то це виходить у них надзвичайно незграбно, бо їхня ментальність і розвиток – взаємовиключні поняття. Тому що не можна поставити на рейки розвитку бізнес, створений на зовсім неринковій, неконкурентній, а часто й злочинній основі [2].

Формування середнього класу в Україні має й суспільно-історичний вимір. Революція гідності за своєю ідеологією була маніфестацією середнього класу, вона об'єднала його представників незалежно від рівня доходу. Волонтери, активісти, вояки-добровольці, яких породила революція, – це цвіт середнього класу, люди, які готові покласти своє життя і здоров'я на задоволення потреб найвищого рівня відповідно до піраміди Маслоу. У такому ракурсі можна сказати, що за останні п'ять років середній клас в Україні добряче зріс [3].

Отже, середній клас є не лише основою стабільності суспільства, але й суспільним суб'єктом, зацікавленим у підтримці інститутів, здатних її забезпечувати та захищати, насамперед – інституту права. Середній клас в Україні розвивається, але досить в низькому темпі. Без середнього класу неможливе громадянське суспільство, а без останнього – правова держава, оскільки правова держава і громадянське суспільство є взаємозалежними і взаємозумовленими явищами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Середній клас України: уявлення і реалії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Seredn_klas.pdf (дата звернення 16.03.2024).

2. Золота середина. Де шукати та як розвивати середній клас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/zolota-seredyna-de-shukaty-ta-iaak-rozvyvaty-serednij-klas/> (дата звернення 16.03.2024).

3. Середній клас в Україні скорочується. Що ще стало відомо з нової доповіді Програми розвитку ООН? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/serednij-klas-v-ukrayini-skorochuyetsya-sho-she-stalo-vidomo-z-novoyi-dopovidi-programi-rozvitku-onn> (дата звернення 16.03.2024).

УДК 725 – 056.24

Сигида Г. А.¹, Борисенко Є. Д.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-533 НУ «Запорізька політехніка»

БЕЗБАР'ЄРНА АРХІТЕКТУРА – МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ КОЖНОГО

Багато років безбар'єрність переважно асоціювалася лише з подоланням фізичних перешкод – облаштуванням пандусів і підіймачів. Насправді ж це поняття ширше і стосується, без перебільшення, кожного. Безбар'єрність – це забезпечення рівних прав та можливостей для всіх людей, зокрема й тих, хто відчуває на собі тиск та обмеження, стигматизацію, дискримінацію тощо. Безбар'єрне середовище створює такі умови життя, в яких жодна людина незалежно від своєї статі, віку, фізичних можливостей чи стану здоров'я – не виявляється позбавленою багатьох можливостей для життя, розвитку, освіти, роботи та взагалі – для щастя. Безбар'єрність включає в себе багато понять, але сьогодні головною метою є принципи універсальної архітектури та дизайну. Безбар'єрна архітектура покликана враховувати інтереси тих людей, які потребують специфічних умов, які відчувають труднощі при самообслуговуванні й пересуванні. Вона покликана зробити доступним середовище проживання для всіх без винятку, створити умови для нормального й безперешкодного пересування маломобільних груп населення.

Універсальний дизайн – це основа для розроблення проектування навколишнього середовища, громадських будинків і споруд, транспортних засобів загального користування, речей, технологій, будь-яких інформаційних видань чи способу подавання інформації та комунікацій таким чином, щоб ними могли користуватися найширші верстви населення, незважаючи на їх можливі функціональні обмеження. Основні принципи універсального дизайну такі:

- 1) рівноправне використання;
- 2) гнучкість у користуванні;
- 3) просте та зручне використання;
- 4) сприйняття інформації;
- 5) припустимість помилок;
- 6) низький рівень фізичних зусиль;
- 7) наявність необхідного розміру і простору при підході, під'їзді та різноманітних маніпуляціях, незважаючи на фізичні розміри, стан та ступінь мобільності користувача.

У США та європейських країнах широко використовують принципи універсального дизайну. Один із найбільш завантажених аеропортів світу Хартсфілд-Джексон (Атланта, США) вирішив облаштувати спеціальний простір для дітей-аутистів. Басейн з кульками, тактильна панель і водяні колони впливають заспокійливо на особливих пасажирів і роблять поїздки легшою. Музей Енді Уорхола (Піттсбург, США) запропонував своїм сліпим відвідувачам аудіогід. У листопаді 2016 року тут запустили докладний аудіогід, який направляє незрячих гостей по експозиції завдяки дотикам і звукам. Крім того, у музеї з'явилися тактильні репродукції деяких картин, що також полегшує знайомство з мистецтвом.

Концепція універсального дизайну втілена в Лондоні, Парижі, Кембриджі, Амстердамі, Берліні та багатьох інших містах Європи. Лідерство серед найбільш інклюзивних міст Європи належить, зокрема, Лондону, Роттердаму, Берліну. Автором концепції є американський архітектор та дизайнер Роналд Мейс. Він був прикутий до інвалідного візка через пережитий у дитинстві поліомієліт. Після закінчення Школи дизайну Університету Північної Кароліни Мейс став поборником створення житлових та громадських просторів, які були б зручними у використанні, незалежно від віку, статі та стану здоров'я людини, саме він розробив 7 основних принципів універсального дизайну.

В Україні ініціативу Олени Зеленської про поширення й втілення безбар'єрності підтримали. Було створено кілька корисних та актуальних проєктів. Так виник Альбом безбар'єрних рішень. Альбом стане в пригоді архітекторам, проєктувальникам, будівельникам, замовникам, держслужбовцям, активістам та всім тим, хто опікується рівнем якості реалізації просторів. Усього представлено 4 розділи із рекомендаціями для громадських просторів та будівель.

Прикладом безбар'єрного проєкту в Україні, а саме в нашому регіоні, можна вважати «Велику реставрацію» Музейного комплексу на острові Хортиці. До початку робіт простір не мав жодної взаємодії з навколишнім середовищем, він був дисфункціональним, не комфортним та не дуже привабливим для відвідувачів. Відсутній будь-який

благоустрій, до вершини пагорба вели лише стихійні стежки, якими далеко не кожен зміг піднятися, і, тим більше, безпечно спуститися. Наразі Курган Єдності вже оновлено, із занедбаного та небезпечного для пересування місця пагорб перетворився на простір, в якому люди хочуть та можуть з насолодою проводити час. Створено цікавий та комфортний досвід підймання на пагорб та облаштовано центральний музейний майданчик, який став відправною точкою для прогулянкових маршрутів.

Розвиток безбар'єрних можливостей, у свою чергу, породжує інклюзивний туризм, який, за прогнозами експертів, можна назвати сектором ринку, що швидко розвивається. Також варто нагадати, що інклюзія стосується не тільки туризму, а й побуту (пандуси, спеціальні ліфти, відсутність бруківки, дерев'яні доріжки на пляжах). В Україні таке теж можна вже зустріти, але, на жаль, ми ще поступаємось у цьому багатьом країнам Європи.

УДК 712.012.23

Сигида Г. А.¹, Кротова Н. В.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД - 513 «Запорізька політехніка»

СИНТЕЗ МИСТЕЦТВА Й ПРИРОДИ У ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ АРХІТЕКТОРІВ

Природа століттями надихала архітекторів на нові будівельні проекти, а результати цього впливу можна побачити і в сучасних архітекторських роботах. Наслідування природи є неординарним дизайнерським рішенням, а іноді елементи декору, натхненні навколишнім світом, навіть мають практичне призначення. Усе частіше сучасні архітектори в пошуках нових ідей звертаються до невичерпного джерела єдності краси з функціональністю – до природи. Чому використання природних форм в архітектурі так актуально? Відповідь закладена в природному сприйнятті естетики людиною: форми і силуети рослинного і тваринного світу добре знайомі нашому мозку, тому відтворені в будівлях, вони зазвичай викликають зорове задоволення, а візуально досконалі елементи біонічної архітектури можна вважати ідеальним союзом для створення вдалого архітектурного проекту. Серед сучасних архітекторських біонічних будівель варто приділити увагу Шанхайській вежі, дизайн якої натхненний традиційною китайською архітектурою та формою пагона бамбука. Отже, сучасні архітектори виявляють усе більший інтерес до синтезу мистецтва та природи у своїй творчості, визнаючи, що цей підхід сприяє створенню естетично

привабливих, функціональних та екологічних споруд. Усі вони дотримуються розроблених Френком Ллойдом Райтом принципів органічного єднання простору з природою, тому інтеграція природних елементів у будівництво не лише створює затишні та здорові середовища для проживання, але й сприяє підвищенню якості життя та збереженню навколишнього середовища для майбутнього планети. Таким чином, вивчення та розвиток синтезу мистецтва та природи у творчості сучасних архітекторів є важливим завданням, яке сприяє досягненню більш сталого та гармонійного містобудування. Сучасна архітектура Японії має як самобутні риси, так і інтернаціональні, привертаючи все більшу увагу фахівців у всьому світі. Розрізняють три основні її напрями: до першого належать всі зіркові зодчі, вже визнані у всьому світі (Т. Андо, К. Кума, Т. Іто, С. Бан); до другого – архітектори, відомі тільки у вузько спеціалізованих колах (Т. Нісідзава, С. Фудзімото, співробітники ательє "Бау-Вау"); молоді початківці – до третього. Японські архітектори, які досягли популярності, займаються спорудженням об'єктів у Європі, Китаї, Австралії, Африці та Азії. Основні риси їхнього стилю: гармонійна взаємодія внутрішнього і зовнішнього простору із застосуванням властивостей і особливостей натуральних матеріалів. Завдання сучасної архітектури Японії, за словами Тайру Нісідзави, полягає у створенні унікальних форм і конструкцій таким чином, щоб будівля, люди і навколишнє середовище перебували в гармонійному співвідношенні.

Наприклад, за відродження українського Ірпеня відповідатиме Хірокі Мацура – знаменитий японський архітектор та урбаніст, який наразі працює в Нідерландах. Він заснував архітектурне та містобудівне бюро MADMA urbanism+landscape та MASA architects. Мацура розробить план відбудови Ірпеня. Він особисто відвідав звільнене місто на Київщині. Наразі Хірокі Мацура працює над майстер-планом Ірпеня, в якому увиразнить особливості міста.

УДК 316.4(477)

Юнацький О. В.¹, Хоменко Є. Г.²

¹ канд. юрид. наук, доц. ЗГФК НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. 21-12 ЗГФК НУ «Запорізька політехніка»

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

На сьогоднішній день тенденції соціального розвитку в глобалізації мають значну силу, оскільки вони значною мірою впливають на

трансформацію соціальної системи суспільства. Такі зміни можна вважати певною, новою ерою, яка формується в новітньому часі.

Дослідники нашого часу підкреслюють, що в Україні процеси модернізації суспільства не мають окремого напрямку, інакше кажучи не маючи кінцевої мети таких змін. Виходячи з цього, однією з головних проблем цих змін є політична модернізація, оскільки саме вона має важливий вплив на останні сфери суспільного життя [1, с. 211].

Трансформаційними вважаються зміни, які на теперішній час відбуваються у нашому суспільстві. Вони висвітлюють певну кількість проблем, до яких відносяться проблема культурно-історичного перетворення суспільства та структурно-цивілізаційного вибору. Проблематика змін виражається в соціальній, державній, економічній та культурній сферах, в яких утворюються не стійкі та невизначені форми.

Важливим кроком в суспільстві вважається радикальне переосмислення ролі держави як соціального цілого та зменшення її впливу суспільних сферах, коли вона чітко виконує тільки властиві їй функції. Такі процеси, на сьогоднішній день, діють досить активно [2, с. 75].

Пошук аспекту нового розвитку, вважається сучасним трансформаційним процесом. У сучасному українському суспільстві соціальна структура стала більш реабілітованою до нових змін. Відбувається процес модернізації. Сучасний етап модернізації в суспільстві характеризується розвитком соціального об'єкта головних компонентів соціальної структури, інакше кажучи класів суспільства. Важливим є розгляд модернізаційних процесів, враховуючи структуру суспільства, яке розвивається та змінюється. Процес формування соціальних класів є одним із основних виявів таких наслідків [3, с. 114].

Досить важливу роль у суспільстві відіграє середній клас, який складає основу суспільства, приймає активну участь у процесі соціалізації суспільства. Середній клас тільки починає утворюватися, верстви західного суспільства складають майже 80 % населення, що є стабілізуючою силою та, завдяки високому престижу, виконують завдання пов'язані з соціально-економічним прогресом. На сьогоднішній день, в українському суспільстві його формування, через певну кількість причин, не закінчене.

Основним напрямком трансформаційних змін є становлення ринку праці, підвищення престижу освіти, посилення ролі культурного фактора у формуванні високостатусних груп, значна роль у цьому процесі належить інтелігенції. Сприятливі формуванню могутньої верстви інтелігентів повинна соціальна адаптація та державна політика. Головним завданням державних структур, що здійснюють соціальну

роботу повинно стати напрацювання механізмів, що допомагають групам інтелігенції у соціальній та психологічній адаптації [4, с. 291].

Особливості трансформаційних змін зумовлює втрату стабільності і однозначності стратифікації суспільства. Поступово зникають межі між групами і верствами, виникають нові групи з невизначеним статусом.

Багато людей почувають себе відстороненими від сучасних перетворень, не впевнені в майбутньому, тобто втратили соціальну стабільність. Тому часто люди намагаються діяти старими методами за нових умов, причому неадекватність таких дій виявляється на всіх рівнях. Звідси виникає криза довіри до дій владних структур, що загострює соціальні та економічні процеси, які відбуваються в українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакіров С. В. Українські трансформації: специфіка, етапи, тенденції. / С. В. Бакіров, О. А. Фісун. //Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. – Харків, 2007. – С. 211-220.

2. Глушкова Л. В. Особливості змін структури українського суспільства у глобалізаційному процесі / Л. В. Глушкова // Грані. – 2016. – № 4 (132). – С. 74-77.

3. Куценко О. Становлення соціальних класів як вияв самоорганізаційних процесів у суспільстві. / О. Куценко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. – № 4. – С. 110-123.

4. Гордієнко Б. С. Механізми адаптації сучасної української інтелігенції в транзитивному суспільстві / Б. С. Гордієнко // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. – 2002. – С. 291.

УДК 792.01"20/21"

Сигида Г. А.¹, Ярцева В. В.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-413 НУ «Запорізька політехніка»

ІДЕЇ «ТЕАТРУ АБСУРДУ» НА МЕЖІ СТОЛІТЬ

Тема оновлення музично-театральних жанрів другої половини ХХ – початку ХХІ століття є надзвичайно актуальною та цікавить сьогодні не тільки музикознавців, а й культурологів, режисерів,

художників. Балансуючи між такими полярними поняттями як елітарність і масова популяризація, високий професіоналізм і дилетантизм, сучасний музичний театр розшаровується на певні підвиди, створюючи безмежну різноманітність напрямів і течій. У нашій роботі ми звертаємося до радикального та справді революційного явища в драматичному театрі ХХ століття – «театру абсурду».

У пошуку актуального та правдивого театру абсурдисти прагнули до тотального оновлення мови, змісту та ідей, намагаючись уникнути того глухого кута, у який, на їхню думку, потрапив масовий театр. Виникнення театру абсурду можна датувати 1950 роком, появою спектаклю Ежена Іонеску «Голомоза співачка» («The Bald Soprano») у Франції. Окрему увагу необхідно звернути на філософію екзистенціалізму, яка якнайглибше вплинула на естетику абсурдизму. Можна навіть сказати, що певною мірою ідеї абсурду – це доведені до абсолюту ідеї екзистенціалізму. Головну трагедію абсурдисти бачили в екзистенційній проблемі буття, що була своєрідною трагедією сьогодення. Герой переставав бути винятковим, неповторним, він ставав лише персонажем у масці (звідси – «театр насмішки»). Автори показували подібність ситуацій, стосунків між людьми, ставлення до життя тощо. У цьому «конвеєрі» ситуацій між знеособленими, уніфікованими персонажами особливо гостро можна було побачити абсурдність людських бажань, мрій та страхів і людського буття в цілому. Окремо хочеться сказати про неабияку «музичність» багатьох творів театру абсурду. Розпад мовлення, який став наслідком порушення раціональної логічної лінії, змістив акцент основного призначення вербальної складової. Усупереч оповідальності та поступовості викладення автори розбивають не тільки форму та речення, а й навіть окремі слова. Таким чином, слова стають комбінаціями звуків (часто ритмічно організованих), які періодично «вриваються» в текст та функціонують у ньому аналогічно до художніх ілюстрацій. Прикладом може бути «Гра» С. Беккета.

Джерела «театру абсурду» в українській драматургії вітчизняні науковці віднаходять ще у ХІХ сторіччі. Так, драматург і дослідник Володимир Діброва вбачає елементи поетики «театру абсурду» в українському водевілі М. Кропивницького (початок ХХ століття). У творчості драматурга наявна вдала композиційна еклетика сатиричних елементів і карнавальної стихії, завдяки яким автор розбудовує змістову складову. Одним із перших почав використовувати форманти «театру абсурду» у своїй творчості Микола Куліш. У його драмі поєдналося трагічне з комічним, потворне з прекрасним, індивідуалізм і сильно розвинений соціально-політичний інстинкт, національний патріотизм і

міжнародний універсалізм, гумор і патетика. Дійові особи абсурдистських творів нагадують маріонеток. Вони є образами-схемами, виразниками певної ідеї. Персонажі навіть не завжди мають імена. У п'єсах драматургів-абсурдистів відсутні позитивні герої. Зазвичай їхні персонажі морально скалічені, не мають гідності.

Перш за все, драми “абсурдистів”, які шокували і глядачів, і критиків, нехтували драматичними канонами, застарілими театральними нормами, умовними обмеженнями. Бунт авторів “театру абсурду” – це бунт проти будь-якого регламенту, проти “здорового глузду” й нормативності. Сьогодні на тлі складності та неоднозначності політичних, соціальних та економічних процесів виникає чимало конфліктних ситуацій як у житті суспільства загалом, так і в житті окремої особистості, які неможливо збагнути, спираючись виключно на раціоналістичні концепції. Постала психологічна проблема ноогенного неврозу (В. Франкл), пов'язана із втратою смислу чи смаку життя. Естетика театру абсурду пов'язана з життям людей, досвідом їхніх переживань, з відчуттям, що абсолютно все безглузде та ірраціональне, що людина з самого народження перебуває в непоясненій і непояснюваній ситуації. Цей театр підпадає під ключові поняття постмодернізму: ризома, надреалізм, лабіринт, бунт проти авторитетів тощо.

СЕКЦІЯ «ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ»

УДК 811.161.2-115:811.16

Онуфрієнко Г. С.¹, Ковтун В. М.²

¹ д-р філос. у філол. науках, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. БАД-532 НУ «Запорізька політехніка»

УКРАЇНЬСЬКА МОВА В СУЗІР'Ї СУЧАСНИХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ: КОМПАРАТИВНИЙ КОНТЕКСТ І ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ

У сучасному європейському комунікаційному просторі різноманіття слов'янських мов (СМ) ілюструють у складі найбільшої в світі індоєвропейської мовної сім'ї три їх підгрупи, умовно об'єднані за спільними ознаками (західнослов'янські, південнослов'янські, східнослов'янські), якими спілкуються близько 300 млн осіб [1, с. 101]. Беручи свій початок від праслов'янської доби, українська мова (УМ) упродовж своєї історії неодноразово поставала об'єктом ґрунтовних наукових досліджень на матеріалі документальних, лінгвістичних, історичних та етнографічних джерел у працях таких славістів, як О. Горбач, Ю. Карпенко, М. Максимович, В. Німчук, Г. Півторак, О. Потебня, В. Русанівський, В. Скляренко, К. Тищенко, О. Ткаченко, О. Царук, Ю. Шевельов та ін. Генезу УМ у проєкції комплексної візії надскладної взаємодії різних гіпотез та концепцій мовознавців ХІХ – ХХ століть висвітлено в статтях, підготовлених на ГФ Запорізької політехніки та опублікованих у фахових філологічних виданнях [2]. В умовах тривалого воєнного стану в Україні активно обговорюються університетськими науковцями та громадськими спільнотами розміщені в YouTube відеоматеріали актуального культурного проєкту «У пошуках ідентичності». Мета цієї розвідки – на засадах різновекторного порівняльного аналізу з різними СМ і з урахуванням набутого досвіду співавторів з їх опанування узагальнити особливості УМ як засобу вербальної комунікації та обґрунтувати чинники й локації взаємодії СМ.

У ХХІ столітті УМ функціонує як одна з найпоширеніших СМ, що підтверджують офіційні дані і про кількість її носіїв (близько 45 мільйонів осіб [4]), і про зростаючі обсяги перекладів з української художньої літератури, до якої останніми роками постійно збільшується читацький інтерес різних верств населення інших країн. Українською мовою спілкуються в Україні та за її межами у численних українських діаспорах і громадах у всьому світі. Вона є провідною мовою початку в

освітніх закладах, у науковій сфері, техніці, у засобах масової інформації, в мистецтві, літературі, спорті. Згідно з концепцією державної мовної політики, затвердженою Указом Президента України від 15.02.2010 р., і відповідно до ухваленого 25.04.2019 р. Верховною Радою України закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначено стратегічні пріоритети УМ для збереження ідентичності української нації, зміцнення державної єдності України та схвалено концепцію популяризації УМ до 2030 р. «Сильна мова – успішна держава».

Компаративний аналіз в ієрархічній системі УМ її особливостей на основних рівнях (фонетика, графіка, лексика, граматика, стилістика) із залученням проміжних (дериваційний, фразеологічний, текстовий) з іншими поширеними СМ дозволяє виокремити спільні й відмінні риси між ними, актуальні саме в комунікації. Так, якщо УМ і болгарська мова як кириличні складаються відповідно з 33-ох та 30 літер, то серед поширених СМ, заснованих на латиниці, 35 літер у сучасній версії має польська абетка, а найбільшу кількість словацька – 46, алфавіти яких містять й діакритичні знаки, що відсутні в УМ. Словесний наголос у багатьох СМ є постійним, фіксованим, наприклад, у чеській та словацькій мовах він завжди на першому складі за винятком коротких слів, у польській – на передостанньому. УМ, як і болгарська, вирізняються вільним наголосом, тож він може припадати на будь-який склад за чинними нормами цих мов, що суттєво ускладнює процес опанування усної форми мовлення. Набута нами практика спілкування польською і словацькою мовами із носіями цих мов у науково-освітній сфері дозволяє акцентувати важливі артикуляційні відмінності з УМ: у словацькій мові подовженість мають і голосні, і приголосні, тоді як в УМ – тільки приголосні, а в польській мові на відміну від УМ дзвінки приголосні в кінці слова оглушуються; для словацької також є характерними дифтонги і відсутність редукції голосних. За підтвердженнями лінгвістичними даними [4], УМ виявляє 29 спільних фонетичних та граматичних рис з верхньолужицькою, 27 – з нижньолужицькою, 23 – з чеською і словацькою, 21 – з польською, 20 – із сербською. Словниковими ресурсами СМ зафіксовано найбільшу близькість УМ як з польською (близько 70 % спільної лексики), так і словацькою (майже 68 %). В усіх СМ саме міжнародна лексика, і в її складі міжнародна термінологія, виконують надважливу в умовах планетарної інформатизації функцію інтернаціоналізації природних мов як універсального засобу комунікації, що збільшує ефективність текстотворення.

Водночас у європейському просторі всі сучасні СМ об'єднують спільні вимоги до такої універсальної інтегративної категорії, як культура мовної комунікації в діалогах і полілогах, де пріоритетними були та є елементарна повага до співрозмовника, коректність і тактовність у висловлюваннях, найпершим вербальним підтвердженням яких є обов'язковість персоніфікації в усному/письмовому зверненні (повідомлення, запитання, розпорядження, вказівка тощо) до адресата (слухача, читача) – називання персонального імені (імені, по батькові) особи. В УМ це відбувається за допомогою флексій кличного відмінку.

Подальший розвиток та перспективи УМ щільно пов'язані з масштабами та різновекторністю взаємодії з іншими СМ. Цілком досяжними вбачаємо можливості для поглиблення й урізноманітнення форм співпраці із Польщею, Словаччиною та Чехією в освітній, науковій та культурній сферах. Зокрема, у сфері науки вбачаємо як вельми начасні міжнародні проекти з розроблення вченими провідних університетів цих СН новаторської підручничкової літератури, галузевих багатомовних словників та довідників. У сфері вищої освіти чекають на збільшення учасників й урізноманітнення локацій міждисциплінарних напрямів в актуалізованих часом програмах неформального офлайн стажування задля продуктивного обміну багатим попереднім досвідом представниками професорсько-викладацького складу університетів та можливості до безкоштовної участі студентської молоді в літніх фахово спрямованих мовних школах. Чимало книг сучасних українських авторів, зокрема Володимира В'ятровича, Сергія Жадана, Оксани Забужко, Андрія Куркова, Андрія Лесіва, Андрія Любки, Наталії Матолінець, видано чеською, польською та словацькою мовами. Новими перекладами української прози та поезії систематично поповнюються книжкові ринки багатьох слов'янських країн .

Отже, маючи давню історію і беручи витоки з праслов'янської мови, УМ упродовж останніх століть свого активного, хоча й складного та різної інтенсивності розвитку, підтверджує яскраві національні особливості. У ХХІ столітті УМ посідає міцні позиції серед СМ, активно функціуючи у трьох своїх офіційних статусах: як національна, як літературна, як державна. Водночас процеси глобалізації й інформатизації та спричинений воєнним станом масовий від'їзд українців до слов'янських країн активізують взаємодію УМ з найбільш генетично близькими до неї СМ, що вже результує спільними науковими, освітніми, мистецькими та літературними проектами, сприяючи подальшому лексичному збагаченню УМ та поглибленню мовнокомунікаційних зв'язків і взаєморозуміння між народами країн. Прогнози щодо майбутнього УМ постали нині й об'єктами наукових

досліджень докторів філологічних наук, виконаних в Інституті української мови НАН України. Зокрема, в нещодавно опублікованій монографії [3] про основи лінгвофутурології як нової гібридної галузі знань автор окреслює і тенденції, що визначають мовне майбутнє людства, й описує загрози мовному розмаїттю Землі та шляхи порятунку від занепаду. Переконливо викладено візію різних можливих сценаріїв майбутнього УМ та окреслено прогнози щодо зміни УМ у близькій та віддаленій перспективах, а головне – зазначено, що необхідно зробити задля того, щоб УМ і зміцніла, і розквітла як інструмент текстотворення у щоденному спілкуванні всіх українців, бо ж сильна мова є вербальною зброєю, невід’ємним мовним складником національної ідентичності у захисті держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онуфрієнко Г. С. Глосарій до навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»: навч. посібник для ЗВО / Г. С. Онуфрієнко. - 2-ге вид., доп. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. - 148 с.
2. Онуфрієнко Г. С., Хваткова С. О. Генеза української мови: гіпотези у сучасному й минулому / Г. С. Онуфрієнко, С. О. Хваткова // Мова і культура (науковий щорічний журнал). – Київ : Видавничий дім С. Бураго, 2007. - С. 22-28.
3. Селігей П. О. Українська мова у 2222 році: Вступ до лінгвофутурології / П. О. Селігей. – Київ: Академперіодика, 2023. – 452 с.
4. Українська мова – Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-68157> (дата звернення: 13.02.2023).

УДК 811.161.2-115’373.46:34

Онуфрієнко Г. С.¹, Возняк П. О.²

¹ д-р філос. у філол. науках, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Ю-112 НУ «Запорізька політехніка»

ТЕРМІНИ-СЛОВОСПОЛУКИ *ВОЄННИЙ СТАН, СТАН ВІЙНИ, ВОЄННИЙ ЧАС* ЯК АКТУАЛЬНИЙ ОБ’ЄКТ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Українська юридична термінологіка як невід’ємний складник гетерогенного поняття юридична техніка є незмінно актуальним

об'єктом наукових студіювань і правознавців, і мовознавців. Системно-аналітичний вектор дослідження юридичних термінів (ЮТ) як вербальних знаків спеціальних понять дозволяє класифікувати їх за різними когнітивними й лінгвальними ознаками, як-от: поняттєвий зміст терміна у системі понять галузі, структура і мовна форма позначуваного поняття, роль у мовній комунікації, спосіб термінотворення, особливості правопису і вимови, відповідники в інших мовах, парадигматичні зв'язки (синоніміїні, антоніміїні пари), синтаксична сполучуваність у реченні, стратифікація у фахових текстах, моделі дефініцій як мікротекстів, текстотвірні функції в професійній комунікації [3]. Матеріали і результати наукових спостережень інтегративної візії ЮТ активно обговорюють учасники щорічних науково-практичних конференцій з проблем мови права і зокрема української мови в юриспруденції (Київ, Львів, Дніпро). В різні роки впродовж останніх двох десятиліть до участі з доповідями на міжнародних і всеукраїнських щорічних конференціях зазначеної тематики долучалися у співавторстві з науковим керівником студенти різних курсів і факультетів Запорізької політехніки, зокрема, ГФ (Хваткова С., Черневич А., Гладій А., Євнанідзе Ш., Литвин К., Моїсеєнко Я., Тодеренчук А., Коваленко Є., Стріжко І.), ЮФ (Суворова М., Гавриш С., Кравченко А., Васильченко С.), БАД (Ковтун В.), СН (Дубінчук К.). Студенти вмотивовані усвідомленням потреби розуміти задля подальшого вправного використання тих ЮТ, які функціують у субмовах обраних ними професій та є часними в соціумі у цілому.

Із початком повномасштабного вторгнення сусідньої країни-агресора в Україну по всій території держави було введено Указом Президента України правовий режим воєнного стану. У щоденній комунікації на різних її локаціях активно використовуються двокомпонентні терміни-словосполуки *воєнний стан* (ВС), *стан війни* (СВ), *воєнний час* (ВЧ). Історико-правовий досвід застосування ВС вивчали Когут О., Лобко М., Наливайко І., Носевич Н., Повалена М., Рахманін С., Савчук Т., Синявська О., Скиба П., Слободчук С., Тична Б., Топольницький В., Шишкін В. та інші дослідники. Мета цієї наукової розвідки – на засадах порівняльного аналізу дефініцій актуалізованих у соціумі понять ВС, СВ та ВЧ акцентувати головні відмінності між ними.

Поняття ВС як правового режиму встановлює Закон України «Про правовий режим воєнного стану»: «Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводитьься в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню,

військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [2]. Також визначення поняття ВС міститься в частині чотирнадцятій статті 1 Закону України «Про оборону України»: «воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини й громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [1]. Порівняння наведених дефініцій ВС дозволяє виявити базову відмінність у спектрі функцій повноваження. Так, у першому з наведених мікротекстів з визначенням поняття зафіксовано, що ВС передбачає надання повноважень не лише військовому командуванню та органам місцевого самоврядування, але і відповідним органам державної влади та військовим адміністраціям. Тож додаткові повноваження можуть бути делеговані не лише військовим та місцевим органам, а й органам центральної влади. Втім у другому з наведених мікротекстів не зазначено про делегування повноважень відповідним органам державної влади та військовим адміністраціям, що робить цей процес за повноваженнями вужчим й обмеженим виключно на військове командування та органи місцевого самоврядування. Відтак у дефініції в першому мікротексті передбачено більший спектр владних повноважень у разі введення ВС порівняно з дефініцією у другому мікротексті, однак умова, за якої він вводиться, залишається тією ж.

Поняття СВ в Україні використано в пункті 19 частини першої статті 106 Конституції України, а також згадується у ст. 4 Закону України «Про оборону України», втім у нормативних правових актах чітко визначення цього поняття відсутнє. Автори наукової статті [4] зазначають про СВ, що це «відносини держав із моменту оголошення війни між ними до її закінчення (укладення миру)» [4, с. 98], тож під час СВ здійснюються особливі правові та організаційні заходи для забезпечення обороноздатності країни та захисту її територіальної цілісності, ведуться не лише бойові дії, а й здійснюються заходи в інших

сферах соціуму. Звідси випливає, що СВ може мати різні юридичні наслідки: обмеження прав і свобод громадян, мобілізація ресурсів для потреб оборони, введення режиму ВС тощо.

Частина третя статті 4 Закону встановлює, що з моменту оголошення СВ чи фактичного початку воєнних дій настає ВЧ, який закінчується у день і час припинення стану війни. Поняття ВЧ тлумачиться як «період, що починається з моменту набуття чинності рішенням Президента, яке надає Збройним Силам України та іншим військовим формуванням, утвореним згідно з законами України, повноваження розпочати військові дії або оголосити стан війни» [4, с. 98]. І триває ВЧ до моменту набуття чинності рішення Президента, яке припиняє військові дії ЗСУ та інших військових формувань, утворених згідно із законами України, або рішення про укладення миру [4, с. 98]. Однак ВЧ може мати різні відтінки поняттєвих значень у різних юридичних системах та політичних контекстах. Відтак поняттєвий зміст ВЧ як складний та багатогранний визначається не лише юридичними рамками, але й політичними реаліями конкретної країни.

Отже, порівняння дефініцій ВС, СВ, ВЧ підтверджує і складність поняттєвого змісту цих ЮТ, і багатовимірність їх аналізу, оскільки вони віддзеркалюють три різні аспекти військового конфлікту: якщо ВС встановлюється для забезпечення національної безпеки та відвернення загрози державній незалежності та територіальній цілісності, то СВ описує сам факт війни між державами, включаючи всі аспекти цього конфлікту, а ВЧ визначає період, коли ЗСУ мають повноваження розпочати військові дії й триває до закінчення цих дій або укладення мирного договору. Проаналізовані ЮТ мають важливе правове значення і використовуються в контексті забезпечення безпеки держави під час військових конфліктів. Розуміння відмінностей між поняттями, позначеними цими ЮТ, сприятиме більшій обізнаності у сфері оборони країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ: станом на 21 квіт. 2023 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 19.10.2023).

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII: станом на 20 вер. 2023 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 19.10.2023).

3. Онуфрієнко Г. С. Лінгво-термінологічний компонент юридичної діяльності / Г. С. Онуфрієнко. / Мова і культура (науковий щорічний журнал). – Київ : Видавничий Дім Бураго, 2004. – Том 6. – Випуск 75. – С. 261-267.

4. Топольницький В. В., Тичина Б. М. Проблеми правового регулювання понять «воєнний стан», «стан війни» та «воєнний час» / В. В. Топольницький, Б. М. Тичина // Правова пропозиція. – 2019. – № 4 (25). – С. 91-99.

УДК 811.161.2(092)"18/19"ГРІНЧЕНКО

Онуфрієнко Г. С.¹, Дзецина К. О.²

¹ д-р філос. у філол. науках, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-313 НУ «Запорізька політехніка»

"ВАРТОВИЙ" УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА: НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ МОВОЗНАВЧИХ ПРАЦЬ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

На розвиток і тенденції української культури та мови як її першоелемента потужно вплинули багато талановитих письменників, науковців, громадських діячів. Один із них – Великий Просвітитель в історії України, видатний мовознавець та лексикограф, знаний перекладач та етнограф, талановитий поет і прозаїк, відомий літературознавець і громадський діяч, популяризатор науки і педагог Грінченко Борис Дмитрович. У своїй багатогранній творчій діяльності письменник активно використовував цілу низку псевдонімів, найвідоміші з яких – Василь Чайченко, Борис Вільховий (через місце народження – хутор Вільховий Яр), Іван Перекотиполе (перші сім віршів Бориса Грінченка під редакцією Івана Франка), Л. Яворенко, П. Вартовий, Гречаник. Утім з-поміж названих найбільш точним, вдалим, упізнаним за метафоричністю літературознавці вважають псевдонім П. Вартовий – той, хто на сторожі рідного слова, рідної історії, національної культури, української мови як обов'язкового складника національної ідентичності.

Поява унікальної постаті Б. Д. Грінченка в лексикографічному, поетичному та громадському просторі України є закономірною, знаковою, незабутньою. Його багатогранну діяльність досліджували такі українські культурологи й мовознавці, як Любов Гаєвська, Надія Кобижча, Богдан Пастух, Олександр Рудяченко, Петро Скрипник та ін. З нагоди 160-річчя від дня народження Бориса Грінченка, яке масштабно і на державному рівні українське суспільство відзначило 9

грудня 2023 р., дослідники його багатогранної творчості організували чимало презентацій, експозицій в музеях, бібліотеках, наукових й освітніх установах, виступили з науковими доповідями, тематичними лекціями. У Запорізькій політехніці на базі ГФ теж підготували презентацію в рамках міжфакультетського круглого столу "Українська мова в національному вимірі та у світовому просторі в XXI столітті" (27.10.2023). Мета цієї розвідки – обґрунтувати наукову актуальність лінгвістичних праць Б. Д. Грінченка для сучасного українського мовознавства, що дозволить сформуванню здобувачам вищої бакалаврської філологічної освіти цілісне уявлення про вагомий внесок Б. Грінченка у формування української нації і становлення держави.

Вершиною лексикографічної діяльності Б. Грінченка є чотири томний «Словарь української мови» (СУМ), який відзначено академічною премією. Розроблення концепції цього унікального перекладного словника з тлумаченнями слів та укладання його тривало майже пів століття – цілих 46 років (1861 – 1907) – і мало великий вплив на усталення української літературної мови й літературного правопису. Словник налічує близько 68000 слів, а його правописною системою було узагальнено все найкраще, що було набуто в цій царині за багато століть. Четвертий том містить окремий пізнавальний для користувачів словника додаток «Хрещені імена людей». Згідно з офіційним визнанням академічною мовознавчою спільнотою СУМ є найповнішим та лексикографічно найдосконалішим українським словником до початку XX століття. Саме на ньому ґрунтувалися перші прийняті в 1921 році «Найголовніші правила українського правопису», що були ухвалені Українською академією наук, заснованою 1918 року указом гетьмана Павла Скоропадського. Ці нормативні вимоги української орфографії, які були обов'язковими для всіх видань, для всіх закладів, установ, відіграли велику роль у піднесенні освіти на українськомовній основі, а відтак посприяли формуванню національної свідомості українців.

Як словник самої живої мови СУМ не втрачає і нині своєї наукової цінності, бо поряд із загальноживаними словами містить й діалектизми, а українські реєстрові слова пояснено здебільшого описово, тобто засобами мікротексту, або ж проілюстровано реченнями. При назвах рослин і тварин, як правило, наведено для зручності використання в професійній комунікації їхні латинські наукові відповідники. Широко представлено колоритність української фразеології, нерідко з поясненням походження. Зокрема, у сучасному лексиконі цілком доречними за відповідних контекстів спілкування

можуть стати такі прислів'я: «Слово – вітер, а письмо – ґрунт», «З брехні не мруть, та вже віри більше не ймуть». Вельми пізнавальною та корисною постає і передмова до словника, де автор у стислому форматі, втім переконливо подає аналіз історії української лексикографії. Українська частина словника надрукована новим, спеціально для цього розробленим Б. Грінченком правописом, т. з. Грінченківкою, що акумулювала все найкраще з попередньої української правописної практики і яку покладено в основу сучасного українського правопису. Оскільки СУМ містить багато слів, що нині не використовуються в літературній мові, то він є і буде надалі важливим джерелом для дослідження лексичної еволюції української мови та її діалектів.

Як досвідчений педагог, креативний лінгводидакт Б. Грінченко самостійно підготував рукописний рідномовний буквар «Українська граматка до науки читання й писання» (1888) та читанку «Рідне слово. Перша після Граматки книга до читання» (1889). Одне з найкращих видань українського фольклору та етнографії того історичного періоду – упорядковані Б. Грінченком у трьох книгах «Етнографическіе матеріали, собранные въ Черниговской и соседнихъ съ ней губерніяхъ», збірка «Изъ усть народа. Малорусскіе разказы, сказки и пр.» та видатна патріотична праця про джерела українського фольклору.

Отже, Борис Грінченко своєю багатогранною творчістю, представленою фундаментальними працями з лексикографії, етнографії, лінгводидактики та художніми творами, в т. ч. для дітей, активно вплинув на розвиток української національної мови, літератури, культури. Його наукові ідеї, перекладні словники, патріотичні настанови, художні твори не втрачають своєї актуальності, а «...його велика праця, його велика любов до народу не загинуть ніколи...» [1]. Такою постає квінтесенція унікальної у своїй геніальності та значущості наукової і творчої спадщини Бориса Грінченка, життя та творчість якого – вражаючий приклад лицарської відданості українській культурі та національній ідеї для наступних поколінь, адже невтомна інтелектуальна праця для нього – не просто досконале виконання обов'язку, це вищий сенс існування «вартового» щирого й потужного українського слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Михайло Коцюбинський. Твори в шести томах / М. Коцюбинський. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. – Т. 5. – 434 с.

СЕМАНТИЧНА СПЕЦИФІКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ ПОЛІТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ 2022-2023 РОКІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНИХ НОВИН)

У сучасній лінгвістиці велика увага приділяється медіадискурсу, який стає важливим складником сучасного життя. Обсяг текстів у медіа-просторі значно перевищує обсяг тексту в усіх інших сферах людської діяльності, тому медіа та ЗМІ мають визначальний вплив на формування світогляду своєї аудиторії. Один із важливих напрямків медіадискурсу – політичний. Для багатьох людей саме сучасні медіа є основним засобом отримання інформації про політичні події. У тексті часто використовуються фразеологізми, які надають йому образності, виразності, емоційності та мають маніпулятивний ефект. В умовах війни питання використання фразеологізмів в медіадискурсі набуло ще більшої актуальності, адже все, що відбувається сьогодні, впливає не тільки на специфіку використання наявних фразеологізмів, але й створення нових фразеологічних одиниць. Метою роботи є з'ясування специфіки вживання та семантики фразеологізмів, які зафіксовані в англійськомовних і українськомовних медійних текстах політичної тематики у період 2022–2023 років.

Фразеологізми в українськомовних та англомовних текстах слугують емоційними маркерами подій, додають текстам виразності. Автори новинних повідомлень використовують їх для оцінки подій та впливу на думку читачів, формуючи їхні уявлення про ті чи інші ті події або про того чи іншого того політичного діяча. В англомовних текстах здебільшого функціонують фразеологізми з негативною конотацією. Часто вживаються такі фразеологізми з негативним змістом, як: *achilles heel* (*ахіллесова п'ята*), *pyrrhic victory* (*ніппова перемога*), *to play with fire* (*грати з вогнем*). З-поміж усіх фразеологізмів в англомовних текстах виділяються фразеологізми з семантикою азартних ігор, як *to hold all the cards* (*мати всі картки*), *high-stakes* (*високі ставки*) тощо. Таких фразеологізмів більшість, вони широко використовуються як у заголовках, так і в основному тексті статей, новин. Фразеологізми з семантикою азартних ігор також можна віднести до тих, що мають негативну конотацію.

Українські медійники по-іншому висвітлюють ті ж самі події російсько-української війни. Відбір українських фразеологізмів

відрізняється від тих, якими користуються англomовні автори. Якщо в англomовних текстах фразеологізми вживаються для яскравої констатації фактів, то вжиті в українських текстах фразеологізми відрізняються сильним емоційним забарвленням. Це пояснюється різним поглядом на війну – знаходячись у країні, яка другий рік поспіль страждає від російської агресії, українська аудиторія більш чутливо реагує на новини, що стосуються війни чи політики, ніж західна. Після початку повномасштабного вторгнення росії в українських медіа почали превалювати фразеологізми з семантикою війни, крові, загибелі. Внаслідок війни в Україні з'явилося чимало нових слів та словосполучень – неологізмів. Серед них є і фразеологізми. Найпопулярніші з них: *жест доброї волі, відправити слід за російським кораблем, хороші рускі, отрицательное наступление, отрицательний рост, та Київ за три дня*. Більшість фразеологізмів, що виникли, мають сатиричний характер: *Батальйон «Монако», батальйон «Відень», концерт Кобзона*. На відміну від інших фразеологізмів, що вживаються в медійних текстах, нові фразеологічні одиниці позначають політичні явища і не вживаються окремо від політичного контексту.

Використання фразеологізмів у заголовках розкриває їхній маніпулятивний потенціал, адже заголовок зазвичай містить основну ідею та авторський задум журналіста. Вдале використання фразеологізмів у заголовках дозволяє автору сформулювати думку читача про події, що описуються в тексті, ще до того, як цей текст буде прочитано, наприклад: *«Сидіти на двох стільцях більше не вийде» – WORK.UA внесло ще 200 міжнародних компаній у санкційний список*. Тому фразеологічні одиниці широко використовуються в заголовках як англomовних, так і українсько-мовних новин.

Отже, використання фразеологізмів у політичних текстах є ефективним засобом впливу на думку читача, створення яскравих образів та оцінки подій. В англomовних політичних текстах фразеологізми використовуються для констатації фактів, створення образу політиків, політичних явищ. Найпопулярнішими фразеологізмами в англomовних текстах є фразеологізми з негативною конотацією та семантикою азартних ігор. В українських політичних текстах та новинах використовуються більш різноманітні за семантикою та більш емоційні фразеологізми, що пояснюється різним поглядом на російсько-українську війну. Війна вплинула і на створення нових фразеологічних одиниць – з'явилася велика кількість інноваційних фразеологізмів, які відображають почуття, переживання українців, розкривають сучасні події, висміюють російську пропаганду.

ЕМОЦІЙНО-ОЦІННІ НОВОТВОРИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВОРОГА В ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСІ

Лінгвостилістичному дослідженню публіцистичного дискурсу присвячено праці А. Загнітка, Ю. Маслової та інших. Стилістичний аспект емоційно забарвленої лексики аналізували В. Чабаненко, Л. Пустовіт, Л. Ставицька. Однак особливості функціонування лінгвістичних експресем в інтернет-дискурсі, їх вплив на читача й досі залишаються поза увагою вчених. Актуальність дослідження мовних засобів вираження емоційності в українськомовному інтернет-дискурсі не викликає сумніву, адже цю тему розкривали й вчені, і журналісти у зв'язку з потребою оперативно відобразити інформацію щодо спочатку часткового, а згодом й повномасштабного вторгнення росії на територію незалежної України. Інтернет-дискурс воєнного періоду – це унікальне віддзеркалення емоційної атмосфери в інформаційному просторі, з яскравими експресивними, семантико-стилістичними відтінками, авторською оцінкою. Метою роботи є аналіз експресивно забарвлених лексем, окличних та синтаксичних конструкцій на позначення ворога в інтернет-дискурсі на матеріалі сучасної українськомовної преси.

Процес виникнення нових слів є природним явищем для кожної живої мови і, зокрема, в часи докорінних змін у суспільній свідомості, спостерігається стрімке збільшення кількості новотворів. Такий розвиток подій зумовлений не тільки потребою в найменуванні нових реалій, а й прагненням висловити емоції через створення емоційно-експресивних синонімів до наявних у мові слів. В Україні, під час війни, цей процес набуває особливої інтенсивності, призводячи до значного зростання нових лексем на позначення ворога. Велика кількість неологізмів утворена за допомогою словотвору, шляхом основоскладання (*звіроїдотти*), афіксації (*недокраїна*), аббревіації (*терраша*), осемантичним способом (*мордор*).

Отже, в інтернет-дискурсі автори досягають високого ступеня емоційності на позначення образу ворога завдяки детально продуманим комбінаціям лексичних і синтаксичних засобів, що підсилюють емотивні можливості лінгвоодиниць різних рівнів, сприяють інтенсифікації висловлення думки, репрезентують авторське світосприйняття через лінзи ментального декодування інформації напр.: «*Божевільний путлер може влаштовувати лише справжніх дурнів*». Усі експліковані приклади демонструють емоційне перевантаження в інформаційному просторі, що викликано жажливою війною, боротьбою з імперськими наративами на території України.

СТИЛІСТИЧНО ЗНИЖЕНА ЛЕКСИКА В МОВІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У засобах масової комунікації часто вживаними є стилістично знижені слова, які містять насамперед значний потенціал виражальних засобів. Функціонування зневажливої, лайливої, фамільярної, вульгарної лексики створює експресивний ефект, що робить текст конструктивним. Сьогодні лайливі, зневажливі та грубі слова активізувалися в медіатекстах задля негативної оцінки діяльності представників влади, політичних лідерів, громадських активістів тощо. Тому дослідження їх функціонування в публіцистичному дискурсі є важливим та актуальним. Вживання стилістично зниженої лексики в українських засобах масової комунікації стало предметом вивчення таких науковців: Б. Коваленко, Н. Линник, М. Навальної, І. Онищенко, Т. Панченко, Л. Ставицької, О. Тараненка та інших. Метою роботи є виявлення особливостей функціонування субстандартної лексики в сучасних українських публіцистичних текстах.

Українські засоби масової комунікації постійно вимагають експресивності, котра має соціальний характер. Для неї характерна цілеспрямованість, вибірковість та оцінюваність. Найбільш виразну групу досліджуваних одиниць за емоційно-експресивним насиченням у текстах політичної тематики становлять лексеми, що характеризують: сучасних політиків: «*І навіщо деякі наші «корисні ідіоти» розхитують країну зсередини?»*»; державних діячів: «*Хто здатен продати свою маму? Таке може зробити тільки негідник і виродок*»; пересічних громадян «*Ось це **падро** коригувало російську артилерію*». Стилiстично знижену лексику, зокрема лайливу та зневажливу, часто використовують у медіатексті політичної тематики. За допомогою цих слів автори демонструють власне ставлення до подій і явищ, які відбуваються не тільки в країні, а й у всьому світі, а також оцінюють діяльність представників влади, і часто ця оцінка є негативною. Навмисне вживання грубих слів з метою зацікавлення читача та бажання вплинути на його думку щодо політичних діячів, чиновників і високопосадовців стає показовим для публіцистичного тексту.

ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНИХ НОВОУТВОРЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Найважливішою умовою існування мови є її безперервний розвиток, що виявляється у виникненні нових слів та значень. Процес пізнання світу, поява нових і модернізація вже наявних понять відбуваються безперервно, що вимагає від мови забезпечення тих, хто говорить нею, необхідною кількістю нових лексичних одиниць. Актуальність пропонованої розвідки полягає в необхідності розгляду особливостей нових слів у сфері комп'ютерних технологій, що спричинено швидким розвитком та поширенням новітніх технологій у житті людей. Мета роботи – виявлення особливостей формування нових лексичних одиниць у сфері комп'ютерних технологій.

В англійській мові велика кількість словотворчих моделей, проте не всі вони мають однакову продуктивність. До найбільш активних традиційно належать словоскладання та афіксація. У комп'ютерній термінології численні терміни, утворені синтаксичним способом за такими моделями: (adj)(прикметник) +n(іменник): *mainframe* – *головний процес*; n+a+n (*artificial intelligence software* – *програмне забезпечення штучного інтелекту*), a+n+n (*fast data processing* – *швидка обробка даних*), n+n+n (*computer hardware design* – *розробка апаратних засобів комп'ютера*), pi (*participle i*)+n(*running application* – *запущена програма*), pii (*participle ii*)+n (*updated system* – *оновлена система*), a+pi (*efficient loading process* – *ефективний процес завантаження*). Багато інновацій утворюються за допомогою алфавітних скорочень: RAM, TBR. Деякі структурні частини мови (артиклі, частинки, сполучники) і самостійні частини мови викори-стовують для творення аббревіатур: *CUE-Computer*. Іноді в аббревіатурах можуть використовувати самостійні частини мови (іменники, прикметни-ки, дієприкметники) і навіть цілі словосполучення: *BTM* – *Batch Time-Sharing Monitor*, *RO* – *Rub-Out Keyboard Key*.

Семантика комп'ютерних термінів визначається здебільшого логіко-концептуальною системою цієї галузі, ґрунтуючись на семантиці компонента-ядра, визначено такі лексико-семантичні категорії: терміни, що визначають об'єкти дійсності: *computers*, характерні риси: *performance*, процес, дію, положення: *compilation*, найбільш загальні логічні поняття, математичні терміни: *Data Structure*.

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В БОРОТБІ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Актуальність теми зумовлена тим, що нині мова – це могутня зброя українського народу в боротьбі проти російської агресії. Мелодійна, співуча українська мова відіграє особливу роль у боротьбі на незалежність нашої держави, оскільки виступає головним чинником консолідації нації. Метою дослідження є проаналізувати роль української мови в боротьбі за незалежність.

Наша мова і мова росіян відрізняються на лексичному рівні. Порівняємо слова в українській і російській мовах: «*будь ласка*» – будьте ласкаві; «пожалуйста» – пожалуйте, віддайте щось з почуттям шкодування, жалю. По-українськи «*громадянин*» – від слова «громадити» («збирати в єдність, докупити»), громадянин сприймається як представник громади. Російське «*гражданин*» від слова «городянин», просто житель міста. Українське слово «*лікарня*» пов'язане зі словами «лікувати, ліки», тоді як російське «*больница*» асоціюється зі словами «болеть, боль». Українське «*шанувальник*» має зв'язок зі словами «шанувати, пошана», а російське «*поклонник*» – зі словами «поклоняться, поклонение».

На позначення ворогів в українській мові використовуються такі слова, наприклад: *орки* (вигадана раса істот, яких зображують варварами з обличчям звіра), *оркостан* (там, де живуть орки), *мордор* (чорна країна), *рашисти* (від фашисти), *Ванька* (дурень з російського фольклору). Війна Росії проти України відбувається і на «літерному фронті», тобто є війною літер. Українці для підкреслення своєї ідентичності використовують як графіті літеру «*Ї*», російська армія вибрала латинську літеру «*Z*», якою позначає свою військову техніку. А ще в українській мові є самобутні звуки: звук [г] (*гарно гратись горобцям у гілках горобини*) та твердий [ч] (*чи ти чистила його, чи не чистила, а чистішим цей м'ячик не став*).

Отже, сьогодні війна довела, що українська мова може стати справжньою зброєю в боротьбі за нашу незалежність. Завдяки нашій милозвучній мові ми відчуваємо свою ідентичність, зв'язок із попередніми поколіннями. Мова допомагає нам протистояти ворожій агресії та захищати національні цінності.

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІЖНОГО ІНТЕРНЕТ-СЛЕНГУ

Молодіжний сленг – цікаве мовне явище, яке зумовлене віковими, соціальними, часовими та просторовими межами. Нині спілкування молоді значною мірою залежить від ІТ-технологій та соціальних мереж, що, безперечно, позначається на розвитку молодіжного сленгу. Мета дослідження – вивчення особливостей українського молодіжного сленгу в неформальному інтернет-спілкуванні.

В українському інтернет-просторі зафіксовано слова, які утворені шляхом перенесення значення слів: *залити* (завантажити файли в інтернет), *стіна* (сторінка з коментарями і фото в інтернеті). Досить часто представники інтернет-спільнот прагнуть самовиразитись, висловити свої емоції, уподобання. Таким чином виникають нові незвичні слова, які сприймаються як оригінальні новотвори, наприклад: *бредукація* (доведення до абсурду), *крюкозябл* (набір незрозумілих символів), *нафігатор* (браузер Netscape Navigator). В українському інтернет-сленгу існує чимало англomовних запозичень: *комент*, *лук*, *пост*, *селфі*, *скрин*, *спам*, *флуд*, *хейтер*. Від наведених іншомовних слів утворюються інтернет-сленгізми з українськими суфіксами: *флудилка*, *хейтерка*.

Користувачі віртуального простору набувають нових характеристик за допомогою емоційно-забарвленої лексики, наприклад: *нуб* (від англ. newbie – новачок) – учасник мережевих або онлайн-ігор, який не має достатнього досвіду; *ламер* (від англ. lame – хромий, кульгавий) – невмілий користувач; *мандатр* – модератор; *зорги* – віртуальні агресивні користувачі, (так називають міфічних та водночас шкідливих істот з комп'ютерної гри Starcraft); *флуд* – повідомлення в інтернет-форумах і чатах, яке не містить корисної інформації та займає багато місця; *флейм* – словесна війна в інтернет-форумах і чатах; *шеймити* – засуджувати поведінку в мережі, критикувати.

Таким чином, молодіжний інтернет-сленг є яскравим зразком застосування всіх лексичних і семантичних утворень. Український молодіжний сленг – один із найбільш поширених видів сленгу, оскільки молодь часто вдається до новотворів у мові та прагне виділитися або відмежуватися від інших представників тієї чи іншої мови.

УДК 811.161.2'276.6: 796

Воронюк І. О.¹, Щербань Н. А.²

¹ канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. УФКС-213 НУ «Запорізька політехніка»

ТЕРМІНИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В КУРСІ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

Професійно орієнтоване навчання є пріоритетним напрямом освіти. Важливим для опанування студентами розділом із дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є науковий стиль української мови, зокрема фахова термінологія, адже знання вузькоспеціальної термінології визначає належний рівень фахової освіти. У цьому дослідженні об'єктом розгляду став один із навчальних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, - «Історія фізичної культури та спорту в Україні» В. Вербицького та І. Бондаренко (Миколаїв, 2014, 340 с.).

Аналіз термінологіки, зафіксованої на сторінках посібника, дає підстави зробити такі висновки. Термінологію сфери фізичної культури і спорту можна класифікувати на кілька лексико-семантичних груп: - назви педагогічних процесів і засобів фізичного виховання *агон, вишкіл, герць, гра, здвиг, зліт, змагання, орхестрика, руханка, січовий рух, система фізичного виховання сокільська, скаутизм, спорт, стройова підготовка, тілобудування, турнір, фізичне виховання, фізичні вправи*; - назви фізичних вправ *біг, бій навкулачки / кулачний бій, боротьба, лазіння, метання, рух головою, стрибки, ходьба, штовхання ядра*; - найменування спортсменів: *борець, воротар, ковзаняр, легкоатлет, плавець, руховик, скаут*; - назви видів спорту: *біг на ковзанах / ковзанярський спорт, бокс, важка атлетика, гімнастика, гопак, їзда верхи / верхова їзда / кінний спорт, кулачництво, легка атлетика, лижний спорт, спас, футбол*; - назви спортивного обладнання і місць тренувань: *аркан, брус, боюва сокира, диск, жердина, лук, меч, перекладина, спис, шабля*; *льодова ковзанка, майданчик спортивний, поле, спортивна арена, спортивний зал*; - назви навичок і вмінь *витривалість, влучність, гнучкість, сила, швидкість*.

На сторінках посібника трапляється і калькована ненормативна термінологіка **веслувальні гонки, *льодовий каток, *парусний спорт* тощо, але паралельно спостерігаємо і нормативні українські відповідники *лижні перегони, льодова/крижана* та розвитку української фізичної культури і спорту на різних етапах *ковзанка, вітрильний спорт*.

Оскільки навчальний посібник присвячено історії становлення розвитку українського суспільства, автори у ньому фіксують і ту термінологіку, що була впровадженою й активно застосовуваною в певний історичний період, як-от: *боротьба навкулачки / бокс, відбиванка / волейбол, гаківка / хокей, дужання / боротьба, копаний м'яч / футбол, лецатарство / лижний спорт, наколесництво / велоспорт, пливацтво / плавання, руханка / гімнастика, спортовець / спортсмен, шерма / фехтування*. Така фіксація має велике навчальне та виховне значення для здобувачів освіти, тому що розвиває як їхній загальний фаховий рівень, так і мовнокомунікативний, розширюючи і поповнюючи знання термінологічного апарату мови обраного фаху.

Термінологічна лексика є каркасом мови спеціальності. Досконале володіння нею в обраній галузі професійних знань є обов'язковим як на заняттях здобувачів вищої освіти, так і в подальшій діяльності фахівця.

УДК 811.161.2-94(477.62)

Бондарчук К. С.¹, Ярцева В. В.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-413 НУ «Запорізька політехніка»

ЗОБРАЖЕННЯ ОБОРОНИ ДОНЕЦЬКОГО АЕРОПОРТУ В КНИЗІ «АД 242»

Війна в Україні триває вже понад десять років, а її гаряча фаза – з 2022 р. Про запеклі бої, звичайні фронтів будні, про воїнів, волонтерів написано чимало спогадів та художніх творів. Про війну знімають документальні та художні фільми, уже написано близько двохсот творів воєнної тематики. Серед них – розповіді про війну на Донбасі, про АТО та ООС, а також про широкомасштабне вторгнення російських загарбників та окупацію значної частини України. Особливе місце серед них посідає книжка «АД 242. Історія мужності, братерства і самопожертви», над якою працював великий авторський колектив під керівництвом Ірини Штогрін (вийшла друком 2016 р.). У книзі вміщено кольорові фотографії Сергія Лойка, єдиного іноземного кореспондента, журналіста і фотографа, який побував у Донецькому аеропорту в жовтні 2014 р. Мета нашої роботи – проаналізувати особливості побудови книги, визначити її тематику.

«АД 242» – один із найяскравіших творів про російсько-українську війну. В основі твору – історії безстрашних «кіборгів» (так оборонців летовища назвали бойовики за незламність і нелюдську витривалість), а

також операції військових, їхній побут і задушевні бесіди в очікуванні атаки. Для «АД 242» властива багатоплановість оповіді, гранична емоційність викладу від імені захисників аеропорту. Для передання всього трагізму війни у спогадах воїнів, представників різних військових підрозділів і родів військ, бійців «Правого сектору» та інших добровольчих батальйонів, розкрито, як під час оборони Донецького аеропорту сформувався кістяк нової народної армії України. Мають місце також вставні епізоди, в яких ідеться про інші історії війни, зокрема анексію Криму Росією у березні 2014 р. Окрім бійців, є ще один наскрізний колективний образ – волонтери, лікарі, які відстоювали цю фортецю. Один із героїв зазначає: *«На моїх очах одне з найяскравіших досягнень цивілізації, одна з найкращих та сучасних пам'яток архітектури, технологій та дизайну перетворюється в палаючі руїни, серед яких люди продовжували вбивати одне одного. Одні захищали свою батьківщину, інші виконували злочинні накази у війні...»*.

У книзі розкрито проблеми зв'язку людей різних генерацій та тягlosti історії. В ім'я Вітчизни оборонці аеропорту, більшість із яких – учораšní цивільні люди, здатні до самопожертви, як їхні великі прадіди-козаки. Цікавими є спогади про «стратегічну зброю» – дитячі малюнки та листи, які стали талісманами, їх носили за бронежилетами, розвішували на стінах, розміщували під бронею танків та БТР. Проаналізовано суть та протистояння понять «кіборги» та «орки»: *«Росія позбувається свого людського лайна, шлаку, сміття. А Україна втрачає свою еліту. Своїх найкращих хлопців»*. У канву твору влітаються як жорстокі сюжети, так і ліричні, інколи сумні. Розповіді учасників боїв за аеропорт «Донецьк» згруповано в розділи, що відповідають періодам оборони ДАП. Окремо вміщені інтерв'ю з людьми, які не лише презентують певні групи учасників подій (бійці, офіцери, капелани, волонтери, журналісти, майданівці), а й характеризують особливості оборони Донецького аеропорту.

Серед героїв, захисників аеропорту, – В'ячеслав Зайцев, іменем якого названо колишню вулицю Лермонтова в Запоріжжі (рішення Запорізької міськради від 12 жовтня 2022 року). Він відомий «кіборг», історик, археолог, учасник гідроархеологічних експедицій, завідувач інформаційно-видавничого відділу Національного заповідника «Хортиця», депутат Запорізької міськради двох скликань, учасник обох Майданів. До лав ЗСУ пішов у переддень широкомасштабного у складі 79-ї окремої аеромобільної бригади. У книжці «АД 242. Історія вторгнення Росії в Україну – 23 лютого 2022 року. Він обороняв Донецький аеропорт мужності, братерства і самопожертви» надруковано його спогади під позивним «Хортиця» «Так, ми – кіборги, але ж і кіборги

ламаються»: *«В аеропорту я був двічі. Спочатку в жовтні, у старому терміналі 10 днів, а потім у листопаді ще 10 днів – у новому»*. Він згадував, наскільки важкою була оборона аеропорту під постійними обстрілами, коли не вистачало боєприпасів, а *«доти споруджували з банкоматів, сейфів і холодильників»*, тримаючи суцільну кругову оборону. З гумором описує, як намагалися наших оборонців спровокувати кадірівці, викрикуючи *«образливі речі про нас, про наших родичів, про всіх українців»*, а наші воїни у відповідь пропонували: *«Приходьте, у нас є сало. Горілочка вип'ємо. Розважимося»*. Однією з «нагород», згадує Зайцев, були слова терориста «Мотороли», сказані одному з бандитів про В'ячеслава: *«Ну, вбий уже нарешті цього гранатометника. Скільки можна!»*.

Отже, книга «АД 242» – це високоякісний художньо-публіцистичний твір з документальними та репортажними деталями, що належить до жанру воєнної літератури. Його герої – нескорені та незламні духом українські бійці, воїни-добровольці, лікарі, капелани. Це твір-реквієм, символ мужності та самовідданості, адже *«люди витримали, не витримав бетон...»*.

УДК 811.161.2'24

Бондарчук К. С.¹, Трубай О. С.²

¹ доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ФЕУ-413 НУ «Запорізька політехніка»

МОВА ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Українська мова є невід'ємною частиною нашої історії та культури і гідно представляє весь український народ у світі. Її роль у згуртуванні нації важко переоцінити, адже вона є засобом національного єднання та самоідентифікації, тому її збереження та розвиток є одним із пріоритетних завдань українського суспільства.

На сьогодні українська мова функціонує у всіх сферах суспільного життя: у державних установах, освіті, культурі, науці, засобах масової інформації та повсякденному спілкуванні. Це сприяє зміцненню держави, єдності нації та формуванню патріотичних цінностей серед громадян. Особлива увага має приділятися молодому поколінню, яке є майбутнім нації, тому в житті країни повинні бути створені всі умови для збереження та розвитку української мови. Мета нашого дослідження – охарактеризувати особливості вживання української мови під час російсько-української війни.

Російсько-українська війна стимулювала українців до розуміння важливості державної мови. За даними соціологів, за останнє десятиліття спостерігається стійка динаміка зростання кількості тих, хто вважає українську мову рідною: з 57 % у 2012 році до 76 % у 2022 році. Російська мова за 10 років втратила більше половини своїх прихильників, що живуть в Україні. На тлі війни абсолютна більшість (88 %) висловлюється за те, щоб українська була єдиною державною мовою в Україні. До війни за надання державного статусу російській мові виступали майже чверть населення, а на сьогодні – лише 7 %. Соціологи відзначають, що дві третини тих, хто користується двома мовами в побуті, готові найближчим часом перейти винятково на українську. Серед російськомовних таких третина.

Війна також спонукала українців переосмислити свою ідентичність, цінності і ставлення до інших. Багато людей виявили небайдужість, громадянську активність і духовні прагнення. Багато людей не уявляють України без української мови, тому всіляко намагаються популяризувати її. Зокрема, мільйони українців, які вимушені були шукати захисту від звірств нападників у різних країнах світу, усвідомили себе представниками великої нації і заговорили винятково українською мовою. Радіо «Свобода» збило історії людей, діяльність яких пов'язана із захистом та просуванням української мови. Серед них – Оксана Левкова, лідер громадського руху «Не будь байдужим!»; Анастасія Розлуцька, організатор і координатор «Безкоштовних курсів української мови», співкоординатор проекту «Мовомарафон-25»; Максим Кобелев, редактор «Порталу мовної політики», голова громадської ініціативи «Дріжджі». Блогер Олексій Дурнев, який народився та виріс у Маріуполі, до повномасштабної війни записував відео для свого YouTube-каналу російською, а тепер ділиться українськомовним контентом. Артем Пивоваров, український співак, після початку війни почав виконувати українськомовні пісні, зокрема він запустив проєкт "Твої вірші, мої ноти", завдяки якому частково переспіває поезії відомих українських письменників з відомими виконавцями. Українська співачка Надя Дорофєєва після 24 лютого почала вести соцмережі українською і писати нові пісні державною мовою, причому вона практикує українську і в побуті, навіть не помічаючи, як спілкується «солов'їною». Українські зірки закликають своїх шанувальників переходити на спілкування державною мовою, щоб назавжди звести кордон між Україною та Росією. Відомі люди теж просять не цькувати тих, кому мова дається нелегко, а, навпаки, допомагати в оволодінні нею. "Переходьте на українську мову, навіть якщо вона для вас не рідна! Не бійтеся і не соромтеся робити

помилки, почуватися незручно, говорити суржилом! Говоріть українською – і вона вас прийме і зрозуміє", – закликають виконавці.

Отже, в основі духовного єднання людей у національну спільноту лежала й тепер лежить насамперед мова. Вона не тільки найпотужніший засіб спілкування, знаряддя думки, а й дух народу, його історія, умова існування його самого. У мові зафіксовано історичний досвід, неповторний менталітет етносу, його духовні надбання. Окрім того, вона важливий чинник державотворення, консолідації народу. Вивчення української мови та популяризація її як державного, наукового, літературного та культурного надбання народу є важливим шляхом зміцнення національної єдності. Українська мова є визначною характеристикою українського народу, саме через неї відбувається передання національних традицій, цінностей та світогляду. Російсько-українська війна спонукала українців переосмислити свої цінності, свою ідентичність, виявити небайдужість, громадянську активність, що стало підставою для експертів зробити висновок про те, що Україна може стати «лабораторією» нового життя у XXI столітті. Українська мова є дорогим надбанням народу, справжньою окрасою духовної культури. Особливо важливо, коли розуміння цього стає органічною потребою людини, приходить не з примусу, а з бажанням самоідентифікувати себе, відчутти частиною великої нації. Чинником вияву національної ідентичності слугує рідна мова і створена на її ґрунті культура, адже саме в ній – досвід багатьох поколінь, їх душа, менталітет, переживання і радощі, події минулого і сучасного.

УДК 811.161.2 81'37

Миронюк Л. В.¹, Карапай Д. О.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Т-323 НУ «Запорізька політехніка»

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНІВ ІЗ ДОМІНАНТОЮ «АВТОМОБІЛЬ»

Сучасний автомобіль – це складний механізм, тож до інженера-автомобіліста ставляться високі вимоги щодо володіння теоретичними знаннями, серед них вільне володіння фаховою термінологією. У різних аспектах термінологія автомобільного транспорту привертала увагу таких дослідників, як Л. І. Воскресенська, В. Г. Захарова, А. А. Єфремова, Т. Г. Мішина, О. І. Павлова, Н. П. Томасевич та ін. Мета цієї роботи – здійснити лексико-семантичний аналіз термінів із «Термінологічного словника-довідника з експлуатації транспортних засобів. Автомобілі і трактори», автор В. І. Кубіч [1], з домінантою «автомобіль».

У досліджуваному словнику наведено дві дефініції транспортного засобу «автомобіль» (перша – за ДСТУ 2984-95; друга – тлумачення в «Словнику основних транспортних і суміжних термінів», автор Б. І. Топоров) та десять термінів, що утворюють самостійне термінологічне гніздо з цією семою. Серед них три побудовані морфологічним способом, зокрема словоскладанням (*автомобіль-будинок, автомобіль-самоскид, автомобіль-тягач*) та сім синтаксичним, утворивши двокомпонентні термінологічні сполуки (*автомобіль вантажний, автомобіль вантажопасажирський, автомобіль вантажний, автомобіль пасажирський, автомобіль спеціальний, автомобіль спеціалізований, автомобіль тягач-сідельний*). За походженням термін «автомобіль» належить до запозиченої лексики, утворений він складанням двох запозичених слів: з грецької *auto*, транспорту української мови він набув термінологічного розширення за що означає сам, та латинської *mobiles* – рухливий. У терміносистемі автомобільного допомогою автохтонних лексичних засобів і став семантичним центром для номенування транспортних засобів за їх функціональним призначенням.

Отже, в українській терміносистемі автомобільного транспорту на основі автохтонних лексем й словотвірного мовного потенціалу сформувалось широке термінологічне поле із запозиченою домінантною лексемою «автомобіль» на позначення різних за функціональним призначенням транспортних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кубіч В. І. Термінологічний словник-довідник з експлуатації транспортних засобів. Автомобілі і трактори : словник-довідник / В. І. Кубіч. - Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. - 94 с.

УДК 811.111'373

Миرونюк Л. В.¹, Фомич М. В.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Т-413 НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА СТРУКТУРНИХ ТИПІВ ТЕРМІНІВ-СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ІЗ ДОМІНАНТОЮ «ДВИГУН»

Одна з диференційних ознак професійної мови – чітко визначена галузева термінологія, яка є об'єктом різноаспектних наукових студій. Специфіку термінології транспортної галузі вивчали такі науковці, як

М. М. Бондарчук, С. М. Дорошенко, Н. П. Томасевич, С. Ю. Юхимець та ін. Мета цієї роботи – дібрати приклади термінів-словосполучень із домінантною семою «двигун», що вживаються науково-навчальних текстах, і дослідити структурні типи цих термінів. Об'єктом дослідження обраний навчальний посібник «Транспортні енергетичні установки», призначений для студентів, що навчаються за спеціальністю 133 Галузеве машинобудування [1].

З навчальних текстів досліджуваного посібника дібрали сорок два терміни-словосполучення (у науковій літературі їх ще називають термінами-словосполуками та терміносполуками) з домінантною семою «двигун». За структурою їх можна розподілити на такі групи:

1) двокомпонентні, утворені за моделлю «прикметник + іменник» (*бензиновий двигун, багаточиліндровий двигун, водневий двигун, двотактний двигун, газотурбінний двигун, дизельний двигун, одноциліндровий двигун, паровий двигун, п'ятитактний двигун, роторний двигун, роторно-поршневий двигун, тепловий двигун, траверсний двигун, V-образний двигун*) та «іменник + іменник» (*двигун Баюласа, двигун Дизеля, двигун Кроуера, двигун Кушуля, двигун Скудери, двигун Стірлінга, двигун ILMOREngineering, двигуна ZajacMotors, двигун TourEngine*);

2) трикомпонентні «іменник + прикметник + іменник»: *двигун внутрішнього згоряння, двигун з доданими тактами, двигун зовнішнього згоряння, двигуна з розділеним циклом, двигун із примусовим запалюванням*;

3) багатокомпонентні «прикметник + іменник + прикметник + іменник» (*бензиновий двигун внутрішнього згоряння, водневі двигуни внутрішнього згоряння, двотактний двигун внутрішнього згоряння, дизельний двигун внутрішнього згоряння, газотурбінний двигун внутрішнього згоряння, поршневий двигун внутрішнього згоряння, комбінований двигун внутрішнього згоряння, V-образний двигун витісняючого типу, чотиритактні двигуни внутрішнього згоряння*), «прикметник + іменник + прикметник + іменник +...» (*рядний двигун витісняючого типу з ромбічною передачею, V-образний двигун подвійної дії із крейцкопфним механізмом*), «іменник + прикметник + іменник+...» (*двигун подвійної дії з косою шайбою*), «прикметник + іменник + іменник +...» (*двотактний двигун із продувкою циліндра від окремого насоса*), «іменник + іменник +...» (*двигун із процесом НСПС*).

Отже, у науково-навчальних текстах посібника «Транспортні енергетичні установки» вживаються такі структурні моделі термінів-словосполучень: «прикметник + іменник» – 14; «іменник + іменник» – 9; «іменник + прикметник + іменник» – 5; «прикметник + іменник +

прикметник + іменник» – 9; «прикметник + іменник + прикметник + іменник + ...» – 2; «іменник + прикметник + іменник +...» – 1; «прикметник + іменник + іменник +...» – 1; «іменник + іменник +...» – 1. Розуміння студентом специфіки побудови різних типів термінів за структурою є надзвичайно ефективним у опануванні професійної термінології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюх О. М., Дударенко О. В., Кузьмін В. В. Транспортні енергетичні установки: навч. посіб. / О. М. Артюх, О. В. Дударенко, В. В. Кузьмін. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2021. - 264 с.

УДК 811.161.2:070:06

Олійник А. А.¹, Хижняк Д. О.²

¹ викл. вищої кат., викладач-методист ЗГФК НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. 23-21 ЗГФК НУ «Запорізька політехніка»

НЕОЛОГІЗМИ ЯК МОВНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Неологізми – це нові слова або вирази, які виникають в мові через потребу назвати нові поняття, предмети, явища, знаряддя, ідеї, концепції тощо. Вони є відображенням еволюції мови та суспільства. Саме така лексика, поява якої відбувається через кровопролитну війну Росії проти нашої держави, є предметом розгляду в цій науковій роботі. Актуальність теми зумовлена необхідністю фіксації та вивчення особливостей динаміки української мови (УМ) під час повномасштабних конфліктів та їх впливу на лексичний склад мови. Такі ситуації створюють підґрунтя для появи нових слів та виразів, які точніше відображають сучасний контекст та власне мовну реальність, зумовлену конфліктом. Також сприяють вивченню мовних стратегій, які використовуються учасниками конфлікту для формування й утвердження своїх поглядів та думок. Вивчення ситуацій використання неологізмів надає можливість розуміти, яким чином мова стає інструментом впливу в умовах воєнного стану.

Мета цієї роботи полягає в спробі комплексного аналізу неологізмів, які виникли під час Російсько-української війни. Основні завдання роботи включають семантичний аналіз новостворених слів УМ, виразів та конструкцій, визначення їхнього впливу на мовну комунікацію, а також розкриття їхньої ролі у вираженні українського

суспільного досвіду під час агресії. Активний процес створення та використання неологізмів може зберегти та зміцнювати національну ідентичність, привертаючи увагу до УМ як важливого засобу комунікації. Втім неологізми не лише збагачують мовний запас, а й глибше впливають на спосіб вираження національних принципів, які стають актуальним і важливим інструментом самовизначення та спілкування у сучасному світі. Використання неологізмів може стимулювати мовний патріотизм серед громадян, підкреслюючи важливість рідної мови, роблячи їх більш освіченими та відданими своїй культурі, готовими взяти участь у формуванні майбутнього.

З початком війни на сході України в 2014 року з'явилися такі неологізми, які пов'язані з цією подією: АТО, гібридна війна, ДНР, кіборги, ЛНР, Порох, сепари та ін. Також багато неологізмів набули поширеності тоді, але здебільшого це слова пострадянського періоду, які вже зажеврили новими фарбами на фоні війни та почали дуже часто зустрічатись в медіа і в народній мові. Ще більш різноманітні неологізми з'явилися після повномасштабної збройної агресії Росії проти України на початку 2022 року: аналогвнет, бавовнятко, база і базувати, бандеромобіль, відкобзонити, орки, оркостан, рашисти, русня, чмоні тощо. Неологізми семантичні (або неосемантизми) – це слова нашої мови, які вже існували, але з цією війною набули додаткового значення, наприклад: балалайка (летюча), гауляйтер, дискотека, піксель, тракторні війська, хлопок тощо. Також маємо слова, яких немає в широкому вжитку, але їх вигадали і, знаючи контекст, можна здогадатися, що вони позначають: кадирити, макронити, притУлити, чорнобаїти, шойгунити, шольцити тощо. Міцно узвичаївся і меми про бандерівський смуз, ірпінський штаб, «російський військовий корабель», соняшники тощо. Отже, неологізми є невід'ємною частиною життя у період війни, тому що війна є каталізатором змін, за яких виникають нові явища, механізми, події.

Дослідження неологізмів свідчить про глибокий зв'язок мови та соціальних подій і є важливим кроком у розумінні взаємозв'язку мови та культури в умовах воєнного конфлікту. Цей лексичний пласт мови не лише відображає стан громадянського суспільства в умовах військового конфлікту, але й впливає на формування мовної свідомості та ідентичності. Неологізми відіграють ключову роль у мовній комунікації під час війни. Вони слугують специфічним кодом, за допомогою якого люди обмінюються думками, враженнями та почуттями щодо подій. Така мовна спільнота допомагає виражати єдність думок і підтримку для тих, хто стикається з воєнними реаліями. Російсько-українська війна спричинила появу великої кількості нових слів або ж нових значень відомих слів, які вирізняються не тільки мовною своєрідністю, але й

містять потужний емоційний заряд подій. Ці вислови постали своєрідними «мовними слідами» війни, фіксуючи та відтворюючи складний емоційний фон цього періоду. Слова, які раніше можливо не мали такого навантаження, отримали нові змістові відтінки. Наприклад, «патріот» та «герой» стали не лише позитивними виразами, а й символами силової опозиції агресору, тоді як неологізми «русня» та «орк» – спільними для опису загарбника, фіксуючи гостре обурення українців стосовно агресора. Неологізми також постають дієвим інструментом мобілізації громадської думки. Вони можуть впливати на формування громадської думки, спрямовуючи її в певному напрямку та активізуючи патріотичні почуття. Вони стають частиною культурної спадщини та способом передачі історії. Вони фіксують не лише мовні, але й соціокультурні аспекти життя в умовах воєнного стану.

Отже, здійснений семантичний аналіз неологізмів УМ, що виникли під час теперішніх воєнних подій, дозволяє зробити висновок про їхню важливу роль у фіксації та відтворенні історичних подій, про їх потужні функції як у збереженні культурного спадку, так і для виявлення стійкості та солідарності національної спільноти в умовах воєнних випробувань.

СЕКЦІЯ «ФІЛОСОФІЯ»

УДК 159. 938. 3: 378

Арсентьева Г. О.

канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ДЕСЕНЗИТАЦІЯ І ПОЗИТИВНЕ МИСЛЕННЯ

У кризові періоди життя, позитивне мислення- терапевтичне. Десензитація – це раціональні методи роботи створення позитивного мислення. Позитивне мислення допомагає в управлінні стресом і навіть відіграє важливу роль у вашому загальному здоров'ї та добробуті. Воно актуально завжди, але особливо в пограничних ситуаціях. Позитивне мислення – це погляд на речі з позитивної точки зору. Це тип мислення, який фокусується на підтримці позитивного, оптимістичного настрою. Позитивне мислення означає намагання бачити найкраще в інших людях, а також сприйняття себе і своїх здібностей у позитивному світлі.

Подолавши в собі негатив, ви робите добру справу, насамперед, для себе, але також і для інших, які віддзеркалюють ваш позитивний стан та вчать знаходити радість у повсякденному житті. Але, передусім, думати позитивно значить бажати добра собі та людям. Позитивне мислення краще управляє стресом, поліпшує ментальне здоров'я, покращує фізичне самопочуття, збільшує тривалість життя та знижує рівень депресії.

Навчитися мислити позитивно – це спеціальна практика, яку треба освоювати. Це когнітивно складна навичка і як кожна складна навичка її треба освоювати.

Перша ознака того, що ви мислите негативно - це те, що ви погано почуваетесь. Думки мають матеріальну силу і особливо добре це помітно на прикладі негативних думок, тому що вони позбавляють вас сну, вводять у депресію, призводять до головного болю і психосоматичних розладів. Ось за цією симптоматикою ви й дізнаєтесь їх. Як сказано в Біблії: «Не може дерево добре приносити плоди погані, ні дерево погане приносити плоди добрі». (Євангеліє від Матвія 7:18). Іншими словами – негативне мислення обов'язково позначається на вашому самопочутті негативним чином. Ось і є критерій - яким можна безпомилково його визначати.

Найчастіше негативні думки – це навіть не думки, а, швидше – емоції. Якись неформлені, невиразні відчуття, що викликають тяжкість на душі. Вони ніби просять, щоб з ними попрацювали. І для цього найкраще підходять раціональні методи роботи або так звана десензитизація.

Усі методи десензитизації – це по суті перевод домінанти правопівкульного мислення у лівопівкульне. Це найкраще заспокоює людину у будь-якій стресовій ситуації. Особливо, коли людина

зосереджується на переводі емоцій в слова позитивного змісту у письмовий текст. А складання віршів робить це зосередження більш потужним.

Одним із раціональних методів роботи над позитивним мисленням є «Методика повторення». Знайдені позитивні формули треба вміти закріплювати. І тут також нам допоможе давня формула: «повторення – мати вчення!» Потрібно просто повторити кілька разів правильний спосіб мислення, щоб зруйнувати стереотип, що сформувався. Чому це працює? Тому що за рахунок повторення наш мозок переводить свої відкриття з обмеженої короткочасної пам'яті у велику довготривалу.

Ще одним методом десензитизації є «Візуалізація», оскільки позитивні конструкції легше увіяти, то їх закріплення добре допомагають візуалізації. Уявляйте собі позитивні рішення і, що особливо важливо – те задоволення, яке ви отримаєте вже відразу, як зможете собі увіяти позитивну картинку. Візуалізації допомагає малювання, цільовий перегляд картинок та відео на задану тему.

Крім візуалізації, добре працює і «Афірмація» – текстові формули самопідкріплення. Працюйте з позитивною конотацією слів, використовуйте потенціал вашої вербально-логічної півкулі. Мозок добре заспокоюють раціональні та логічні конструкції та аргументи. До того ж, при цьому і сам мозок розвивається, освіжає нейронні зв'язки.

Звісно, добрі результати дають такі методи десензитизації, як «Тілесні практики та Релаксація». Негативні думки завжди викликають напругу в організмі, часто викликаючи спазм м'язів і блокуючи життєво важливі нервові шляхи і судинний кровотік. Звідси, власне, і виникають різного роду психосоматичні розлади. Це розуміння повідомляє нам про те, що є відмінний метод навчитися бути позитивним – це навчитися знімати тілесну напругу та набувати розслабленості та спокою.

Не можна зняти напругу разом і за однією командою. Треба навчитися знімати м'язові спазми та затискачі – один за одним, крок за кроком. І робити це найкраще у медитативному стані. А щоб увійти в медитацію і треба вчитися розслаблювати насамперед свої думки. Ось і ще одна нагода навчитися медитації.

Ще одним методом десензитизації є «Відстеження та перетворення».

Найцінніша навичка – це навичка відстеження та трансформації своїх хворобливих та негативних станів або так звана модифікуюча уява. Коротко цей метод полягає в наступних кроках:

- Ідентифікація та опис негативного симптому
- Винесення симптому за межі свого тіла
- З'ясування меседжу, послання, внутрішньої енергії цього симптому
- Трансформація, перетворення симптому на стан його Вишого

Потенціалу.

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЗАГАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ

Креативного співробітника сьогодні хотіла б винайняти майже кожна компанія. Адже навіть вже налагоджені технологічні процеси потребують нестандартних підходів, тим більше останні потрібні, коли йдеться про критичні, проблемні чи заплутані ситуації з великою кількістю невизначених факторів/чинників тощо. Враховуючи щільність сучасного простору взаємодій, констатуємо той факт, що кількість саме таких ситуацій сьогодні збільшилась в рази. Тому креативність має потрапити до переліку загальних компетенцій здобувачів всіх рівнів освіти, включаючи систему вищої освіти.

Стосовно креативності, як здібності особистості до творчої діяльності варто враховувати її засадничі аспекти, а саме: креативне середовище, креативну особистість, безпосередньо творчий процес і, власне, креативний продукт. Очевидно, що формування креативності як компетентності передбачає опрацювання цих аспектів у їх переплетіннях і взаємозв'язку із розумінням, що всі вони в сукупності формують здібності до творення. Наприклад, у формуванні креативного середовища велике значення має ретельно організована самостійна і практична робота студентів, тоді як почасту це є проблематичним питанням. Певні виклики маємо від чатів ШІ (накшталт GPT) – непростим завданням є напрацювання ефективних завдань і критеріїв оцінювання студентських робіт на цифрових платформах. Також, саме по собі навчання в умовах війни є викликом. Проте, очевидно, що налаштування занять на творчий лад креативним викладачем сприяє розвитку креативних здібностей майбутніх фахівців.

Формат наукової роботи із студентами є природним лоном для творчого процесу і креативного продукту. Але проблема з якою стикаються більшість викладачів пов'язана із невеликою кількістю студентів, які дійсно зацікавлені в науковій роботі. Вирішуючи це питання необхідно звернути увагу на логічний і емоційно-чуттєвий компонент креативності. Зміст логічного компоненту полягає в тому, що фундаментом креативності є різноманітні і різнопланові знання, притому останні затребувані і уявою, і інтуїцією, які спираються на глибину і якість нашого досвіду. Так, Л. Шрагіна визначає уяву як «позасвідому здатність комбінувати факти новими способами, а інтуїцію як здатність переносити потрібні уявні образи у свідомість» [2].

Протиріччя полягає в тому, що спеціалізація в здобутті знань починається із середньої ланки школи і остаточно критично звужується у вищій школі. Про непорозуміння між «фізиками» і «ліриками» відомо давно. Але сьогодні випускові кафедри університетів «жаліються», що не мають змоги вмістити в навчальний план всі потрібні фахові дисципліни для своїх здобувачів. І це означає, що «перезріла» задача оновлення дисциплін, яка проте, вже отримала один із перших механізмів за рахунок відсотку їх вибору студентами. Базовою вимогою для нових навчальних дисциплін має бути їх міждисциплінарний зміст та вивчення найсучасних досліджень. Однак, наразі міждисциплінарність як принцип структуризації знання в освітній системі з метою подолання їх фрагментарності, залишається настільки актуальним, наскільки й нереалізованим.

Формування емоційно-чуттєвого підґрунтя креативності є більш виховним, ніж навчальним процесом. Його успіх залежить від кожного виховного середовища, в які потрапляє дитина, поки формується її особистість. Г.Торренс розглядає креативність застосовуючи характеристики процесу, в ході якого дитина стає чутливішою до проблем, дефіциту або прогалин у знаннях, до мішанини різнопланової інформації, дисгармонії елементів навколишнього середовища, визначає ці проблеми, висуває припущення й гіпотези про можливі шляхи вирішення цих проблем, перевіряє їх [1]. Перераховане можна вважати орієнтирами свідомого виховного процесу розвитку креативності.

Узагальнюючи, зазначимо, що розвиток креативності здобувачів вищої освіти неможливий без створення умов для розвитку здібностей до творчості на всіх рівнях і ланках освіти. Тож, маємо системну задачу, що очікує на вирішення. В цьому сенсі першим кроком має стати введення креативності до переліку загальних компетенцій всіх здобувачів системи вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Torrance E. Understanding creativity: Where to start? *Psychological inquiry*, 1993. 4(3), p. 232-234.
2. Шрагіна Л. Технологія розвитку креативності. Київ: Шкільний світ, 2010. 160 с.

УКРАЇНА: ПОГЛЯД НА НАЙБЛИЖЧЕ МАЙБУТНЄ

Свого часу – при розпаді СРСР, й утворенні на його теренах СНД – саміти лідерів країн-членів СНД викликали у світі неабиякий інтерес: побачити й зрозуміти, яким чином відбудеться «цивілізоване розлучення» колишніх радянських республік. Сьогодні можна стверджувати, що – через анти-цивілізовану сутність й імперську хворобу росії – цивілізовано у цьому розлученні нічого не відбулося.

Будь-яка спроба пострадянських незалежних держав обрати власний шлях розвитку нещадно карається рф. Війна, окупація, спроба анексії територій, етнічні чистки, економічна і політична дестабілізація, енергетичний диктат і шантаж, безпардонна брехлива пропаганда, агентура у владі, церкві тощо, нав'язування проросійської ідентичності і примус до інтеграції, як й інші жахи і злочини на російські гроші – і це ще не всі методи та засоби використання сили з боку росії на чужій території, чи то Грузії, чи то Молдови, чи то України... При цьому у росії кожний крок – це спецоперація, вона впевнена у своєму праві дестабілізувати, шантажувати, руйнувати, вбивати.

Як тільки Україна задумалася про елементи реальної незалежності – на неї чекала війна. Вісім років від 2014 року російський диктатор ще сподівався на капітуляцію, але 2022 року він втратив цю надію. Росія відкрито напала на Україну, російські окупанти грабують, гвалтують, вбивають, руйнують мирні міста, знищують цілий народ.

Якщо відбудеться європейська та євроатлантична інтеграція України, то окупація України й її приєднання до складу рф (що і є основною метою путіна, а зовсім не нейтралітет України) стануть неможливими. Якщо у рф не вийде інтегрувати Україну політичними, економічними, енергетичними засобами, якщо український народ робить вибір на користь інтеграції з цивілізованим світом, то Україну слід окупувати, загарбати силою, знищити.

Росії потрібні не переговори з Україною, а її знищення. Путіну не потрібні українці навіть у якості підкореної нації – бо він їх боїться і ненавидить. От він й знищує народ та інфраструктуру одночасно, робить все, щоб люди не мали можливостей вижити, він "зачищає" Україну від українців. Важливішими є спустошені території, головне щоб у межах рф, щоб там можна було розміщувати військові контингенти, бази, погрожувати Заходу. Це – логіка параноїка, це – держава, яка стала на

шлях злочинів проти людяності і перетворилася на терористичну організацію.

Жодних шансів домовитися з путіним не існує. Якщо путіна не зупинить цивілізований світ і не зможуть протистояти самі українці, він продовжить просуватися нашими територіями, метою чого є знищення України, як держави, і українського народу.

У дослідженнях вітчизняних соціологів йдеться, у цілому, про можливість двох сценаріїв майбутнього України – оптимістичного чи песимістичного. Значно превалює думка (вересень 2023 р., дослідження Київського міжнародного інституту соціології, зокрема, так вважають біля 90% українців), що через 10 років Україна буде процвітаючою країною у складі ЄС; натомість лише 5% респондентів мають песимістичні очікування, що через 10 років Україна буде спустошеною країною з відтоком людей. За невизначеної ситуації війни навряд чи можна щось прораховувати науковими методами. Дійсно, перший сценарій є більш ймовірним. Але й ймовірність інших подій, аж до Третьої світової війни, не можна повністю відкидати.

А якщо ще долучити суто український контекст проблемних місць суспільно-політичного життя, особливостей перебігу політичних процесів в Україні тощо... Чи не перетвориться Україна на країну, влада якої імітує «правильний» рух, щоб обдурити західних партнерів? Випадкові люди при владі намагаються щосили експлуатувати поточний момент.

Україна не обдурить цивілізований світ – не змусить його допомагати Україні у ситуації намагання побудувати тут лукашенківську білорусь. Путіну потрібна Україна (для його головного завдання відновлення «історичної росії» у межах СРСР). Українцям потрібна власна держава. Заходу потрібно, щоб Україна стала цивілізованою державою, а не охлократичною потворою.

Що переважить – дурість й інфантильність українців чи їх і громадянська сила, ментальна незламність і національний патріотизм? За яким сценарієм буде розвиватися сучасна Україна? Чи вона оминє, чи зможе уникнути його огидних варіантів?

Чи витримає Україна, чи залишиться держава Україна і на яких територіях? Наскільки український народ готовий відстоювати своє право на існування у зіткненні із деградованою недоімперією, яка йому у цьому праві відмовляє.

УДК 140(043)

Дєвочкіна Н.М.

канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ЗОЖ

Здоровий спосіб життя на сьогодні, це безпечний стан існування сучасної людини, при якому різноманітні фактори по-різному впливають на неї, по відношенню до її системи цінностей.

Тіло використовується людиною, як видимий і відчутний проект, і в ньому формується його ставлення до навколишнього світу. І тут важливо співвіднести свою сутність зі способом свого існування – здоровий спосіб життя, що забезпечує біопсихосоціальне благополуччя, або нездоровий спосіб життя, що призводить до патологій, хвороб і, зрештою, смерті. Тому питання про природу здорового способу життя не є суто теоретичним, воно в першу чергу практичне.

Сучасні системи освіти зазвичай об'єднують в собі безліч різних філософських ідей і напрямків, які входять в концепцію розвитку освіти. У напрямку «формування здорового способу життя» традиційно використовуються положення різних філософських теорій.

Змістовний аналіз ідеалізму і реалізму та з точки зору їх ставлення до таких фундаментальних світоглядних понять, як істина, цінність, свобода, любов, щастя, культура, розкриває їх виховну роль у побудові моделей здорового способу життя. Одним з найважливіших питань у зв'язку з цим є питання про природу людини.

Ідеалізм розглядає людину як творіння вищої сили, підпорядкованої їй. Для реалістів людина як біологічний організм є частиною природи і підпорядкована біологічним законам. Розум мислиться як порожня або нерозвинена сутність, яка наповнюється і приводиться в рух досвідом. Суспільство здатне розвивати в собі природні чесноти.

Людина, завдяки своїй біологічній сутності, є універсальною, що забезпечує її природне існування як виду *Homo sapiens* у біосфері Землі. Соціальна сутність людини формує певну систему життєвих цінностей, зумовлених індивідуальним життєвим досвідом, у тому числі здоровим способом життя, що забезпечує безпеку в рамках системи «природа-людина-суспільство».

ВПЛИВ COVID-19 НА СУТТЄВІ ЗМІНИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Зміни, якс прийшли з пандемією COVID-19, торкнулися багатьох сфер життєдіяльності людей, вони вплинули також і на вищу освіту України. До пандемії використовувалися методи організації навчального процесу та методики традиційного викладання в офлайнї.

До карантину багато вузів вже впроваджували окремі елементи онлайну в системі Moodle. В Україні така практика онлайн освіти використовувалася для студентів переселенців з Донецька, Луганська та Криму в наслідок воєнних дій, а також для осуджених в колоніях.

З початком коронавірусу, попри відсутності повної організації переходу на дистанційне навчання, адміністрації Вишів швидко налагодили цей процес на різних платформах Moodle, Google Meets, Zoom й др., почали проводи онлайн-конференції, лекції, семінари, конференції, дебати та дискусії.

На думку науковців П. Нажа, Г Євсєвої, В. Федіної - перехід до ери цифрових можливостей спричинив потребу діджиталізації управлінських процесів, запровадження цифрових продуктів з метою задоволення потреб ринку. У нашому випадку – на ринку освітніх послуг.

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки визначає напрями розвитку системи вищої. В основу цієї Стратегії покладено прагнення України стати рівноправним членом європейської спільноти, а визначені нею стратегічні та операційні цілі

«У 2020 р. Європейська Комісія затвердила План дій з цифрової освіти на 2021–2027 роки, який враховує виклики, що зумовлені гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, і передбачає такі два пріоритетних напрями, як прискорення розвитку ефективних цифрових освітніх екосистем, що потребує наявності розвинутої інфраструктури, зв'язку і цифрового обладнання, ефективного планування та розвитку цифрового потенціалу, включаючи сучасні організаційні можливості, підготовлених наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, які володіють цифровими компетентностями, високоякісного освітнього наповнення, інструментів і безпечних платформ, що відповідають стандартам приватності та етики та є зручними для користувачів, застосування допоміжних технологій для осіб з інвалідністю; розвиток цифрових умінь і компетентностей для цифрової трансформації, зокрема базових цифрових умінь і компетентностей, починаючи з

дошкільного віку, поглиблених цифрових навичок, підготовка більшої кількості фахівців у цій сфері, зокрема з урахуванням гендерного балансу».

За п'ять років використання технології онлайн освіта, проявила себе з одного боку позитивно – надання можливостей приєднатися з різних регіонів країни, та за її межами до навчання, але з іншого боку проявилися негативні аспекти – проблеми з забезпеченням інтернету населення більш в сільській місцевості України, забезпечення комп'ютерами та гаджитами, перебої з електроенергетикою.

За п'ять років досвіду впровадження новітніх технологій, враховуючи воєнний стан в Україні, були зроблені кардинальні зміни:

– до позитивних можна віднести: можливість навчатися у будь - який час; в будь - якому місці; навчатися у своєму темпі; мати індивідуальний підхід; мобільність і т. д;

– до негативних це відсутність мотивації у студентів, нестача практичних вмінь та навичок; розвиток комунікацій.

В 2024 році серед нововведень була запропонована норма про скасування заочної та вечірньої навчання, в свою чергу це надало би працевдавцям деякі переваги: не потрібно відповідно «Кодексу законів про працю», надавати додаткову відпустку зі збереженням заробітної плати, але комітет Ради з питань освіти, науки та інновацій її видалив. Відтак, у цьому році абітурієнти зможуть вступати на заочну чи вечірню форму навчання.

На думку фахівця з галузі педагогіки О. Максимовича - в Україні постала проблема осмислити нині діючу систему освіти, метою якої є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу.

УДК 38.015.73:378.5

Повзло О.М.

канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ДІАЛЕКТИЧНА МЕТОДОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Державне управління в суспільних структурах України і світового простору, його ефективне здійснення – найбільш важка як політична, економічна, так і соціально-комунікативна проблема, для позитивного рішення якої треба здійснити попередній філософський аналіз та філософсько-логічне обміркування. Державне управління сьогодні знаходиться в стадії становлення, пошуку і апробування різних його

моделей. У першу чергу, зрозуміло, що основу державного управління, як і соціального, виробничого, підприємницького управління в цілому, становить людина-чиновник-управлінець. Скільки існує людина і його діяльне ставлення до природи, стільки й існує питання: хто такий цей ідеальний керівник на Землі і як він повинен керувати людьми? Управлінець – це не просто різновид обов’язків, а професія. І як до будь-якої професії, до неї потрібно мати певну схильність, особливі риси характеру.

Сучасна діалектична методологія показує, що специфіка соціально-філософського підходу до управління полягає в тому, що воно розглядається з боку діяльності, інтересів, поведінки і взаємодії певних соціальних груп, що знаходяться між собою у відносинах керівництва – підпорядкування. Сам процес управління можна визначити як взаємоорієнтовану діяльність супідрядних один одному груп працівників. Управління внутрішньо властиве будь-якому суспільству. Подібна властивість має загальний характер і впливає з системної природи суспільства. Управління людьми означає вирішення наступних завдань: 1. правильне визначення соціальної ролі кожної людини і його місця на виробництві та в колективі; 2. засвоєння кожною людиною призначеної йому соціальної ролі; 3. забезпечення виконання кожною людиною своєї соціальної ролі. Всі ці три завдання пов’язані з проблемою соціальної адаптації кожної людини. Сучасний керівник це не просто старанний виконавець, а неабиякий мислитель, великий організатор, по-справжньому талановита людина з широким кругозором, відносно інтелекту, а в перспективі ми бачимо реальність та важливість в менеджменті штучного інтелекту, відносно стратегічних перспектив розвитку сучасного керівника. Так відомий американський психолог Векслер підкреслював, що “інтелект – це глобальна здатність діяти розумно, раціонально мислити і добре справлятися з життєвими обставинами”, вирішувати проблемні ситуації. З філософської точки зору управління обумовлено, у першу чергу, як раз рішенням проблемної ситуації, що говорить про головну роль людського мислення (інтелекту) у розвитку управлінської діяльності. Філософська зрілість мислення, на думку відомого психолога С. Л. Рубінштейна, полягає в тому, що суб’єкт управління здатний усвідомлювати наявність проблем там, де вони є насправді, а не вигадувати їх штучним шляхом, а потім героїчно подолати. Управлінська діяльність щодо подолання проблеми або вирішення завдання відповідно до поставленої мети, з одного боку, супроводжується в початковій стадії психічним напруженням, а в кінці повинно, за умови виконання завдання, статися “зняття” цієї напруги, а з іншого боку, управлінська діяльність здійснюється шляхом прийняття рішень, більшість яких втілюється в актах управління.

СЕКЦІЯ «СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОСОФСЬКОГО ТА СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ»

УДК 159.922

Деншиков В. А.¹, Арсентьева Г.О.²

¹студ. гр. Е-113м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРІЯ «М'ЯЗОВОГО ПАНЦИРЯ», ЗА В. РАЙХОМ

Концепція М'язового Панциря Вільгельма Райха представляє собою унікальний підхід до вивчення взаємодії між емоціями, тілесними відчуттями та розвитком особистості. Райх вважав, що тіло зберігає емоційні та психічні травми у вигляді напружених м'язів, які він називав "м'язовим панцирем".

Теорія Вільгельма Райха, австрійського психіатра та психоаналітика, є однією з найбільш контroversійних та оригінальних теорій у галузі психотерапії та психосоматики.

Райх вважав, що характер створює захисні механізми проти занепокоєння. Ірраціональні страхи та фобії переживаються в душі людини як чужі елементи, тоді як риси характеру (начебто перебільшеної любові до порядку чи тривожної сором'язливості) – як складові особистості. Лише після того, як пригнічувана емоція знаходить своє вираження, людина може повністю відмовитися від хронічної напруги або затиску. Райх пише: «Усі без винятку пацієнти говорили, що проходили через періоди свого дитинства, коли вони вчилися пригнічувати свою ненависть, тривожність чи нелюбов через певні дії, що впливали на вегетативні функції (таких як стримування дихання, напруга м'язів живота тощо)».

Райх виявив, що хронічні м'язові затискачі блокують три основні спонукання: тривожність, гнів та сексуальне збудження. Він дійшов висновку, що фізичний (м'язовий) і психологічний панцир – те саме. Також він зазначав: «У будь-якому разі, функція панцира – захист від невдоволення. Однак організм платить за цей захист втратою значної частини своєї здатності до насолоди». Ці м'язові затиски призводять до спотворення та руйнування природних почуттів, до втрати енергії та радості в житті. А зняття м'язових затискачів, ліквідація застою сексуальної енергії дозволяє усунути будь-які невротичні симптоми.

Працюючи з «м'язовим панцирем» вчений виявив, що звільнення хронічно затиснутих м'язів викликає особливі відчуття – почуття тепла чи холоду, поколювання, свербіж чи емоційне піднесення. Він думав, що

такі відчуття виникають у результаті вивільнення біологічної енергії, яку Райх назвав оргон.

Оргон має такі властивості:

- вільна від маси, немає ні інерції, ні ваги;
- є всюди, хоча й у різній концентрації;
- є середовищем електромагнітних та гравітаційних взаємодій, субстратом більшості фундаментальних природних феноменів;
- знаходиться у постійному русі і може бути спостерігається у відповідних умовах.

Оргонна енергія природно тече вгору і вниз тілом, паралельно хребту. Кільця м'язового панцира формуються під прямим кутом цих потоків і перешкоджають їм. М'язові затиски обмежують як вільний потік енергії, так і вільне вираження емоцій в людини. Те, що спочатку виникає як захист проти почуття напруги, що захльостують, і збудженості, стає фізичною і емоційною змирною сорочкою.

Психологічне особистісне зростання, самовдосконалення людини Райх визначає як процес розсмоктування психологічного і м'язового панцира, як поступове становлення більш вільної, щирої та відкритої людини – енергійної та щасливої.

У розтисканні панцира використовується три типи засобів:

- накопичення в тілі енергії завдяки глибокому диханню (пізніше це переросло в психотехніку ребефінгу);
- пряма дія на хронічні м'язові затискачі (тиск на них тощо), щоб їх розслабити;
- підтримка співпраці з пацієнтом, коли відкрито розглядаються виявлені опори та емоційні обмеження.

Навчитися звільнитися від перебільшених та недоречних затискачів, які блокують почуття, – це лише один аспект психологічного зростання особистості. Самоконтроль та цілеспрямована поведінка – другий істотний фактор; вміти врівноважувати, співвідносити самоконтроль та свободу вираження – необхідна умова. Райхом були розроблені спеціальні прийоми з розслаблення «м'язового панцира», які зараз застосовуються психологами для надання допомоги людям, оскільки «затиснута» людина не здатна розслабити її самостійно. Лікування Райх розглядав як ослаблення цього панцира, що має сім захисних сегментів в області очей, рота, шиї, грудей, діафрагми, живота та тазу. Вчений вважав, що такі області тіла стримують відповідні реакції: очі – плач; рот – крик; шия – гнів; груди – смуток; м'язи спини – страх нападу; м'язи живота – агресія і ворожість; таз – відчуття сексуального збудження та задоволення, а також гнів.

ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ І ЛОГІКА В ФІЛОСОФІЇ БУДДИЗМУ

Вчення про пізнання, що включає логіку, починає розроблятися в буддизмі приблизно в 6–7 ст. зусиллями видатних індійських мислителів Дігнагі і Дхармакірти. До них в ранньому буддизмі пізнання розглядалося не як результат пізнавальної діяльності, а як засіб досягнення звільнення від страждань. Це не раціональне знання, а містична просвітленість, що нагадує просвітленість Будди.

Теорію пізнання згадані мислителі базували на прийнятому раніше в брахманських школах онтологічному поділі двох областей реальності: нижчої, і вищої, розглядаючи їх як дві незалежні області пізнання, кожній з яких відповідає своя істина: нижча та вища.

Для буддистів вища істина – дхарма (у всіх сенсах, що їй надаються в той час – онтологічному, психологічному, етичному), що веде до вищої реальності – потоку дхарм, що заспокоюється в нирвані; вона досягається за допомогою практики йоги, зосередженням, що змінює стан свідомості.

Нижча істина є результатом пізнання емпіричного світу в ході спеціальних пізнавальних процедур, званих також інструментами достовірного знання, чуттєвого сприйняття і виведення, що тлумачиться буддистами і як логічна операція, і як мислення взагалі. Наслідком такого уявлення про процес пізнання світу став розвиток у рамках буддистської епістемології логіки, яка ніколи не мала статусу самостійної та суто формальної дисципліни, як європейська. Пізнавальну ситуацію буддисти описували подвійним чином: у термінах вищої реальності та термінах емпіричної реальності. У першому випадку вони говорили, що в момент чуттєвого пізнання має місце спалах якогось комплексу дхарм, що включає ланцюжок елементів, що конструюють об'єкт, і ланцюжок дхарм, що конструюють суб'єкт. Два ці ланцюжки пов'язані законом взаємозалежного виникнення, тому одні з них спалахують разом з іншими: наприклад, дхарма кольору, дхарма органу зору і дхарма чистої свідомості, спалахуючи разом, створюють те, що називається відчуттям кольору. Дхарма свідомості завжди підтримується об'єктом і здатністю, що сприймає.

Два ці ланцюжки пов'язані законом взаємозалежного виникнення, тому одні з них спалахують разом з іншими: напр., дхарма кольору, дхарма органу зору і дхарма чистої свідомості, спалахуючи разом, створюють те, що називається відчуттям кольору. Дхарма свідомості завжди підтримується об'єктом і здатністю, що сприймає.

Перетворення відчуття на чуттєве знання (на судження сприйняття) у школах буддизму описувалося по-різному. Чуттєве знання є результатом зовнішньої проєкції ідей свідомості, а саме того його різновиду, який становить основу особистості.

Крім названої концепції висновку, логічна частина буддійської епістемології містить у неявній формі теорію суджень, класифікацію логічних помилок, що включає і полемічні помилки, теорію значень мовних виразів (апоха-вада) та теорію аргументації та полеміки.

Говорячи про виведення як мислення взагалі, буддисти зазначали, що отримане з його допомогою знання немає жодного стосунку до реальності; все, що повідомляється нам мисленням про феноменальний світ, ілюзорно, «сконструйовано» за особливими законами розуму. Головною відомою властивістю інтелектуальних конструкцій є, на думку Дхармакірті, їхня здатність бути вираженими у слові. Вивідне знання розумілося як результат інтелектуальної обробки інформації, отриманої у сприйнятті: воно слідує за сприйняттям логічної ознаки об'єкта та обґрунтуванням нерозривного зв'язку між об'єктом та його логічною ознакою.

Ядром буддійського вчення виведення були три концепції. Перша – про поділ висновку на «для себе» та «для іншого» залежно від його призначення та структури (висновок «для себе» – це засіб пізнання об'єкта за його знаком, він містить два висловлювання і схожий на ентимему у західній логіці: « На горі вогонь, тому що там дим»; висновок "для інших" – це засіб аргументації, він складається з трьох висловлювань: "На горі вогонь, тому що там дим, як в осередку"). Другою була концепція триаспектності середнього терміну, відповідно до якої середній термін виводу мав бути розподілений у меншій посилці; завжди має бути там, де є більший і менший терміни; відсутні там, де названі терміни відсутні. Третьою була класифікація висновків залежно від різновидів середнього терміну на «засновані на причинно-наслідковому зв'язку», «засновані на тотожності» та «негативні висновки», для яких буддисти налічували 11 модусів.

УДК 141.339:215

Третяк О.О.¹, Арсентьєва Г.О.²

¹студ. гр. КНТ-223 НУ «Запорізька політехніка»

²канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ТРИ СВІТИ ВСЕСВІТУ, ЗГІДНО ФІЛОСОФІЇ БУДДИЗМУ

Традиційно Всесвіт у буддизмі має трійкову структуру – вона складається з трьох рівнів чи світів:

- 1) Світ бажань (чуттєвий);
- 2) Світ форм;
- 3) Світ не-форм.

Формування світу відбувається згори донизу.

Світ бажань є найнижчим рівнем існування в космологічній системі буддизму. Він представляє собою площину, де живі істоти переживають найбільшу кількість сенсорних задовольень і страждань. У центрі світу розташована величезна гора Сумеру, яка вважається осередком світу і символізує осьову вертикаль всесвіту. Гора оточена декількома кільцями інших гір, за якими розстиляється гладь світового океану, в якому розташовані 4 континенти, де перебувають різні види живих істот. Спочатку з'являється палац Брахмана, потім з'являються інші боги, які, побачивши Брахмана, думають, що він вічний, завжди був і створив усіх. Світ бажань має чотири космічні цикли свого існування:

- 1) порожнеча (від руйнування одного світу до початку формування іншого);
- 2) формування,
- 3) перебування (коли космос стабільно перебуває);
- 4) руйнування - утворюють космічний цикл або махакальпу («великий період»).

У Світі бажань перебувають 4 види живих істот:

- 1) тварини;
- 2) люди;
- 3) голодні духи;
- 4) деякі класи богів.

Живі істоти мають широкий спектр сенсорних задовольень, таких, як їжа, спокуси, випивки та інші види насолоди. Однак разом із задоволенням також приходять і страждання, оскільки бажання та прив'язання до матеріальних речей можуть призвести до невпинного пошуку задоволення та страждання через невиконання бажань. Кожен з живих видів істот має свої власні характеристики та досвід, який згодом передається Брахмі, але спільним для всіх є бажання досягнення щастя та уникнення страждань.

Наступним йде Світ форм. Він є середнім рівнем існування в космологічній системі буддизму, розташованим між світом бажань і світом не-форм. У ньому відсутня груба матеріальність, яка характеризує мир бажань. Жителі цього світу перебувають у стані медитаційного спокою і не піддаються больовим відчуттям чи сенсорним задоволенням. Вони присвячують своє життя духовному розвитку та практиці медитації. Їхня головна мета - досягнення внутрішнього спокою і мудрості через зосередження та самопізнання. Однією з основних відмінностей світу форм є його безперервність і стабільність. В цьому світі час перебування є дуже великим, і він не піддається руйнуванню чи перетворенню, як це

відбувається у попередньому світі. Хоча світ форм є відокремленим від світу бажань і не-форм, він все ще зв'язаний з іншими рівнями існування у буддійській космології. Відсутність бажань і страждань у мирі форм сприяє розвитку мудрості та зростанню духовності, що дозволяє мешканцям цього світу досягати вищих рівнів свідомості.

Останнім є Світ не-форм. Світ не-форм відзначається повною відсутністю форми і матеріальності. У цьому світі немає жодних фізичних об'єктів чи проявів матерії. Він існує поза уявленням про годину та простір. Для доступу до світу не-форм потрібна високорозвинена духовна практика і медитація. Це світ, куди можуть увійти лише ті, хто досягнув високого рівня духовності і освіченості. Мешканці світу не-форм перебувають у стані духовної свободи та безмежності. Вони не зазнають жодних фізичних обмежень чи обмежень свідомості. У цьому світі існує тільки найвища форма свідомості, яка перевищує всі матеріальні обмеження та зв'язки. Хоча світ не-форм є найвищим рівнем існування в буддійській космології, він все ж таки є частиною сансари, циклу переродження, тому мешканці цього світу, як і всі інші, піддаються законам карми та переродження, а також нірвана теж вважається кінцевою метою для них. Нірвана є відділенням від сансари та відсутністю страждань і переродження.

УДК 141.338

Цимбал Я.О.¹, Арсентьева Г.О.²

¹студ. гр. КНТ-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБСТАНЦІЙ В ФІЛОСОФІЇ ДЖАЙНІЗМУ

Як у звичайних судженнях, так і у давньоіндійській філософії джайнізму проводять різницю між ознаками (дхарма) та їх носієм, званим субстанцією. Джайністи, розділяючи це загальноприйняте філософське розуміння субстанції, вказують, що кожна субстанція має два види ознак – суттєві та випадкові. Істотні ознаки субстанції належать їй доти, доки вона існує, бо без них субстанція перестала б бути тим, що вона є. Наприклад, свідомість є суттєвою ознакою душі. Випадкові ознаки субстанції приходять і йдуть, змінюючи одна одну. Такими випадковими ознаками субстанції душі є її бажання, воля, насолоди, страждання. Саме завдяки цим ознакам субстанція зазнає зміни, модифікації.

Світ складається з різноманітних субстанцій. Оскільки суттєві ознаки первинних субстанцій є незмінними – світ незмінний; оскільки ж випадкові ознаки змінюються – світ також схильний до змін. Тому, на думку джайністів, ті філософи, на зразок буддистів, які кажуть, що у світі

немає нічого дійсно постійного і що згодом усе змінюється, судять односторонньо, догматично. На думку джайністів, цей погляд слід визнати одностороннім і таким, що приводить до помилок, властивих всім категоричним міркуванням. Реально існують як зміни, так і незмінність. Думка, що окрема субстанція (або весевіт загалом) породжує зміни і водночас вільна від них, не повинна здаватися суперечливою.

Субстанція є реальною. Реальність характеризується трьома чинниками: незмінністю, породженням та руйнуванням. У субстанції є незмінна сутність, і тому вона постійна, але в ній є також і модуси, що змінюються, і, отже, вона породжує і руйнує. Отже, у субстанції є всі три елементи, що характеризують реальність.

Найбільш загальним підрозділом субстанцій є розподіл їх на протяжні та непротяжні. Існує лише одна субстанція - час (калу), яка позбавлена протяжності. Всі інші субстанції протяжні і відомі під загальним найменуванням астику, тому що кожна субстанція цього виду існує (асті) як тіло (кая), що володіє протяжністю.

Субстанції, що мають протяжність (астика), поділяються на два види: живі (джива) і неживі (аджива). Живі субстанції (джива) ідентичні душам (чи духам). Душі, у свою чергу, поділяються на звільнення, що досягли, або досконалі (мукта), і залежні (баддха). Душі, що перебувають у залежному стані, теж поділяються на два види: ті, які можуть рухатися (траса), і нерухомі (стхавара). Нерухомі живі субстанції мають найбільш недосконалі види тіл. Вони живуть у п'яти різних видах тіл, що складаються із землі, води, вогню, повітря та рослин. Вони мають лише почуття дотику і тому мають лише дотикальну свідомість. Живі субстанції, що рухаються, мають тіла різного ступеня досконалості і наділені двома, трьома, чотирма або п'ятьма почуттями. Такі душі, або живі субстанції, як черв'яки, мають тільки два почуття: дотик і смак; такі, як мурахи, мають три почуття: дотик, смак та нюх; такі, як бджоли, мають чотири почуття: дотик, смак, нюх та зір. Більш високоорганізовані тварини, такі як звірі, птахи і людина, мають п'ять почуттів: дотик, смак, нюх, зір і слух. Неживі субстанції, що мають протяжність, – це дхарма (умова руху), адхарма (умова спокою), акаша (ефір) та пудгала (матерія, що складається з атомів, їх сплучень та поєднань).

Отже, у якості висновку щодо класифікації субстанцій в філософії джайнізму пропонуємо таку послідовність: субстанція поділяється на протяжну і непротяжну, в той час як протяжна поділяється на живу і неживу; жива субстанція постає як вільна і залежна, в той час як вільна буває рухома і нерухома, а остання – з п'ятьма почуттями, з чотирма почуттями, з трьома почуттями та з двома почуттями; нежива ж природа поділяється на умову руху, умову спокою, ефір та матерію, остання ж – на атоми та поєднання атомів.

УДК: 008

Лещинська А.Р.¹, Бондаревич І.М.²

¹ студ. гр. КНТ-132 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

М.АКТУАЛЬНІСТЬ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ТРАНСГЕНДЕРУ

У нашому суспільстві традиційно розрізняють два гендери: чоловічий та жіночий. Однак, на сьогоднішній день існує декілька десятків гендерів. Транссексуальність, трансгендерність та міжстатевість перетворюють наше звичне уявлення і пропонують нові способи розуміння біологічної статі та гендеру. В даний час трансгендерність стикається з проблемами інакшості, відчуження та соціальної незахищеності для людей, що змінюють свою стать. У пострадянському просторі транссексуальність сприймається як зміна статі, інші аспекти трансгендерності та міжстатевості зводяться до цього, незважаючи на те, що хірургічне втручання не завжди потрібне. Деякі навіть вважають цю тему абсурдною. Термін «трансгендерність» охоплює випадки, коли внутрішнє відчуття належності людини до певної гендерної ідентичності, яка може збігатися або не збігатися зі статтю, приписаною при народженні, або коли людина змінює або прагне змінити свої статеві та гендерні ознаки, щоб вони краще відповідали її гендерній ідентичності. Трансгендерність означає свободу від традиційних статевих та гендерних визначень та ідентичностей. Це питання стає все більш актуальним і вимагає нашої уваги з кожним днем.

Трансгендерність спонукає в нас обов'язок поважати та приймати кожну людину такою, якою вона є. Відмова визнавати це може призвести до дискримінації та насильства. Важливо пам'ятати, що кожна людина має право на повагу та рівні можливості, незалежно від її самовизначення.

Трансгендерність також розширює наше розуміння гендеру. Раніше ми вважали, що гендер дорівнює біологічній статі. Однак, трансгендерність підштовхує нас задуматися: про те, що гендер може змінюватися. Саме це відкриває двері до розуміння гендеру як соціального явища, що формується на основі вибору кожної людини та її самовизначення. Власне термін «трансгендерність» підсвічує нам, що гендер не може обмежуватись фізіологічними ознаками, і люди мають визначатись самостійно.

Питання трансгендерності актуалізують повагу до особистої ідентичності, що потенційно сприяє будівництву більш рівноправного та толерантного суспільства. Вивчення та розуміння трансгендерності

мають велике значення для нашого часу. І стосується воно всіх нас, оскільки має вплив на права, гідність та благополуччя людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.Бондарчук Я. Актуальність трансгендеру. «Гендер та культурологія: гендерні дослідження феноменів культури» (21 лютого 2013 року) : збірник матеріалів круглих столів. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/5449/>(Дата звернення 15.04.24).

УДК 130.122

Кочева М. Г.¹, Бондаревич І. М.²

¹ студ. гр. КНТ-132, НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СТЕРЕОТИПИ ТА ДИСКРИМІНАЦІЯ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Дві соціальні проблеми – стереотипи та дискримінація виявляються пов'язані одна з одною. Вони обидві відображаються у різноманітних сферах життя – від працевлаштування та освіти до міжособистісних взаємин. Тому актуальним є як аналіз вищезазначених феноменів так і вивчення їх взаємозв'язку.

Стереотипи – це загальноновизнані, сталі уявлення про представників певної групи людей, що вже, чи не завжди відповідають дійсності. Вони можуть бути сформовані за будь-якими ознаками: статевими, расовими, національними, релігійними, тощо. Ці стереотипи дуже легко можуть стати приводом для дискримінації, тобто до неправомірної поведінки, або вчинків, спрямованих на обмеження прав та можливостей людей.

Дуже часто стереотипи та дискримінація розглядаються як два окремі явища, хоча при першому наближенні стає очевидно, що насправді стереотипи можуть породжувати дискримінацію, а дискримінація підсилює певний стереотип. Стереотипи формуються як хибні, неточні, однозначні, абсолютні погляди та уявлення людини чи групи людей, і стають виправданням, або обґрунтуванням неправомірної поведінки та вчинків, власне дискримінацією.

Одним з найважливіших способів боротьби зі стереотипами та дискримінацією є здійснення аналізу цих явищ з філософської точки зору. Це може допомогти розкрити корені проблем, розуміти їх механізми та досліджувати способи боротьби з ними. Це, в свою чергу,

може допомогти розробити програми та стратегії для боротьби зі стереотипами та дискримінацією в різних сферах життя.

Філософія пропонує різні парадигми взаємодій людини із світом і суспільством, які можуть пояснити, чому деякі люди вважають певні речі нормальними, а інші - ні. Філософський інструментарій (екзистенційна діалектика, конструктивізм, тощо) дозволяє формувати ефективні стратегії для зміни культурних норм та установок.

Сьогодні важливо усвідомлювати взаємозв'язок між соціально-етичними аспектами дискримінації та стереотипів, адже це допоможе розвинути соціальну відповідальність в суспільстві та підняти етичні стандарти, що в цілому сприятиме побудові насправді демократичного суспільства.

Отже, філософія може стати потужним інструментом у боротьбі зі стереотипами та дискримінацією в суспільстві, допомагаючи розробляти стратегії та програми для зміни культурних норм, визначення соціально-етичних аспектів дискримінації та підвищення культурної компетентності. Проте, варто зазначити, що боротьба з дискримінацією та стереотипами - це багатшаровий процес, який потребує зусиль не лише філософів, але й усього суспільства.

Перш за все, для того, щоб боротися зі стереотипами та дискримінацією, необхідно змінювати свідомість людей. Філософія, розширюючи формати свідомості, зменшує вплив стереотипів на наше мислення та поведінку. Вона спонукає нас запитувати, чому ми віримо у певні речі, та досліджувати різні погляди і ідеї, які можуть зробити наш світ більш зрозумілим. Прагнення дивитися на різні речі з різних точок зору, використовуючи різні підходи та концептуальні рамки, являє більше можливостей, збільшуючи різноманіття. Суспільство має усвідомити, що різноманітність - це багатство, а не загроза. Останню формують стереотипи та дискримінація, провокуючи нерівність, конфлікти, відчуження.

Сучасні стереотипи створюють чорно-біле уявлення про людей, культури, ідеї та інші аспекти життя, що може призвести до упередження та негативних наслідків. Тому вміння бачити і позитивне і негативне одночасно є важливою навичкою в боротьбі зі стереотипами. Позитивне та негативне не завжди чітко розділяється – існує безліч відтінків сірого. Саме це відкриває філософія. Її теорії можуть навчити нас виокремлювати протиріччя, що існують у світі, і приймати їх як частину складності людського життя. Історія філософії засвідчує той факт, що стереотипи ґрунтуються на спотворених уявленнях про людей та культури, що лише частково відображають картину.

Стереотипи, за суттю, є якірними точками, що прив'язують нас до певного сприйняття світу, що може бути зведене до щільного аспекту власного досвіду. Внаслідок чого, що ми не помічаємо більш складні аспекти досвіду, які можуть бути менш очевидними, тонкими, символічними. Таким чином, стереотипи можуть обмежувати наше сприйняття тонких аспектів світу, оскільки пригнічують нашу здатність бачити індивідуальність та унікальність різних людей і ситуацій. Проте, філософія може допомогти нам розширити наше сприйняття світу, включаючи тонкий аспект досвіду. Філософські концепції та підходи можуть допомогти нам розуміти складні аспекти досвіду та розширювати нашу свідомість про світ.

Важливий крок для запобігання дискримінації це зміна законодавства та політики. Дискримінація повинна бути карантинною заборонаю в усіх сферах життя, від працевлаштування до надання медичної допомоги. Уряд повинен прийняти закони, які забороняють дискримінацію на будь-яких підставах та створюють ефективні механізми для її протидії.

Також суспільство може підтримувати та створювати ініціативи, спрямовані на розвиток толерантності та підвищення свідомості. Організації та громадські об'єднання повинні співпрацювати з урядом та громадськістю, щоб підвищити рівень культурної компетентності суспільства. Наприклад, інтеркультурні заходи сприятимуть розумінню та повазі до інших культур, вивченню мов та традицій. Це допоможе зменшити стереотипи та ворожість між різними групами людей.

Освіта є ключовим фактором у боротьбі з дискримінацією та стереотипами. Затребуваними є навчальні програми, курси, які сприяють формуванню розуміння різноманітності та культурної компетентності, сама атмосфера, де кожен студент відчуває повагу та прийняття без обмежень за ознаками статі, раси, національності, сексуальної орієнтації тощо.

Важливим вбачається введення цензури в медіа і всьому інформаційному просторі. Журналісти, блогери та інші контент-креатори мають ретельно обирати свої слова та теми, не використовувати стереотипи та підкреслювали різноманітність та рівність між людьми.

Отже, боротьба зі стереотипами та дискримінацією - це процес, що потребує зусиль усього суспільства. Ініціативи та програми, спрямовані на формування розуміння різноманітності та культурної компетентності, на зміну законодавства та політики, на розвиток толерантного та відкритого середовища - все це може допомогти розв'язати проблему дискримінації та стереотипів в нашому суспільстві. Важливо пам'ятати, що кожен з нас має свою роль у цьому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Як розпізнати стереотипи і протистояти дискримінації – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=rpSDy9Je16k> (Дата звернення 15.03.24).
2. Дискримінація: стереотипи та упередження – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://komrada.gov.ua/news/1643295187/> (Дата звернення 15.04.24).

УДК :615.851

Ладиженко Н.С.¹ Бондаревич.І.М. ²

¹ студ. гр. ФЕУ-412 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

АМБІВАЛЕНТНА ПРИРОДА НАВІЮВАННЯ

Сучасний світ дуже щільний в своїх інформаційних виявленнях. Обсяги інформації настільки потужні, що питання навіювання стає все більш актуальним. Кількість варіантів вибору збільшується на кожному кроці, тож прийняття рішення стає справжнім випробуванням. Навіювання передбачає вплив на думки, емоції, поведінку, або фізичний стан іншої людини чи групи людей без їх свідомого контролю. Навіювання може надходити як ззовні, тобто гетеросугестія, так і створюватися самою людиною – аутосугестія. Самонавіювання щодо своєї психіки, емоцій, поведінки або фізичного стану здійснюється за допомогою думок, уявлень, словесних формул або образів.

В психології реклами активно використовується гетеросугестія з метою спрямування потреб, цілей, мотивів, вибору і поведінки людини в якості покущя. Гетеросугестія також використовується у якості інструмента інформаційної війни: шляхом розгойдування суспільних настроїв, фейкових вкидів, інформаційних атак тощо. В ході війни України проти агресії Росії ця зброя застосовується повсякчасно, що саме і обумовлює необхідність популяризації психологічного знання. Це може допомогти протистояти маніпуляціям, зберегти психічне здоров'я і отримати перемогу в війні. Тож, навіювання може бути зловживано суб'єктами (рекламодавцями, політиками, сектами та ін.), які мають користь впливати на поведінку споживача. Їх маніпулятивними методами є підсилення, переконання, виклик емоцій, створення ілюзій, використання авторитету, соціального тиску, страху, провокації тощо.

Отже, людина має бути уважною до аналізу джерел тої інформації, яку збирається прийняти.

Самонавіювання теж може бути небезпечним, якщо воно призводить до нереалістичних очікувань, залежності, зниження критичності, порушення самоконтролю, самооцінки, самоповаги тощо. Проте, людина, що свідомо використовує самонавіювання як техніку самоконтролю, може отримати ряд переваг в різних сферах свого життя, таких як здоров'я, навчання, робота, спорт, мистецтво, особистісний розвиток, самовдосконалення, самореалізація тощо. Самонавіювання допомагає формувати позитивні думки, емоції, мотивацію, наполегливість, витримку, самооцінку. Цей метод здатний долати стрес, тривогу, страхи, невпевненість, негативні емоції, які перешкоджають досягати цілей, встановлювати гарні відносини з іншими людьми, насолоджуватися життям. Самонавіювання допомагає покращити фізичне здоров'я, запобігти хвороб, підвищити продуктивність праці, її якість і результативність, і в цілому успішність, конкурентоспроможність, самореалізацію в різних сферах діяльності.

Таким чином, навіювання як і самонавіювання може мати амбівалентні наслідки. Свідоме використання самонавіювання може призвести до позитивних змін у різних аспектах життя, включаючи здоров'я, навчання та професійний розвиток. Для контролю впливів навіювання важливо розвивати критичне мислення та саморегулятивні компетенції.

УДК 159.964

Біліонова О.М.¹, Бондаревич І.М.²

¹ студ. гр. ФЕУ-412 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЕННЕАГРАМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОДИНАМІЧНОГО ПІДХОДУ

Еннеаграма психологічних типів - це психодинамічна модель людини. Вона формує розуміння себе та інших через ідентифікацію та точний опис емоційних, когнітивних та поведінкових автоматичних моделей та функцій, що розвиваються з дитинства в процесі адаптації до навколишнього середовища. Еннеаграма унаочнює впливи наших автоматичних реакцій та звичок. Для студентів еннеаграма може діяти як карта, яка представляє зв'язані між собою моделі, визначає функції міжособистісного спілкування і розвитку, взагалі.

Еннеаграма - це модель, яка описує 9 глибинних спонукань, які керують людьми та впливають на їх поведінку. Слово «еннеаграма» походить від двох грецьких слів, *ennea* (дев'ять) і *grammos* (щось написане або намальоване). Еннеаграма широко використовується в багатьох сферах, включаючи бізнес, психотерапію, коучінг, мистецтво, охорону здоров'я, виховання дітей, освіти та духовне зростання. Зображення еннеаграми можна виявити у вавилонян і давньогрецьких математиків, у ранньохристиянській і перській традиціях. Західний світ познайомився з еннеаграмою в ХХ ст. завдяки засновнику напрямку «Четвертий Шлях» Георгію Гурджієву. На Заході та в Америці цю систему поширив Клаудіо Наранхо.

Зараз еннеаграма широко використовується як у Сполучених Штатах, так і в Європі. Вона реалізується в різноманітних навчальних програмах для спортсменів, менеджерів, підприємців, державних службовців. Крім того, вона використовується в політичних технологіях для створення публічної особистості політиків, а також у сфері бізнесу. Еннеаграма також використовується в діяльності правоохоронних органів, державних і громадських організацій, для особистого та професійного розвитку.

Еннеаграма особистості – це не просто система класифікації, а модель для саморозвитку. Розвиток людини не є завершеним процесом, оскільки природа доводить його лише до певного рівня. Далі людина повинна розвиватися сама, своїми власними зусиллями. Щоб полегшити цей процес, необхідно мати всебічне розуміння себе. Однак більшості людей бракує цих знань, і вони використовують лише частину свого потенціалу. Це може здатися суперечливим, але необхідно вивчити свій тип особистості, щоб зрозуміти, що це не цілісність людини. Спостерігаючи за різними способами прояву нашого типу, включаючи наші захисні механізми, ми можемо отримати уявлення про наші автоматичні реакції та звички. Це усвідомлення може спонукати нас протистояти цим запрограмованим реакціям і подолати їх.

Всього типів існує дев'ять. Аналізуючи себе протягом життя можна дізнатися, який саме тип еннеаграми тобі притаманний. Перший тип – перфекціоніст, ідеалістичний тип, принциповий, цілеспрямований, прагне до досконалості та добре організований. Вони спочатку самі викликають гнів, а потім він перетворюється на образу. Відчуваючи себе «недостатньо хорошими» або «недостатніми», одиниці зациклюються на тому, щоб завжди чинити «правильно». Одиниці помічають помилки, там, де не помітять інші. Їм самим і оточуючим потрібно вижати з себе максимум, тоді вони будуть собою пишатися. Одиниці етичні та розумні,

з сильним почуттям правильного та неправильного. Вічно борються за покращення світу, але завжди бояться зробити помилку.

Другий тип – помічник, дбайливий тип, благородний, демонстративний, люблячий догоджати людям, трошки власний. Двійкам важливо відчувати власну популярність. Вони підсвідомо діють шляхетно: іноді за альтруїстичними переконаннями, іноді з корисливих спонукань. Людина такого типу, входячи до кімнати, насамперед поцікавиться, як ідуть справи у оточуючих, що їм потрібно і чим вона може допомогти. У відносинах ними рухає бажання відчувати потреби інших і допомагати їм. Двійки емпатичні, щирі, мають добре серце. Вони доброзичливі, великодушні і здатні жертвувати собою, але можуть бути сентиментальними і догідливими.

Третій тип – досягач, орієнтований на успіх тип, легко пристосовується, перевершує оточуючих, піклується про свій імідж. Мета таких людей показати себе успішними та ефективними. Їм важко розуміти почуття як свої, так і оточуючих. Трійки схильні приховувати страх, розчарування та душевний дискомфорт, доки не залишаться з ними віч-на-віч. Успішно досягають цілей, люблять ставити собі короткострокові та довгострокові завдання. Трійки впевнені в собі, привабливі, амбітні, компетентні та енергійні.

Четвертий тип – індивідуаліст, драматичний тип, емоційно виразний, поглинений своїми думками, різко темпераментний. Четвірки хочуть бути собою, відрізнятися від інших. Людям четвертого типу здається, що в житті їм чогось не вистачає, вони не заспокоюються, доки не знайдуть це «Щось». Їм подобається перебувати у меланхолії, трагізм надає їм енергії. Це єдиний тип, який може терпіти біль, не намагаючись її усунути.

П'ятий тип – спостерігач, інтелектуальний тип, глибокий, проникливий, винахідливий, незалежний та ізольований. П'ятірки прагнуть отримати достатньо ресурсів для власної незалежності. Найбільш емоційно відсторонений тип, тому що вони можуть абстрагуватися і від власних почуттів. Справляються зі страхом, коли здобувають знання. Запас енергії у них обмежений, тому П'ятірки ретельно думають, що та коли потрібно запропонувати оточуючим. Вступити у відносини – небачена відвага з їхнього боку: п'ятіркам доводиться витрачати на взаємодію більше, аніж будь-кому.

Шостий тип – скептик, орієнтований на безпеку тип, відданий, турбований, підозрілий. Шістки потребують почуття безпеки, нервують при думці про можливі варіанти розвитку подій майбутнього. Вони чекають скрізь каверзи. Справляються із занепокоєнням, прораховуючи найгірший сценарій. Люблять порядок, правила, плани та закони. Не марнославні – просто виконують свою частину роботи і чекають на те

саме від інших. Шістки зазвичай страждають від невпевненості в собі та від своєї підозрливості.

Сьомий тип – ентузіаст, люблячий веселощі тип, спонтанний, багатогранний, хитрий, зайнятий, розсіяний. Їх надихають найкращі сценарії розвитку подій. Уникають біль і в усьому шукають позитив, навіть у відверто неприємних подіях. Сімки думають, ніби переживають всю палітру емоцій, хоча більшу частину життя проводять, насолоджуючись тільки її «світлою стороною». Сімки уникають рутини. Борються зі страхом за допомогою заперечення, у чому досягають величезних успіхів.

Восьмий тип – лідер, вольовий тип, впевнений у собі, домінуючий, рішучий, сильний та схильний до конфронтації. Такі люди схильні до неупереджених роздумів, всі зводять до абсолюту: хороше – погане, свій – чужий. Коли потрібно робити вибір, можуть злитися, але недовго. Фокусуються на тому, що відбувається навколо, завжди на боці слабких і знедолених.

Дев'ятий тип – миротворець, з легким характером, що вважає за краще триматися в тіні тип, сприйнятливий, обнадійливий, послужливий і самовдоволенний. Якщо Дев'яткам загрожує конфлікт, вони намагаються триматися подалі від усього, що може порушити їхній спокій. Борються з гнівом за допомогою пасивної агресії. Їхній дар і проблема полягають у здатності бачити у всьому дві сторони, чому Дев'ятки часто нерішучі і схильні до прокрастинації.

Отже, енеаграма відповідає різним галузям досліджень, включаючи академічну психологію, теорії З.Фрейда та К.Юнга, піраміду потреб А.Маслоу, філософію, соціологію, соціоніку, психологію та інші подібні системи. Крім того, теорія Енеаграми можуть бути легко сприйняті людьми без формальної психологічної підготовки та легко застосовані як до особистих, так і до професійних аспектів їхнього життя. А для того, щоб визначити який тип підходить тій чи іншій людині, необхідно добре проаналізувати її думки, бажання та поведінку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Riso R., Hudson R. The Wisdom of the Enneagram: The Complete Guide to Psychological and Spiritual Growth for the Nine Personality Types. – Bantam Books, 1999. Енеаграма – [Electronic resource]. Access mode:: URL: <https://7promeniv.com.ua/ennea.html> (date of access:: 27.03.2024).

2. Bayne H. B., Fields K. G., Nesbit L. The enneagram as a tool for fostering empathic connection in counseling. The journal of humanistic counseling. 2021. Vol. 60, (2). P. 80–100. – [Electronic resource]. Access mode: <https://doi.org/10.1002/johc.12158> (date of access: 27.03.2024).

ОЗНАКИ СПІВЗАЛЕЖНИХ СТОСУНКІВ

Острах стати самотнім і не потрібним – проблема багатьох людей у стосунках. Вона перетікає в хворобливе плетиво обставин під назвою співзалежність.

По-перше, виховання у дисфункціональній сім'ї формує психологічні особливості, які складають ґрунт цієї проблеми. Серед них можна виділити аб'юз, або незавершений розвиток ідентичності. Жінки виявляють більшу схильність до співзалежних стосунків, оскільки, у своїй сутності, вони більше піддатливі до впливу своїх почуттів і можуть віддаватися їм усією своєю сутністю. Тому кажучи про другий фактор, який відповідає розвитку дитини, перерваному дисфункціональними ситуаціями, можна привести приклад, що коли жінки з дитинства беруть на себе роль ранньої відповідальності, водночас змінюючи роль батька чи матері зі своїми власними батьками, то потрапляють в пастку невирішеного симбіозу. Вони чекають одного дня, щоб задовольнити власні потреби в підтримці, догляді та захисті. А в майбутньому жінка з неповним розвитком ідентичності живе для того, щоб задовольнити потреби інших як спосіб компенсувати власні почуття страху та незахищеності, і їй, як правило, важко приймати рішення, оскільки внутрішньо вона відчуває себе незавершеною.

По-друге, залежна людина не розрізняє "свого" і "чужого" в особистісних межах. В результаті у пари виникають конфлікти через ревність та надмірний контроль (бажання «зробити як краще»), надмірну опіку, прагнення щось змінити в партнері (його звички, погляди на життя), нездатність адекватно сприймати час наодинці. Люди, які не можуть відкрито висловити свої бажання, часто вдаються до маніпуляцій. Брак розуміння власних емоцій та потреб зазвичай призводить до прояву гніву або приховано-агресивної поведінки. У цьому випадку співзалежна особа зазвичай відмовляється визнавати наявність проблеми.

А іноді агресія проєктується на залежну людину і перетворюється в більш масштабні форми. Велика кількість жінок були жертвами домашнього насильства. Але вони не вважали емоційне та фізичне насильство злочинними діями, бо допуск поганого поводження – це

спосіб «не розширювати проблему» ціною переваги збереження стосунків.

По-третє, люди, схильні до співзалежності, постійно відчувають внутрішню провину за свої дії, жорстко критикують себе і відчувають незадоволеність життям, коли їм не вдається задовольнити інших людей. Так з'являється думка «Я буду краще мовчати». Партнери з розумінням і поступливістю ставляться до своїх обранців, тому вважають, що краще не висловлювати свої думки і емоції через страх бути відкинутими або втратити контроль над собою, чи навіть втратити стосунки.

Отже, відносини також можуть стати своєрідною залежністю. І коли ця залежність взаємна, такі стосунки називають співзалежними. Співзалежні люди переконані, що вони не можуть існувати без свого партнера, і часто опиняються у психосоціальному полоні через свої страхи та травми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Luz Adriana Aristizábal «Codependency in the Relations of Couples of Imprisoned Women» ,2020 – [Electronic resource]. Access mode: (<https://www.mdpi.com/2076-0760/9/11/189>) (Date of application 15.03.24).

2. Яроцька А. С «Особливості психологічних меж особистості у співзалежних стосунках в парі», 2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: (<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6921/1/Yarotska.pdf>) (Дата звернення 15.04.24)

3. Боженко В.Г. «Психологічні аспекти феномену співзалежних стосунків у парі», 2020. [Електронний ресурс] Режим доступу: (<https://jamp.donnu.edu.ua/article/view/7863>) (Дата звернення 15.04.24)

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИ МАНІПУЛЯЦІЇ

Розвинене критичне мислення постає надзвичайно важливим інструментом в сучасному світі, де маніпуляції та впливові техніки стають все більш витонченими. Критичне мислення є тим інструментом, що захищає від впливу недостовірної інформації чи спритно маскованих аргументів, прислуговуючись бар'єром проти впливових технік. Д.Дьюї зазначав, що «сутність критичного мислення є у призупиненій оцінці; та сенс цього призупинення у запиті для визначення природи проблеми перед подальшими діями у спробі вирішення цієї проблеми. Це, більше, ніж інші речі, перетворює звичайний умовивід у обґрунтований логічний умовивід, поспішні висновки у сталі доведення» [1]

Маніпулятори, користуючись відсутністю критичного мислення для омані людей, застосовують такі прийоми [2]:

Емоційний штурм. Маніпулятор провокує сильні емоції, такі як страх, гнів, радість або смуток. Емоційні сплески можуть затуманити розум і зробити людей більш сприйнятливими до впливу. Наприклад, рекламодавці можуть наганяти страхи, аби змусити людей купувати певний продукт. Якщо наголошувати, що цей продукт захистить від хвороби або допоможе зберегти молодість, люди, які бояться захворіти або набувати віку, будуть радо купляти цей продукт, навіть якщо його ефективність і не дуже помітна. Особливо маніпулятивним може бути відчуття страху. Нагнітання тривоги, страху є провідним інструментом в інформаційних війнах. Взагалі, апеляція до нижчих інстинктів також активно використовується у маніпулятивних схемах.

Апелювання до «логіки». Маніпулятори використовують «логічні» аргументи, які насправді тільки здаються правильними, бо містять логічні помилки. Ці помилки можуть бути неочевидними, їх важко помітити, якщо не розвинуто критичне мислення. Так, аргумент, що певна політична партія є найкращою, бо має має обґрунтовані економічні програми і буде найбільш ефективною в боротьбі з злочинністю може виглядати переконливо. Якщо критично його осмислювати, то він руйнується шцент.

Апеляція до авторитету. Почасти використовуються посилання щодо авторитетних осіб або організацій, аби підсилити власні позиції. Також

часто згадуються знайомі, знайомі своїх знайомих тощо. Тобто, авторитети можуть бути реальними чи вигаданими, але вони викликають довіру у людей. Саме за таким алгоритмом з'являються публічні люди в рекламі.

Розвинене критичне мислення дозволяє розпізнавати прийоми маніпуляції навіть якщо вони добре масковані, аналізувати інформацію та виявляти логічні помилки або несумісні твердження, приймати обгрунтовані рішення, не піддаючись емоціям. У цьому сенсі розвиток критичного мислення стає важливим завданням для суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Dewey J. How We Think. Heath, Boston, 1910. Republished 1991 by Prometheus Books, Amherst, NY, p. 74.

2. «Маніпуляція: як вона працює та як її розпізнати» – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.psychologytoday.com/us> (Дата звернення 15.04.24р.)

3. «Критичне мислення – що це і як його розвинути» – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://official-online.com/lifestyle-2/style-life/critical-thinking/> (Дата звернення 15.04.24р.)

УДК: 32.019.51

Пікалова А.С.¹, Бондаревич І.М.²

¹ студ. гр. ФЕУ-412 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПРОТИДІЯ ПРОПАГАНДИ

Потоки інформації у сучасному інформаційному суспільстві не просто вирують, а є дуже потужними, критичне мислення виявляється ключовою здібністю індивіда для захисту від маніпуляцій і впливів пропаганди. В цьому сенсі критичне мислення постає складним когнітивним процесом, спрямованим на розуміння, аналіз та критичне оцінювання інформації.

Критичне мислення - це здатність системно оцінити інформацію: зрозуміти, проаналізувати, зробити висновок щодо її достовірності, враховуючи окрім заявлених даних також і контекст їх подачі, їх джерело, та можливі мотивації й авторитет авторів. Завдання критичного мислення є виокремлення фактів від їх оцінювання,

перекручень, а також виявлення логічних недоліків та формування об'єктивних висновків.

Пропаганда – це систематичне розповсюдження спеціально підібраної інформації з метою маніпулювання громадською думкою. Критичне мислення виступає як бар'єр, що має запобігати маніпуляціям та викривати їх. Здатність розпізнавати емоційне впливання, ретельно перевіряти джерела та викривати приховані мотивації робить людину менш вразливою до інформаційного впливу.

Для українців в умовах війни проти агресії Росії навичка критичного мислення в контексті інформаційного протистояння та пропагандистських атак є конче необхідною. Критичне мислення стає не тільки інтелектуальним інструментом, але й стратегічною зброєю для українського суспільства.

Серед найчастіше застосовуваних російською пропагандою методик - «налякати своїх», навішування ярликів, підміна понять або «правильна» розстановка акцентів, «усі так думають», посилення на анонімні «достовірні» джерела, фейкові новини за підтримки відомих людей, перекручування слів/фактів. Гачок, яким пропаганда чіпляє людину є її негативна емоційна реакція: страх, злість, роздратування та розчарування тощо. Активація правої півкулі в момент емоційного сплеску пригальмовує ліву півкулю, що призводить до зниження можливостей людини осмислювати інформацію. Це проливає світло на той факт чому абсурдна інформація годна бути прийнятою за правду. Зазначене пояснює, чому утримування рівного, спокійного емоційного стану є основою здатності до критичного осмислення ситуації. До того ж, емоційно навантажена інформація довше тримається в пам'яті.

Умови війни диктують необхідність розвитку критичного мислення як задачу для системи освіти. Створення програм, що розвивають аналітичні та критичні навички, допомагає підготувати громадян до самостійного аналізу інформації та відсіювання впливових маніпуляцій.

У світі, де соціальні мережі та інтернет є основним джерелом інформації, розвиток цифрової грамотності та критичного мислення важливий як ніколи. Розпізнавання фейкових новин, навчання перевірці достовірності джерел та роззрізання маніпулятивних технік вже потрапили до змісту навчальних дисциплін в закладах сучасної освіти.

Протистояння пропаганді вимагає не лише певних індивідуальних навичок, але й змін в колективній свідомості.

Громадяни, опікуючись власним психічним здоров'ям, стають відповідальними за якість інформації, яку вони споживають та поширюють. А з боку держави постає проблема налаштування якості її медійного простору.

Критичне мислення є важливим інструментом у сучасному інформаційному суспільстві, а здатність критично мислити не лише захищає від маніпуляцій, але й створює фундамент для розвитку обізнаної, відповідальної та свідомої громади.

УДК 128:636

Бондаренко О.В.¹ Астіон С.П.²

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-513м НУ «Запорізька політехніка»

СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА КЛОНУВАННЯ

Клонуванням називають різноманітні як за технологією, так і за метою операції, спільним в яких є розмноження живих клітин. «Клонування» постає дуже популярним у контексті проблематики сучасної культури. Скажімо, «клонування людини» – коли в наш час говорять про клонування людини, то йдеться лише про зачаття технологічним способом людського тіла, й аж ніяк не про людину в усій її цілісності. Звідси, до речі, виникає принципова різниця в «онтологічній» масштабності технологічного процесу при зачатті способом клонування тварини і тих самих технологій, застосованих щодо людини.

Як відомо, тварина народжується вже зі своєю завершеною суттю, яка визначається біологічно. Натомість людина не має своєї вродженої «людської» мови, стратегії поведінки, знань й т.ін. Сюжет Р.Кіплінга про Мауглі, вовка та людину, є лише казкою. Людина, на відміну від тварин, народжується у два етапи: спочатку біологічно, потім як культурна істота (духовно, інтелектуально, соціально), народження тіла остаточним для людини. Твердження на кшталт «межа між клонуванням людини і тварини ніким не проводиться!» є безпідставними.

Звідси безпідставними є припущення, що клонування дасть «істот, подібних до людини, але відмінних від людини, як відмінна копія від оригіналу», або що це, мовляв, будуть тиражовані копії. Навіть близнюки при всіх подібних рисах є різними особистостями. Людина, тіло якої було започатковано клонуванням, не має жодного шансу стати чістось копією.

Цікаво, що питання щодо самої можливості подібності різних людських особистостей порушувалося в історії людської думки і раніше, задовго до появи технологій клонування. Г.В.Лейбніц: «Можливо, що в якій-небудь іншій частині всесвіту або в інший час є подібна до нашої земна куля, і один з її мешканців не відрізняється помітним чином від відповідного йому мешканця Землі. Дві це особистості або та ж сама особистість?..»

Нерідко висловлюються побоювання, що люди, зачаті шляхом клонування, можуть виявитися відмінними від «справжніх» людей, позбавленими «людськості». Чи не є зачатий технологічно індивід *homo sapiens* «нелюдом» або «роботом»? Чи будуть клоновані люди здатні мати «людську» мораль, емоції, світовідчуття і т.ін.? Й навіть таке питання: чи можуть якісь (і які саме) чинники змінити середньостатистичну ймовірність злочинної, жорстокої, аморальної і т.ін. поведінки «клонів» порівняно з відповідною статистикою «природного» людства?

Слід згадати і про досить поширені тривожні припущення щодо потенційних ризиків і небезпек, пов'язаних з використанням технологій клонування. Про неминучість пов'язаних з цими технологіями зловживань і злочинів. Але – майже всі надбання людської культури є аксіологічно амбівалентними: у транспортних катастрофах ХХ ст. постраждало понад 30 млн. людей, велика кількість людей гине від ураження електричним струмом, зловісна історія використання атомної енергії тощо. Будь-які технології – від суто механічних знарядь на кшталт молотка або лопати до комп'ютера – можуть стати інструментами злочину. Тож аргументи проти технології клонування, які наголошують на ризиках, навряд чи є об'єктивними. Адже якщо пристати на таку логіку, то слід заборонити і не використовувати фактично всі надбання людської цивілізації, бо всі вони приховують ті чи інші ризики. Але й відмовившись від усіх технологій, людина все одно б не змогла уникнути ризиків: наприклад, могла б замерзнути без одягу і житла (адже це все технології) або ризикувала будь чим іншим. Отже, варто зосередити увагу на більш реальних речах, що стосуються функціонування технологій клонування. Слід створювати правову базу, регулювати суспільно значимі аспекти, пов'язані з цими технологіями, розробляти нормативно-правове законодавство, яке б дало можливість звести до мінімуму зловживання та злочини у цій сфері.

Еволюція людської цивілізації сьогодні постає не тільки як пристосування до обставин і боротьба за виживання, а скоріше як творчий вихід за власні межі, в результаті виникає недетерміністична картина світу, в якій з кожним новим рівнем еволюції збільшується можливість вибору варіантів розвитку. Людина не може і не має права не змінюватись, своєство та форми життєдіяльності. Вона, як така що постійно

самоорганізуються, фактично приречена на «творчий вихід за власні межі». І очевидно, що ці еволюційні інтенції людства можуть проходити (власне вже починають проходження), крім іншого, і через аспекти самовідтворення людини технологіями клонування.

Слід також зазначити, що домінування поки що відчутно негативного ставлення більшості сучасного суспільства до можливої появи у ньому «клонів» – це черговий у культурно-історичному плані вияв ворожості людини до «іншого», «чужинця», «не такого, як я».

Проте людина приречена на трансформації – хіба може бути інакше?

УДК 008:791

Бондаренко О.В.¹, Близняков Д.О.²

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-813м НУ «Запорізька політехніка»

ФІЛОСОФІЯ КІНЕМАТОГРАФУ

Кіно (кіноіндустрія), з'явившись наприкінці ХІХ ст., стало якщо не «найважливішим з мистецтв», то вже точно найбільш видовищним і популярним посеред них. Кіно встигло заволодіти умами та серцями людей усіх країн, усіх національностей, професій, різного віку і темпераменту та стати неодмінною частиною інтелектуального життя та повсякденного побуту людства.

Література прагнула до якомога більшої наочності описів. Живопис та скульптура прагнули передати рух – через гру світла і динамічні композиції імпресіоністів, бурхливу експресію скульптур – проте цей рух здавався ілюзорним. Музика прагнула до висловлювання почуттів і станів, подій людського життя і картин природи... Усі ці прагнення злились у кінематографі. Запозичуючи у літератури сюжет, у театру, цирку, вар'єте – прийоми, у живопису – композиції, супроводжуючи фільми акомпанементом роялів і оркестрів, а найчастіше і художнім читанням, кінематограф завойовував світ.

Масове кіно сьогодні знає, чого хоче глядач, а глядач, у свою чергу, шукає в кіно те, що необхідно саме йому: від емоційних переживань до естетичних, від необтяжливої півторагодинної розваги до можливості бути залученим до витонченої інтелектуальної гри, й багато чого іншого.

Що ж є кіно як вид мистецтва, у чому його зміст і завдання? При спробі відповісти на ці запитання, перш за все, слід звернутися до філософських розвідок про кіно.

28 грудня 1895 р., у Гран-кафе на бульварі Капуцинів у Парижі, відбувся перший комерційний показ «кінематографа братів Люм'єр», – фільму «Вихід робітників з фабрики Люм'єр», який вважається першим в історії кіно, першої постановочної комедії «Политий поливальник», – на цей показ було продано лише 35 квитків. Проте шляхи подальшого триумфального розвитку кіноіндустрії закладено.

Ще до Першої світової війни кінематографія набуває поширення у всьому світі. Виникнувши як технічний атракціон, «жива фотографія», вона незабаром заволодіває публікою, поділяється на художню, хронікальну й науково-популярну. Аж до кінця 1920-х рр. кіно було винятково візуальним мистецтвом, але й ці німі фільми посідали значне місце у тогочасній культурі. Щоб не тримати аудиторію у тиші, власники кінотеатрів наймали піаністів чи цілий оркестр, щоб грати музику відповідно до настрою фільму у кожен конкретний момент.

Комерційна вигода стає ключовою рушійною силою кіноіндустрії. Кіноіндустрія виробляє і розповсюджує фільми, формує культ кіноакторів, що ставали знаменитими. Вже у 1917 р. Чарлі Чаплін уклав контракт, за яким його річний прибуток становив мільйон доларів.

До кінематографа жоден з видів мистецтв не виникав в результаті технологічного винаходу. Але на самому початку існування кіно ніхто і не вважав мистецтвом – його сприймали не інакше, як трюк. Перші кінематографісти багато запозичували у видовищ, чию публіку вони збиралися переманити. І тільки поступово, десь років через 15-20, воно набуло статусу мистецтва.

На початку 1930-х рр. кіно стає звуковим, що зумовило зміну художньої природи кіномистецтва. Слово, що звучить, зблизило кіномистецтво з літературою і театром, створило умови для більш глибокого дослідження людських характерів, змінило образотворче і монтажне рішення фільмів (з'єднання окремих кадрів у єдине ціле називається монтажем, тобто збиранням). Монтаж – головний, основний, специфічний засіб кіномистецтва, нескінченно могутній, багатий, вражаючий. На екрані можна зобразити все – будь-які часи, епохи, ери; будь-які континенти, країни, міста, будь-які стани людини, всі відтінки її почуттів, її дії; будь-які процеси природного та суспільного життя. Можна зробити реальною будь-яку фантазію і, головне, можна правдиво та повно показати будь-яку реальність. Кіно дуже швидко завоювало багатомільйонну аудиторію. Перші сто років змінювалися естетичні орієнтири кіно, розвивалась мова, розширювався діапазон можливостей.

Наприкінці ХХ – поч. ХХІ ст кінематограф переживає безліч трансформацій, пов'язаних, перш за все, із залученням нових й новітніх

технологій (відео, комп'ютер, цифрові технології тощо). Фактично вони докорінно змінюють його. Тим не менше, кіно залишається найдемократичнішим загальнодоступним мистецтвом, яке, так само як й на перших кроках своєї історії, до сьогодні має могутню силу ідейно-естетичного впливу на людину та на світ.

УДК: 1:336.74: 316.28: 124.5

Бондаренко О.В.¹, Макаров О.С.²

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-513м НУ «Запорізька політехніка»

ФЕНОМЕН ГРОШЕЙ У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ СВІТІ

Гроші – одне з найважливіших явищ у житті людини. Вони уособлюють здоров'я, силу, славу, щедрість та красу, владу. Вони ніби матеріалізують почуття та енергію, якими люди обмінюються між собою. У сучасному світі неможливо прожити без грошей.

Винахід грошей – не менш важливий винахід людини, ніж винахід парової машини, залізниці чи телефону. Проте – і це парадокс – гроші, що створені людиною, але поводяться вони часто як самостійна від людини стихія, до того ж небезпечна.

Економічні теорії називають дві основні концепції виникнення грошей: раціоналістична – гроші виникли як наслідок певної раціональної угоди між людьми через необхідність виділення спеціального інструменту для обслуговування сфери товарного обігу; еволюційна – гроші виділяються із загальної товарної маси, як найпридатніші для виконання функціональної ролі грошового товару. Передбачається, що ще 100 тис. років тому виникли бартерні операції – прямий безгрошовий обмін товарами. Наступним етапом стало виникнення товарних грошей; з найдавніших часів грішми були різні товари, різні матеріальні носії – хутра звірів, металеві сокири, мушлі каури тощо. Однак найбільш вживаним загальним еквівалентом вартості дуже швидко стають золото та срібло; згодом вони набувають форми монет.

Функції, роль, особливості феномену грошей, змінюючись, набули форм і вигляду, притаманних сучасному світу першої половини ХХІ ст. У цьому світі феномен грошей визначається багатьма чинниками.

Зокрема, консьюмеризм – як ідеологія універсальної цінності моделі надмірного споживання, багатовимірність і складність цього феномену духовно-економічного життя сучасної людини. Американський філософ

Ф.Фукуяма (у праці «Кінець історії та остання людина», 1992) зазначає, що настання постіндустріальної епохи стало поширенням західної споживацької культури в її найрізноманітніших формах.

Консьюмеризм сприймається і як заклик до створення все більшої кількості товарів і послуг з метою задоволення потреб споживачів, і як шлях до власного збагачення виробників, і як політика виробництва та популяризації товарів, що мають високий рівень якості, і як ідеологія насолоди споживанням, і як філософія споживання, що розкриває негативні та позитивні аспекти цього феномену сучасної епохи, каже про доцільність переосмислення духовних засад існування сучасної людини.

Важко не погодитися з тим, що життя багатьох людей сьогодні, через вплив на них середовища економіки споживання, зводиться до постійного пошуку товарів, більш престижних, їх спілкування зводиться до того ж, вони з легкістю міняють старі стосунки на нові, престижніші... У гонитві за «статусністю» у речах (заміських будинках, квартирах, автомобілях, одязі тощо) індивід дуже швидко починає керуватися тим самим принципом «статусності» у побудові міжлюдських стосунків, не залишаючи в них місця ширій дружбі, відповідальності, шляхетності тощо, консьюмеризм, таким чином, призводить до дегуманізації людини та суспільства загалом. Відбувається перетворення людини на homo consumens. Така людина самоідентифікує себе через список товарів, які вона споживає, і на питання: «Хто ти є?», відповідає: «Я – та, хто їздить на такій-то машині, живе у такому-то будинку, носить одяг такої-то фірми і коштує стільки-то». Ця людина перестає бути людиною і перетворюється на споживацьку одиницю. Соціальна цінність і значущість людини зведена до розміру її споживчого кошика й «товарних симулякрів». Навіть діти – як поява нової групи споживачів, які стають не лише платоспроможною силою, але й активними «консультантами» батьків у процесі вибору товару.

Споживання поширюється не лише на речі, а й на час, простір, природу, людські відносини, історію, науку, культуру. Речі-знаки прийшли на зміну колишнім засобам соціального розділення – расі, крові, статі, класу, отже, саме споживання стає фундаментом нового соціального-політичного порядку. Суспільство споживання, спираючись на потужний ресурс масової культури, намагається утверджувати свої ідеологеми: віру в досягнення соціокультурних переваг шляхом споживання, самоідентифікацію суб'єкта через демонстративне споживання, переконання у тому, що речі-симулякри можуть допомогти досягти щастя, заволодіти світом, тоді як насправді відбувається занурення людини в ірреальний світ знаків.

Отже, гроші, від свого початку до сьогодні, пройшли шлях від вдалої спроби знайти універсальний товарний еквівалент до грошей як наріжного каменю сучасної економічної думки. І феномен грошей на цьому не зупиняється і продовжує залучатися в усі сфери людського буття, навіть такі, в яких раніше їх важко було уявити. Це і гроші як сучасна релігія (віра в те, що гроші вирішують все), і уявлення, що гроші краще (сильніше) за владу, і те, що за гроші тепер можна купити все, навіть здоров'я.

УДК 004.8

Бондаренко О.В.¹, Марков А.Д.²

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. Е-513м НУ «Запорізька політехніка»

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Концепції штучного інтелекту в сучасному уявленні виникли відносно недавно, у 1940-1950 рр. Автором терміну «штучний інтелект» (ШІ) вважається Джон Маккарті (John McCarthy). Ще у 1956 р. він визначив ШІ як: «наука і техніка, спрямовані на створення розумних машин». Після цього відбулося багато чого, але визначення терміну ШІ завжди пояснювалося в рамках парадигми визначення Дж.Маккарті або, принаймні, якимось чином враховуючи його. Сьогодні ШІ визначають так: це галузь інформатики, яка займається проектуванням і конструюванням комп'ютерних систем, здатних виконувати завдання, що вимагають інтелекту, зазвичай пов'язаного з людським інтелектом.

Зміни, що відбуваються у розвитку суспільства протягом другої полов. ХХ – початку ХХІ ст., мали дещо стрибкоподібний підхід. Особливо, коли йдеться про створення і використання штучного інтелекту. З початку появи перших інтелектуальних машин цей процес виявився затратним і неефективним: проста обчислювальна машина вимагала великої площі, кондиціонування тощо – сьогодні це вміщається у так званий калькулятор, або функції його вміщуються у відповідних гаджетах повсякденного користування. Але, незважаючи на це, саме розвиток інформаційних технологій як галузі, визначив майбутнє суспільства. Завдяки йому суспільство увійшло в нову епоху свого існування – інформаційну. Ця галузь сьогодні є основою і визначає економічний розвиток, що спричинив еволюцію людини, яка у своєму розвитку стала залежною від розвитку наукоємних технологій. Адже

завдяки сучасним технологіям, що стрімко розвиваються, змінюються процеси пізнання, а відповідно і буття людини, комунікація набуває нових форм тощо. Поряд з цими змінами змінюється і сам процес отримання знань.

Сучасний світ вимагає ефективного вирішення нових завдань у різних сферах діяльності людини. Застосування ШІ дозволяє зробити техніку, що оточує людину, не тільки більш функціональною, а й більш "товариською". У деяких галузях людської діяльності комп'ютер починає перевершувати людину. У III тисячолітті штучний інтелект присутній в усіх сферах, починаючи від простого побуту людини до роботи великих концернів. Вхідження штучного інтелекту у соціальне життя сприяє формуванню нового типу Homo sapiens.

Штучний інтелект – напрямок сучасної науки, який дуже швидко розвивається. ШІ у сервісі та у бізнесі, у збройних силах та медицині, у космосі та у мистецтві... і це далеко не повний перелік, де з успіхом застосовуються принципи та методи ШІ.

Розробками в області ШІ займаються різні компанії світу, серед них зокрема Intel і Nvidia, а також Amazon, які займаються розробкою і впровадженням власних чіпів. Вони орієнтовані на обчислювальні завдання, пов'язані зі штучним інтелектом. Зокрема, компанією Amazon був розроблений механізм сортування резюме на базі штучного інтелекту, на складах компанії Amazon працює штучний інтелект, призначений для стеження за співробітниками. Нейромережа вже звільнила кілька тисяч людей через те, що вони недостатньо швидко і чітко виконували свою роботу. Компанія Amazon запустила систему стеження на основі штучного інтелекту, щоб забезпечити соціальне дистанціювання на території своїх офісів та складів, знизивши таким чином ризик передачі коронавірусу між співробітниками.

Штучний інтелект – перспективний напрямок. З кожним роком він охоплює все більше областей, оптимізуючи різні процеси підвищуючи їх ефективність. І, при цьому, засновник новаторських високотехнологічних компаній Tesla та SpaceX Ілон Маск ще у 2018 р. під час конференції South by Southwest в Остіні (Техас, США) жбурнув у маси пророчо-ексцентричну тезу про те, що штучний інтелект є небезпечнішим за ядерну зброю. Чи це так? І чого ще можна чекати від ШІ?

Вчені намагаються відкрити завісу віддаленого майбутнього. Чи можливе створення штучного інтелекту? Чи можна створити такі людиноподібні системи, які зможуть мислити абстрактними образами, будуть саморозмножуватися, самонавчатися, коректно реагувати на зміни навколишнього середовища, володіти почуттями, волею,

бажаннями? Чи можна створити відповідні алгоритми? Чи зможе людство контролювати такі об'єкти? На жаль, відповідей на ці питання поки немає. Залишається сподіватися на те, що, якщо штучний інтелект можна створити в принципі, то рано чи пізно він буде створений.

«Штучний інтелект» є досить молодою галуззю досліджень, яка була започаткована у ХХ столітті. Його виникнення ставить перед людиною нові питання, відповіді на які науковці шукають і до тепер.

УДК 658.8.001.141

Бондаренко О.В.¹, Федосєєва В.О.²

¹ д-р філос. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. М-813М НУ «Запорізька політехніка»

МАРКЕТИНГ: ГУМАНІСТИЧНА ФІЛОСОФІЯ ЧИ ЗАГРОЗА ЦИВІЛІЗАЦІЇ?

Філософію бізнесу спрощено подають як погляди зацікавлених груп щодо його сенсу. Проте юридично закріплена у статуті компанії мета – «отримання прибутку» – не може сприйматися як інтегральний сенс діяльності бізнесмена у суспільстві. Скажімо, філософія бізнесу не може бути реалізована поза феноменом соціальної відповідальності, згідно з яким, складовими філософії бізнесу є, зокрема: місія компанії, бачення соціальної стратегії, соціальні цінності, принципи, ключові компетенції, зобов'язання перед зацікавленими групами тощо, місія бізнесу постає як його соціальне призначення, системна відповідальність за збереження сталого розвитку суспільного середовища, в якому він здійснюється.

Сьогодні поняття «філософія бізнесу» часто замінюють на більш нове «маркетинг». Маркетинг означає орієнтацію всієї діяльності фірми, від проектування товарів до їх збуту, на задоволення певних потреб, попиту споживачів. В умовах конкуренції є важливим, щоб маркетинг став складовою прийняття ефективних і соціально відповідальних рішень.

Стимулом розвитку бізнесу є ринок, дефіцит ресурсів його межею. На ринку суб'єкти господарювання взаємодіють то як виробники, то як споживачі. Ринок встановлює ціни і визначає обсяг виробництва, вирішує проблему що – як – скільки треба виробляти. Проблема «що виробляти» вирішується через гроші споживача товару або послуги, «як виробляти» – через конкурентну боротьбу між виробниками, «скільки виробляти» – через співвідношення попиту і пропозиції. Бізнесмен – головна фігура ринку.

Активізуючи бізнес, він матеріалізує стан і механізми суспільного виробництва, формує тип поведінки економічних суб'єктів.

Філософія маркетингу сьогодні є найбільш життєздатною, практичною філософією, що охопила все людське суспільство та його структури. Людство ще не усвідомило всієї глибини, небезпеки і масштабності впливу маркетингу на своє минуле, сьогодення і майбутнє. Це жорстока практична філософія, яку використовують сьогодні всі: бізнес, політика, релігія, культура, спорт. Свідомо або несвідомо, але сьогодні всі ми, все людство, стали жертвами і носіями цієї філософії, яка, поза всякими сумнівами, визначатиме майбутнє людства у найближчому столітті, а, можливо, і тисячолітті.

Центральна категорія філософії маркетингу – це людське бажання. Не споживач, не товар, не обмін лежать в основі маркетингу. Людське бажання, потреба – ось дійсна основа маркетингу. Потреба – відчуття браку чогось, що має цінність. Тут й основні фізіологічні потреби в їжі, одязі, теплі і безпеці; й соціальні потреби у духовній близькості, впливі і прихильності; й особисті потреби у знаннях і самовираженні. Якщо потреба не задоволена, людина відчуває себе знедаленою і нещасною.

У сучасному світі філософія маркетингу з рівня задоволення наявних людських бажань переросла на рівень їх створення. Щодня кожна людина занурюється у благодатний ґрунт по вирощуванню бажань. Філософія маркетингу трансформує мету бізнесу як владу над свідомістю. Вона безперервно формує стереотипи життєвих цінностей і принципів поведінки: розкішні будинки і автомобілі, шикарні ресторани, дорогий одяг як домінуючі цінності, спорт як візуальна розвага для любителів пива тощо. Прямий наслідок такої філософії – неможливість насичення людських бажань: вгамоване бажання породжує ще більші бажання.

Під впливом такої філософії маркетингу формується Суспільство споживання. Жодна інша філософська концепція не несла у собі більшої загрози людству, ніж філософія маркетингу. Під її дією відбувається свого роду духовна дееволюція людства – людина загрузає у примітивних потребах, які легко задовольнити за гроші, людина стає не в змозі реалізувати себе як творчу особистість, лише тільки у повністю підпорядкованому комерційній меті створенні потреб... Ненаситні людські бажання породжуються людською свідомістю під впливом цінностей Суспільства споживання і маркетингових комунікацій, за принципом «бажай – і отримуй те, що хочеш».

Суспільство споживання трансформує людство на якийсь програмований одновекторний соціальний організм – життя у світі ілюзій, ненаситність бажань і жага нових покупок, гроші як головна

суспільна цінність, культурне поле як пропаганда переваг розкішного життя, провокуючи Його Величність Споживача на нові бажання, бізнес задовольняє свої власні інтереси.

Філософія маркетингу, будучи рушійною силою споживання, будь-яку імпортоорієнтовану країну веде до неминучого економічного краху. Стимулюючи внутрішнє споживання, заганяє як окремого споживача, так і в цілому національну економіку в кредитну пастку. Це слід розуміти вітчизняним фахівцям різних напрямків та рівнів, які сьогодні опікуються майбутнім національної економічної системи України.

УДК 621.392

Девочкіна Н.М.¹, Дзюба Д.В.²

¹ канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. М-112 НУ «Запорізька політехніка»

СУЧАСНІ БРЕНДИ: НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ВПЛИВ? ЧИ ІСНУЄ БРЕНД "УКРАЇНА" І ЯКИЙ ВІН?

Бренди сучасності є не тільки важливими компонентами комерційної діяльності, а й чинником підвищення конкурентоспроможності підприємства та своєрідним символом його комерційної активності. На відміну від товарів і послуг бренд не створюється на виробництві, він формується в свідомості людей, забезпечуючи емоційний зв'язок між функціональністю та сприйняттям продукту.

Основною метою використання бренда є створення єдиного образу мислення для групи осіб, в якому повинні бути присутніми всі необхідні якості, що забезпечують його унікальність та максимальну корисність.

Основна сильна характеристика бренда – це унікальна корисність. Чим більше споживачів знають бренд, чим більше йому довіряють, тим більше у підприємства стійких прихильників та покупців в майбутньому.

Бренд країни – це необхідність, а також можливість заробляти гроші та формувати певний політичний статус на світовій арені.

Бренд кожної країни складається з багатьох критеріїв та компонентів, що індивідуалізують її, вирізняють з-поміж інших.

Найочевиднішим є бажання людей купувати ті чи інші товари, вироблені саме в країні-бренді, ніж просто в "якійсь країні", тому що в цієї продукції буде хороша якість. Так, ми віддаємо перевагу німецьким автомобілям, італійському взуттю, французькій косметиці, побутовій

техніці з Японії, мобільним телефонам та комп'ютерній техніці з Південної Кореї або США.

Країни, які постійно інвестують у свій бренд, краще витримують потрясіння та зберігають своє місце у світі, незважаючи на хвилю економічної невизначеності, полемічні заголовки новин, популістську політику та навіть пандемію.

Для України неабияке значення має формування ефективної політики та власного бренду на світовій арені. Це питання конкурентоспроможності. Сьогодні ми спостерігаємо прогрес щодо створення позитивного іміджу держави, що говорить про розуміння важливості бренду держави.

Як уже згадували раніше, для розвитку бренду необхідно вкладати в нього не лише фінансові ресурси, необхідно також інвестувати свої знання, таланти, креатив – те, що ми називаємо інтелектуальною складовою бренду країни, адже саме вона є джерелом конкурентних переваг у майбутньому. Ми живемо в еру інтелектуального продукту!

Інтелектуальна складова бренду кожної країни формується завдяки талантам, креативності та досягненням у сфері науки та техніки.

Таланти, які створюють інновації та змінюють економіку, – саме за це зараз ведеться конкуренція на глобальному рівні.

Компетенції кожної окремої людини, поширення культури та поваги до інтелектуального продукту, розуміння основ інтелектуальної власності серед людей, які її генерують та споживають – це та особливість, яка може зробити "бренд країни" сильнішим.

Для того, щоб Україна отримала хоча б презентаційну форму свого національного бренда, потрібна чітка Стратегія Національної Безпеки, на основі яскравого чітко сформованого національного Бренда, просуванням якого б займалися як за межами України, так і серед її громадян. Тоді й самі громадяни стануть носіями цього бренду, і виїжджаючи за кордон будуть активно і з повагою його поширювати, а залишаючись у межах власної країни – розповсюджувати та передавати у спадок. Успішний бренд завжди має певні асоціації в різних аудиторій. Для кожної аудиторії (статевої, вікової, професійної, політичної, соціокультурної) повинна бути знайдена панівна цінність і вибудовано паралельні вектори реалізації бренда по імені «Україна». Необхідно також цілеспрямовано й послідовно працювати з українськими журналістами, передусім, оглядачами та кореспондентами, які спеціалізуються з міжнародної тематики, всіляко підтримувати такі програми, як «Великі українці».

Бренд «Україна», як і самі українські товари або послуги економічного, політичного чи соціокультурного характеру, повинні

постійно оновлюватися й удосконалюватися. Вибравши правильну конфігурацію бренда, спираючись на вже накопичений національний досвід і останні досягнення в сфері світового маркетингу, українці можуть вибрати сильну тактику, що здатна змусити світ прийняти нові та перспективні бренди «Україна» та «українці».

УДК 130.2

Девочкіна Н.М.¹, Дзюба Д.В.²

¹ канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. М-112 НУ «Запорізька політехніка»

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ РЕКЛАМИ

Поняття «рекламна діяльність» характеризує особливий вид діяльності людини, спрямований на виробництво і реалізацію реклами (рекламного продукту).

У соціокультурних і філософських дослідженнях рекламна діяльність виступає основою для створення нових форм культурного середовища, соціальної міфотворчості, формування системи норм і цінностей. У цьому сенсі рекламна діяльність розглядається як одне з джерел соціокультурного розвитку, як система взаємодії і взаємний вплив соціальних суб'єктів. Відповідно до чого виділяють два основних аспекта. Перший аспект пов'язаний з розумінням, що реклама формулює цінності суспільства, в якому вона існує. Другий аспект проблеми взаємин суспільства і реклами це - вплив соціальних процесів на функціонування реклами як суспільного інституту.

Особливий інтерес представляє проблема впливу реклами на освітні інститути суспільства, оскільки, надаючи інформацію, вона ретранслює загальноприйняті в суспільстві цінності, встановлює орієнтири соціокультурної діяльності відповідно до традиційної для даного суспільства культурно-знаковою парадигмою.

Реклама зміщує суб'єктивізацію соціальної стратифікації з матеріального виробництва в сферу споживання, в результаті чого відсутність доступу до володіння засобами виробництва замінюється доступом до споживання. При цьому споживання є критерієм соціальної стратифікації.

Визначає мораль суспільства і його етичні параметри, виступає в якості найактивнішого пропагандиста естетичних цінностей, створення звичок і звичаїв в поширенні і закріпленні культурно-історичних кліше. Реклама ґрунтується на глибоких соціокультурних передумовах і зачіпає

різні сфери людських контактів, такі як ідеологія, релігія, побут, естетика. діяльність, владні прагнення тощо.

Рекламна діяльність трактується як один з особливих видів людської діяльності, заснований на виробництві і поширенні інформативно-образних, експресивно-сугестивних текстів, адресованих групам людей з метою пробудження їх до вибору і дії, необхідних рекламодавцю.

Реклама та її продукт розглядається як маніпулятивна штучно створена конструкція, або інформативне зображення, яке адекватно відображає властивості і характеристики рекламованого товару.

Рекламна діяльність і її результат (реklamний продукт) не тільки відображають соціально-економічні процеси, а й спрямовують їх відповідно до цілей (поліпшення суспільних відносин або задоволення потреб) і завдань (пріоритетних напрямків розвитку) специфіки даного типу суспільства.

УДК 316.4

Ткаченко М.В., ¹Смельяненко Є.О.²

¹ студ. гр. ФЕУ-613м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»»

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ

Соціальна відповідальність – це усвідомлення суб'єктами соціальної держави єдності соціального простору, свідоме виконання своїх обов'язків перед співгромадянами, суспільством, державою. Соціальна відповідальність як концепція заохочує кожну людину й організацію враховувати інтереси суспільства, беручи на себе відповідальність за вплив своєї діяльності на інших людей, громади та навколишнє середовище в усіх аспектах.

В умовах війни соціальна відповідальність набуває особливого значення, оскільки бойові дії не лише створюють загрозу безпеці та територіальній цілісності країни, але й має серйозний вплив на соціальний та економічний розвиток суспільства. Крім максимізації прибутку, підвищення продуктивності, збереження робочих місць, удосконалення товару та послуг, конкурентоздатності на ринку. Перед будь-яким підприємством та громадянином стоїть дуже нелегка задача. Яка полягає у активній участі в підвищенні обороноздатності країни, забезпечення соціально-економічної стабільності, захисті вразливих верств населення.

Виходячи з своїх можливостей, кожен сам вирішує яку роль він буде відігравати у житті держави, але усі так чи має інакше мають розуміти що мають соціальну відповідальність перед співгромадянами, суспільством, державою. Соціальна відповідальність тепер не спосіб покращити репутацію, чи заробити політичні бали. Тепер це невід'ємна частина діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, який хоче продовжувати працювати та розвиватися в Україні. Таким способом можна забезпечити безпеку не тільки собі, але і населенню, яке є споживачем більшості товарів та послуг.

Соціальна відповідальність бізнесу та звичайного населення включає в себе активну участь в програмах реінтеграції військовослужбовців та ветеранів у мирне життя. Надання їм доступу до якісної медичної допомоги, психологічної реабілітації та професійної підготовки для успішної реінтеграції у цивільне життя.

Відповідальний бізнес велику увагу приділяє і гуманітарним програмам, які спрямовані на надання допомоги постраждалим внаслідок бойових дій. Допомога у вигляді постачання їжі, медикаментів, одягу у райони які найбільше потерпають від бойових дій. Забезпечення житлом тих чий будинки були окуповані або зруйновані.

Надзвичайно важливою є роль соціальної відповідальності в забезпеченні соціально-економічної стабільності. Підприємства створюють додаткові робочі місця та гідні умови праці. Надають послуги соціальної адаптації та реінтеграції для тих хто був вимушений залишити свої домівки та переїхати в інші регіони країни.

Велику увагу приділяють збереженню ідентичності, культури, мови. Як бізнес, так і звичайні люди намагаються вносити свій вклад у розвиток національних ідей. Бізнес підтримує шляхом фінансування культурних заходів, кінематографу, літератури, музичних фестивалів та інших масових заходів. Митці створюють та поширюють на весь світ свої твори, отримуючи за це міжнародні винагороди та визнання.

Соціальна відповідальність стала невід'ємною частиною життя суспільства. Кожен усвідомив що від нього багато чого залежить. І що саме від його дій багато чого залежить. У такий важкий час неможливо так чи інакше залишитися осторонь від того що відбувається. Тому кожен повинен відчувати свою відповідальність. Тільки так можливо побудувати сильну та розвинуту країну.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДІВ ДО РОЗУМІННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ХХІ СТОЛІТТІ

Поняття соціальної відповідальності має широке тлумачення, що обумовлюється різними підходами до розуміння її концепції, визначення основних принципів, методів та шляхів забезпечення, очікуваних результатів. Оперувати терміном «соціальна відповідальність» слід з урахуванням актуального стану досліджень у цій сфері та дискурсу, сформованого під впливом інтеграції іноземного досвіду забезпечення соціальної відповідальності та практики українських підприємств у цій сфері.

Ступінь розвитку соціальної відповідальності бізнесу відображає рівень партнерства між компаніями, урядовими структурами та головними дійовими особами громадянського суспільства щодо вирішення соціальних проблем і прискоренню розвитку суспільства.

Теоретичне підґрунтя концепції соціальної відповідальності бізнесу було закладене ще у XVIII ст., коли відбувалися індустріальні революції та формувалося сучасне уявлення про підприємництво. Власники окремих підприємств брали на себе відповідальність за своїх працівників, керуючись при цьому власними релігійними чи етичними переконаннями. Подальшого розвитку концепція соціальної відповідальності набула лише у 50-ті роки XX століття, зайнявши центральне місце у дискусії про відносини бізнесу та суспільства.

Щодо ситуації з реалізацією підходів соціальної відповідальності в Україні, аналіз останніх досліджень засвідчує наступні закономірності.

Водночас, щодо ситуації в Україні О.Головінов зауважує: «Для українських компаній соціальна відповідальність переважно носить разовий характер, спрямований на покращення репутації, без бажання (часто і можливості) розглядати даний процес як тривалий і безперервний, нарешті, відсутня конструктивна, взаємовигідна взаємодія роботодавців і найманих працівників. Розвиток цього процесу в Україні має численні бар'єри, часом як штучні, так і природні. У національному господарстві України певною мірою представлені всі рівні реалізації концепції соціальної відповідальності. У той же час існуючу систему соціальної відповідальності неможливо назвати гармонійною, оскільки багато її елементів не виникли в ході еволюційного розвитку ринкових

відносин, а залишилися у спадок від радянської системи соціального забезпечення».

Таким чином, на сучасному етапі концепція соціальної відповідальності підприємств підтримується на міжнародному рівні і вважається однією з запорук сталого розвитку економіки. Водночас, в Україні концепція соціальної відповідальності набула особливих регіональних обрисів, що пов'язується з кризовими явищами в економіці та суспільстві. У підсумку це обумовило відсутність єдиного підходу соціальної відповідальності бізнесу. Не системність заходів підприємств з реалізації основних положень, відсутність системного підходу щодо трансформації менеджменту соціальної відповідальності.

УДК 321.01:316.325

Коваль В. М.¹, Балабон Я.Ю.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. УФКС-212 НУ «Запорізька політехніка»

ІНФОРМАЦІЯ ТА ЛЮДИНА В ХХІ СТОЛІТТІ

Інформація – це той невидимий клей, що об'єднує наше сучасне суспільство, перетворюючи його у надзвичайно складну та взаємозалежну мережу. Саме в ХХІ столітті ми стаємо свідками неабиякої епохи – епохи, де кожен аспект нашого життя тісно пов'язаний з потоком інформації.

Прагнучи розгорнутися в інформаційному вимірі, сучасна людина стикається з безмежністю можливостей та одночасною загрозою інформаційного перевантаження. Від шквалу новин на смартфоні до великих обсягів даних у соціальних мережах – інформація плине, як водоспад, а ми якось намагаємось тримати рівновагу у цьому потоці.

Спостерігаючи за безупинним потоком інформації, можна визначити двоєдину її природу.

З одного боку, це дарунок для розуміння та освіченості. За допомогою смартфонів та комп'ютерів, ми можемо вивчати науку, мистецтво та філософію в будь-який момент, будь-де. За лічені секунди ми здатні отримати відповіді на будь-які запитання, що в більшості випадків економить наш час та ресурс. Доступ до інформації дає змогу бути в контексті усіх останніх подій та миттєво реагувати на новини.

Завдяки доступності інформації можливий віртуальний обмін культурними та соціальними цінностями, сприяючи розумінню та

толерантності між різними національностями. Це в свою чергу створює нові можливості для працевлаштування, зокрема популярною стає дистанційна робота, яка може здійснюватись на великих відстанях без прив'язки до місця.

Розвиток та поширення інформації стає причиною розвитку людства. Людина може самостійно визначати свій шлях розвитку, вибираючи та персоналізуючи інформацію, що відповідає її інтересам та потребам.

Але разом з тим, ця безмежність можливостей створює загрозу інформаційного перевантаження, яке може призвести до втоми, розірвання уваги та втрати здатності до глибокого аналізу. Легкий доступ до інформації може призвести до поширення дезінформації та фейкових новин, що погіршує якість інформаційного отримання. Збільшена доступність інформації може призвести до втрати особистої приватності через велику кількість цифрового сліду, який залишає кожна людина. Перенасичення інформацією може викликати не тільки залежність від її отримання, але й ще відповідно від гаджетів.

Завищена доступність інформації може призвести до постійного стресу через неможливість виявлення важливої та значущої інформації. Людині потрібно докласти чимало зусиль, аби відрізнити правдиві новини від вдало замаскованих «фейків».

Люди можуть відчувати соціальну ізоляцію через велику кількість часу, проведеного в інтернеті, що впливає на їхні особисті взаємини. Інколи, захопившись гаджетами, люди не усвідомлюють наскільки багато часу витрачають на бездумне гортання стрічки новин, забуваючи про реальне життя та спілкування наживо.

Люди можуть стати пасивними споживачами інформації, не розвиваючи власного критичного мислення через надмірну доступність готових думок. Навіть більше, люди можуть піддаватися впливу загальноприйнятій думці, не враховуючи власних інтересів. В результаті таке перенасичення новою інформацією, яка з'являється щосекунди спричинює втому у людей, а іноді й відразу до сприйняття та пошуку дійсно важливого у цьому постійному потоці.

У світі, де кількість інформації далеко перевищує здатність людини її усвідомлювати, виникає питання про якість знань, а не лише їхню кількість. Відбілюючи границі між правдою та маніпуляцією, інформаційний ландшафт ставить перед нами виклик розвивати критичне мислення та здатність аналізувати інформацію з різних точок зору.

З іншого боку, цей безмежний океан інформації формує новий рівень соціальної взаємодії та комунікації. Соціальні мережі об'єднують людей навколо ідей, викликів та інтересів, але разом із тим створюють

віртуальні бульвари, де істинність часто втрачається серед фільтрів та алгоритмів.

В цій епосі інформаційного ренесансу ми повинні шукати рівновагу між зануренням у світ знань та збереженням особистого простору для рефлексії та творчості. Потужність інформації може бути нашим союзником, якщо ми навчимося використовувати її свідомо, відділяючи справжню цінність від шуму. Отже, в епоху інформації, ключем до успіху та розвитку є не лише кількість знань, але й вміння їхнього усвідомленого та вмотивованого використання.

УДК 159.9:796.015.1

Кокарев А.Б.¹, Коваль В.М.²

¹ студ. гр. КНТ-123 НУ «Запорізька політехніка»

² старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ЯК ВИТРИМАТИ СПОРТИВНІ ПОРАЗКИ – ФІЛОСОФІЯ СТОЇЦИЗМУ

Спортивні змагання, незалежно від їх рівня або виду, є важливою складовою активного способу життя та розвитку особистості. Вони надають можливість випробувати свої сили, розвивати фізичні та ментальні здібності, а також навчитись управлінню емоціями та реагуванню на різноманітні ситуації. Однак незалежно від підготовки та досвіду, кожен спортсмен стикається з поразками. Це невід’ємна частина спортивного життя, яка часто може впливати на психологічний стан спортсмена та його подальші досягнення.

Філософія стоїцизму як один із можливих підходів до того, як витримати спортивні поразки. Стоїцизм, як давньогрецька філософська школа, пропонує низку принципів та практик, які допомагають людині розуміти світ та управляти своїми емоціями в умовах невдач та випробувань. Ці принципи можуть бути корисними не лише у спорті, але й у всіх сферах життя, де потрібно зіткнутися з труднощами та невдачами.

Постановка проблеми. Сучасне спортивне середовище надзвичайно вимогливе та конкурентне, де спортсмени постійно стикаються з різноманітними викликами та невдачами. Невдачі та спортивні поразки можуть стати серйозними перешкодами на шляху до досягнення мети та реалізації потенціалу. Істотним є розуміння того, як краще впоратися зі стресом, розчаруваннями та втратами, які неминуче супроводжують спортивний шлях.

Проте, наразі існує нестача систематичного підходу до розуміння та вирішення проблеми спортивних невдач з позицій психологічного та філософського аналізу. Відсутність належного розуміння та інструментів для ефективного керування емоціями та реагування на стресові ситуації може призвести до погіршення результатів, втрати мотивації та навіть до психологічних травм.

Тому актуальною є задача розробки системного підходу до розуміння та використання філософських концепцій, таких як стоїцизм, у контексті спортивних поразок. Вироблення практичних рекомендацій та методів, які допоможуть спортсменам зберігати ментальну міцність та позитивний настрій навіть у найскладніших ситуаціях, є важливим завданням для підтримки їхнього успіху та психологічного благополуччя.

Стародавня філософія стоїцизму заснована на принципах розумності, самовладання та внутрішньої гармонії. Вона надає спортсменам рамки для розуміння природи невдачі та способів перетворення її на можливість для зростання. Засновниками стоїцизму вважаються Ценон, Ценека та Епиктет. Основною ідеєю стоїцизму є прийняття того, що деякі речі поза нашим контролем, і важливою є реакція на ці обставини, а не самі обставини. Стоїкий спортсмен вміє управляти своїми емоціями, приймає невдачу як невід'ємну частину свого розвитку та постійно працює над вдосконаленням себе.

Спортивні поразки можуть викликати широкий спектр емоційних реакцій у спортсменів. Розчарування, злість, сором та втрата мотивації - це лише кілька з них. Важливо, щоб спортсмени вміли розрізняти свої емоції та раціонально керувати ними, щоб не дозволити їм завадити досягненню мети. Негативні емоції можуть призвести до зниження самооцінки та віри в себе, що у свою чергу може вплинути на подальші результати.

Застосування стоїцьких принципів до спортивних поразок передбачає кілька ключових підходів. Перше, це перегляд ситуації з іншого кута: спортсмени повинні розуміти, що поразка - це не кінець, а лише частина шляху до успіху. Друге, це зосередження на тому, що поза контролем: спортсмени повинні фокусуватися на тих аспектах гри, які вони можуть контролювати, таких як їх підготовка, техніка та підхід до гри. Нарешті, важливо використовувати кожну невдачу як можливість для вдосконалення: навіть у поразці можна знайти важливі уроки, які можна використовувати для поліпшення навичок та підготовки.

Багато відомих спортсменів використовують принципи стоїцизму для досягнення великих результатів. Наприклад, боксер Майкл Тайсон навчився приймати поразки як частину свого процесу вдосконалення та зростання, а не як кінець світу. Також можна згадати і інші приклади –

Майкл Джордан, легендарний баскетболіст, відомий своїм ментальним підходом до гри, що базується на контролі емоцій та прийнятті невдачі як частини процесу досягнення успіху, або Маріано Рівера, який виграв 5 Серійних Світових Чемпіонатів у бейсболі. Він вважав, що кожна поразка є можливістю для вдосконалення.

Для спортсменів і тренерів існують практичні стратегії, які можуть допомогти витримати спортивні поразки з використанням стоїцьких принципів. Зокрема, вони можуть використовувати техніки саморегуляції, такі як глибоке дихання та медитація, для зниження рівня стресу та відновлення психологічної рівноваги. Також корисними є вправи на розвиток внутрішньої міцності, такі як позитивне мислення та афірмації, які допомагають підтримувати впевненість та мотивацію після невдачі. Нарешті, важливо використовувати стратегії пересприйняття, коли спортсмени зосереджуються на можливостях для вдосконалення та зростання, які пропонує кожна поразка.

Тож, у світі спорту невдачі неминучі, але вони можуть стати ключовими моментами для особистого розвитку та зростання. Філософія стоїцизму надає цінний набір інструментів, які допомагають спортсменам перетворювати негативні емоції та невдачі на можливості для вдосконалення. Розглядаючи невдачі як частину процесу досягнення успіху, спортсмени можуть навчитися керувати своїми емоціями, зосереджуватися на аспектах гри, які вони можуть контролювати, і використовувати кожен поразку як можливість для вдосконалення навичок та підготовки.

Приклади успішних спортсменів, які використовують принципи стоїцизму у своїй кар'єрі, демонструють ефективність цих підходів у досягненні високих результатів. Застосування технік саморегуляції, розвиток внутрішньої міцності та стратегії пересприйняття є необхідними компонентами успішної роботи з невдачами у спорті.

Отже, використання філософії стоїцизму у спорті може допомогти спортсменам не лише витримати негативні емоції та пережити спортивні поразки, але й використати їх як кроки на шляху до власного зростання та досягнення високих результатів.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання – це форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі. Це ідеальне рішення для тих, хто надає перевагу сучасним інформаційним технологіям в освіті та цінує свій час. Дистанційне навчання дає студентам можливість цілодобового доступу до навчальних матеріалів, постійну підтримку й консультації викладачів та методистів, відеолекції в режимі online, віртуальні тренажери та інші технологічні рішення для забезпечення ефективного процесу навчання.

Аналізуючи перспективи розвитку дистанційного навчання в закладах вищої освіти можна дійти висновку, що дистанційна освіта з використанням інтернет–технологій розвивається стрімко й динамічно. Університети прагнуть до інтеграції систем дистанційної освіти. Разом із розвитком технологій змінюється вид навчальних матеріалів, вони стають більш мультимедійними й інтерактивними. Однак слід зазначити, що не можна розглядати питання повної заміни традиційних освітніх технологій новими. Мова йде про можливість застосування дистанційних технологій в окремих розділах, для вивчення теоретичних питань, виконання самостійної роботи здобувачів, коли немає потреби перебувати безпосередньо в навчальних аудиторіях. Окремі галузі мають свою специфіку, де очна форма навчання все ж таки стоїть на першому місці й відіграє ключову роль у якості знань майбутніх фахівців.

Під час дистанційного навчання з'являються певні особливості в використанні таких поширених традиційних форм навчання та контролю знань як лекції, семінари, лабораторні заняття, контрольні роботи, іспити та ін. Наприклад, лекції у дистанційному навчанні (на відміну від аудиторних) не передбачають безпосереднього спілкування з викладачем.

Використання новітніх ІТ (гіпертексту, мультимедіа, віртуальної реальності, Інтернет-технологій) не тільки робить лекції виразними й уявними, але дозволяють слухати їх у будь-який час і на будь-якій

відстані. Семінари у дистанційній освіті проводять за допомогою відеоконференцій. Викладач може оцінити засвоєння матеріалу за ступенем активності учасника дискусії.

Крім того, використання в освітньому процесі новітніх досягнень інформаційних і телекомунікаційних технологій дає змогу удосконалювати роботу з ними. Врешті, дистанційне навчання допомагає оминати психологічні бар'єри, пов'язані з комунікативними якостями людини, наприклад, страхом публічних виступів, фізичними вадами, сором'язливістю. Воно позитивно впливає на студента, збільшуючи його творчий та інтелектуальний потенціал внаслідок самоорганізації, самовдосконалення, прагнення до знань, уміння володіти комп'ютерною технікою і самостійно приймати виважені, відповідальні рішення.

Необхідно відзначити, що саме дистанційна освіта відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчості, знаходження і закріплення різних професійних навичок, а викладачам дозволяє реалізовувати принципово нові форми і методи навчання із застосуванням концептуального моделювання явищ і процесів. Така форма організації навчання дозволить вирішити безліч проблем, перед якими безсилі інші форми освіти. Отримати першу або другу вищу освіту, підвищити свою кваліфікацію, обмінятися досвідом, отримати консультацію фахівця, активно брати участь у професійному спілкуванні, не залишаючи сім'ю чи роботу – саме ці проблеми стосуються великої кількості громадян будь-якої країни, в тому числі й України.

Однак крім позитивних якостей дистанційної освіти, в ній можна виділити кілька недоліків. Це перш за все – відсутність достатньої ІТ-компетентності, для розвитку якої не у кожного викладача і студента є технологічні засоби з виходом в мережу Інтернет, з яких можна скористатися доступними на сьогодні ресурсами.

По-друге, це недостатність досвідчених викладачів, знайомих з новітніми технологіями дистанційного спілкування та методиками дистанційного навчання, адже заняття інтернетом відрізняється від заняття наживо, тому що в ньому звичайна методологія працює інакше: треба опанувати інші інструменти, які допоможуть організувати студентів, щоб надавати нову інформацію та здійснювати контроль над засвоєнням учнями знань. На жаль, сьогодні нема єдиного майданчика, на якому були б зібрані й оцінені експертами кращі курси з організації дистанційного навчання. Відчувається відсутність відеопосібників для проведення теоретичного та практичного курсів. Важливо враховувати санітарні вимоги до навчання онлайн, адже тривале перебування перед екранами комп'ютерів може негативно вплинути на зір викладачів та

студентів. Тому потрібно скорегувати розклад занять, їх тривалість, кількість перерв, обсяги завдань для самостійної підготовки.

Тож у цьому не великому дослідженні було здійснено спробу проаналізувати проблеми та перспективи дистанційного навчання. Отже, слід зауважити, що дистанційне навчання не є антагоністичним щодо очної та заочної форм навчання. Воно природно інтегрується в ці системи, доповнюючи й розвиваючи їх, що сприяє створенню мобільного навчального середовища.

Варто пам'ятати, що дистанційне навчання сьогодні в Україні може повноцінно розвиватися тільки за наявності таких основних складових як нормативно-правова база, навчальні програми й курси, кваліфіковані викладачі, відповідна матеріально-технічна база (програмне й апаратне забезпечення, високошвидкісні лінії зв'язку), розробка критеріїв якості, фінансова підтримка тощо. Саме системний всебічний підхід до організації дистанційного навчання забезпечить його ефективність в умовах сьогодення.

УДК 334.12

Коваль В. М.¹, Рашевська А.О.²

¹ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. УФКС-313 НУ «Запорізька політехніка»

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Величезний вплив на розвиток дитини дошкільного віку роблять фактори навколишнього середовища та виховання, це відкриває актуальну проблему, оскільки сучасний світ все більше поглиблюється у цифровій епохи, де технології стають неодмінною частиною повсякденного життя. Діти дошкільного віку вже змінюють світ навколо себе через використання різноманітних гаджетів та програм. Це створює нові можливості для їхнього навчання та розвитку, але також викликає серйозні питання щодо впливу цих технологій на їхній фізичний, соціальний та емоційний розвиток.

Актуальність цієї проблеми полягає у необхідності збалансувати позитивні аспекти використання технологій з їхнім потенційно негативним впливом на формування особистості дитини. Розуміння цього впливу допомагає батькам, педагогам та суспільству узгоджено підходити до виховання та розвитку дітей у цифрову епоху, забезпечуючи їм найкращі умови для здорового та гармонійного зростання.

Сучасні технології, такі як смартфони, планшети, комп'ютери та інші електронні пристрої, стали неодмінною частиною життя дітей дошкільного віку. Ці технології мають широкий спектр можливостей та додатків, спрямованих на розвиток та навчання дітей.

Дошкільний вік – це період, коли діти активно вивчають світ навколо себе, і використання технологій може бути корисним для їхнього розвитку. Інтерактивні навчальні додатки, відеоігри та вебсайти сприяють вивченню літератури, математики, розвитку моторики та розширенню словникового запасу.

Зокрема, деякі додатки пропонують інтерактивні ігри, спрямовані на розвиток логічного мислення, просторової уяви та творчих здібностей. Крім того, відео- та аудіоматеріали можуть бути корисними для вивчення мови, музики та інших аспектів культури.

Проте важливо враховувати, що надмірне використання цих технологій може мати негативний вплив на здоров'я та соціальний розвиток дітей. Деякі дослідження показують, що занадто багате використання екранного часу може вплинути на сон, здоров'я очей та фізичний розвиток.

Використання інтерактивних програм та ігор може значно сприяти розвитку когнітивних навичок у дітей дошкільного віку. Ці програми і ігри часто спрямовані на стимулювання різних аспектів когнітивних функцій, таких як увага, пам'ять, мислення та розв'язання проблем.

Наприклад, ігри, що вимагають вирішення логічних завдань або пошук відповідей на питання, допомагають розвивати логічне мислення та уміння аналізувати ситуації. Інші ігри, які сприяють розвитку пам'яті через запам'ятовування послідовностей або візуальних образів, також корисні для розвитку когнітивних функцій.

Інтерактивні програми можуть пропонувати завдання, які вимагають концентрації уваги на деякій діяльності або об'єкті, що допомагає підвищити рівень уваги та зосередженості.

Однак важливо зауважити, що для оптимального розвитку когнітивних навичок важливий розумний підбір ігор та програм. Також необхідно забезпечувати баланс між екранними та не екранними активностями для комплексного розвитку дитини.

Загалом, інтерактивні програми та ігри можуть бути корисним інструментом для розвитку когнітивних навичок у дітей дошкільного віку, але їх використання повинне бути обґрунтованим, відповідно до вікових особливостями та потребами конкретної дитини.

Ризик залежності від електронних пристроїв серед дітей дошкільного віку визначається під впливом тривалості та інтенсивності екранного часу. Постійне захоплення гаджетами може призвести до

формування екранної залежності, що має потенційно негативний вплив на психологічний стан дитини.

Діти можуть стати залежними від електронних пристроїв через відчуття віртуальної винагороди, яку вони отримують у процесі використання. Це може спричинити зменшення інтересу до інших видів діяльності, зокрема до соціальних взаємодій з ровесниками, занять спортом, читання книг або інших творчих активностей.

Більше того, надмірне використання електронних пристроїв може вплинути на психічний стан дитини, спричиняючи збудження, роздратованість або навіть зниження самооцінки. Деякі дослідження також вказують на зв'язок між тривалим екранним часом та проблемами зі сном у дітей.

Для попередження ризику залежності важливо встановлювати обмеження щодо часу, проведеного перед екраном, а також забезпечувати різноманітність активностей у житті дитини. Розваги, навчання та інші види занять повинні бути збалансованими і включати не тільки електронні пристрої, а й різноманітні інтереси та види розвитку.

Також важливо встановлювати приклад як обмеженням власного використання електронних пристроїв, щоб стимулювати здорові звички у дітей. Обговорення з дітьми їхніх вражень від використання технологій та знаходження спільних цікавих активностей також може бути корисним для розвитку більш збалансованого підходу до їхнього використання.

Надмірне використання електронних пристроїв у дітей дошкільного віку може призвести до обмеження фізичної активності та віддалення від здорового способу життя. Це може стати серйозною проблемою, оскільки фізична активність має величезне значення для здоров'я та розвитку дітей.

Вплив сучасних технологій на дітей дошкільного віку має багатогранні наслідки. Використання електронних пристроїв та програм може сприяти розвитку когнітивних навичок та навчанню, але потребує уважного контролю через можливий ризик залежності.

Важливо забезпечувати баланс між екранним часом та іншими активностями, такими як фізична активність, соціальні взаємодії та творчі заняття. Батьки та педагоги відіграють ключову роль у створенні цього балансу та визначенні позитивного використання технологій для навчання та розвитку, уникненні можливих негативних наслідків.

У світі, де технології швидко розвиваються, розуміння впливу електронних пристроїв на дітей дошкільного віку є ключовим для забезпечення їхнього повноцінного фізичного, психологічного та соціального розвитку. Збалансований підхід до використання технологій дозволяє максимізувати їхню користь, зберігаючи здорове і гармонійне зростання дитини.

УДК 1+82] (09) – 04/03”

Буряк А.В.¹, Повзло О.М.²

¹ студ. гр. МТЕ-413сп НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФЕНОМЕН ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ, ЛІТЕРАТУРИ І МІФОЛОГІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ

Давньогрецька культура (під впливом якої розвивалася й культура римська) справила великий вплив на розвиток культури світової. Греки були першовідкривачами в різних галузях науки, техніки, мистецтва. Не випадково наша наукова і мистецтвознавча термінологія великою мірою бере початок у старогрецькій мові. Дослідники стверджують, що в різноманітних формах грецької філософії вже є в зародку майже всі пізніші типи світоглядів. Те ж саме можна сказати про грецьку літературу, де вже існували ледь не всі, відомі в нові часи, жанри і форми. Письменники й нині користуються формами, що їх людство успадкувало від греків. Зрозуміло, це не означає, що митці нового часу механічно наслідують греків, Вони прийняли естафету і понесли її далі.

Існують чотири головні етапи розвитку давньогрецької літератури – архаїчний, класичний, елліністичний і римський – відповідають чотирьом основним періодам розвитку давньогрецького суспільства. Поезія, що постала у надрах первіснообщинного суспільства і розвивалась у часи його занепаду та створення рабовласницької держави, сьогодні, у ХХ ст., знову викликає жвавий і стійкий інтерес. З глибини тисячоліть дійшли до нас давньогрецькі міфи.

Людина вперше усвідомлює себе у міфах. У поетичній скарбниці народів світу збереглися численні давньогрецькі міфи. Міф по-грецькому означає слово. Про що воно – це слово? Про Всесвіт, явища природи, стосунки між людьми, історичні події, славетних героїв... Міфи відбивали релігійні погляди еллінів, передували космографії та історії. За часів родового ладу, коли панував міфологічний світогляд, події, про які розповідали міфи, не сприймалися як фантастичні чи казкові. У Давній Елладі міф відрізняли від казки. Казками бавили дітей, до міфів ставилися серйозно. На перших щаблях цивілізації міфологія поєднувала в собі філософію, етику, історію, але найбільше була близька до поезії. Поетичні образи стародавніх міфів увійшли до арсеналу світового мистецтва і широко вживаються в побуті – від назв планет і кораблів до крилатих висловів Ахіллесова п'ята, муки Тантала тощо.

Людина, прагнучи збагнути незрозуміле, часто тлумачить невідоме за аналогією до знайомих фактів. У грецьких міфах численний рід богів порядкує у світі. Родинні стосунки первісного колективу давні греки

трансформували на природу. Такими категоріями передусім оперує «Космогонія» (міфи про походження Всесвіту), як і «Теогонія» (міфи про походження богів). Міфи склалися протягом тисячоліть. У них можна знайти нашарування різних епох: віру в перевертнів, демонів, фетишизм (обожнювання речей), анімізм (тобто віру в те, що всіма явищами природи порядкують духи) тощо. Еволюціонував міфологічний світогляд – міфи зазнавали змін. Міфи – продукт колективної творчості багатьох поколінь, вони постійно трансформувались. Аналізуючи міфи, можна бачити, як розвивалося суспільство. Міфи свідчать про такі істотні зміни у житті людства, як заміна матріархату патріархатом. Тобто, міфи віддзеркалюють розвиток цивілізації.

УДК 1(082) КАНТ

Вакуленко Л.О.¹, Повзло О.М.²

¹ студ. гр. МТЕ-412 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ КРИТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ І. КАНТА

У критичний період Кант створює філософські праці, які стали подією в історії людської культури: "Критика чистого розуму", "Критика практичного розуму", "Критика здатності судження", присвячені осмисленню філософії як науки, гносеології, проблем людської свободи та моральності.

Кант визначає філософію як науку про відношення будь-якого знання до суттєвих цілей людського розуму. Філософія, з його точки зору, має відповісти на такі питання: "Що я можу знати?", "Що я маю робити?", "Чого я можу сподіватись?" Відповідь на такі питання і гарантує філософії її високу місію законодавиці розуму. Таку місію, на думку Канта, може виконати лише трансцендентальна філософія, яка є системою усіх принципів чистого розуму. А оскільки розум, з його точки зору, має практичне і теоретичне застосування, то і філософія поділяється ним на практичну і теоретичну.

Практична філософія, філософія моральності, філософія звичаїв містить принципи апріорі, які визначають і роблять необхідно обумовленою всю нашу поведінку. А теоретична філософія має бути теорією наукового пізнання, яка б містила в собі усі принципи чистого розуму, побудовані виключно на поняттях теоретичного знання всіх речей. Перш ніж говорити власне про проблеми гносеології Канта, слід розглянути деякі аспекти його вчення про знання. Знання, з його точки

зору, є судженнями, тобто поєднанням уявлень та понять у свідомості і через свідомість. Судження можуть бути аналітичними, коли предикат (логічний присудок) не дає нового значення, та синтетичними, коли предикат не виводиться із суб'єкта, а поєднується з ним. Синтетичні судження, в свою чергу, можуть бути апостеріорними, коли є мислимий зв'язок між суб'єктом та предикатом і виявляється він у досвіді і через досвід. Другим видом синтетичних суджень є судження апіорні, тобто такі, де зв'язок між суб'єктом та предикатом не засновується на досвіді.

Аналітичні судження, на думку Канта, усі є апіорними. Вони не вимагають звернення до досвіду, а, отже, не дають насправді нового знання. Що ж до синтетичних суджень, слід відзначити, що вони можуть бути як емпіричними, так і апіорними. Вони завжди дають нове знання.

Отже, Кант виділяє два види знання: досвідне (апостеріорне) та незалежне від досвіду (апіорне). Джерелом останнього, вважає Кант, є сама структура людських пізнавальних здатностей. Апіорні знання – це знання, що передують досвіду, обумовлюють його і незалежні від нього. Апіорні знання існують у трьох видах пізнання: математиці, теоретичному природознавстві та в метафізиці як теоретичній філософії. Кант у даному випадку намагається поставити і спробувати вирішити важливу проблему гносеології – проблему діалектики взаємозв'язку та взаємопереходу чуттєвого та раціонального у пізнанні.

УДК 1 (092)“-02“

Ковальова О.В.¹, Повзло О.М.²

¹ студ. гр. ІФ-312 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА ФІЛОСОФІЇ СОКРАТА, ПЛАТОНА, АРІСТОТЕЛЯ

Величезний вплив на античну і світову філософію справив Сократ. Він активно критикував софістів за те, що «навчають мудрості за платню», стверджував, що є такі людські якості, які в людини від бога і священні. Це краса, мудрість та ін. І непристойно, аморально торгувати ними. Сократ ніколи не вважав себе мудрим. На думку Сократа, він лише філософ, який любить мудрість. Один з відомих його висловів: «знаю, що нічого не знаю» – є, справді, поясненням необхідності глибшого пізнання самого себе. Своїм найважливішим завданням Сократ вважав «виховання людей», зміст якого вбачав у дискусіях і бесідах, а не в систематичному освоєнні якихось знань. На його погляд, будову світу, фізичну природу речей пізнанні неможливо, пізнати можемо тільки самих себе. Це

розуміння предмета пізнання Сократ висловив формулою: «пізнай самого себе». Головне у знанні не теорія, а практика – мистецтво жити. Знання, за Сократом, є думка, поняття про загальне. У центрі філософії Сократа постає людина, її ставлення до сім'ї, суспільства, законів і, що важливо – ставлення до богів. У бесідах та дискусіях Сократ звертає увагу на пізнання суті доброчесності. А основними доброчесностями вважав він стриманість, мужність та справедливість. Ці доброчесності людина здобуває шляхом пізнання та самопізнання. В бесідах, суперечках та дискусіях Сократа формувалася філософський метод, який назвали діалектикою. Мета методу – досягнути істини виявленням суперечностей у твердженнях противника шляхом постановки правильно підібраних питань.

Учень Сократа, Платон, був творцем ідеалізму, а великий учень самого Платона, Аристотель, засновник перипатетичної школи, став творцем реалізму. Поняття «реалізм тут слід трактувати не в сенсі матеріалізму», а, скоріше, як пізніший Європейський «позитивізм». Аристотель ніколи не стверджував, що матерія первинна по відношенню до ідеї. У нього чимало висловлювань в прямо протилежному сенсі. Але основна його тенденція збігається з позитивізмом: Аристотеля, на відміну від Платона, цікавить не стільки внутрішня сутність буття, першооснова світу як така, скільки взаємини різних речей і понять один з одним.

За поглядом Платона, істинне буття належить тільки загальним поняттям; вони існують окремо від явищ, в особливій області, в світі ідей. За вченням Аристотеля, ідеї мають своє існування в самих явищах; шляхом до вивчення ідей, складових сутність явищ, має служити дослідження явищ. Тому емпіричне дослідження, що було у Платона лише маловажним вступом до умоглядних міркувань, служить основою філософії Аристотеля. За вченням Аристотеля, ідея-тільки форма, що охоплює матерію, з якої утворює вона предмет. Ідея і явище існують не окремо один від одного, а в поєднанні між собою, і мета його досліджень – визначити ідеї, що діють в явищах. Точка відправлення у Платона і у Аристотеля однакова, але питання про відносини ідей до явищ вирішується у Аристотеля зовсім не так, як у Платона. Обидва вони вважають справжнє знання найвищою метою прагнень людини, найважливішим елементом щастя. Але у Платона чеснота зливається зі знанням істини, вивчення філософії веде до володіння не тільки розумовим, а й моральним досконалистю. Аристотель точніше визначає відмінність між знанням і практичним життям; разом з тим, він ставить філософію в тісний зв'язок з досвідченими знаннями. Таким чином, філософія поділяється у Аристотеля на теоретичну і практичну. Завдання

теоретичної філософії, на його погляд, підводити дані досвіду під єдність поняття, і виводити із загальних істин приватні. Отже, точки зору Платона і Аристотеля – два полюси, біля яких оберталися в наступні часи давнини і будуть вічно обертатися всі дослідження істини.

УДК 1 (092) АКВІНСЬКИЙ

Кошелєв Н.В.¹, Повзло О.М.²

¹ студ. гр. МТЕ-113сп НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ФІЛОСОФІЇ Ф. АКВІНСЬКОГО

Серцем філософії Томи Аквінського є метафізика, філософія буття. У кожному бутті він розмежовує сутність (*essentia*) і існування (*esse*). Для нього кожна річ через існування стикається з Богом. Але для існування всіх речей необхідно дещо таке, що само за своєю природою є існуванням. У ньому немає різниці між сутністю та існуванням, тому що сутність цього щось є існуванням (*essentia = esse*). Це ядро будь-якого існування, існування за сутністю, св. Тома називає Богом. Буття, сутністю якого є існування, є причиною всієї дійсності. Бог знаходиться біля джерела будь-якої речі і все пронизує: "Бог є існування всього не за сутністю, але як причина". Сама філософія відкриває нам присутність Бога абсолютно в кожній речі в якості джерела існування. Бог є те, чим "ми живемо, рухаємося, існуємо". Бог, що знаходиться в самій глибині речей, одночасно з цим нескінченно перевищує кожен річ. Це таємниця, яка не може бути досягнута. Бог як шлях, істина і життя ототожнюється Томою Аквінським зі щастям: "Бог за своєю сутністю є щастям, яке не належить нічому іншому". Ніхто за своєю сутністю не може бути щасливий, але може бути щасливий тією мірою, в якій він наближається до Бога, тобто до Того, Хто є самим щастям.

Людина, на думку Аквінського, має раціональну природу: "Розум є могутньою природою людини". Призначення людини - розуміти й діяти з розумінням. Людині природним чином властиво досягати мету, до якої тяжіє будь-яка річ, природний порядок речей, завершенням якого є вище благо - Бог. В земному вимірі розум знає добро і зло у речах і діях, що нижчі від Бога, а тому наша воля вільна хотіти чи не хотіти щось із земних цінностей. Це і є суть вільної розумної волі: розум - причина свободи. Людина вільна в тому сенсі, що, йдучи до мети, вона веде себе сама. Людина грішить саме тому, що вільна - вільна віддалятися від мети

і забувати універсальні закони, що відкриваються розумом і Одкровенням божества. Для Томи Аквінського витік фізичного і морального зла - можливість кінцевого буття, в рамках якого нам знайомі мутації і смерть, свобода раціональних істот, які не визнають своєї спорідненості з Богом. Зло - в непокорі Богу, втраті зв'язку й пам'яті про фундаментальну залежність від нього. Корінь зла в псуванні духу і свободи. Тома Аквінський визначає людину як мікрокосм, як цілісність. Початком цієї цілісності є душа. Душа містить всю природу людини - від найнижчих до найвищих її проявів. Чим сильніша в людині душа, чим більше душа домінує над матерією, тілесним початком, тим більша в людині здібність до пізнання. Ті чи інші типи чуттєвого чи розумового пізнання не існують в чистому вигляді.

У Томи Аквінського мова йде про те, щоб правильно зрозуміти природу пристрастей і пізнати те, чим вони є по відношенню до тієї незмірно багатой і таємничой цілісності, якою є людина і її природа. Відповідно до Томи, пристрасті не належать до сфери розуму. Для нього існує тільки дві розумові, дві духовні здібності – інтелект і воля. Пристрасті, бажання, емоційні переживання знаходяться під позарозумовою сферою людини, в тій сфері, якою володіють як люди, так і тварини. Це та область, над якою повинна головувати освячена інтелектом воля. Любов, стверджує Тома Аквінський, в основі своїй завжди є пристрастю і стає істинною любов'ю в тій мірі, в якій вона перетворюється на акт волі, і з пристрасної любові переходить у любов духовну. Тома розмежує любов на два роди. Перший, нижчий, - це любов-пристрасть, в якій завжди є прагнення до нашої вигоди, прагнення до відшкодування наших недоліків. Справжня любов ґрунтується на прагненні встановити єдність між коханою і люблячим без роздумів про те, чи принесе це будь-яку вигоду чи ні. Цей пошук істинного добра в приязні Тома Аквінський називає дружньою любов'ю.

УДК 101:796.5

Кудря А.І.¹, Повзло О.М.²

¹ студ. гр. МТЕ-413сп НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ОСНОВИ ФІЛОСОФІЇ ТУРИЗМУ

XXI-е століття має стати часом «гуманітарного повороту», переходом від деструктивного типу цивілізації з її хижацьким ставленням до природи, ксенофобією, жорстким економічним та політичним суперництвом до її людиноорієнтованої моделі.

Філософія туризму – це, насамперед, філософське розуміння людини, яка перебуває в «полоні» туристських подій. Філософський погляд на туризм зумовлює необхідність перегляду традиційного розуміння туризму як суто «індустрії подорожей та відпочинку», що передбачає наголос на світоглядне, культурне, гуманістичне, пізнавальне, етичне, естетичне, комунікативне значення туризму як феномену загальнолюдської культури. В цьому аспекті головним об'єктом туризмознавства є не маршрути, заклади розміщення та харчування, а особистість, що подорожує, світ її інтересів, прагнень, ціннісних орієнтирів.

Філософський погляд на туризм полягає в тому, щоб визначити його сутність у понятійний спосіб. Туризм водночас виступає як одна з найкрупніших і найдинамічніших індустрій світу, що надає робочі місця сотням мільйонів людей. Це й система різноманітних подорожей та екскурсій та форма рекреації. Туризм для багатьох своєрідний спосіб життя. В філософії туризму насамперед слід виділити її онтологічну частину - вчення про туризм як різновид соціального буття.

Соціальна онтологія туризму виявляє загальну логіку становлення, відтворення і оновлення різноманітних форм туристської практики, її проблемність, місце туристського процесу в соціальній динаміці.

Туризм є ефективним засобом реалізації людських цінностей: свободи, гідності, дружелюбності, ширості, толерантності. Аксиологічний аспект туристської діяльності є одним із вагомих визначників філософії туризму. Результатом короткотермінових поїздок є поглиблення власних уявлень про власні цінності та ціннісний світ іншого. В залежності від наслідків міжлюдських контактів відбувається корекція ціннісних орієнтацій індивіда, перегляд власних уявлень про переваги чи вади «відмінного від твого» способу життя.

УДК 165.61

Леванідова К.Т.¹, Повзло О.М.²

¹ студ. гр.МТЕ-113сп НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СУТНІСТЬ ФІЛОСОФІЇ ІРРАЦІОНАЛІЗМУ

Ірраціоналізм проголошує основою світу і людини (отже, основою світогляду) волю, інстинкти, життєві поривання, протиставляючи їх розумові, вважаючи їх такими, що вислизують з раціоналістичної схеми, непідвладні розумному пізнанню та регулюванню.

Ірраціоналізм не є породженням новітньої філософії. Різною мірою сліди його помітні в патристиці (Тертуліан, Августин), поглядах Паскаля, романтиків, пізнього Шеллінга. Однак тільки наприкінці XIX ст. він виходить на передній план філософської думки.

Поширення і вплив ірраціоналізму зумовлені насамперед розчаруванням інтелектуалів в ідеї царства розуму на землі, яку в XVIII ст. проголосили ідеологи молоді буржуазії. Соціальні катаклізми (війни, революції) засвідчили, що людство далеке від омріяних ідеалів земного раю. Утвердженню ідей ірраціоналізму сприяло й поширення зневір'я в гуманістичні засади науково-технічного прогресу. Розвиток науки і техніки – найважливіших дітищ розуму поряд з демократією – приніс людству як вражаючі досягнення, так і невідомі раніше біди (Хіросіма, Чорнобиль, екологічна катастрофа).

Засновники ірраціоналізму, мовби передчуваючи, що перетворення науково-технічного розуму на суспільного ідола може призвести до небажаних наслідків, виступили проти абсолютизації та універсалізації наукового пізнання, протиставивши йому релігійний, художній, а також філософський спосіб освоєння дійсності.

Причиною виникнення ірраціоналізму можна вважати також усвідомлення обмеженості розуму як чинника людської поведінки. Як засвідчує психологія і філософська антропологія, в поведінці людини часто вирішальна роль належить емоціям, волі, підсвідомому, тобто так званим ірраціональним чинникам.

Ірраціоналізм засвідчив кінець класичної європейської філософії Нового часу, яка ґрунтувалась на ідеях раціоналізму.

УДК 1(09)''-04/03''

Лисенко Є.М.¹, Повзло О.М.²

¹ студ. гр. МТЕ-112 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. філос. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФІЛОСОФСЬКА СУТНІСТЬ ДАВНЬОГРЕЦЬОЇ СОФІСТИКИ

Софісти – давньогрецькі мудреці 5-4 століть до н. е., які були мандрівними експертами з різних предметів, включаючи ораторське мистецтво, граматику, етику, літературу, математику, та елементарну фізику. Слово «софізм» означає міркування, побудовані таким чином, що містять навмисне допущену помилку і, звичайно, приводять до хибних висновків. Часто диспути софістів перетворювалися на безрезультатні суперечки, звідки й одіозне значення софіст – людина (оратор), яка

готова за допомогою будь-яких прийомів захищати певні тези, не враховуючи об'єктивну істинність чи хибність цих тез.

Платон вважав, що з діяльності софістів почалася загальна зарозумілість і беззаконня. Всі стали безстрашні, безбоязність у свою чергу породила безсоромність. Софістів він називав найманими мисливцями за багатими юнаками, торговцями наук, борцями, що займаються словесними змаганнями й сперечаннями. Так, Протагор одного разу вимагав плати зі свого учня Еватла, а коли той зауважив, що ще не виграв справи у суді, Протагор відповів: «Якщо ми подамо в суд, і справу виграю я, то ти заплатиш, тому що виграв я; якщо виграєш ти, то заплатиш, тому що виграв ти».

Аристотель також вважав, що софістика є мудрість гадана, а не справжня, і софісти ті, хто вміє наживати гроші від вигаданої, але не справжньої мудрості. По-іншому до своєї діяльності ставилися самі софісти. Протагор говорив своєму учневі: «Пробувши день із мною, ти повернешся додому, ставши кращим». Протагор вважав, що він очищав юнаків від думок, що перешкоджають засвоєнню наук, які стосуються душі.

Справа в тому, що софістами називали себе багато тих, хто дійсно були знавцями мудрості, так і ті, хто займався лише словесними сперечаннями. Тому неможливо дати однозначну оцінку їхньої діяльності. Хоча із софістів почався занепад філософії як вільної духовно-пізнавальної творчості, тому що вони першими виявили прецедент викладання філософії за гроші.

Протагор першим висловив думку: «Про всяку річ є дві думки, протилежні одна одній». З них він створював діалог. Із цього висловлення видно, що саме софісти дали поштовх розвитку діалектики, поштовх мистецтву не тільки сперечатися, але й доводити, шляхом суперечки пізнавати істину. Протагор також ввів словесні змагання – диспути. Введення діалогічної мови змушувало розвиватися думку, що рухається між протиріччями та шукає з них вихід. Софісти залучали у міркування те, що нині називають «софізмами», і не приділяли належну увагу міркуванню по суті, розвиваючи лише словесне красномовство.

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному та
мережному режимах

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2024

Гуманітарний факультет

Збірник тез доповідей щорічної
науково-технічної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих вчених та аспірантів

15–19 квітня 2024 року

Один електронний оптичний диск (DVD-ROM); супровідна
документація.

Тираж 100 прим. Зам. №468

Видавець і виготовлювач
Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6952 від 22.10.2019.